

**ACTA UNIVERSITATIS SZEGEDIENSIS
DE ATTILA JÓZSEF NOMINATAE**

ACTA HISTORICA

TOMUS L.

**HUNGARIA
SZEGED
1974**

ACTA UNIVERSITATIS SZEGEDIENSIS DE ATTILA JÓZSEF NOMINATAE

ACTA HISTORICA

TOMUS L.

GAÁL ENDRE

**VÁLOGATOTT DOKUMENTUMOK
A SZEGEDI IPARI MUNKÁSOK SZOCIALISTA
SZAKMAI SZERVEZKEDÉSÉNEK TÖRTÉNETÉBŐL
1901—1904**

**SZEGED
1974**

Redegit
GYULA MÉREI

Szerkesztette
MÉREI GYULA

Articles appearing in this journal are abstracted and indexed
in *Historical Abstracts* and *America: History and Life*.

ELŐSZÓ

Jelen kiadványunk a szegedi ipari munkások dualizmus kori szocialista szakmai szervezkedésének válogatott dokumentumait közreadó, 1972-ben indított publikáció-sorozat második kötete. Az országos és a helyi szakszervezeti fejlődésben egyaránt fordulatot jelentő 1901—1904 közötti évekből közli a témához tartozó, fontosabbnak ítélt szegedi dokumentumokat. A századfordulótól 1904 végéig terjedő években — a megelőző évtizedhez képest — ugrásszerű fejlődés történt a magyarországi, ezen belül a szegedi szakmai mozgalomban. Ennek eredményeként Szeged ipari munkásainak szakszervezkedésében csökkent az a jelentős elmaradottság, ami más fontos vidéki városokhoz képest korábban szembeötlő volt. A gyorsuló helyi szakszervezeti fejlődés mutatója, hogy az ipari munkás szocialista szakmai szervezetek száma az 1899. évi 5-ről 1904 végéig 10-re emelkedett, a szervezett munkások száma mintegy 400-ról kb. 1000-re nőtt. Ez a helyi ipari munkásság kb. 14%-át tette ki, messze felülmúlva az ekkori 6%-os országos átlagot.

Különösen 1904-ben szembetűnő a szakszervezeti mozgalom erősödése. Ebben minden bizonnyal a gazdasági megélénkülés, sőt fellendülés, a munkáskéz iránti kereslet megnövekedése jelentős szerepet játszott. Nem kevésbé fontos azonban, hogy a politikai viszonyok is kedvezőbbé váltak a századforduló előtti időszakhoz képest. A Széll-kormány engedélyezte országos szakszervezetek alakítását. Az 1902—1904-ben létrejött országos szakszervezetek közül több iparági tömörülés, a rokon-szakmák szövetsége volt. Ezek erőteljes, az egész országra kiterjedő szervező munkája a helyi csoportok sokaságát hozta létre, nagymérvű tagszaporulatot eredményezett. A kormány által jóváhagyott alapszabályok szerint működő szakszervezetek helyi csoportjainak megalakítása elé már nem gördíthetett olyan akadályokat a helyi közigazgatás, mint a megelőző időszakban. Ez kedvezett a helyi szakmai csoportok létrejöttének. Az uralmonlevők belső ellentéteinek kiéleződése a századforduló után szintén olyan politikai körülmény, ami kedvezett a munkástömegek aktivitása kibontakozásának. Ez az aktivitás többek között helyi szakszervezeti csoportok megalakítása formájában is kifejezésre jutott. Országosan a legerőteljesebb fejlődés az építő-, nyomda- és vasipari munkásság szakszervezeteiben figyelhető meg, a legtöbb sztrájkharc is ezekben a szakmákban robbant ki. A szervezkedésben és a mozgalomban tehát a munkaszervezés magas fokával kiemelkedő szakmák munkásai jártak az élen. Ez egyben a közép- és nagyipari munkásság térnyerését is jelenti a szakszervezeti területen.

A vázolt fejlődés Szegeden némi módosulással ment végbe. A város iparában ugyanis az 1900-as évek elején is igen jelentős szerepet töltött be a kisipar, különösen a ruházati (cipész, szabó stb.) ipar. A város ipari ágazatai közül a legtöbb munkást a ruházati ipar foglalkoztatta. Ez után — a munkáslétszám alapján — sorrendben az élelmezési-, az építő- és a faipar következtek. A felsorolt iparágakban számos

középzem is működött, így e szakmák munkásainak egy része már középzemi munkás volt. Nem nagy munkáslétszámmal bírt a nyomdaipar, de foglalkoztatott munkásainak zöme ugyancsak középipari vállalatoknál dolgozott. (A vonatkozó fontosabb adatok a dokumentumokhoz fűzött jegyzetekben találhatóak.) Munkáslétszáma alapján jelentős volt a nagyipar. A nagyüzemi munkásság elsősorban a len- és kender-, valamint a dohányfeldolgozó iparban összpontosult. A szegedi nagyüzemi munkások zöme női és gyermekmunkás volt. A város összmunkás-létszáma 1900. december 31-én 5747 fő, a 46 864 kereső valamivel több mint 12%-a. A munkások száma 1904 végéig mintegy 1500 fővel növekedett. Az 1900. évi létszámnak kb. 59%-a kisipari, 19%-a középipari és 21%-a nagyipari munkás volt.

A számottevő ipar ellenére Szeged fő gazdasági funkciója ezekben az években is a mezőgazdasági termelés és kereskedelem. A város burzsoáziájának legjelentősebb csoportját a kereskedők tették ki. Mellettük a nagy- és középipari burzsoázia játszotta a főszerepet a törvényhatósági bizottságban. Nem lebecsülhető az állami tisztviselők, az ügyvédek és a jómódú parasztok súlya sem. Szeged nemcsak gazdasági, közigazgatási, hanem kulturális központ is; középiskolái távolabbi területekről, elsősorban a Bácskából és a Bánátból sok tanulót vonzottak a városba. Számottevő hírlapirodalma mellett néhány országos hírű helyi író működése is jelzi a város kultúrshírvonalát.

Szeged iparának szerkezete, ipari munkásságának összetétele döntően befolyásolta a szakszervezeti helyzet alakulását. A szakmai szervezetek többsége továbbra is kisipari munkásokat tömörített. A nagyobb ipari centrumok, elsősorban a főváros szakszervezeti életében ezekben az években megfigyelhető tendencia — a nagy- és középzemi munkásság térnyerése — Szegeden csak kisebb mértékben és úgy jelentkezett, hogy az építőmunkás szakegylet majd a MÉMOSZ csoport megalakulása, továbbá a nyomdász szakegylet megerősödése folytán a középzemi munkásság szerepe fokozódott a szakmai mozgalomban. A szegedi nagyipar zömében nőmunkásai ekkor még nem tudtak a szervezkedés útjára lépni.

Időszakunkban az országos szakszervezeti szövetségek szegedi csoportjainak megalakulása kivétel nélkül a meglévő szakegyletek országos szervezethez való csatlakozása útján ment végbe. A csatlakozások után magasabb szintre emelkedett, rendszeresebbé vált a helyi szervek munkája. Mutatják ezt többek között azoknak a szakszervezeteknek a pénztárforgalmi kimutatásai, amelyek e kimutatásokat helyi csoportokra bontva tették közzé. E kimutatások segítségével is nyomon követhetjük az egyes helyi csoportok működésének bizonyos területeit. Éppen ezért publikációnkban a csoportok megalakulását szemléltető dokumentumokon túl pénztárforgalmi táblázatokat is közlünk. A szervezeti fejlődés lehetővé tette néhány jelentős gazdasági harc megvívását.

A szegedi munkások gazdasági helyzetét ezekben az esztendőkből általánosságban jellemezte, hogy a legtöbb munkás 10—12 órás napi munkaidőben dolgozott és átlagkeresetük heti 8—14 K körül mozgott. A gazdasági válság éveiben azonban nagyfokú volt a munkanélküliség: a válság által Szegeden a legnagyobb mértékben sújtott iparágban, az építőiparban 1900-ban a munkások kb. 50%-a munkanélküli. 1900 végén a város összes ipari munkásainak 16%-a volt munka nélkül. A munkanélküliség a bérek csökkentését vonta maga után. Amint a közölt dokumentumokból, illetve a jegyzetekből kitűnik, a munkaidőre és bérekre vonatkozó említett átlagok mögött szakmánként jelentős eltérések húzódtak meg. A cipész- és szabóiparban igen elterjedt a bedolgozó, az otthonmunka. A bedolgozó kisiparosok és segédek egyaránt a nagyobb cégek kizsákmányoltjai voltak. A cipész- és szabóiparban ezért

különösen feltűnő a kismesterek és segédek érdekközössége, mozgalmi jellegű összefogása helyzetük megjavítására.

Az 1901—1904 közötti szegedi harcok közül csak azokkal foglalkozunk, amelyek valamely szakmai szervezethez kapcsolódtak. Ezek közül különösen a nyomdai és az építőipari munkások sztrájkjai bírnak nagy jelentőséggel. De a kisipari szakmák (pl. a szabóipar) munkásai is vívtak eredményes harcokat.

Ezekben az években jelennek meg Szegeden a gazdasági harcokat és a szocialista agitációt vezető szabadszervezetek; tevékenységük bemutatására — a rendelkezésünkre álló, nem túl nagy anyag adta lehetőségeken belül — igyekeztünk megfelelő súlyt helyezni. A megalakult szabadszervezetek közül a szilárdabbnak bizonyulók is ekkor még elsősorban a gazdasági harcot helyezték működésük előterébe, a politikai nevelőmunka lényegesen kisebb helyet foglalt el. Ugyanakkor a gazdasági harc nem jellemző egyformán minden helyi szakmai szervezetre. Valamennyinél közös vonás azonban a taglétszám-gyarapításra, a szervezeti erősödésre való törekvés, a harcra történő szervezeti készülődés.

A szakszervezeti fejlődésben mind országosan, mind Szegeden jelentős szerepet vitt a szociáldemokrata párt. Az erősödő szegedi pártszervezetnek a szakmai mozgalom fellendítése terén kifejtett tevékenységét, — amelyen belül a helyi szakszervezeti bizottságok létesítésére vonatkozó javaslata országos jelentőségű — számos dokumentum bizonyítja. Az ezekből közölt iratok fényt vetnek a párt és a szakmai szervezetek közötti kapcsolatoknak legalábbis egyik oldalára, a pártnak a szakszervezkedést előrelendíteni kívánó törekvéseire. E kapcsolat másik oldalát, a szakmai szervezeteknek a párt politikai akcióiban való részvételét kevésbé sikerült dokumentálnunk.

Az anyaggyűjtő munka során meggyőződünk róla, hogy 1901—1904-ben a szegedi szakmai szervezetek is nagyobb mértékben törődtek tagjaik kulturális nevelésével, mint a korábbi években. A művelődés és osztályharc szoros kapcsolatát azonban még nem tudták minden esetben érvényesíteni kulturális tevékenységükben. A szakmai szervezetek működésének gazdagodását igazolja könyvtáraik létesítése, illetve meglevő könyvtáruk fejlesztése, rendezése, könyvtárhasználati szabályok kidolgozása. Közlünk két olyan nyomtatott könyvtári katalógust is, amelyek csak egy-egy példányban ismertek. E jegyzékek fényt derítenek a szakmai szervezetek kulturális törekvéseinek tartalmára és a katalógusokat kiadó két szervezet között e téren mutatkozó különbségekre is.

A szóbanforgó években működő, munkásvezetés alatt álló önképző egyletekről (A szegedi borbély- és fodrászsegédek önképző egylete, A szegedi szabóiparos ifjúság önképző egylete), továbbá a burzsoá befolyás alatti önképző egyletekről (A szegedi iparos ifjak közművelődési egylete, Szegedi kőműves és ács iparossegédek önképző egylete) — publikációnk címéből következően — nem közlünk dokumentumokat. Az utóbbi szervezetekre azonban, mint a szocialista szervezkedést igen erősen nehezítő alakulatra, jegyzetben utalunk. Megfelelő forrásanyag hiánya miatt voltunk kénytelenek lemondani az 1901. október 2-án alakult Szeged város és vidéke sütőmunkások szak-, közvetítő és temetkezési egylete működésének bemutatásáról. Ugyanezen ok miatt nem közlünk anyagot a könyvkötősegédek szakmai szervezetéről sem. Utóbbiak pedig szociáldemokrata alapon állottak.

Megfelelő figyelmet igyekeztünk fordítani a munkáltatók kezdődő szervezkedésére, a szocialista szakszervezeti mozgalom ellen irányuló ideológiai megnyilatkozásokra. A *másik oldal* szemléltetése, különösen ha az osztályharc valamely ütközete során nyílik rá lehetőség, többek között érzékelteti a szakszervezetek munkájának egyik számottevő nehézségét is. 1901—1904 között a munkások és munkáltatók harca Szegeden is a *szervezett osztályok* harcává kezdett válni. A munkások

gazdasági küzdelme néha már politikai mozzanatokkal párosult. Igyekeztünk érzékelteni azt is, hogy a helyzet javítására irányuló mozgalom és a szervezkedés ekkor már egységben és kölcsönhatásban jelentkezett. A harc némely esetben magas fokát nemcsak a vonások léte bizonyítja, hanem az is, hogy a támadó harc a tőke ellentámadása miatt védelmi harc formájában tovább élhetett; előfordult más szakmák munkásaival vagy a szakma fővárosi munkásaival való szolidaritási harc is. A szervezet erejével — az 1903—1904. évi jó gazdasági konjunktúra talaján — néha sikerült sztrájk nélkül, békés egyezség útján a követelések biztosítása.

A dokumentumok közlésénél ugyanazt az eljárást követtük, mint az 1890-es évekre vonatkozó forráskiadványunkban. (GAÁL ENDRE: Válogatott dokumentumok a szegedi ipari munkások szocialista szakmai szervezkedésének történetéből 1890—1900. Acta Universitatis Szegediensis de Attila József nominatae. Acta Historica. Tomus XLII. Szeged 1972.) Ezúttal azonban jóval több, összesen 52 dokumentumot közlünk, emiatt — a jobb áttekinthetőség céljából — szükségessé vált az anyag tárgyi csoportosítása. Az azonos témára vonatkozó dokumentumokat egy főcím alá, kronológiai sorrendben helyeztük el. A dokumentumokat ezúttal is bőséges jegyzetapparátussal kísérjük könnyebb megértésük és a fontosabb összefüggések feltárása céljából. E törekvés jegyében nemcsak az országos, hanem ahol indokoltnak látszott, a nemzetközi munkásmozgalom egyes vonatkozásaira is utaltunk, beleértve a megfelelő irodalmi hivatkozásokat is. A jegyzetekben található adatok, a fontosabb országos és helyi kiadványokra történő utalások szintén a szegedi események pontosabb értékelését, az országos helyzetbe való beillesztését kívánják szolgálni. Megadjuk az egyes szakmák munkásainak és munkáltatóinak számát is az 1900. évi népszámlálás alapján.

Közölt dokumentumaink nagyobb része a fővárosi szaklapokból származik. Merítettünk azonban a Népszavából és az Alföldi Munkáslapból is. Figyelembe vettük a helyi polgári sajtó vonatkozó közleményeit, és részben ebből származnak a szegedi burzsoázia szervezkedésére vonatkozó, továbbá a munkások leszerelésére, megfélemlítésére irányuló dokumentumok. Ugyanilyen szempontból használtuk a szervezett nyomdatulajdonosok lapját is. A szakmai szervezkedéssel kapcsolatban aránylag kevés levéltári anyagot sikerült találnunk, noha kutattunk a helyi közigazgatási levéltárban, a Magyar Országos Levéltárban és a Párttörténeti Intézet Archívumában is. A fennmaradt források utalásaiból tudomásunk van róla, hogy egyes jelentősebb megmozdulásokról — pl. az 1903—1904. évi nyomdai és az 1904. évi építőmunkás mozgalmakról — a szóbanforgó szervezetek működésére kiterjedő rendőrségi nyomozás eredményeként számottevő iratanyag keletkezett. Ez azonban nem volt fellelhető. Jól tudtuk hasznosítani a fővárosi rendőrség nyomtatott évi jelentéseit, a korabeli szakszervezeti, szociáldemokrata és helyi szakszervezeti kiadványokat.

Publikációnkban ezúttal sem törekedhettünk teljességre; a forrásanyag mennyiségi növekedése a századforduló után még szigorúbb válogatást kívánt, mint amit a megelőző évtized anyagainál alkalmaztunk. Így számos, kevésbé lényeges dokumentumot el kellett hagynunk. A szükséges mutatókat a publikáció-sorozat zárófüzetében adjuk.

Az anyaggyűjtésben dr. Devich Andor és dr. Lugosi József voltak segítségünkre. Értékes közreműködésüket ezúton is köszönjük. Végezetül köszönetet mondunk Kabos Ernőnek, a Párttörténeti Intézet tudományos főmunkatársának, kiadványunk lektorának értékes tanácsaiért, segítségéért.

G. E.

RÖVIDÍTÉSEK

A Magyarorsz. Könyv-nyomdászok és Betűöntők Szakegyesülete I. kongr. jkv.	= A Magyarországi Könyvnyomdászok és Betűöntők Szakegyesülete 1903. évi augusztus hó 15. és 16. napján Budapesten a székesfővárosi új városháza közgyűlési termében tartott I. országos kongresszusának jegyzőkönyve. Gyorsírói jegyzetek alapján. A Magyarországi Könyvnyomdászok és Betűöntők Szakegyesülete kiadása, Budapest 1903.
A magyarorsz. szoc. mozg. 1904.	= A magyarországi szocialisztikus munkásmozgalmak az 1904. évben. Országos Központi Községi Nyomda Részvénytársaság, Budapest 1905.
BM res.	= Belügyminiszteri reservált (bizalmas) iratok
é. n.	= év nélkül
főisp. ir.	= Szeged főispánjának iratai
ikt. sz.	= iktatási szám
ir.	= iratok
Klny.	= Különlenyomat
l.	= lap
l. sz.	= levéltári szám
MMTVD. III.	= A magyar munkásmozgalom történetének válogatott dokumentumai III. köt. 1900—1907. Összeállította ERÉNYI TIBOR, MUCSI FERENC, S. VINCZE EDIT. Szikra Könyvkiadó, Budapest 1955.
Népszáml. statiszt. 1900. IV.	= A magyar korona országainak 1900. évi népszámlálása. Negyedik rész. A népesség foglalkozása részletesen. Szerkeszti és kiadja a Magyar Kir. Központi Statisztikai Hivatal, Budapest 1905.
OL	= Magyar Országos Levéltár
Polgm. eln. ir.	= Szeged polgármesterének elnöki iratai
Polgm. ir.	= Szegedi polgármesteri iratok
sz.	= szám
SZL	= Csongrád megye 1. sz. levéltára, Szeged
Tan. ir.	= Szeged tanácsának iratai

A SZEGEDI SZABÓMUNKÁSOK 1901. ÉVI SZTRÁJKJA

1

1901. február 19.

A NÉPSZAVA TUDÓSÍTÁSA A BÉRMOZGALMAT ELŐKÉSZÍTŐ SZABÓMUNKÁS GYŰLÉSÉRŐL

A szegedi szabó kisiparosok és darabszámos munkások¹ Piár Ádám vendéglőjében nyilvános szabógyűlést tartottak² a következő napirenddel: 1. Szabó kisiparosok és darabszámos munkások helyzete. 2. Munkabéremelés. 3. Szervezkedés. Elnöknek egyhangúlag Kiss Imre, jegyzőnek Takács Béla szaktársak választottak meg. A gyűlés megnyitása után a napirend első pontjához Ábrahám Mátyás elvtárs kér szót, ismerteti a rossz viszonyokat, kiemeli a csekély fizetéshez arányítva a nagy adót,³ a túl hosszú munkaidőt s következetesen a munkanélküliséget. Két hosszú hónapja, — úgymond — amióta a munka szünetel s a kormány és az itteni hatóság semmi intézkedést nem tesz a nyomor enyhítésére: nekünk különben sem kell az ingyen kenyér, hanem munka kell, tisztességes munkabérekkel. Ábrahám József⁴ szabó elvtárs után Saly elvtárs Budapestről körülbelül másfél órás beszédében példa gyanánt a francia szabómunkásokat állítja elénk, akik szintén munkabéremelést és munkaidő-leszállítást követelnek. Azt hiszem — úgymond — Önök sem gyávábbak a francia szabómunkásoknál. Igaz, hogy Franciaországban a sztrájkot védi a törvény, míg nálunk a kormány az erősebbnek fogja pártját a gyöngék ellenében. A munkaadók szervezkednek: kartelleket, ringeket kötnek, s ki fizeti ezt is meg?⁵ A fogyasztók, a munkások. Miért ne szervezkednénk hát mi munkások, magasabb munkabérek elérésére, mikor ezen követelés teljesen jogos? Bérmozgalmat csakis szervezett emberekkel lehet indítani, tehát szervezkedjünk. Lépjenek összeköttetésbe a szabómunkások központi szervező bizottságával. Ismerjék be, hogy helyzetük tarthatatlan, tehát szervezkedjenek, mert csak akkor indíthatnak bérmozgalmat, ha megtanulják az összetartozandóság érzetét. Íratkozzanak be a szakegyletbe, amelyet méltán lehet nevezni a munkások gimnáziumának, mert amit gyermekkorunkban elmulasztottunk megtanulni, azt itt — és csakis itt — helyre lehet pótolni.

A második pontnál Ábrahám szaktárs egy árszabályt terjesztett elő, amely így hangzik:

¹ 1900-ban 356 szabómester és 557 szabómunkás volt Szegeden. A munkások közül 223 tanonc. (Népszáml. statiszt. 1900. IV. 546—547. l.) — A darabszámos munkások műhelyekbe bedolgozó munkások voltak.

² A Népszava 1901. február 5-i számának Szakmozgalom c. rovatában olvasható, hogy a szegedi szabómunkások mozgalmat indítottak helyzetük megjavítására. A teendők megbeszélésére február 11-én gyűlést tartanak. Erről a gyűlésről szól a közölt tudósítás. Az említett Népszava hír figyelmezteti a hazai szabómunkásokat, hogy „Szegeden ne vállaljanak munkát.” A mozgalmat tehát zárlat támogatta.

³ A magas adó az üzletekbe bedolgozó önálló kisiparosokat, akik a nagy szabócégek kizsákmányoltjai voltak, különösen erősen sújtotta. Ábrahám Mátyás is ilyen szabóiparos volt. A szabómunkások ekkori gazdasági helyzetére, kereseti lehetőségeire vonatkozó adatokat lásd e kiadvány 9. sz. jegyzetében.

⁴ Eredetiben így. Helyesen: Ábrahám Mátyás.

⁵ A munkáltatók szervezkedésére lásd e kiadvány 17. sz. dokumentumát és annak jegyzeteit.

Ártarifa nagymunkások részére. Munkadíj minden egysoros zakóért 4 Ft 50 kr., ha durchnádolt 5 Ft, s ha feltűzött varrással készül, szintén 5 Ft. Szmoking 5 Ft. Kétsoros zakó 5 Ft. Felöltő 7 Ft. Zsakett 7 Ft. Ferenc József-kabát 8 Ft. Frakk 10 Ft. Téli kabát sima 8 Ft, feltűzött varrással 9 Ft. Téli kabát, ha betűzött bélés vagy a bélés közé vattát kell pikirozni, vagy flanell jön közé, akkor 10 Ft. Bőrbéléses téli kabát 7 Ft. Bőrbéléses mikádó 5 Ft. Ulszter 7 Ft. Mencsikoff 7 Ft. Hamilton vagy gavallérkabát 9 Ft. Felöltő, ha a varrások stráffal vannak, 9 Ft. Bicikli- vagy sportkabát 5 Ft.

Ártarifa kismunkások részére. Minden nadrág (pantalló) 1 Ft 50 kr. Briccesz-nadrág 4 Ft. Mellények: minden mellény 1 Ft 50 kr. Újjas mellény 3 Ft.⁶

Ezt a tarifát a gyűlés egyhangúlag el is fogadta. A harmadik pontnál *Saly* szak-társ óva inti a szaktársakat, hogy az ügyet ne heveskedjék el: higgadtan, tervszerű előrelátással működjenek, mert így sokkal többre mennek, mintha elhamarkodják a dolgot, mert azáltal többet ártanának maguknak, mint használnának. Válasszanak egy szervező bizottságot; erre okvetlen szükség van. Ezután felolvassa a 15 tagú szervező bizottság névsorát, amit a gyűlés egyhangúlag elfogadott.⁷

Továbbá felhívja a szaktársakat a szaklap pártolására, amely egyedüli pártatlan orgánuma a szabómunkások követeléseinek.

Erre nézve a következő határozati javaslatot ajánlja elfogadásra:

Határozati javaslat

Az 1901. évi február 11-én Szegeden Piár Ádám vendéglőjében megtartott nyilvános szabógyűlés

tekintettel arra, hogy a szakszervezkedési mozgalomnak egyik fő alapját képezi a sajtó;

⁶ Ez az ártarifa a béreket kb. 50—60%-kal emelné. (Lásd e kiadvány 2. sz. dokumentumát.)

⁷ Magyarországon a dualizmus korában az alapvető polgári demokratikus szabadságjogok a munkások számára nem voltak biztosítva. A szakmai szervezetek politikai kérdésekkel, sztrájkok szervezésével és vezetésével, harcoló munkások segélyezésével — alapszabályaik értelmében — nem foglalkozhattak. Ezért már az 1870-es évek elején felmerült a szervezett munkások olyan tömörítésének, amelyet a hatóság nem ellenőrizhet, hatóságilag jóváhagyott alapszabály nélkül működik. Ez az ún. szabadszervezet politikailag nevelheti a munkásokat, szervezheti a ki-zsákmányolók elleni harcot, a tagok befizetési révén keletkező ellenállási pénztárból segélyezheti a harcoló munkásokat. Az 1890-es évek szakmai és pártkongresszusai újból és újból buzdítottak szabadszervezet megalakítására. A szabadszervezet vezető testülete a szervező bizottság volt. Amikor a szegedi szabómunkások megválasztották a szervező bizottságot, harcuk vezető szervét, ezzel bizonyára megteremtették szabadszervezetüket is. E szabadszervezet megalakulását a fővárosi szakegylet egyik vezetőjének, *Saly Endrének* a segítségével mozdította elő. A harcot is támogatta a buda-pesti szabó szakegylet és a szociáldemokrata párt fővárosi sajtója. E szervező bizottság és a szabad-szervezet sztrájk utáni működéséről nem találtunk adatokat. Az 1904. szeptember 6-i szegedi kerü-leti értekezletnek a szervező bizottság és az ellenállási pénztár létesítéséről hozott határozata (lásd e kiadvány 14. sz. dokumentumát) arra enged következtetni, hogy az 1901. februárjában alakított szervező bizottság és szabadszervezet még nem bizonyult szilárd alakulatlak. (Az 1890-es évek első felében keletkezett fővárosi szabadszervezetekről, azok funkciójáról részletesen ír S. VINCZE EDIT: A Magyarországi Szociáldemokrata Párt megalakulása és tevékenységének első évei 1890—1896. Kossuth Könyvkiadó, Budapest 1961. 118—120., 147—150. l. Továbbá ERÉNYI TIBOR: A magyar-or-szági szakszervezeti mozgalom kezdetei 1867—1904. Táncsics Könyvkiadó, Budapest 1962. 159—160., 166—168., 174—177. stb. l. A dualizmus korának szabadszervezeti fejlődéséről a legújabb eredményeket tartalmazó, legrészletesebb összefoglalás: KABOS ERNŐ: A Magyarországi Szociálde-mokrata Párt és a szakszervezetek kapcsolatai 1890 és 1918 között. = Tanulmányok a magyaror-szági szakszervezeti mozgalom történetéről. Szerkesztette KABOS ERNŐ. Táncsics Könyvkiadó, Buda-pest 1969. Különösen 81—102. l.)

tekintettel arra továbbá, hogy az összes megjelenő lapok egyike sem karolja fel a szabómunkások érdekeit és e munkások érdekeivel semmit sem törődnek, kimondja, hogy

a magyarországi Szabók Szaklapját, mint egyedüli lapot, amely a szakmunkások érdekét igazán és önzetlenül képviseli, a szabó kisiparosok és munkások erejükhez mértén támogassák és lehetőleg oda fognak hatni, hogy az összes szegedi szabó kisiparosok és munkások előfizetői legyenek a szaklapnak.

Egyben utasítatják a szervező bizottság, hogy ezen ügyet sürgősen intézze el.

Ezen határozati javaslat szintén elfogadtatott. Miután a napirend pontjai ki lettek merítve s több hozzászóló nem jelentkezett, az elnök buzdító szavai után az ülést bezárta, és Saly szaktársunknak, valamint a központi szervező bizottságnak — a jelenlevők nevében — fáradozásukért köszönetet mondott.

Ezzel a gyűlés véget ért és a szaktársak — körülbelül 300-an — a legpéldásabb rendben oszlottak szét.

Népszava, 1901. február 19. Gyűlési tudósítás. A szegedi szabó kisiparosok és darabszámos munkások...

2

1901. március 20.

A SZEGEDI NAPLÓ CIKKE A SZABÓMUNKÁSOK SZTRÁJKHARCÁRÓL

Szeged, március 19.

A szegedi szabóiparosok *tegnap⁸ reggel óta sztrájkolnak*. Keveslik azon munkabért, melyet eddigelé kaptak, s mivel a főnökök bérfőlemelési kívánságukat szépszerével nem teljesítették, a munkások az ultima ratióhoz fordultak, s most *üzletenként fokozatosan beszüntetik a munkát*.

Voltaképpen nem is bérfőlemelés az, amit a szegedi szabók és darabszámmunkások követelnek, csak *azon árszabály visszaállítása*, amely öt évvel ezelőtt maguknak a cégtulajdonosoknak jószántából lépett életbe, amelyet azonban időközben a főnökök alaposan leszállítottak. Öt évvel ezelőtt pl. egy zakó megvarrásáért 9 korona járt, ma pedig üzletenként csak 4—7—8 koronát fizetnek érte, 8 koronát csakis a legjobb munkásoknak. Nagy sérelme a szabóknak az is, hogy most a gyöngébb munkás nagyon kevés bért kap, holott maguk a szabóiparosok úgy állapították meg, hogy csak *két osztály legyen*, s így a gyöngébb munkás se essék éppen az árokba.

Fő sérelme azonban a szabóknak az, hogy a cégtulajdonosok a rendelők számlájába most is a régi díjszabású árakat számítják be, s így a munkás jogos illetményének egy részét drágaság címén visszatartják.⁹

⁸ A sztrájk március 18-án reggel kezdődött.

⁹ A szabóiparban évente kb. 26 hétig tartott az idény (13 hét tavasszal, 13 hét ősszel). 1901-ben, a gazdasági válság mélypontján, olyan munkáért, amelyért azelőtt 8 K-t fizettek, csak 6 K-t kapott a bedolgozó munkás. Ráadásul neki kellett adni a selymet, pamutot, vasalószórt és saját gépével varrt. A 6 K-ból a munkáltató levonta a betegsegélyző díjat. Mindent leszállítva a munkás kb. 4 K-t kapott kézhez egy zakó elkészítéséért. (Hetenként kb. 3 db-ot tudott elkészíteni.) Akadt azonban olyan cég is, amely egy zakó elkészítéséért csak 3 K-t fizetett. (Szegedi Híradó, 1901. február 13. Hírek. A szegedi szabó kisiparosok és darabszámmunkások...) — A kereset vásárlóértékének érzékeltesére ide iktatjuk néhány közszükségleti cikk 1901. évi átlagárát Szegeden a kiskereskedelmi forgalomban, a középminőség alapulvételével: búzakenyér 21 fill., burgonya 5 fill., sertéshús 1,12 K, szalonna 1,02 K kg-ként. 1 kg szappan 58 fill., 100 db tojás 5,07 K stb. (Magyar statisztikai évkönyv. Új folyam IX. 1901. Szerkeszti és kiadja a Magyar Kir. Központi Statisztikai Hivatal. Budapest 1901. 164—165. l.)

Körülbelül egy év óta szervezik azt a mozgalmat a sztrájkolók, melyet most kezdtek meg, teljes előkészülettel.¹⁰ A sztrájk üzletről üzletre megy, vagyis egyszerre csak egy üzletben sztrájkolnak, de ott mindaddig, míg a főnök a kívánt béremelést meg nem adja. A munkanélküli szabókat addig dolgozó szaktársaik segítik. A sztrájkba került főnöknek igen nehéz sorsa van, mert sem Szegeden, sem másutt iparost nem kap, mivel a szakegyletet mindenütt értesítették.

Tegnap reggel kezdődött meg a nyílt sztrájk a „Holtzer S. és Fia” cégnél. Mivel szombaton¹¹ beadott követeléseiket a főnökök nem teljesítették, tegnap reggel már visszavitték a fél munkákat s kijelentették, hogy kívánságaik teljesítéséig nem dolgoznak. Ezen üzletnél *harminc kisiparos és ezeknek segédjei vagy kilencvenen szüntették be a munkát.*

A sztrájk nagy meglepetést keltett. A mozgalom vezetőit ma délután *Rainer József* főkapitány 4 órától 6—8 *békéltető tárgyaláson fogadta*, de a tárgyalás *nem vezetett eredményre*. A főkapitány a *munkások pártján volt*, de a cég képviselői hajthatatlanok voltak. A békéltető bizottság erre azzal a kijelentéssel távozott, hogy a szabók mindaddig nem állnak munkába, míg kérésüket az utolsó pontig nem teljesítik. *Tántoríthatatlanul kitartanak*, húzódják bár a sztrájk az egész tavaszi szezonon keresztül.

A munkások 15 tagú *szervező bizottsága ma este ülést tartott*, melynek az 5 tagú békéltető bizottság jelentést tett eljárásának eredménytelenségéről. A bizottság *nyugodtan fogadta a jelentést*, amiből arra lehet következtetni, hogy a mozgalom vezetői művelt emberek, akik zavargásokra egyáltalában nem hajlandók, jól tudván azt, hogy az csak rontana ügyükön.

A szervező bizottságnak egyébként állandó irodája van a Valéria tér sarkán levő Kőrösi-házban,¹² ahol a békéltető bizottság is naponként összeül. A sztrájk vezetői közölték a főnökökkel, hogy e helyiségben délután 1-től 3 óráig tárgyalni lehet velük.

A sztrájkban a kisiparosok és segéd munkások vagy *ötszázan vesznek részt*, akik a legnagyobb mértékben szervezkedve vannak.

Úgy értesülünk, hogy a sztrájkolók vasárnap¹³ délután 2 órakor a Kőrösi-házban *nagy nyilvános szabógyűlést tartanak*, ahol a szervező és békéltető bizottság jelentései alapján a helyzet fölött fognak tanácskozni.

Szegedi Napló, 1901. március 20. Szabósztrájk Szegeden. — A szabóiparosok bérmozgalma.

¹⁰ A legjelentősebb előkészítő lépés a szabó szakegylet 1901. február 11-i gyűlése volt. (Lásd e kiadvány I. sz. dokumentumát.)

¹¹ A Holtzer cégnél — a február 25-i szakegyleti gyűlés határozatának megfelelően — március 16-án nyújtották be a követeléseket. (A február 25-i gyűlésről: Népszava, 1901. március 9. Gyűlési tudósítás.) A Holtzercég a legnagyobb szabóipari vállalat volt Szegeden ebben az időben.

¹² Ma Bartók Béla tér: az említett ház a Valéria tér 5. sz. alatti épület, ebben volt *Koczás Dénes* egykori szabósegéd vendéglője, amely a mozgalom központja. Feltehetően ez a vendéglő volt ekkor a szabó szakegylet otthona. (Vö. Szegedi Napló, 1901. március 24. Újdonságok. Szegedi szabók bérmozgalma.)

¹³ Március 24-én. — 21 szegedi munkáltató közül 18 elismerte az árszabályt az I. és II. osztályú segédek számára. (A segédek hat osztályba voltak sorolva, így az eredmény a segédeknek csak kisebb részét érintette. A sztrájk tehát csak részleges eredményt hozott. Az elért eredmény sem bizonyult tartósnak, mert a szabómunkások szervezettségének foka nem volt megfelelő. 1901. decemberében a városban levő kb. 300 szabósegéd közül csak 160 volt szakegyleti tag. (Szabók Szaklapja, 1902. április 12. Magyarországi szabómunkások munka- és bérvizonyai. — Szeged.)

SZEGEDI LAP ÁLLÁSFOGLALÁSA A SZOCIALISTA SZAKSZERVEZETI MOZGALOM ELLEN 1902-BEN

3

1902. január 4.

A SZEGEDI HÍRADÓ CIKKE AZ ANGOL SZAKSZERVEZETI SZÖVETSÉGET
ÉS A NEMZETKÖZI MUNKÁSMOZGALOM MEGALKUVÓ IRÁNYZATAIT
ÁLLÍTJA PÉLDAKÉNT A SZERVEZKEDŐ MUNKÁSOK ELÉ

A közfigyelemnek, az általános érdeklődésnek abban az ünnepélyes pompájában, mellyel Angliában üdvözlük a trade unions tárgyalásait, nem részesült a magyar országos munkáskongresszus, melyet most tartottak a fővárosban.¹⁴ Anglia bármely városában jöjjenek össze tanácskozássra a trade unions, a helyi hatóság üdvözlöi őket, — Sidney Webbnek a trade unions történetéről írt művében kell csak lapozgatnunk, — a közönség sűrű tömegekben özönlik a tanácsterembe, magas méltóságok és számos parlamenti tag jelenik meg, hogy tapasztalatokat szerezzenek a munkások életéről és működéséről, megismerjék reményeiket és panaszait.¹⁵ Nálunk meglehetősen csöndesen ment a dolog, a munkások nem képeznek „vegyes” társaságot, és a képviselők, kik kevéssel előbb oly behatóan foglalkoztak a munkanélküliek kérvényével, már a parlamenti szünet miatt is távol maradtak. Persze a szervezkedés is nálunk még csak keletkezőben van, még nagyon fiatal, és ezért még a munkások köreiből is részvétlenséggel kell küzdenie, míg az angol szervezet, mely ugyan szintén csak alig észrevehető kezdetből eredt, már két emberöltőnél régebben működik. És hogyan működik! Maga szerezte meg magának az értéket: a szociális politikai reformok egész, aránylag oly gazdag foglalatát, melyekben Anglia 1881-ig minden más államot megelőzött, főképpen a trade unions indítványainak köszöni az országot.¹⁶ E reformok következményei pedig felette jótékonyan váltak be Anglia politikai fejlődésére. Munkásosztályt teremtettek, mely mindinkább eltel azzal a tudattal, hogy a lakosság mily élénk részt vesz az ő gyarapodó jólétében; munkás-

¹⁴ A magyarországi szak- és munkásképző egyletek 1901. december 25—26—27-én tartott második kongresszusáról van szó. Amikor a cikk szerzője az angliai trade unionok (Trades Unions) tárgyalásait említi, — a szövegből kitűnően — tulajdonképp a mérsékelt („régí”) szakszervezeteket tömörítő, 1868-ban létrejött angol szakszervezeti szövetségre, a Trades Union Congressre és annak tanácskozásaira gondol. Ezeket évente más-más városban, rendszerint valamely jelentős ipari központban vagy kikötővárosban tartják. Vö. B. C. ROBERTS: The Trades Union Congress 1868—1921. George Allen and Unwin Ltd. London 1958. 375—376. l.

¹⁵ SIDNEY and BEATRICE WEBB: History of Trade Unionism. London 1894.

¹⁶ A cikkíró bizonyára — a szakszervezetek harcainak hatására — a XIX. század második felében továbbfejlesztett angliai gyári törvényekre, az 1880. évi munkásbiztosítási törvényre (Employers' Liability Bill) gondol. A trade unionoknak nagy szerepük volt az 1871. évi szakszervezeti törvény (Trade Union Act) keletkezésében is, amely megjavította a szervezetek törvényes helyzetét. Ugyanez a törvény azonban újabb csapásokat mért a sztrájktevékenységre és a sztrájkörállításra. További harc eredményeképpen 1876-ban sikerült elfogadható módosítását (Trade Union Amendment Act) kikényszeríteni. (Vö. ALLEN HUTT: British Trade Unionism. Lawrence and Wishart, London 1962. 29—30. l.) — A cikkíró valószínűleg azért jelöli meg fordulópontként 1881-et a szociálpolitikai törvényhozásban, mert Németország — a szocialista szervezetek ellen irányuló, ekkor már érvényben levő kivételes törvények mellett — a szocialista eszmék ellensúlyozására az 1880-as évek elejétől szociálpolitikai törvényeket hozott. (Pl. a gyári munkások, bányászok, alacsony fizetésű tisztviselők öregségi-, betegségi- és balesetbiztosításáról.) A német példát számos ország követte. — Bismarck, majd az 1890-es évek elején Caprivi szociálpolitikájára lásd pl. Geschichte der Deutschen Arbeiter Bewegung. Band I. Dietz Verlag. Berlin 1966. 352—355., 422—423. l., továbbá Deutsche Geschichte. Band 2. von 1789 bis 1917. Veb Deutscher Verlag der Wissenschaften. Berlin 1965. 541—543., 628—629. l.

osztályt, melyben ezáltal folyton ébren tartották a nemzeti érzést és a hazaszeretetet, melyben miután tagjai fokozódó jövedelemre s ezzel biztos birtokra is szert tettek, sohasem tudott általánosan érvényesülni ama botorul felállított ellentét, mely tőke és munka közt léteznék; munkásosztályt, mely tehát megőrizte érzékeny értelmét s egészséges ítéletét a közérdek iránt, tagjainak gazdasági mozgási szabadságát gondosan rendezte, jogos munkabérigényeiket, a sok éles sztrájkot akár a munkaadókkal való megegyezés által, keresztül tudta vinni. Egész Európában végighullámoztak a munkásmozgalmak, — a nemzetközi szociáldemokrácia az ő mestersegesen táplált közönyével minden hazafias iránt, az emberiség üdvét egyedül csak az erőszakban látó nihilizmus, — már majdnem mindenütt elárastották az állami rend és törvényesség gátjait; Anglia ellenben, jóllehet a politikai szabadság gondolatának sértetlen nagyrabecsülésében még a legelvetemedettebb anarchisták menhelyévé is lett,¹⁷ érintetlen és sértetlen maradt ama kihágásoktól. A skilled labourers¹⁸ segítségével, kik mindig távol tudták maguktól tartani az unskilledeket,¹⁹ az első helyet volt képes kiküzdeni magának a kultúrállamok gazdasági versenyében.

Amennyiben egyenlő okoknak egyenlő hatásuk van, a munkásegyleteknek nálunk is a nemzet minden részére üdvös hatást kell kifejteniök, kivált miután egy pontban az előfeltételek kedvezőbbek. Nálunk, jóllehet egy bármilyen módon nevezetes iparról még szó sem lehet, az első lépéseket a szociális jóléti törvényhozáshoz maga az állam, a kormány saját kezdeséből tette; folytatásképpen széleskörű gondoskodás történt a mezőgazdasági munkásokról,²⁰ a trónbeszéd közel kilátásba helyezte a szociális reformmú folytatását, és Széll Kálmán a munka és munkások nemesszívú nagyrabecsülésében előadta a parlamentnek e reformok terjedelmét.²¹

¹⁷ A cikk írója feltehetően elsősorban *Pjotr Kropotkin*-ra, az anarchizmus teoretikusára gondol, aki az 1880-as évek közepétől a századfordulóig Londonban élt. Az angliai anarchisták is őt tekintették vezetőjüknek. Kropotkin jelentős szerepet játszott a Freedom Group of Anarchist-Communists nevű alakulat 1886. évi létrehozásában. 1895-ben e csoporttal egyesítette a Socialist League-en belül működő anarchistákat. Az anarchistáknak azonban számottevő befolyásuk sohasem volt Angliában. (Vö. HENRY PELLING: *Origins of the Labour Party 1880—1900*. Oxford University Press, Oxford 1966. 51., 55. l.)

¹⁸ A szakképzett munkások, akiknek egy része a XIX. század második felében munkásarisztokratává vált. Leginkább a szakképzett munkásokat tömörítő szakszervezetek voltak az angol liberális burzsoáziával politikailag együttműködő Labour Representation Committee, illetve az ebből kifejlődő parlamenti Labour Party bázisai a századforduló után. Vö. The Labour Party Foundation Conference and Annual Conference Reports 1900—1905. Foreword by HENRY PELLING. The Hammersmith Bookshop, London 1967. (Az évenkénti kimutatások az LRC-t támogató szervezetekről.)

¹⁹ Szakképzetlen munkások.

²⁰ Az 1884. évi XVII. tc. meghatározta a munkanap maximális hosszát, előírta a gyárfelügyelet felállítását, az 1891. évi XII. tc. „szabályozta” a vasárnapi munkaszünetet. Utóbbi a vasárnapi munkaszünetnek lényegében inkább csak az *elvét* emelte törvényre, mert kivételek címén majdnem minden munkást továbbra is kötelezni lehetett vasárnapi munkára. (Az említett törvénycikkekről részletesen lásd SÁNDOR VILMOS: *Nagyipari fejlődés Magyarországon 1867—1900*. Szikra Könyvkiadó, Budapest, 1954. 618—619, 627—628. l.) — A mezőgazdasági munkásokról az 1898. évi II. tc. intézkedett, amely tartalmaz ugyan néhány tételt a mezőgazdasági munkások védelmére, de valójában az agrárproletariátus sztrájkharcának letörése volt a célja. A szocialista munkások „rab-szolgatörvénynek” nevezték. (Földmunkás és szegényparaszt-mozgalmak Magyarországon 1848—1948. I. Szerk.: PÖLÖSKÉI FERENC és SZAKÁCS KÁLMÁN. Kiadja a MEDOSZ, Budapest 1962. 310—312. l.)

²¹ *Széll Kálmán* miniszterelnök a fővárosi munkanélküli munkások beadványának képviselőházi tárgyalása (1901. december 7, 9—11.) alkalmával, 1901. december 10-i felszólalásában azt mondta, hogy törvényhozásilag rendezni kell a baleseti ügyet, a női munkát, az éjjeli munkát, a tanoncok munkaidejét, hatékonyabbá kell tenni az iparfelügyeletet, segíteni kell az állami üzemek (posta, vasút) és állami gyárak munkásainak túlmunkával kapcsolatos problémáin. (Az 1901. évi október hó 24-ére hirdetett országgyűlés képviselőházának naplója. Első kötet. Budapest 1902. 414—415. l.)

Hogy Széll szabadelvű minisztériumában valóban őszinte előzékenység uralkodik a munkások iránt, azt a szakszervezeti végrehajtó bizottság előadója is kénytelen volt megerősíteni abban a jelentésében, hogy a kereskedelemügyi miniszter, ki elé a múlt kongresszus határozatait terjesztették, azok legtöbbször teljességét megígérte.

Nálunk tehát sokkal inkább a munkások értelmén fordul meg a dolog, mint más egyben. Ha azonban a munkásszakegyletek okosan és erélyesen járnak el, kivált ha számos szabad előadás rendezése által, mint Németországban is történik, a tagok műveltségének színvonalát emelik, akkor ez az értelem is megjön és mindig szélesebb körű lesz. Akkor a mi munkásaink is, kik a szociáldemokrata hazátlan és forradalmi eszme cáfolatát mindenhol tapasztalhatják — Németországban, hol ezt a cáfolatot tényleg Vollmar, elméletileg Bernstein végezte, hol a revolúció helyett az evolúció már meglehetősen általánosan el van ismerve és a szociáldemokrácia nemzeti demokráciává változik át; Franciaországban, hol a szocialisták többsége az állam, a „burzsoá” rend és a nemzeti követelések szolgálatába áll,²² — akkor a mi munkásaink is szakképzettségük emelésével egyidejűleg és ezzel nemzetközi versenyképességük emelésével is, örömmel és reményteljesen ragaszkodnak a hazához, az utópista kívánságokat, melyeket veszedelmes és kizsákmányoló bolondítók keltenek bennük, elhallgattatták, hogy a haladás barátainak támogatásával vigyék keresztül követeléseiket. Ezért üdvözljük a trade unions megerősödését, legjobb szervezeti azok a legális önszervezetek.

Szegedi Híradó, 1902. január 4. A magyar trade unions.

A SZEGEDI ÉPÍTŐMUNKÁSOK 1902. JÚNIUS 2—6 KÖZÖTTI SZTRÁJKMOZGALMA

4

1902. június 3.

A SZEGEDI HÍRADÓ CIKKE AZ ÉPÍTŐMUNKÁSSZTRÁJK MEGINDULÁSÁRÓL

Szeged, június 2.

Ma Szegeden mintegy 1000 kőműves és ács beszüntette a munkát.²³ Kívánják, hogy a munkaidőt leszállítsák, a munkabért pedig fölemeljék. A vállalkozókat késztetlennül lepte meg a sztrájk. Hallatszott ugyan, hogy Szegeden is puhítgatják a

²² Bernstein és a róla elnevezett revizionista irányzat bírálatára lásd: V. I. LENIN: Marxizmus és revizionizmus. Válogatott Művei. Első köt. Magyar Helikon, Budapest 1967. 57—63. l. Bernstein elméleti és gyakorlati oportunizmusának részletes kritikáját lásd ROSA LUXEMBURG: Sozialreform oder Revolution. (Megjelent ROSA LUXEMBURG: Politische Schriften. Herausgegeben von GÜNTER RADZUN. Verlag Philipp Reclam jun. Leipzig 1970. 5—99. l.) — A francia megalkuvó szocialistákról a századforduló idején: JEMNITZ JÁNOS: Jaurès. Akadémiai Kiadó, Budapest 1970. 57—70. l.)

²³ Az 1900. évi népszámlálás szerint Szegeden 34 kőművesmester és 378 kőművesmunkás, 15 ácsmester és 98 ácsmunkás volt. (Népszáml. statiszt. 1900. IV. 548—549. l.) A cikk adata a segédmunkásokat is magában foglalja. — 1902-ben, amikor a gazdasági életben már a megélénkülés jelei mutatkoztak, az 1901. évi országos építőmunkás kongresszus határozatainak figyelembe vételével sok városban tört ki építőmunkássztrájk: Szegedet megelőzően Hódmezővásárhelyen, Miskolcon, Kolozsváron, Győrben, Békéscsabán stb. volt sztrájk. Az év második felében Nagyváradon, Triesztben, Fiumében, Aradon, Baján, Cegléden stb. álltak le az építőmunkások szakegyleteik vezetésével. E harcok során több helyen kollektív szerződést sikerült elérni. (Lásd a Kőműves című szaklap 1902. évi számait.)

talajt munkásaink közt, de arra mégsem voltak elkészülve, hogy a legnagyobb dologidőben üt ki a sztrájk. A meglepetés annál kellemetlenebb, mert tudvalevőleg a vállalkozó, mikor valamely építkezésre szerződést köt, az anyag árán kívül mérlegeli a munkabért, amelyhez képest szabja meg aztán a szerződés pontjait.

Most a munkások kettős követelése méltán ejti őket zavarba, mert a sztrájk nem változtatja meg az építetőknek a vállalkozóval kötött szerződését. A munkának a meghatározott árak mellett el kell készülnie.

De kritikus helyzetbe jutottak maguk a kőművesek is. A legnagyobb dologidőben hagyják abba a munkát, hogy kiküzdjék azokat az előnyöket, amelyek mellett, hitük szerint, jobban boldogulnak.

A munkások kiküldöttei ma reggel elsősorban a főkapitánynak jelentették be, hogy valamennyi építkezésnél beszüntetik a munkát.

Elmondtak mindent, ami a szívüket nyomja. Sokallják már kívánságaikat békés úton kiegyenlíteni. Kérvényt terjesztettek a miniszterhez,²⁴ rendelje el, hogy a munkások tizenkét óra helyett tíz és fél órát dolgozzanak. A miniszter nem teljesítette a kívánságukat.

Mielőtt a kérvényt a miniszterhez küldték volna, a vállalkozókat kérték meg egyenként, hogy szállítsák le a munkaidőt. A vállalkozók azt felelték, mivel a kőművesek csak nyáron dolgozhatnak, a munkaidőt ki kell használni, hiszen télen pihenhetnek.

A kőművesek és ácsok vasárnap²⁵ délután ismét gyűléseztek. Kifejtették, hogy a tizenkét órai munkaidő megterheli erejüket, távol tartja őket az otthonról, melytől eldurvulnak. Könnyíteni óhajtanának a helyzetükön, mert a hajnaltól estig való munka korán elcsigázza őket és javakorban éppen akkor fáradnak bele a munkába, mikor a megnépesült és fölcseperedő család leginkább igényelné a keresetet.

Ezzel szemben a vállalkozók azt mondják, hogy a munkás minden rizikó és gond nélkül végzi munkáját. Az ügyes és szorgalmas embernek mindig jó keresete van és mindig kapós, de állításuk szerint többségben vannak a gyöngé munkások, akik gyöngébb kereset mellett könnyen izgathatók, és ők izgékonyosságukkal magukkal ragadják az elégedetteket is.

Viszont a rendőrség azt állítja, hogy a sztrájkot két olyan munkás készítette elő, akik már külföldi sztrájkmozgalmakban részt vettek.²⁶ A munkások nyugodtan, tisztességesen viselkednek.

A kőművessztrájkról a következő tudósítás számol be:

A kőműves- és ácsifjak egylete még a télen mozgalmat indított az iránt, hogy a tizenkét óra munkaidőt leszállítsák.²⁷ Körlevélben kérték fel a szegedi vállalkozó-

²⁴ *Horánszky Nándor* kereskedelemügyi miniszterről van szó. A kérvényezés egyik előzménye az volt, hogy az építőmunkások 1902. március 16-án gyűlést tartottak a Csikós-féle vendéglőben. Itt a helyi építőipari munkáltatók egy része által alkalmazott napi 14 órás munkaidőnek még csak 12 órára csökkentéséről tanácskoztak. (Szegedi Híradó, 1902. március 18. Hírek. Kőműves- és ácssegédek gyűlése.) A szegedi építőiparban azonban a 12 órás munkaidő volt a gyakoribb. A szóbanforgó kérvény benyújtásának időpontjáról nem találtunk adatokat.

²⁵ Június 1-én.

²⁶ A mozgalomban különösen két szociáldemokrata munkás, *Popovics János* és *Zsigmond József* töltött be irányító szerepet. Nem tudtuk azonban megállapítani, hogy a rendőrségi közlés pontosan kikre vonatkozott.

²⁷ A Szegedi Kőműves és Ács Iparossegédek Önképző Egylete 1878. január 20-án alakult meg. Célja a tagok szakképzettségének, művelődésének előmozdítása, betegség esetén segélyezése, a „munkásság és szorgalomra való ösztönzés”. (SZL Különböző egyesületek alapszabályai 1874–1900. c. különcsomó.) Kezdetből fogva a munkáltatók, az érdekeiket képviselő pallérok és csoportvezetők irányítása alatt állott. A századforduló táján sztrájkító szervezetként is ismert; az építőmunkások osztályharcának országos kibontakozása idején távoli vidékekre is küldött sztrájkítóroket. (Kőmű-

kat, hogy szállítsák le a munkaidejüket. Kifejtették, hogy tizenkét óra munkaidő elvonja őket az otthontól, a családi élettől, elcsigázza testüket lelküket úgy, hogy korán kimerült mivoltuk éppen akkor válik alkalmatlanná az élet küzdelmeire, mikor már serdülő gyermekeikért a legerősebb harcot kell megvívniok. Aztán lelkük is kívánja a szellemi istápot, de tizenkét órai munkaidő mellett nem olvashatnak.

A vállalkozók különböző módon fogadták a kőművesek kérelmét. Többen hajlandók voltak azt teljesíteni, viszont mások azt hangoztatták, hogy a nyarat ki kell használni, mert télen úgyis pihen ez az iparág. Megegyezni nem tudtak a dologban, a munkások tehát a még akkor élő Horánszky minisztert kérték, hogy rendelkezletben szabályozza a szegedi kőművesek és ácsok kívánságát. Kérelmüknek nem lett meg a kívánt fogamatja.

Pénteken²⁸ több kőműves arra kérte a polgármesteri hivatalt, engedje meg, hogy a Csikós-féle vendéglőben²⁹ gyűlést tartsanak, hogy saját ügyes-bajos dolgaikat megvitassák. A kérvényt aláírták: Ótott János (Rigó utca 8.), Kiss János (Retek utca 18.), Ábrahám Mihály (Katona utca 8.), Bálint Ferenc (Remény utca 54.) és Szűcs András (Lengyel utca 15. sz.). A polgármesteri hivatalban vasárnapig sem intézték el az aktát, mire a kőművesek és ácsok azon hiszemenben, hogy eleget tettek, ha a gyűlést idejében bejelentették a hatóságnak, az érkekezletet vasárnap délután három órakor a Csikós-féle vendéglőben tényleg megtartották.

Ott Zsigmond József, Popovics János, Fabrincsák György, Ábrahám Mihály és Kohn Béla beszéltek. Ismertették a kőművesek és ácsok kívánságát, mely szerint 10¹/₂ órai munkaidőt és órarend szerinti díjazást kívánnak. Majd egyhangúlag kimondták, hogy hétfőn reggel az összes szegedi állami, városi és magánházaknál beszüntetik a munkát. A sztrájkot határozatilag kimondták, mikor a gyűlésen, melyen mintegy háromszázan vettek részt, a rendőrség részéről megjelent Szabó József rendőrbiztos, aki nem hivatalosan értesült a gyűlésről.

Szabó rendőrbiztos kérte a gyűlés tagjait, mivel a gyülekezésre vonatkozó engedélyről öneki hivatalos tudomása nincs, csöndben oszoljanak szét. A munkások zúgolódás nélkül, tisztességtudással vonultak haza.

Ma reggel az építkező munkások egymás között a következő, rossz magyarsággal fogalmazott szövegű nyomtatványt osztották:

ves, 1903. április 1. Szemle. A szegedi építőmunkások. Építőmunkás, 1903. november 1. Szemle. Szegediek Istvántelken stb.) 1903. december 31-én 304 tagja, 553 kötetes könyvtára volt. Vagyona 2491,79 K készpénz, 1600 K ingóság. (SZL Tan. ir. 1904—11475. 1. sz.) Erős befolyása nehezítette a szegedi építőmunkások körében a szocialista nézetek terjedését. Fiatalabb tagjai között azonban a századforduló táján már jónéhányan akadtak olyanok, akik fővárosi munkák során kapcsolatba kerültek az ottani építőmunkás szakegylettel. Visszatérve Szegedre — az 1901. évi országos építőmunkás kongresszus határozatainak megfelelően — helyi szakegylet létrehozására törekedtek, amely az alakulóban levő országos szövetség helyi csoportjává válhat. Az 1901-es kongresszus által az országos szövetség mielőbbi megalakítása céljából létrehozott központi szervező bizottság figyelemmel kísérte a szegedi mozgalmat, mert e város az ország egyik jelentős építőipari központja volt. Segítséget adott a szocialista építőmunkás csoport megalakításához. Ennek egyik bizonyítéka, hogy az önképzőegylet 1902. március 20-i közgyűlésén — amint a polgármesterhez 1905. július 1-én írt beadvány elmondja — egy budapesti kiküldött „izgató beszédet tartván jelen volt tagjainkhoz, arra ösztökölte őket, hogy alakítsák meg a munkásmozgalmakat szervező és közvetítő budapesti szakszervezet szegedi fiókját, mely még ezen említett év folyamán meg is alakult és alapszabályaik jóváhagyása nélkül a még mindig kísérő bérmozgalmak körül erős akciót fejt ki állandóan.” (SZL Polgm. eln. ir. 1905—3580. sz.) Feltehető, hogy a szocialista önképzőegyleti tagok nyomására kezdett foglalkozni az egylet a munkaidőcsökkentés kérdésével.

²⁸ Május 30-án.

²⁹ Csikós Ferenc vendéglője az építőmunkásoknak és más szakmák munkásainak is többszöri tanácskozó helye ezekben az években. A Kossuth Lajos sugárút 13. sz. alatt, a tűzoltó-laktanya mellett volt.

„Szaktársak!

Követeljétek a munkaidőbeosztást a munkaadóktól, hogy a munkaidő reggel 6-tól esti 7-ig. Szombaton pedig 6-tól 5-ig.

A munkafizetést! Munkafizetés óránként a falazásnál 16 kr. feljebb, díszvakolásnál 18 kr. feljebb. A 100-as bizottság.³⁰

A kőművesek és az építkezésnél foglalkozó munkások hat órákor letették a számat és a Kass-vigadó melletti játszótéren csoportosultak. A munkások részéről nyomban csoportok mentek az építkezésekhez, ahol fölszólításukra társaik azonnal abbahagyták a munkát. Majd tízenként ügyeltek arra, hogy társaik közül senki munkába ne állhasson.³¹

Egy órával később küldöttség jelent meg Rainer József főkapitánynál, akinek elhatározásukat bejelentették. Rainer főkapitány a legnagyobb részletességgel tájékozódott a kívánságok iránt, majd hosszasan beszélt nekik a mostani gazdasági állapotokról, végül megismertette velük a sztrájkra vonatkozó törvényeket. Figyelmeztette őket, ha társaikat megakadályozzák a munkában, az törvényes következményekkel jár.

A munkások kijelentették, hogy a rendre vigyáznak s e tekintetben a hatóságnak a legcsekélyebb bizalmatlankodásra sincsen oka. Kérték a főkapitányt, hogy gyülekezőhelyül engedje át a Gedő-féle tánchely mögötti helyet, ahol dolgaikat megbeszélhetik. A főkapitány ezt a kérelmet nem teljesítette.

Rainer József főkapitányt még a délelőtt folyamán fölkeresték a vállalkozók, akikkel hosszasan értekezett.

Rainer József főkapitány ma délután közölte a munkásokkal, hogy azok ellen, akik a sztrájkra buzdították a munkásokat, törvényes eljárást indít. Egyszersmind figyelmeztette őket a btk. 175., 176. és 177. §-aira, melyek értelmében szabadságvesztésre ítélik azokat a munkásokat, akik az építkezéseknél akadályozzák a munkát. Estig egyetlen munkás sem foglalta el helyét és így rendbontás nem is történhetett. A félbehagyott építkezéseknél síri csönd honolt egész nap.

Ellenben délelőtt azt jelentették a rendőrségnél, hogy a Kossuth Lajos sugárút 12. sz. alatt és a Bécsi körút 40. sz. alatt néhány kőműves fenyegette a társait, hogy megdobálják őket, ha munkába állanak.

Szabó József rendőrbiztos a kihágási bíróságnál följelentette azokat a munkásokat, akik hatósági engedély nélkül gyűlést hívtak össze.

A munkások délután is találkoztak a Stefánia-sétány melletti gyermekjátszóterén és elhatározták, hogy tovább is sztrájkolnak.

Zsigmond József vezetése alatt több munkásból álló küldöttség jelent meg szerkesztőségünkben. Kijelentették, hogy ők nem fenyegettek senkit és nincs szándékukban megakadályozni senkit. Hangsúlyozták, hogy a nagyobb bérre éppen azért van szükségük, mert az esztendőnek csak fele idejét tölthetik napszámban.

Szegedi Híradó, 1902. június 3. Szegedi kőművesek és ácsok sztrájkja.

³⁰ A röplap pontosabb és szabatosabb, az órábéreket fillérben feltüntető szövegét lásd e kiadvány 5. sz. dokumentumában.

³¹ A Kass-kávéház melletti gyermekjátszóter volt a sztrájk idején a munkások gyülekezőhelye, a mozgalom központja. A *sztrájk tanyája* a harcban résztvevők együtt tartásának, a sztrájktörés akadályozásának, a munkásszolidaritás fejlesztésének, az öntudat növelésének, a kizsákmányolókat elleni gyűlölet szításának stb., mindezen keresztül a győzelem elérésének hatékony eszköze lehet. A nemzetközi munkásmozgalom fejlődésében oly jelentős, a 9 órás munkanapot kiharcoló 1871. évi északkelet-angliai hajó- és gépgyári sztrájk idején a harc irányítója, *John Burnett* már céltudat-

1902. július 1.

A KŐMŰVES CÍMŰ SZAKLAP TUDÓSÍTÁSA AZ ÁCS- ÉS KŐMŰVESSZTRÁJKRÓL

Hosszú csend után végre szegedi szaktársaink is kiálltak a küzdőtérré harcolni tisztességesebb munkaviszonyok kivívásáért. A rendezetlen munkaviszonyok őket is öntudatra ébresztették. Miután békés úton a kizsákmányolók nem akarták igazságaikat elismerni és követeléseiket megadni, június 2-án beszüntették a munkát.

„Követeljük a munkaidő beosztását a munkaadóktól, hogy a munkaidő reggel 6 órától este 6-ig tartson, szombaton 6-tól 5-ig. A munka bére legyen a falazásnál óránként 32 fillér, a díszvakolásnál 36 fillér!” Így hangzott a harci zászlóra írt követelés.

A munkaadók ezzel szemben a makacs, rideg elutasítás álláspontjára helyezkedtek, bízva a rossz munkaviszonyokban és a sztrájkolók bekövetkezhető inszignéjában és szerencsétlenségében. Bízta ezenkívül a szegedi rendőrkapitányban,³² aki vak buzgalommal iparkodott a munkások jogos törekvéseit rendőri sikanériákkal³³ gátolni. Sztrájkbontókat is toboroztak. Szóval: brutális elutasítás, rendőr és sztrájkbontó toborzás volt a jelszavuk.³⁴

A szaktársak bátor fellépése azonban lassanként más véleményre, azaz észre térítette őket. S mikor látták, hogy a mindenható rendőrkardba vetett bizalmuk nem hozza meg az óhajtott eredményt: a sztrájkolók megtörését, tárgyalásba bocsátkoztak a munkásokkal. A tárgyalás eredménye az lett, hogy a munkaadók megadták a 6 órától 6 óráig terjedő munkaidőre vonatkozó követelést. Megadták a minimális munkabért, éspedig a falazásnál óránként 32 fillért, a díszvakolásnál 38 fillért. Beleszúrták azonban azt a kikötést, hogy az újonnan szabadult segédeknek és a megöregedett segédeknek csak 28 fillért fizetnek.

Szaktársainknak vezető bizottsága arra való tekintettel, hogy a szervezkedés terén még nem eléggé erősek, elfogadták a felajánlott munkafeltételeket.³⁵ A harc ugyan eredménnyel végződött, de a győzelem nem teljes, mert a munkaadók még mindig nem nyomatták ki a munkarendet, s ha jól értesültünk, még a tárgyalási jegyzőkönyv másolata sincs a munkások kezei között.

Magunk részéről, mint az építőmunkások országos központi bizottsága, kötelességünknek tartottuk, hogy a sztrájk kezdetén küldöttünk útján útbaigazítással és tanáccsal szolgáljunk,³⁶ s most utólag ismét kötelességünknek tartjuk szegedi szaktársainkat figyelmeztetni, hogy vívmányaik csak akkor lesznek igazán vívmányok,

tosan kiaknázza a sztrájkolók együttartásának ezen előnyeit. (ANGELA TUCKETT: Engineers' Strike — 1871. Labour Monthly, 1971. szeptember. 408. l.) Az 1902-es szegedi építőipari sztrájk eseményeit napról napra követő helyi polgári sajtó cikkeiből következtetni lehet arra, hogy a gyermekjátsszótéri sztrájkutánya nagy szerepet játszott abban, hogy a vezetők valóban általánossá tudták tenni a munkabeszüntetést és biztosítani tudták a sztrájkolók kitartását az egyezség létrehozásáig.

³² Rainer József.

³³ Sikanéria = a hatalommal való visszaélés.

³⁴ A munkáltatók egy része a közeli városokba táviratozott munkásokért, „kérve őket, hogy az első vonattal jöjjenek Szegedre. A rendőrség azon hiszemben, hogy a vidéki munkások megérkeznek, nehogy a sztrájkolók esetleg megtámadhassák őket, minden vonat érkezésénél vigyázott... Ámde a vonatok nem hoztak egy munkást sem. A szegedi sztrájkolók vezetői hasonlóképpen táviratoztak vidéki munkástársaiknak, kérve őket, hogy Szegeden ne vállaljanak munkát.” (Szegedi Híradó, 1902. június 4. Szegedi kőművesek és ácsok sztrájkja. Második nap.)

³⁵ A sztrájk vezetői és a munkáltatók megbízottai között június 6-án jött létre az egyezség. A szocialista szakszervezet ekkor még csak alakulóban volt. (SZL Polgm. eln. ir. 1905—3580. sz.)

³⁶ A központ kiküldötte Gogolya György volt.

ha a szervezkedés segélyével maradandó és kötelező munkarendnek küzdik ki a megadott követeléseket. Vigyázzanak, hogy szervezetlenségük folytán el ne veszítsék lassanként azt, amit oly nehezen kiküzdöttek. Gyűlésezzenek gyakrabban és plántálják szegedi szaktársaink lelkébe a szervezkedés szükségességét, és ne nyugodjanak addig, amíg szegedi szaktársaink szervezve nem lesznek. Ez a mi testvéri szeretettel és jóakarattal adott megszívlelésre méltó tanácsunk!

Utólag felemlítjük, hogy a szegedi rendőrkapitány indokolatlanul több szaktársunkat „kihágás és vétség” címén különböző ítélkezési fórumoknál meghurcoltat.³⁷ De úgy véljük, hogy bele fog törni a bicskája, mert törvényeink szerint a sztrájk sem vétséget, sem bűncselekményt nem képez, és ezért senki sem büntethető.³⁸ Különböztetve ezt a rendőrkapitánynak is kell tudni, és úgy hisszük, hogy tudja is, és bizonyára az egész piszkos manővert csak azért csinálta, hogy szaktársainkat megfélemlítse és a munkásnyúzókat vállveregetését kiérdemlje.

Kőműves, 1902. július 1. Szemle. A szegedi kőművesek és ácsok sztrájkja.

6

1903. április 1.

A KŐMŰVES CÍMŰ SZAKLAP CIKKE A SZEGEDI ÉPÍTŐMUNKÁSMOZGALOM HELYZETÉRŐL

A szegedi építőmunkások a múlt évben a munkaidő és a munkabér rendezése végett harcba léptek.³⁹ A bérharc, mely több mint két hétig⁴⁰ tartott, részben a munkások győzelmével végződött. Szaktársaink a bérharcot teljesen szervezetlenül kezdték meg, s akkor fordultak hozzánk tanácsért, amikor már a harc a végefelé járt és kilátásuk a győzelemre vajmi kevés volt. A központ nagyon fontosnak találta, hogy a szegedi szaktársak mozgalmát áttekintse és lehetőleg megtegye, amit érdekükben megtehet. Ezért a szegedi szaktársak kérelmére egy vezetőségi tagot rögtön leküldött.

A leküldött vezetőségi taggal való tanácskozás után a bérharc megszűnt, a mesterektől megnyert csekély előnyök után a szaktársak ismét olyan közönyösek maradtak, mint voltak azelőtt. Természetes, hogy a mesterek látva a segédek megelégedését, rövid időn belül a kivívott előnyöket lassanként visszaszívták. Most ismét ott állnak, ahol voltak a bérharc megkezdése előtt. Hiába küzdött egy kis részük tovább az összesség jogaiért, a munkások többségét nem lehetett ébren tartaniok.

Sőt még azon egyesület is, amely hivatva lett volna a kiküzdött eredmények felett örködni, a csekélyszámú harcolók ellen fordult.

Ez az egyesület a szegedi ács- és kőművessegédek önképző egyesülete.⁴¹ Mi, akik figyelemmel kísérjük az országban létező, az elavult céhrendszer alapján működő önképzők működését, tisztában vagyunk azzal, hogy ezen egyesületek a munkásság

³⁷ A rendőrség „magánosok elleni erőszak vétségéért” 40 munkás ellen tett feljelentést, akik a dolgozni akarókat a munkavégzésben megakadályozták. (Szegedi Híradó, 1902. június 11. Törvénykezés. Sztrájkolók a bíróság előtt.)

³⁸ A munkásokat a járásbíró főlmentette. (Uo. 1902. június 19. Törvénykezés. Főlmentett sztrájkolók.)

³⁹ Az 1902. június 2—6 közötti sztrájkról van szó. Lásd e kiadvány 5. sz. dokumentumát.

⁴⁰ Eredetiben így. Helyesen: öt napig tartott.

⁴¹ A Szegedi Kőműves- és Ács Iparossegédek Önképző Egyesületéről lásd e kiadvány 27. sz. jegyzetét.

előnyére vajmi keveset, de kárára annál többet tesznek. Bebizonyította ezen egyesület vezetősége a mi állításunkat azzal, hogy midőn a szaktársak egy része felhívta őket arra, hogy lépjenek a központi egyesülettel szorosabb összeköttetésbe, ők nagy bölcsen kijelentették, hogy erre nincs szüksége a szegedi építőmunkásoknak.

Persze a vezetőség, amelynek többsége a mestereknél palléri minőségben, vagy mint előmunkás van alkalmazva, azoknak érdekükben áll, hogy többi társaikat elvonják a szervezkedéstől. Mi történnék velük, ha a mesterek megtudnák, hogy a segédek már az egyletben is kezdenek szervezkedni és komolyan gondolkozni? Oda lenne a gondosan őrzött tekintély, és nem lehetne a mesterek húsosfazekából a segédek rovására tovább kanalizni.

Sőt ezen urak egy része a nagyobb hatás kedvéért hülyeségében annyira ment, hogy megrágalmazta a szervezett munkásságot és a szakegylet központi vezetőségét. — Minket ezen rágalom nem érinthetnek, mert a szervezett munkásság oly magasan áll felettük, hogy az ő piszkos köpködésük hozzánk fel nem érhet, csak önmagukra hullhat vissza. Velük csak annyiban törődünk, hogy megmutatjuk az utat nekik, amelyen haladniuk lehet, ha az önérzetes munkások között jogaikért és megélhetésükért kényszerítve lesznek harcba szállni.

Ami pedig (Kliker) Frank Ferenc⁴² őrzőngéseit illeti, arra más válaszuk nincs, mint az, hogy a számárordítás nem hallatszik a menyországba. A szervezett munkásság már több ilyen marhát megtanított gondolkodni. Reményünk van rá, hogy idővel őt is megtanítsa.

A józanul gondolkodó szegedi szaktársaknak elismerésünket és üdvözetünket küldjük a nehéz munkához.

Csak előre a megkezdett úton!⁴³

Körműves, 1903. április 1. Szemle. — A szegedi építőmunkások...

⁴² Nevezett személyről és tevékenységéről nem találtunk adatokat.

⁴³ Az előrehaladás bizonyítéka, hogy a szegedi építőmunkások táviratban üdvözlötték a szociáldemokrata párt 1903. évi kongresszusát. (A Magyarországi Szociáldemokrata Párt 1903. évi április hó 12., 13. és 14-én Budapesten tartott X. pártgyűlésének jegyzőkönyve. Kiadja a Népszava könyvkereskedése, Budapest 1903. 138. l.) Az 1902 második felében létrejött helyi építőmunkás szakegylet 1903. júliusában csatlakozott a Magyarországi Építőmunkások Országos Szakegyletéhez. (Munkáért, kenyérért, szabadságért! Az építő-, fa- és építőanyagipari dolgozók mozgalmának válogatott dokumentumai 1823—1919. Szerkesztette PALOTÁS IMRE. Kiadja az Építő-, Fa- és Építőanyagipari Dolgozók Szakszervezete, Budapest 1962. 128. l.) A szegedi egylet megalakulásának és a MÉMOSZ-hoz való csatlakozásának részleteit nem ismerjük. 1903. augusztusában az egylet helyisége Csikós Ferenc Kossuth Lajos sugárúti vendéglőjében volt. (Építőmunkás, 1903. szeptember 1. A Magyarországi Építőmunkások Országos Szakegyletének csoportjai.)

SZOCIÁLDEMOKRATA SZAKMAI SZERVEZŐ GYŰLÉSEK SZEGEDEN
1903—1904-BEN

HELYI SZAKEGYLETEK CSATLAKOZÁSA
AZ ORSZÁGOS SZAKSZERVEZETEKHEZ

7

1903. január 10.

A SZABÓK SZAKLAPJA TUDÓSÍT A SZABÓMUNKÁSOK ÉS MUNKÁSNŐK
ORSZÁGOS SZAKEGYLETE SZEGEDI CSOPORTJÁNAK MEGALAKULÁSÁRÓL

A szegedi szabómunkások december 14-én tartották meg a helyi csoport alakuló közgyűlését, melyen a központból *Kitajka* Lajos szaktárs volt jelen. A gyűlés a napirend és az alapszabályok ismertetése után egyhangúlag elhatározta a helyi csoport megalakítását, melynek elnökekül *Ábrahám Mátyás*, jegyzőül pedig *Takács Béla* szaktárs választott meg.⁴⁴

Szabók Szaklapja, 1903. január 10. Gyűlési tudósítás. A szegedi...

8

1903. július 24.

AZ ALFÖLDI MUNKÁSLAP HÍRADÁSA
A MAGYARORSZÁGI VAS- ÉS FÉMMUNKÁSOK KÖZPONTI SZÖVETSÉGE
SZEGEDI CSOPORTJÁNAK MEGALAKULÁSÁRÓL

A szegedi vas- és fémmunkások a múlt vasárnap⁴⁵ jól látogatott szakgyűlést tartottak a Csikós-féle vendéglőben. Előadó Süssholtz Sándor elvtárs volt, ki igen magvas beszédben fejtegette a szervezkedés célját, hasznát és szükségességét. Indítványára egyhangúlag kimondta a gyűlés, hogy megalakítják a Magyarországi Vas- és Fémmunkás Szövetség szegedi fiókját.⁴⁶ Mintegy hetvenöten nyomban be is íratkoztak. Az egyeslet helyisége a Bartucz-féle vendéglőben⁴⁷ lesz, ahol minden csütörtökön és szombaton este és vasárnap délután összejövetel, felolvasás és vitatárgyalás lesz. Sikeres működést kívánunk új harcosainknak!

Alföldi Munkáslap, 1903. július 24. Hírek. Vas- és fémmunkás egyeslet Szegeden.

⁴⁴ A helyi szabómunkás szakegylet e közgyűlésen csatlakozott az országos szakszervezethez, így annak helyi csoportjává vált. Ettől kezdve a szakszervezet alapszabálya szerint fejtette ki működését. Meglevő helyi szakegyletek országos szervezethez való csatlakozása más szakmák esetében is — többek között — ezzel a változással járt. A csatlakozás mindenkor a helyi munka színvonalának emelkedését vonta maga után. (GAÁL ENDRE: A szegedi ipari munkásság 1905 előtti szocialista szakmai szervezkedésének néhány kérdése. Acta Universitatis Szegediensis de Attila József nominatae. Acta Historica. Tomus XIX. Szeged 1965. 25—26. l.)

⁴⁵ Július 19-én. A gyűlést a Szegeden működő „mindennemű vas- és fémét feldolgozó munkások” számára hirdették a vas- és fémmunkás szövetség helyi csoportjának megalakítása céljából. (Alföldi Munkáslap, 1903. július 19. Hírek. Vas- és fémmunkások gyűlése.) — Az 1900. évi népszámlálási statisztika Szegeden a vas- és fémiparban 107 önállót (mester ill. üzemtulajdonos) és 378 munkást mutat ki. A vasúti műhelyi munkások száma 232. A vas- és fémiparban tehát összesen 610 munkás volt. (Népszáml. statiszt. 1900. IV. 544. l.)

⁴⁶ A szegedi vas- és fémmunkások első tömörülése 1897-ben jött létre: a Szegedi Vas- és Fémmunkások Szakegylete. (Az alakuló ülés jegyzőkönyvét és az alapszabályt lásd SZL Polgm. ir. 1938—5441. 1. sz. Egyesletek c. külön csomó.) Ennek alapszabálya a fővárosi szociáldemokrata fémmun-

1903. december 1.

A CIPÉSZ CÍMŰ SZAKLAP KÖZLI A SZEGEDI CIPÉSZ- ÉS CSIZMADIAMUNKÁSOK SZAKEGYLETE AGITÁCIÓS GYŰLÉSÉRŐL SZÓLÓ TUDÓSÍTÁST⁴⁸

A szegedi cipész-csizmadia és papucskészítő-munkások 1903. évi november hó 22-én délután jól látogatott szakgyűlést tartottak a következő napirenddel:

1. a szakegylet célja és haszna,
2. a sitzmunka,⁴⁹
3. a sajtó.

A gyűlés délután 4 órakor vette kezdetét. Elnök volt *Herczeg Pál*, jegyző *Berg János* szaktárs.

Herczeg elnök javaslatára a gyűlés első és második pontjai egybefoglaltattak. Az így egyesített napirendhez *Pestolics István* szaktársunk szólott hozzá elsősorban is. *Pestolics* szaktársunk utalt arra, hogy már a céhek idejében megvolt a munkások szervezkedésének, egyesülésének a kerete, formája. Igaz ugyan az, hogy a céhek létezése alatt a munkások szervezkedése, egyesülése csak a betegségyélezésre szorítkozott, míg ma már életérdekük az, hogy saját helyzetüket érintő minden gazdasági és politikai kérdéssel tisztában legyenek, mert csak így tudnak céltudatosan a maguk igazáért, helyzetük javításáért sikeresen küzdeni. Utána *Farkas István* szaktársunk emelt szót Budapestről, aki ezen alkalomra Szegedre utazott.

kás szakegyletek alapszabályainak mintájára készült. A szegedi szervezet működéséről azonban a Magyarországi Vas- és Fémmunkás Szövetség megalakulásáig nagyon kevés adat áll rendelkezésünkre. (Alapszabályának elemzése megtalálható GAÁL ENDRE: A szegedi ipari munkásság 1905 előtti szocialista szakmai szervezkedésének néhány kérdése. Id. mű 19. l.) A helyi vas- és fémmunkásoknak az országos szövetségbe történt belépése és a helyi csoport megalakítása után a szegedi szervezet ezentúl a szövetségi alapszabály szerint fejtette ki működését. (Ugyanott 32—36. l.) A szegedi csoportnak 1903. december 31-én 74 tagja volt, vagyona pedig 80 K értékű ingóság. (SZL Tan. ir. 1904—11475. 1. sz.)

⁴⁷ Valéria (ma Bartók Béla) tér 2. szám alatt.

⁴⁸ Az 1890-es évek első felében a szegedi szakegyleti mozgalomban jelentős szerepet játszó cipész- és csizmadiamunkás szakegylet az évtized végén meggyengült, nehezen tudott fennmaradni. Helyzetét az is súlyosbította, hogy a századfordulótól a fővárosi cipész szakegylet a Mezőfi-féle nacionalista-opportunista irányzatot támogatta, míg a szegedi kitartott a nemzetközi szociáldemokrácia mellett. Így a két szervezet korábbi gyümölcsöző együttműködése megszakadt. (Népszava, 1903. szeptember 15. Gyűlési tudósítás. Szeged.) A szegedi szakegylet 1902—1904-ben a szervező munkában nagy eredményt ért el: 1902 végén 46, 1903 végén 99, 1904. június 30-án 210 jogos tagja volt. (A szegedi cipész- és csizmadiaiparban 1900-ben 361 mester és 410 munkás, ebből 163 tanonc volt. 1904-ben — tekintettel az 1903—1904. évi gazdasági megélénkülésre — a munkáslétszámot 500—550 főre becsülhetjük.) Az 1903 nyarán létrejött országos szakegylet rövidesen kimondta a szociáldemokrata párthoz való csatlakozást, így megnyílt a lehetőség a szegedi szakegylet beolvasására is. Ezt kívánta elősegíteni *Farkas István* országos elnök szegedi agitációs gyűlése is, amelyről közölt dokumentumunk számol be. A szegediek csatlakozása azonban csak az 1906. január 21-i közgyűlésükön történt meg. (A szegedi cipészegylet 1900—1904 közötti helyzetéről részletesen lásd GAÁL ENDRE: A szegedi ipari munkásság 1905 előtti szocialista szakmai szervezkedésének néhány kérdése. Id. mű 37—39. l.)

⁴⁹ Sitzmunka = „otthonülő” munka. E munkaforma a kizsákmányolás fokozásának eszköze volt: a munkáltató nem tartott fenn műhelyt, segédei saját lakásukban, saját szerszámokkal dolgoztak. A mester így megtakarította a műhelyfenntartás költségeit, a béreket pedig igen alacsonyra szoríthatta, mert az egymástól elszigetelten dolgozó, egymást nem ismerő segédek nem tudtak ellenállást kifejteni. Az otthonmunkások rendkívül nyomorúságos helyzetéről lásd pl. A Cipész, 1903. július 16. Zitzesek világa. — A sitzmunka már az 1890-es években Szeged cipésziparában is elterjedt és a cipézmunkás szakegylet megindította ellene a harcot. (GAÁL ENDRE: Válogatott dokumentumok a szegedi ipari munkások szocialista szakmai szervezkedésének történetéből 1890—1900. Id. mű 20—21. l.)

Farkas szaktársunk nagy figyelemmel kísért beszédében az egész cipészmozgalomnak célját, feladatát fejtegette. Rámutatott a hiányos népnevelésre és a szak-egyesületek kulturális célját domborította ki.⁵⁰ Vázolta a kapitalizmus szülte osztályharcot, és a munkások osztályküzdelmét ismertette. Utalt az országos szakegyesület szervezetére, mely a szakmozgalomnak fejlettebb formáját fejezi ki és az egész országban egyesíti a szaktársakat. A szaktársak általános helyeslése mellett ostromozta a szitrendszer káros kinövéseit, és a fővárosban és a vidékeken a szitrendszer megszüntetése érdekében lefolyt küzdelmeket ismertette.

Végül kitarító szervezkedésre és az országos egyesülethez való csatlakozásra hívta fel a szaktársakat.

A sajtóról Juhász elvtárs referált, aki párhuzamot vont a munkássajtó és a polgári sajtó között és A Cipész és a Népszava támogatását ajánlotta a szaktársaknak, mert a munkások érdekeit védő munkáslapok csak akkor felelhetnek meg teljesen hivatásuknak, ha a munkások azokat támogatják, előfizetik. Hozzászólottak e tárgyhoz Heckmann és Farkas szaktársak, mire Pestalics⁵¹ szaktárs elnök a valóban improzálás gyűlést berekesztette.

A Cipész, 1903. december 1. Gyűlési tudósítás.

10

1904. február 27.

A NÉPSZAVA HÍRADÁSA A HAJÓÁCSSEGÉDEK SZAKEGYLETÉNEK MEGALAKÍTÁSÁT ELŐKÉSZÍTŐ ÉRTEKEZLETRŐL

Szegeden a hajóácsok⁵² február hó 21-én Vőnoky Mihály vendéglőjében jól látogatott értekezletet tartottak. Privinczki János (Szeged), Tárnoky István és Meskó János (Budapest) nagyhatású beszédeket tartottak s rámutattak a szervezkedés szükségességére; a jelenlevők elhatározták, hogy szakegyületet fognak alakítani, s az ügyek elintézésére egy öttagú bizottságot választottak.

Ideiglenes elnök lett: Privinczki János, bizottsági tagok: Ökrös Imre, Domokos János, Balla István és Vastag Lajos elvtársak. Együttal kimondották, hogy a Népszavát pártolni és támogatni fogják.

Üdvözljük a kezdő harcosokat, s reméljük, hivatásuknak meg fognak felelni és példájukat követni fogják az ország összes hajóácsai.⁵³

Népszava, 1904. február 27. Szakmozgalom. — Szegeden a hajóácsok...

⁵⁰ A szakmai szervezetek kulturális törekvéseiről lásd e kiadvány 177. sz. jegyzetét.

⁵¹ A Pestalics név e helyen bizonyára elírás. A gyűlés elnöke *Herczeg Pál* volt.

⁵² 1900-ban a szegedi hajóács iparban 6 mester és 38 munkás (ebből 2 tanonc) volt. (Népszáml. statiszt. 1900. IV. 544—545. l.)

⁵³ A Népszava 1900. augusztus 7-i számában *Breska István* aláírásával felhívás jelent meg, Hajóácsok, ébredjetek! címmel. A felhívás a Kommunista Kiáltvány jelszavát („Világ proletárjai egyesüljetek!”) idézve felszólítja a budapesti, komáromi, orsovai, szegedi, tolnai stb. tehát az egész országbeli hajóácssegédeket a szocialista szervezkedésre. A szervező munka Szegeden 1904-ben hozott eredményt. „A szegedi hajóács iparossegédek önképző egylete” alapszabályát 1904. július 17-én hagyta jóvá a belügyminiszter. (SZL Tan. ir. Különböző egyesületek alapszabályai 1901—1910. c. különcsomó.) Megalakítása azt jelenti, hogy a hajóácssegédek létrehozták önálló kulturális és segélyezőegyesületüket, szakítva a hajótulajdonosok vezetése alatt álló, még 1888-ban megalakult Szegedi Önszegélyző Hajósegylettel. A hajóácssegédek egyletének működéséről azonban nem találunk adatokat.

1904. július 16.

A FESTŐK SZAKLAPJA KÖZLI A TUDÓSÍTÁST
A SZEGEDI FESTŐMUNKÁSOK SZAKEGYLETÉNEK
AZ ORSZÁGOS SZÖVETSÉGHEZ VALÓ CSATLAKOZÁSÁRÓL

Szegedi szaktársaink július 10-én nyilvános alakulógyűlést tartottak, melyen napirendre tűzték az országos szövetséghez⁵⁴ való csatlakozásnak a megvitatását. Széll Mihály szaktárs az egybehívók nevében üdvözlí a megjelenteket és elnöknek ajánlja Bárkányi József, jegyzőnek Biczók Ferenc szaktársakat, kiket a gyűlés egyhangúlag meg is választott.

Elnök megköszönvén a beléje helyezett bizalmat, kéri a jelenlevőket, hogy a szónokokat csendben hallgassák meg és ha szólni óhajtanak, szíveskedjenek magukat előjegyeztetni, ezután röviden beszámol az ideiglenes szakegylet működéséről, mit a gyűlés tudomásul vesz.⁵⁵

Széll Mihály szaktárs röviden ismerteti az országos szövetség alapszabályait, a szövetséghez való csatlakozás célját és hasznát.

Schenk elvtárs⁵⁶ hosszabb beszédben ismerteti a szervezkedés szükségességét, a gyűlésen megjelent szaktársakat felszólítja, hogy gazdasági elnyomatásuk alól való felszabadításuk érdekében a legmesszebbmenő agitációt fejtsek ki és csatlakozzanak az országos szövetséghez, mert ezzel saját érdekeiket mozdítják elő.

Schwartzenberg elvtárs⁵⁷ ismerteti az alapszabályokban lefektetett előnyöket, melyekből kiemeli az ingyenes jogvédelmet és munkaközvetítést, továbbá a tagok segélyezését, megjegyzi, hogy ha ezeken kívül figyelembe vesszük, hogy a szövetséghez való csatlakozás esetén bő alkalom fog kínálkozni a szellemi fejlődésre is, csak örömmel üdvözölhetjük a csatlakozás eszméjét, miért is kéri, hogy azt a gyűlés egyhangúlag mondja ki.

Szonleitner elvtárs⁵⁸ és Székbiró szaktárs felszólalása után Széll Mihály szaktárs indítványozza az országos festők és rokonszalmák munkásszövetségéhez való csatlakozást, mit a gyűlés egyhangúlag elhatározott.

Ugyancsak Széll szaktárs indítványára elhatározzatik július 17-ére egy taggyűlés egybehívása, amelyen a tisztviselők megválasztása fog megejtenni, és azon fog megkezdődni a beiratkozás és befizetés.

⁵⁴ Magyarországi Szoba-, Cím- és Díszletfestők, Kárpitozó, Aranyozó és Fényező Munkások Szövetsége. Alapszabályát 1903. decemberében hagyta jóvá a belügyminiszter.

⁵⁵ A szegedi festőmunkás önképző egyletből kifejlődött szakegylet megalakulásáról nem találtunk adatokat. Mivel az 1903. december 31-i állapotokat feltűntető szegedi egyleti kimutatás (SZL Tan. ir. 1904—11475. 1. sz.) a festők szervezetét még önképzőegyletként jelzi, a közölt dokumentum pedig ideiglenesnek mondja a szakegyletet, ennek létrehozása 1904 első felében történhetett. A július 10-i gyűlés előzménye — amint a *Festők Szaklapja* 1904. június 30-i számának *Vidék* c. rovatában közölt hírből kitűnik — az volt, hogy a szövetség vidéki szervező munkája során megbízottját Szegedre küldte, aki az ideiglenes szakegylet június 13-án tartott értekezletén ismertette a szövetséghez való csatlakozás előnyeit. Egy június 23-án tartott újabb értekezlet elhatározta, hogy július 10-én nyilvános szakgyűlést döntse el végérvényesen a szövetséghez való csatlakozást.

⁵⁶ Valószínűleg a szövetség budapesti kiküldötte.

⁵⁷ *Schwartzenberg Ferenc* a szegedi famunkás csoport és a szociáldemokrata szervezet egyik vezetője.

⁵⁸ *Szonleitner Lajos* a szegedi vasmunkás csoport képviselője.

Elnök kitartó küzdelemre hívja fel a jelenlevő szaktársakat, a helyi csoportnak haladást és fejlődést kívánva a gyűlést berekeszti.⁵⁹

Szeged, 1904. július 11.

BICZÓK FERENC

jegyző

Festők Szaklapja, 1904. július 16. Vidék. Szegedi szaktársaink...

12

1904. augusztus 19.

FŐISPÁNI JELENTÉS A FÖLDMŰVELÉSÜGYI MINISZTERHEZ
AZ 1904. JÚLIUSI SZEGEDI SZOCIÁLDEMOKRATA SZAKMAI SZERVEZŐ
GYŰLÉSEKRŐL

54. szám

Szeged sz. kir. város főispánja

Bizalmas

Nagyméltóságú Tallián Béla földművelésügyi miniszter úrnak

Buda^{pe}sten

Nagyméltóságú Miniszter Úr!

Kegyelmes Uram!

Nagyméltóságod hivatali elődjének 1895-ik évi október hó 25-ik napján ⁷⁹⁹⁹¹VI 2 szám alatt kelt rendeletére⁶⁰ való hivatkozással tisztelettel jelentem, hogy Szeged sz. kir. város területén a múlt *július* hó folyamán a következők nyertek engedélyt népgyűlések tartására:

Ifj. Széll Mihály s társai július 10-ére a festőmunkások részére: 1) beszámolás az egylet működéséről, 2) a magyarországi festőmunkás szövetség alapszabályai ismertetése s haszna, 3) indítványok programmal.⁶¹

Ugyancsak 10-ére Makai Kálmán s társai a famunkások részére: 1) a famunkások helyzete, 2) szervezkedés, 3) a magyarországi famunkás szervezetet alapszabályainak ismertetése, 4) indítványok programmal.⁶²

⁵⁹ A festő és mázoló iparban az 1900-as népszámlálás idején 35 mester és 121 munkás (ebből 38 tanonc) volt Szegeden. (Népszáml. statiszt. 1900. IV. 548—549. l.) A segédek olvasó és társalgó egyletének 1903 végén 56 rendes és 9 pártoló tagja volt. Az egylet vagyona ugyanekkor 629,53 K készpénz és 900 K értékű könyvtár. (SZL Tan. ir. 1904—11475. 1. sz. A könyvtári könyvjegyzéket lásd e kiadvány 48. sz. dokumentumaként.)

⁶⁰ A hivatkozott földművelésügyi miniszteri rendelet szövege a Magyarországi Rendeletek Tára 1895. évfolyamában nem jelent meg. Az iratokban sem sikerült fellelnünk. Feltehető, hogy a főispán a rendelet téves értelmezése alapján küldte jelentését a földművelésügyi miniszterhez. A földművelésügyi minisztériumból átküldték a jelentést az illetékes helyre, a belügyminisztériumba, ahol 1904. augusztus 22-én 1904—701 res. sz. alatt irattárba tenni rendelték.

⁶¹ A gyűlés kimondotta a festőmunkások országos szövetségéhez való csatlakozását. A gyűlési tudósítás: e kiadvány 11. sz. dokumentuma.

⁶² A Magyarországi Famunkás Szövetség alapszabályát 1904. májusában hagyták jóvá. (ERÉNYI TIBOR: A magyarországi szakszervezeti mozgalom kezdetei. Id. mű 259. l.) A szövetség azonnal hozzálátott a meglevő asztalos szakegyletek összefogásához és a famunkások közötti agitációhoz. Kb. 10 asztalosszakegylet — köztük a szegedi — rövidesen csatlakozott a szövetséghez. (Famunkások Szaklapja, 1905. július 1. Évforduló.) A csatlakozást minden bizonnyal a július 10-i famunkás gyűlésen mondták ki. A gyűlést a Kossuth Lajos sugárút 29. sz. alatti vendéglőben tartották. (Alföldi Munkáslap, 1903. július 12. Hírek. A szegedi asztalosmunkások...)

Ezen, fedett helyiségekben lefolyt népgyűlések csendben, igen kevés résztvevő (mintegy 40—70) jelenlétében tartattak meg, rendzavarás nélkül.

Az ismert szocialista vezér, Ábrahám Mátyás július 17-én délután 4 órakor a Mars téren tartandó népgyűlésre nyert engedélyt: 1) a népgazdasági s politikai helyzet, 2) szervezkedés és a sajtó programmal.

Ezen népgyűlés inkább kíváncsiak, mint szocialistákból álló, mintegy 150 főnyi közönség jelenlétében tartatott meg, minden rendzavarás nélkül.

Végre július 28-ára Révész Sándor s társai nyertek engedélyt a nyilvános kereskedelmi alkalmazottak gyűlésének⁶³ megtarthatására: 1) a teljes vasárnapi munkaszünet, 2) a kereskedelmi alkalmazottak helyzete, 3) esetleges indítványok programmal.⁶⁴

Ezen gyűlés igen csekély számú résztvevő jelenlétében, a program keretében, rendzavarás nélkül folyt le.

Nagyméltóságodnak alázatos szolgálja:

KÁLLAY ALBERT

főispán

Szeged, 1904. évi augusztus hó 19.

OL BM res. K 149—1904. 1. tétel 30. csomó. — Tintával írott tisztazat.

13

1904. augusztus 31.

JEGYZŐKÖNYV A MAGYARORSZÁGI ÉPÍTŐMUNKÁSOK ORSZÁGOS SZÖVETSÉGE⁶⁵ SZEGEDI CSOPORTJÁNAK MEGALAKULÁSÁRÓL

Jegyzőkönyv

felvétellett Szegeden, 1904. évi augusztus hó 31. napján az építőmunkások taggyűlésén.

Napirend: „A Magyarországi Építőmunkások Országos Szövetsége” szegedi helyi csoportjának megalakítása.

Jelen vannak: az országos szövetség megbízásából Gyuriás József, továbbá 300 építőmunkás.

⁶³ Eredetiben így. A helyes szöveg: a kereskedelmi alkalmazottak nyilvános gyűlésének.

⁶⁴ A Magyarországi Kereskedelmi Alkalmazottak Országos Egyesületének szegedi csoportja 1904 elején alakult meg, amelyet a belügyminisztérium 1904. június 29-én tudomásul vett. (SZL Különböző egyesületek alapszabályai 1901—1910. c. különccsomó.) A csoport megalakításában nagy szerepet játszott Révész Sándor magántisztviselő, aki 1906—1907-ben a szegedi szociáldemokrata pártszervezet titkára. A kereskedelmi alkalmazottak szegedi szakcsoportja megalakulásától kezdve szemben állt a nagyobb üzletek tulajdonosait tömörítő Szegedi Kereskedelmi Egyesülettel. (Szegedi Híradó, 1904. március 15. Hírek. Kereskedők és alkalmazottak.)

⁶⁵ A Magyarországi Építőmunkások Országos Szövetsége (MÉMOSZ) alapszabályát 1904. május 18-án hagyták jóvá. Az országos szövetséghez már korábban csatlakozott helyi építőmunkás szakszervezetek — köztük a szegedi is — működésük hatósági jóváhagyásának elnyerése céljából 1904 nyarán ismét kimondták csatlakozásukat a MÉMOSZ-hoz. Új csoportok is alakultak. A meglevő csoportok csatlakozásával és az új csoportok alakításával járó adminisztráció-növekedés és az ügyvitel meggyorsítása szükségessé tette az alakuló gyűlések jegyzőkönyveinek előnyomtatását. A nyomtatott szövegű jegyzőkönyvbe tintával beírták az e célból üresen hagyott helyekre a megfelelő neveket, szavakat. Ilyen jegyzőkönyv a közölt dokumentum első része, amelyben a tintával beírt részeket *dólt betűvel* jelöljük. A jegyzőkönyv aláírási eredetiek.

1. A *taggyűlés* egybehívói nevében *Popovics János* üdvözli a megjelenteket, és kéri, hogy a *taggyűlés* vezetésére elnököt és jegyzőt válasszanak.

A megjelentek a *taggyűlés* vezetésére elnökül *Bálint Ferencet*, jegyzőül *Kiss Ferencet* választották meg.

2. *Bálint Ferenc* a *taggyűlés* elnöke megköszöni a beléje helyezett bizalmat, a *taggyűlést*

megnyitottnak nyilvánítja, a jegyzőkönyv vezetésére *Kiss Ferencet*, hitelesítésére *Kakuszi Jánost* és ifj. *Szőllősi Györgyöt* kéri fel.

3. Elnök felhívására *Gyuriás József titkár* építőmunkás ismerteti a „Magyarországi Építőmunkások Országos Szövetsége”-nek fontosságát. Hangsúlyozza, mily fontos érdeke az építőmunkásoknak az egyetlen szövetségbe való tömörülés. Majd felolvassa és szakaszonként magyarázza a szövetség alapszabályait. Indítványozza: »Mondja ki a *taggyűlés*, hogy a „Magyarországi Építőmunkások Országos Szövetsége” alapszabályait elfogadja s a szövetség *szege*di helyi csoportját megalakítja.«

A *taggyűlés* az előterjesztett indítványt egyhangúlag elfogadja.

4. *Gyuriás József* indítványára

a *szege*di helyi csoport vezetőségébe megválasztottak elnökül *Bálint Ferenc*
jegyzőül *Kiss Ferenc*
pénztárnokul *Ámbitus K. József*
ellenőrökül *Dóczi András*, *Horváth Mátyás*
és bizalmiférfiakul *Ádók Pál*, *Zombori András*, *Tóth Imre*, *Sári Pál*, *Szendrei János*, *Lippai Mihály*, *Vlasits János*, *Halász Vince*, *Kálmán József*, *Kovács János*, *Király Ferenc*.

5. Szöllősi György indítványa alapján
a taggyűlés

megbízta a helyi csoport vezetőségét, hogy
a csoport megalakulását az ellenőrzésre
hivatott hatóságnál jelentse be.

Több tárgy nem lévén, elnök a taggyűlést berekeszti.

K. m. f.

KISS FERENC
a taggyűlés jegyzője

BÁLINT FERENC
a taggyűlés elnöke

KAKUSZI JÁNOS
IFJ. SZÖLLŐSI GYÖRGY
jegyzőkönyvHITELESÍTŐK

Jegyzőkönyv (kivonat)⁶⁶

A Magyarországi Építőmunkások Országos Szövetsége 1905. évi február 13—17-ig tartott évi közgyűlésén. Jelen vannak: Garbai Sándor elnök, Gyuriás József titkár, Gogolya György pénztárnok, vezetőségi tagok. Azonkívül 171 küldött, 112 csoport és 10 750 tag képviselőjében.

1. Garbai Sándor elnök a közgyűlést rövid üdvözlő beszéd kíséretében megnyitja

és átadja a szót az első ponthoz Gyuriás József szövetségi titkárnak.

2. Gyuriás József titkár jelenti, hogy 112 csoport alakult, köztük Szeged is, az e célból⁶⁷ a szegedi építőmunkások belépési nyilatkozata és a helyi csoport megalakításának jegyzőkönyve alapján a vezetőség ezen felsorolt csoportok megalakulását tudomásul vette. Kéri azok tudomásul vételét.

A közgyűlés a titkár jelentését egyhangúlag tudomásul vette.

Budapest, K. m. f.

GARBAI SÁNDOR
elnök

GYURIÁS JÓZSEF
titkár

SKULTÉTI IMRE

SZEILI JÁNOS

jegyzőkönyvHITELESÍTŐK

SZL Tan. ir. 1938—5441. 1. sz. — Tisztázat.

⁶⁶ A szegedi — és a többi — helyi csoport megalakulását a MÉMOSZ 1905. évi közgyűlése tudomásul vette. Az erről szóló, a MÉMOSZ vezetők eredeti aláírásaival ellátott jegyzőkönyvi kivonatot tintával rávezették a helyi csoportokat megalakító ülés jegyzőkönyvének harmadik oldalára. — A városi tanács csak 1905. október 25-i ülésén vette tudomásul a szegedi csoport megalakulását. Ekkor terjesztette fel a belügyminisztériumba az alapszabályt. A jóváhagyást a belügyminisztérium 1905. december 7-én adta meg.

⁶⁷ Eredetiben így.

1904. szeptember 10.

A SZABÓK SZAKLAPJA HÍRT AD
A SZABÓMUNKÁSOK SZEGEDEN TARTOTT KERÜLETI ÉRTEKEZLETÉRŐL

Szegeden f. hó 6-án kerületi értekezletet tartottak szaktársaink. Az értekezleten képviselve voltak: Szeged, Makó, Hódmezővásárhely, Szabadka, Zenta és Nagykikinda. Az agitációra vonatkozólag elhatározta az értekezlet, hogy rendszeresen nyilvános gyűlés tartassék minden városban.⁶⁸

Továbbá elhatároztatott, hogy minden városban szervező bizottság alakíttassék és ellenállási pénztár létesíttessék.

A szabadkai szaktársak által kivívt árszabályt⁶⁹ megküldik az összes résztvett városok szervező bizottságainak, s ennek alapján mindenütt ki fogják dolgozni az egységes árszabályt.

Szabók Szaklapja, 1904. szeptember 10. Gyűlési tudósítás. Kerületi értekezlet.

1904. október 8.

A SZABÓK SZAKLAPJA KÖZLI
A SZEGEDI SZABÓMUNKÁS GYŰLÉSRŐL SZÓLÓ TUDÓSÍTÁST

A szegedi szabómunkások 1904. szeptember 25-én a Gyöngyösi-féle vendéglőben jól látogatott gyűlést tartottak. Napirend: 1. A szabó kisiparosok és munkások gazdasági helyzete. 2. A szervezkedés célja és haszna. 3. A drágaság és a munkabér. 4. Indítványok.⁷⁰ Elnöknek Juhász János, jegyzőnek Dezső Béla szaktársak lettek megválasztva. A napirend három első pontját összefoglalva Kurucz István elvtárs fejtegette, majd szóba hozza az építőmunkások ügyét, kik már augusztus 30-ika óta sztrájkban vannak,⁷¹ s támogatásra hívja fel a jelenlevőket. Ábrahám Mátyás szaktárs szólalt ezután. Szép, lendületes beszédében előtárva a szabóságnál dívó házonkívüli munkarendszert, a szervezetlenség miatt a legocsmányabb konkurenciát, s buzdítja a jelenlevőket, hogy a *mozgalmat szabó-nagyműhelyek felállítására irányítsák*. Az általános tetszéssel fogadott beszéd után Takács Béla szaktárs szólott, ismertetve a szabó kismesterek helyzetét, mely már tűrhetetlen. A 4. pontnál, indítványok, Kurucz István elvtárs indítványozza, hogy a kismesterek csak szervezett munkásokat alkalmazzanak. Ehhez Révész Sándor elvtárs is hozzászólott, s a gyűlés egyhangúlag elfogadja az indítványt. Takács Béla szaktárs indítványozza, hogy a szerve-

⁶⁸ A makói csoport 1902 második felében már működött, bár nagyon gyenge volt. A hódmezővásárhelyi csoport 1904. január 20-án, a szabadkai 1903. július 26-án, a zentai 1904. június 26-án alakult meg. Nagykikindán kevéssel a kerületi értekezlet előtt, 1904. augusztus 28-án jött létre a csoport.

⁶⁹ A szabadkai árszabályt a szaklap nem ismertette, más forrásban sem találtuk meg.

⁷⁰ A napirendből is, de különösen a gyűlés leírásából az tűnik ki, hogy a szabómunkások gazdasági helyzetük javítását célzó mozgalom előkészítése céljából tanácskoztak. Ismert azonban a szegedi szabók szervezettségének ekkori alacsony szintje, szervezetük gyengesége (lásd e kiadvány 30—33. sz. dokumentumait), tehát a sikeres harc előfeltételeként a szervező munka fokozása szükségképpen fontos lehetett. Ezt látszik igazolni a második napirendi pont. Emiatt soroltuk e dokumentumot a szervező gyűlésekről szóló tudósítások közé.

⁷¹ Az építőmunkássztrájkra lásd e kiadvány 38—43. sz. dokumentumait.

zõ bizottság utasíttassék, hogy egy rokkant- és nyugdíjalappal egybekötött kismester- és darabszámos munkás-gazdasági szövetkezetet létesíthessünk bizonyos tőkével, s ezek számára külön szakegyletet kíván létesíteni. Ez indítvány elvetetett, s helyette elfogadtatott Ábrahám szaktárs kontraindítványa. Ő ugyanis egy szakegyletbe öhajtja szervezni a magyar-, katonaszabó-, raktári-, rendelésre dolgozó stb. munkásokat és kismestereket, már az egyöntetű működés kedvéért is. Felvilágosítja a hallgatót, hogy az országos szakegylet vezetősége már dolgozik rokkant- és nyugdíjalap létesítésén, azonban ő nem ellenzi azt sem, hogy a kismesterek alakítsák meg a szintén országos csoportot, de konstatálja, hogy erre kevesen vannak, hogy ezt a jelenben megtegyék, s egyúttal indítványozza, hogy a szervező bizottság tegyen kellő lépéseket a bérharc idején felállítandó üzemműhely létesítésének érdekében.⁷² A lelkesen fogadott indítvány után elnök a taggyűlést bezárja.

DEZSŐ BÉLA

Szabók Szaklapja, 1904. október 8. Gyűlési tudósítás. A szegedi szabómunkások...

16

1904. november 22.

A SZEGEDI NAPLÓ TUDÓSÍTÁSA A VASÚTI MUNKÁSOK SZERVEZŐ GYŰLÉSÉRŐL

Szeged, nov. 21.

Jószándékú, egyébként nagyon csekély eredményű gyűlés folyt le vasárnap⁷³ délután a Bartucz-féle vendéglőben. A vasúti munkások körében megindult szervezkedési mozgalom próbálkozott meg azzal, hogy a szegedi vasúti munkások közt fejtsen ki agitációt.⁷⁴ Nem bírálgatjuk a célt. Mindenesetre addig, míg abban az irányban működik, hogy tagjainak anyagi erősödését és biztosabb jövőt nyújtson, megérdemli, hogy mint minden jószándékú komoly törekvéssel, foglalkozzunk.⁷⁵

Csak egyet nem értünk és ez az, hogy miért kell minden szervezeti mozgalmat oly szoros összeköttetésbe hozni az előfizetési felhívással. Az egész agitációból ez

⁷² A sztrájkharc csak 1905. szeptember végén indult meg. (SZL Szeged polgm. eln. ir. 1905—5197. sz.)

⁷³ November 20-án.

⁷⁴ A Vasúti Munkások Országos Szövetségének megalakítását 1904. júniusában mondották ki, az alakuló kongresszust 1906. május 6-án tartották. Az országos szakszervezet elsősorban a műhelyi munkásokra épült. Szegeden is ez a törekvés érvényesült. 1900-ban a szegedi vasúti műhelyekben 232 munkást alkalmaztak. (Népszáml. statiszt. IV. 544. l.) Számuk 1904-ig bizonyára nem változott lényegesen. A szakszervezkedés helyi nehézsége volt, hogy még 1901. szeptember 30-án megalakult a Szegedi MÁV Szolgaszemélyzet Önszegélyző Egylete, amely elsősorban a tagok önképzését próbálta előmozdítani a vezető vasúti tisztviselők irányításával. A tagok baleset, betegség esetén, valamint hozzátartozóik halála esetén is segínyt kaptak. (SZL Különböző egyesületek alapszabályai 1901—1910.) A MÁV akkori hivatalos besorolása szerint a műhelyi munkások is a „szolgák” kategóriájába tartoztak, tehát beléphettek a fenti szervezetbe. Ugyancsak főnöki vezetés alatt állott a még 1889. április 1-én megalakított MÁV Szegedi Műhelyi Alkalmazottak Dalköre. E kulturális szervezet 1891-ben dal- és olvasókörré bővült. 1903-ban felvette a „Hazánk” dalkör elnevezést, amelybe a vasút más alkalmazotti kategóriái is beléphettek. Nevével kifejezésre juttatta a szervezet nacionalista szenvedélyek szítására is irányuló céljait. 1903 végén 15 tiszteletbeli, 266 rendes, 86 pártoló tagja, 1116 kötetes könyvtára volt. (SZL Tan. ir. 1904—11475. 1. sz.) E szervezetek működése, vasúti munkások közötti befolyása is nehezítette a MÁV alkalmazottak szocialista szervezését.

⁷⁵ Eredetiben így.

látszik ki, mint elrejtetlen lóláb: egyesülünk, de előbb tessék prenumerálni⁷⁶ a lapunkra. Tessék a munkások ügyét minden mellékérdek, üzleti szellem, kolportóri⁷⁷ munkálkodás nélkül felkarolni azzal az egyetlen egy céllal, hogy e közös érdekében mindent, a magánérdekért semmit.

A vasúti munkások igen csekély érdeklődést tanúsítottak egyébként az értekezlet iránt, melyen az országos szabadszervezet megbízásából egy budapesti kiküldött jött le.⁷⁸ Ez a fiatal ember ismertette a vasúti munkások helyzetét és a szervezet szükségesség voltát. A szervezetre annál is inkább szükség van, mert a munkások csak a maguk erejükből tudnak valamire menni; amit e tekintetben kértek, abból semmit sem teljesített a miniszter.

Elmondta annak a memorandumnak a tartalmát, amelyet helyzetük érdekében kidolgoztak és felterjesztettek. Ebben a memorandumban kéri:

- a) a mostani akkordmunka eltörlését és helyette rendes évi fizetés behozatalát,
- b) a vasárnapi munkaszünet szabályozását,
- c) katonai szolgálat esetén a rendes fizetés folyósítását,
- d) egyesülési, gyűlésezési szabadságot,
- e) 10 órai munkaidőt,
- f) évenként 8 napi szabadságot,
- g) a fegyelmi eljárás szabályozását stb.

E memorandum kérései süket fülekre találtak. E kérelmek és a megindult szervezkedési agitáció hatása alatt a minisztériumban a munkások meghallgatása nélkül oly intézményt léptettek életbe, melynek — talán a cél érdekében létesülhettek ugyan — de mélyen sértik egyes pontjaiban a munkások érdekeit.⁷⁹ Ezt a nyugdíj-egyesületi szabályzatot kemény kritika tárgyává tette. Bebizonyította, hogy ennek egyes pontjai határozott ártalmára vannak a munkások egy részének.

Szólt az országos szövetségről, annak céljairól, alapszabályzatáról, melyet jóváhagyás végett régen felterjesztettek. Míg ezek jóváhagyást nyernek, szükség van az országos szervezkedésre, melynek egyetlen összekötő kapcsa a „*Magyar Vasutas*” című lap.⁸⁰ *Itt következik az előfizetési felhívás stb.*

Bejelentette, hogy karácsonykor a főváros új városházának a dísztermében országos értekezlet lesz, amelyen az előfizető csoportok — 100 főnyi számít egy csoportot⁸¹ — egy küldött által képviseltethetik magukat.

Szegedi Napló, 1904. november 22. Szegedi vasúti munkások gyűlése. — A szervezkedés akciója.

⁷⁶ Előfizetni.

⁷⁷ Lapárusítási.

⁷⁸ A kiküldött feltehetően *Farkas Izor*, a Vasúti Munkások Országos Szövetsége egyik vezetője volt, akiről egy 1905 nyarán készített államvasúti hivatalos kimutatás azt írja, hogy addig 25 városban, köztük Szegeden is agitált a szövetség és annak lapja, a *Magyar Vasutas* érdekében. (GADANECS BÉLA: Közlekedési és hírközlési dolgozók a magyarországi munkásmozgalomban. Közlekedési Dokumentációs Vállalat, Budapest 1968. 73. l.)

⁷⁹ Eredetiben így.

⁸⁰ A szövetség alapszabályát 1906. április 6-án hagyta jóvá a kereskedelemügyi miniszter. A vasúti munkások szociáldemokrata szervezése addig csak szabadszervezeti alapon történhetett. A szabadszervezet — amint némely más szakszervezet esetében is megfigyelhető — a szaklap köré tömörültekből állott, a helyi szabadszervezeti vezetőségeket a szaklap szerkesztősége irányította. A szövetség alapszabályának jóváhagyásáig a vasúti munkások számára egyetlen lehetséges szocialista szervezkedési forma megvalósítását jelentette tehát a szaklapra való előfizetés. Az 1904. november 20-i gyűlés a szegedi vasúti munkás szabadszervezet létrehozására irányult.

⁸¹ Eredetiben így. — A vasúti munkás bizalmi férfiak 1904. december 25—26-án tartott első országos értekezletéről van szó.

1904. április 28.

A SZEGEDI NAPLÓ CIKKE
A HELYI MUNKÁLTATÓ SZERVEZET MEGALKALÍTÁSÁRA
IRÁNYULÓ TÖREKVÉS RÖL

Szeged, április 27.

Úttörő akció megindításra szervezkednek a szegedi gyáripari vállalatok tulajdonosai és mindazok az építési vállalkozók és nagyiparosok, kik jelenlényebbszámú munkást foglalkoztatván azt látják, hogy hivatalan központi és az ezek mellett (a munkások verejtékes garasain való ingyenebél) eltanuló helybeli igazgatók időnként, minden elfogadható ok nélkül, sztrájkba kényszerítik a munkáslelmeket. Országos baj ez, és még helyesebb, ha azt mondjuk, hogy világosszerte mutatkozóveszedelem.⁸²

Hanem a külföld már nem nézi összetett kézzel az úgynevezett munkásapostolok otromba és épp a munkásokra nézve káros bujlogatásait. Németországban, de már Ausztriában is mindinkább egyesülésekbe sorakoznak a munkások, hogy megvédelmezzék az ipari munka állandó nyugodtságot, és megvédelmezzék gonosz bujlogatóik ellen magukat a tisztességes, törekvő munkásokat.⁸³

Ugyanaz a célja a szegedi szervezkedésnek is. Ném a munkásoknak és az ő érdekeiknek támadása a foladat. Ellenkezőleg, az igazi emberbaráti érzelmektől vezetteit jóakarati munkásvédelem.

1902—1904-ben a legtöbb tőkes országban növekedett a sztrájkok és a sztrájkoló munkások száma. Németországban pl. 1902-ben 1071, 1903-ban 1375, 1904-ben 1876 sztrájk történt; a sztrájkolók száma 1902-ben 60 414, 1903-ban 99 414, 1904-ben 120 268 volt. (FORRY TAMÁS: Gazdasági nemzeti öltözék. Szocializmus, 1906—1907. 501. l.) — A XX. század első éveiben lezajlott magyarországi sztrájkok pontos számát nem ismerjük; a Szakszervezeti Tanács a II. országos szakszervezeti kongresszusnak azt jelentette, hogy 1903-ban országsszerte több mint 800 sztrájk folyt le, 1904-ben ennél több; nincs olyan ipari város és nincs olyan ipari szakma hazánkban, amelynek ne lettek volna 1902-ben nagyobb bérharcai. (ERÉNYI TIBOR: A magyarországi szakszervezeti mozgalmak kezdetei... Id. mi 300 l.) A napilapok és a szaklapok hírei, valamint a rendőrség jelentése alapján Szegeden 1902-ben 4, 1904-ben összesen 8 gazdasági sztrájk és bojkott fordult elő.⁸⁴

A munkálatok szövetségét valójában a szervezett munkások leltőre, szervezőik működésének megakadályozása, a munkásfelételek egyoldalú, a tőkes érdekeknek megfelelő dikálása, sztrájkok esetén egymás segítése stb., mindezen keresztül a nagyobb profit biztosítása céljából hozták létre. Különösen Angliában és Németországban keletkeztek erős munkálat-szervezők. A legkihívadóbbak sorába tartozott pl. az angliai National Federation of Associated Employers of Labour, az Engineering Employers' Federation, a South Wales Coal Owners Association. Angliában már 1894-ben 40 országos munkálat-szövetség állott fenn. Németországban — a fellendülő sztrájkmar mozgalma elleni hatékonyabb fellépés céljából — 1904-ben megalakították a Hauptstelle Deutscher Arbeitervereine névű, nagyiparosokat tömörítő bñrodalmi munkálat-szövetséget, amelyhez még abban az évben 39 munkálat-szervezet csatlakozott. Az iparági munkálat-szervezők közül különösen hírhedté vált a Gesamtverband Deutscher Metallindustrieller, amely 1890-ben alakult. (Az angliai munkálat-szervezőkre számos adatot közöl H. A. CLEGG—ALAN FOX—Oxford 1964. Behatóan foglalkoznak a munkálat-szervezők tevékenységével az egyes angliai szakszervezők történetét feldolgozó munkák, pl. W. S. HILTON: Foes to Tyranny. A History of the Amalgamated Union of Building Trade Workers. London 1963. A németországiakról SZABÓ ERVIN: Adása, Budapest 1911. 91. l., továbbá A magyarországi vas- és fém munkások bñmozgalmai az 1906—1907. években. Világosság könyvnyomda rt., Budapest 1908. 9., 12. l.) — A magyar történetírás még nem foglalkozott behatóbban a munkálat-szervezőknek az osztályharcban vitt szerepével.

A Szegeden létesítendő *munkaadó egyesület* vagy szövetség hivatását a kezdeményezők a következőkben jelölik meg:

1. A munkaadók és munkások között való jó egyetértés ápolása.

E végből;

2. A munkások jogosult követeléseit az egyesület minden befolyásával és összes intézkedéseivel támogatja.

3. Közreműködik, hogy a gyárak és vállalatok minden intézkedést megtegyenek a munkások biztonsági és egészségügyi érdekeinek példás oltalmára, és jóléti intézmények segítségével is előmozdítsák a munkások és családjaik megelégedettségét.

4. Mindent megtesz az egyesület, hogy megóvja munkásait az izgatók rosszindulatú bujtogatásaitól, és állandó bizottságot alkot, mely a munkások és munkaadók közt fölmerülő ellentéteket kiegyenlíti. Ezen eljárásában az egyesület a munkások iránt a legmesszebbmenő jóakaratot tanúsítja úgy a *jogos díjazásra, mint a munkaidő kiszabásra vonatkozólag*.

5. Ellenben kötelességszerűleg megvédelmezi az egyesület a munkaadó tagjait is attól, hogy azok *jogtalan követelések* teljesítésére kényszeríttessenek, és e végből az egyesület tagjai is *szolidaritásba lépnek*. Főleg azonban, hogy egyetértően *távol tartják üzemektől a tervszerű izgatókat*, akik társaikat félrevezetik és azoknak, mint máris sok szomorú példa igazolja, mondhatlan károkat és szenvedéseket okoznak.

Körülbelül ebben a keretben fog megvalósulni a szegedi munkaadók szövetségbe lépése.

Indokolják ennek *halaszthatlan szükségét* az utóbbi napoknak már valóságos munkásforrongásra hajló eseményei, melyek minden vonalon az izgatók gonosz, lelkiismeretlen bujtogatásainak nyomát mutatják.⁸⁴

Valóságos veszedelme már ez az iparnak, de *veszedelme elsősorban a biztos keresetét kockáztató munkáselemnek* és nem utolsó sorban az egész társadalomnak.

És bizonyos, hogy Szegednek az ipari tevékenységben elfoglalt *sok ezer munkása lesz hálás leginkább* a munkaadóknak, hogy amíg egyrészt gondoskodnak a munkástábor elérhető jólétéről, másrészt megszabadítják azt a bujtogató kullancsoktól, akik belekapaszkodnak dolgozótársaikba és viszik őket, *jobb esetben a keresetlenség nyomorába*, rosszabb esetben, mint már oly sokszor és legutóbb *Élesden* is oly megdöbbentően történt, *a csendőr- és katonafegyverek golyói elé*.⁸⁵

A szegedi munkaadók szövetségének mielőbb való megalakítása ügyében *a közelebbi napok folyamán lesz meg az érdekeltek alapszabálytárgyaló tanácskozása*. — És a szegedi példát bizonyára hamar követik szerte az országban, tán legelőbb a fővárosban, ahol a munkásügyek emberséges, békés megoldására legelőbb a szükség.⁸⁶

Szegedi Napló, 1904. április 28. Munkaadók szövetsége Szegeden. — Vállalatok és önálló iparosok szervezkedése a sztrájkviszályok ellen.

⁸⁴ A cikkíró feltehetően az 1904. tavaszi nyomdász- és cipésmunkás mozgalmakra utal. Különösen az előbbi volt igen éles harc. Lásd e kiadvány 21—28. sz. dokumentumait.

⁸⁵ 1904. április 24-én a függetlenségi párt Élesd községben (Bihar megye) tartott népgyűlésén résztvevő szocialistákra a csendőrök sortűzet adtak, amelynek 31 halálos áldozata lett. (MMTVD. III. 216—217. l.) — A véres akciónak nacionalista, románellenes jellege is volt.

⁸⁶ A cikk megjelenésekor már jónéhány munkáltató-szervezet működött Magyarországon is. Még az 1890-es években keletkezett a Budapesti Könyv- és Könyomdafőnökök Egyesülete, a Vidéki Malomiparosok Országos Egyesülete, 1901-ben alakult meg a Vidéki Nyomdatulajdonosok Országos Szövetsége, 1902-ben a Gyáriparosok Országos Szövetsége és a Magyarországi Vasművek és Gépgyárak Országos Egyesülete stb. Csupán az 1890-es években 10 hazai munkáltató-szervezet jött létre. (Ipári érdekképviselések Magyarországon az 1906. évben. Kiadja a kereskedelemügyi m. kir. miniszter. Budapest 1909. 130. l.) — A szegedi munkáltatók egységes szervezete, a Szegedi Munkaadók Szövetsége 1907-ben jött létre. (SZL Különböző egyesületek alapszabályai 1901—1910. c. különcsomó.)

A NYOMDAI MUNKÁSOK SEGÉLYZŐEGYESÜLETE SZEGEDI KERÜLETÉNEK
ÉS SZAKEGYLETÜK SZEGEDI CSOPORTJÁNAK MŰKÖDÉSE 1900—1904.
AZ 1903—1904. ÉVI ÁRSZABÁLYMOZGALOM

18

1901—1904.

A MAGYARORSZÁGI KÖNYVNYOMDÁSOK ÉS BETŰÖNTŐK SEGÉLYZŐEGYLETÉNEK KIADÁSAIT SZEMLÉLTETŐ TÁBLÁZAT
NÉHÁNY JELENTŐSEBB KERÜLET ÉS SEGÉLYEZÉSI ÁGAK SZERINT CSOPORTOSITVA 1900—1903⁸⁷

— Szerkesztői összeállítás —

Év	Kerület	Tagok száma	Betegek		Temetkezés		Orvosok díja	Gyógyszerek díja	Rokkantak		Özvegyek végkielégít. összege	Árvák		Munkanélküliek		Utazási		Szálló bére	Kezelési költség	Összesen kifizetve
			esetek száma	összeg ⁸⁸	esetek száma	összeg			száma	összeg		száma	összeg	esetek száma	összeg	esetek száma	összeg			
1900	Budapest	2529	1327	43 920,04	28	2875,—	2740,—	29,46	34	26 300,—	6400,—		10 630,—	1265	30 652,50		7 307,—	633,28	15 677,56	147 164,84
	Arad	40	8	104,—	1	100,—	70,—	—		1 032,—	—		—	61	674,—		533,60	22,—	100,59	2 636,19
	Debrecen	140	103	3 600,62	3	300,—	142,—	—	Az adato-	2 606,—	50,—	Az adato-	—	230	2 448,40		1 372,60	26,20	209,58	10 755,40
	Pécs	80	30	941,—	—	—	60,—	—	kat nem	894,—	—	kat nem	—	140	576,80		1 627,60	47,40	344,14	4 490,94
	Szeged	105	71	2 479,91	1	100,—	200,—	—	közölték	100,—	—	közölték	—	256	1 745,—		1 422,60	66,—	239,49	6 353,—
	Temesvár	172	105	3 111,—	2	200,—	200,—	—		2 496,—	400,—		96,—	242	2 336,80		1 018,80	11 50	407,07	10 277,22
	A tíz kerület együtt	3392	1865	60 848,27	41	4175,—	3940,—	29,46	65	35 196,—	7250,—	128	11 022,—	2584	41 988,10	3094	15 962,40	806,43	17 932,41	199 419,67
1901	Budapest	2616	807	42 704,87	35	3500,—	2534,06	50,74		26 752,47	9050,—		10 412,—	3084	32 154,—	1134	7 609,60	525,80	17 779,98	153 073,52
	Arad	51	15	640,72	1	100,—	70,—	—		408,—	—		—	80	888,80	121	578,40	19,40	12,97	2 788,29
	Debrecen	131	69	4 697,—	3	300,—	132,—	12,88	Az adato-	2 912,—	50,—	Az adato-	60,—	215	2 561,20	281	1 634,40	35,60	89,33	12 394,41
	Pécs	88	22	1 223,42	1	100,—	60,—	—	kat nem	1 104,—	—	kat nem	—	83	721,20	400	1 972,20	—	85,84	5 266,66
	Szeged	123	28	1 554,—	1	100,—	100,—	—	közölték	—	50,—	közölték	60,—	325	2 555,20	332	1 832,40	62,—	92,88	6 406,48
	Temesvár	191	65	3 886,04	2	200,—	240,—	—		2 780,—	50,—		88,—	315	2 026,40	288	1 398,—	23,40	138,57	10 130,41
	A tíz kerület együtt	3532	1115	59 794,05	46	4600,—	3396,06	63,02	61	35 824,47	9250,—	124	10 964,—	4470	46 115,60	3356	17 933,80	673,80	18 537,25	207 152,65
1902	Budapest	2549	907	52 833,74	27	2700,—	2222,—	86,51	50	27 820,—	7450,—		9 408,—	346	29 344,80	1559	8 168,—	625,50	17 437,80	158 096,35
	Arad	50	14	958,—	—	—	80,—	—		—	—		96,—	5	407,20	126	637,20	18,20	13,60	2 210,20
	Debrecen	152	49	3 287,64	2	200,—	220,—	3,60	6	3 242,—	A központ		—	27	2 905,20	305	1 975,20	37,80	122,01	11 933,45
	Pécs	90	30	1 152,96	1	100,—	60,—	—	2	486,—	fizette		—	17	1 432,80	392	1 933,20	—	86,73	5 251,69
	Szeged	153	26	1 556,34	—	—	100,—	—		—	—		—	33	3 065,20	329	1 808,40	78,—	126,57	6 734,51
	Temesvár	199	80	2 917,14	2	200,—	264,—	7,41	4	2 268,—	550,—		240,—	24	1 605,20	229	1 147,20	22,20	108,16	9 329,31
	A tíz kerület együtt	3559	1215	68 348,02	34	3461,32	3302,—	97,52	65	35 524,—	8000,—	118	9 936,—	495	42 821,20	3505	19 040,40	799,30	18 228,70	209 558,46
1903	Budapest	2984	889	50 455,58	20	2000,—	2400,—	82,01	57	32 446,—	4950,—		8 640,—	410	33 706,40	1962	9 718,40	706,80	31 722,99 ⁸⁹	176 828,18
	Arad	66	20	721,60	—	—	100,—	—	1	380,—	—		56,—	13	1 060,40	94	417,60	11,20	22,86	2 769,66
	Debrecen	174	73	3 575,52	2	200,—	336,—	—	7	3 125,14	—		—	34	2 694,—	360	2 184,—	39,80	121,76	12 276,22
	Pécs	101	31	2 174,87	1	100,—	80,—	—	1	520,—	—		—	22	1 248,80	?	2 404,80	21,40	83,38	6 633,25
	Szeged	172	38	2 369,60	—	—	100,—	—		—	—		—	38	3 172,—	333	1 858,80	63,—	111,84	7 675,24
	Temesvár	207	85	3 521,70	5	500,—	240,—	1,74	3	1 076,—	800,—		352,—	32	2 290,80	181	1 006,80	16,20	76,33	9 881,57
	A tíz kerület együtt	4140	1282	69 113,27	35	3500,—	3853,—	83,75	75	40 141,14	5750,—	133	9 592,—	638	49 335,60	3980	21 234,—	876,60	32 640,65	236 120,01

⁸⁷ Táblázatos összeállításunk a Magyarországi Könyvnyomdások és Betűöntők Segélyzőegyesülete 1900., 1901., 1902., 1903. évi nyomtatott jelentéseiben található, segélyzőpénztáranként (betegpénztár, rokkant-, özvegy- és árvapénztár, munkanélküli- és utassegélyző-pénztár) bontott részkimutatások összesítése útján készült. A segélyzőegyesület a segélyezési ágak kerületekre bontott táblázatait csak az 1900—1903. évekre tette közzé. Az összeállítást közölte GAÁL ENDRE: Válogatott dokumentumok a szegedi nyomdai munkások mozgalmának történetéből 1874—1919. = 1473—1801—1973. A magyarországi könyvnyomtatás 500 éves évfordulóján kiadja a Szegedi Nyomda. Szeged 1973. 34. l. — A szegedi nyomdászkerület felállítását az 1878. évi I. magyar nyomdászkongresszus mondta ki. A szegedi kerületi szervezet azonban csak 1882. februárjában alakult meg és kezdte meg működését. 1888-ban csatlakozott a Magyarországi Könyvnyomdások és Betűöntők Egyletéhez. (NOVITZKY N. LÁSZLÓ: Egyesült erővel. A magyar könyvnyomdások ötven évi szak szervezeti tevékenységének története. Ötven évi fennállása alkalmából kiadja a Magyarországi Könyvnyomdások és Betűöntők Segélyző Egyesülete. Budapest é. n. 254. l.) A szegedi kerületbe 1888-tól Csongrád, Csanád, Bács-Bodrog (Újvidék kivételével) és Békés megyék tartoztak.

A segélyzőegylet tagjai az 1900—1904 közötti időszakban 1,60 K heti illetéket fizettek. A betegsegély összege (26 heti tagság után folyósítható) egy éven át napi 2 K, az év letelte után napi 1 K, majd végkielégítés vagy 520 hét után rokkantsegély. A rokkantsegély 520—780 heti befizetés után heti 10 K, 780—1040 heti befizetés után 12 K, 1300—1560 heti befizetés után 14 K. Árvasegély 520 heti befizetés után (az árvák 14 éves korig kapják) heti 8 K. Özvegyi végkielégítés 260 hét után 50 K, 520 hét után 400 K, 1040 hét után 500 K. Munkanélküli segély: a felszabadulásuk után 4 héten belül belépők 52, a később belépők 104 heti befizetés után kaphatják. A segélyösszeg helyben napi 1,60 K, egy éven belül 91 napig jár. 91 nap helyi munkanélküli segély igénybevétele után 180 napig utazási segély jár, ennek összege napi 1,20 K. Temetési segély 100 K. A munkanélküli és beteg tagok nem fizetik a heti illetéket. [Vö. Magyarországi Könyvnyomdások és Betűöntők Segélyző Egyesülete. Jelentés az Egyesület XL. (1900.) évi működéséről és zárszámadásokról. Budapest 1901. Krausz S. és T. könyvnyomdája. 2. l.]

⁸⁸ A kifizetett összegek mindenütt K-ban értendők.

⁸⁹ A kerületi pénztárosok és kifizetők tiszteletdíja is benne van.

1903. március 27.

A TYPOGRAPHIA CÍMŰ SZAKLAP KÖZLI
A KÖNYVNYOMDÁSZ SZAKEGYLET⁹⁰ SZEGEDI CSOPORTJÁNAK
1903. ÉVI KÖZGYÜLÉSÉRŐL SZÓLÓ BESZÁMOLÓT

Szeged, március 18. Szakegyleti rendes évi közgyűlés március 1-én. Jelen volt 49 tag. Zeisler Mór alelnök az ülést megnyitja, s legnagyobb sajnálattal adja tudomásul, hogy szeretett elnökünk elfoglaltsága miatt nem jelenhetett meg; de annál nagyobb örömmel veszi tudomásul, hogy a tagok ily szép számban jöttek össze. Rövid, de annál lélekemelőbb hangsúlyozással mondja el az elmúlt év történetét. Buzdítja a tagokat, hogy legyenek továbbra is jó katonái a szervezkedésnek, vagyis a szakegyesületnek. Szavai bevezetével kérte a legutóbbi közgyűlés jegyzőkönyvének fölolvását, mely megtörtént és két tag által hitelesített. Következett a pénztáros jelentése, ki az elmúlt évről így számol be: Első negyedben a bevétel volt 177,30 kor., kiadás 150,89 kor. Második negyedben bevétel 192,80 kor., kiadás 74,18 kor. Harmadik negyedben bevétel 169,80 kor., kiadás 141,71 kor. Negyedik negyedben bevétel 169,80 kor., kiadás 58,69 kor. Összes bevétel volt 709,70 kor., kiadás 425,47 kor. Levonva a 709,70 kor. bevételből a 425,47 kor. kiadást, marad 284,23 kor. fölösleg, mely fölküldetett a központba. Pénztáros a helyi alapra vonatkozólag a következő jelentést teszi: Első negyedben az összeg 508,32 kor., ezzel szemben a kiadás 40 fillér. Marad 507,92 kor. Második negyedben az összeg 575,41 kor. Ezzel szemben a kiadás 37,30 kor. Marad 538,11 kor. Harmadik negyedben az összeg 764,15 kor., ezzel szemben a kiadás 114 korona. Marad 650,15 kor. Utolsó negyedben az összeg 663,03 kor., a kiadás 5,22 kor. Marad az év végén 657,81 kor. Pénztáros jelentését a közgyűlés tudomásul veszi. — Következett a könyvtárosok jelentése, kik 1902. évről a következőképpen teszik jelentésüket: A könyvtár használtatott 550 esetben 924 kötet. Büntetéspénzben és könyvjegyzékekért befolyt kor. 16,52, ebből a kiadás 8,48 kor. Marad 8,04 kor. 1902 év végén volt 692 kötet könyv,⁹¹ 1 könyvszekrény, 2 játszma dominó, 1 játszma sakk, 1 csengő, 9 kép, 14 jelvény, melyből még a tagoknál kint van 4 darab. — Könyvtáros jelentése tudomásul vétetett. — E jelentések után ismét elnökölő alelnök veszi át a szót, s kéri úgy a maga, mint az összes tisztakar és választmány részére a fölmntvényt és a lemondás tudomásul vételét. Mielőtt azonban beszédét végezte volna, kéri a közgyűlést, hogy a választás megtörténteig nevez-

⁹⁰ A nyomdász szakszervezet sajátosan fejlődött. Az 1887-ben országossá lett segélyőzgegylet Magyarországi Könyvnyomdászok és Betűöntők Egylete néven segélyző és önképző tevékenységet folytatott. 1895-től az egylet csak segélyezési működést fejtett ki, míg az akkor alakult Magyarországi Könyvnyomdászok és Betűöntők Szakegyesülete átvette a korábbi önképzőosztály funkcióját. Ez a szervezet jóváhagyott alapszabállyal működő szakszervezet volt. Ezen belül, de forma szerint függetlenül a szocialista agitáció, a gazdasági és politikai harc vezetésére szabadszervezet alakult. A szakegylet 1897. január 1-én kezdte meg tevékenységét. (LERNER DEZSŐ: A magyarországi könyvnyomdászok és betűöntők szakegyesülete tízéves története. Az egyesület kiadása, Budapest é. n.) Taglétszáma eleinte csekély, de a Typographiában folytatott erőteljes agitáció hatására fokozatosan emelkedett. 1898—1899-ben több vidéki szakegyleti csoport is alakult. A szegedi feltehetően 1899 első felében jött létre. A szaklap 1899. október 13-i számának levelezés rovatában olvasható szegedi tudósítás a helyi szakegylet sikeres, műsoros esttel egybekötött társasvacsorájáról számol be. A szegedi szakegylet is átvette a korábbi önképzőosztály funkcióját. Elnöke már ekkor és az 1903. évi közgyűlés idején is *Frits Jakab*. — 1900-ban a szegedi nyomdai munkások száma 197, ebből 80 tanonc. (Népszáml. statiszt. 1900. IV. 548—549. l.) A szakegyleti tagok száma ugyanekkor 97. A nyomdák száma 7.

⁹¹ A szakegylet könyvvállományának összetételéről az 1904-ben kiadott könyvjegyzék tájékoztat. Lásd e kiadvány 52. sz. dokumentumát.

zen ki egy korelnököt, mire a közgyűlés egyhangúlag Szőke Mihály szaktársat választotta meg. Főntnevezett szaktárs átvéve az elnökséget és a szavazást elrendelte. — A szavazatszedő bizottság az összeírás után a következő eredményt jelenti a közgyűlésnek. Elnök: Frits Jakab 23, alelnök-ellenőr: Zeisler Mór 23, pénztáros: Horovitz Lipót 23, jegyző: Ablaka György 23, számvizsgálók: Mészáros Ferenc 23, Wéber István 20; választmányi tagok: Márton J. Jenő 43, Halász Kálmán 43, Daka Mihály 42, Kemper Péter 42, Lippai Ferenc 39, Bába Imre 38, Kun Mihály 36, Blázics György 32, Lantos Ferenc 26, Bakacsi István 23, Dobó István 23, Gyürey Rudolf 23; póttagoknak pedig Somogyi Pál 23, Börcsök Sándor 22, Bernáth József 22, Horváth Imre 20 szavazattal lettek megválasztva. — Következett a napirend utolsó tárgya, vagyis az indítványok. Gyürey Rudolf szaktárs indítványozza, hogy szavazza meg a közgyűlés — úgy mint azt az előző években tette — a pénztárosnak 30, a könyvtárosok részére pedig 10—10 korona tiszteletdíjat buzgó működésükért. Ezen indítványt a közgyűlés egyhangúlag magáévá tette. — Zeisler Mór alelnök-ellenőr megköszöni az újonnan megválasztottak nevében a bizalmat és kéri, hogy mindenki tőle telhetőleg tegyen eleget kötelességének. Az ülés véget ért.

ABLAKA

Typographia, 1903. március 27. Levelezés. Szeged...

20

1903.

A NYOMDÁSZSZAKEGYLET 1903. AUGUSZTUS 15—16-ÁN TARTOTT I. ORSZÁGOS KONGRESSZUSÁNAK JEGYZŐKÖNYVE KÖZLI GYÜREY RUDOLFNAK A SZEGEDI INDÍTVÁNYOKAT ELŐTERJESZTŐ FELSZÓLALÁSÁT

Gyürey Rudolf (Szeged): A szegedi szaktársak szakegylete⁹² az árszabályt teljesen elfogadta, azonban kéri a következő indítványok elfogadását:⁹³

I. »Mondja ki a kongresszus, hogy az „újságszedők munkadíja és munkaidejének” 11. pontjába felveszi a szegediek indítványára c) pontul, hogy újságszedők külön munkát nem vállalhatnak.«

⁹² A szegedi nyomdász szakegyletről lásd e kiadvány 19., 23., 29., 49., 52. sz. dokumentumait.

⁹³ A szakegyleti kongresszus központi kérdése az egységes, egész országra kiterjedő árszabály (kollektív szerződés) kiharcolásának előkészítése volt. 1891 óta a vidéki nyomdász árszabálymozgalmaknak állandó követelése a napi 9 órás munkaidő és a 10 Ft (=20 K) minimális hetibér. A vidéki nyomdai munkások szervezettségének a fővárosihoz képest alacsonyabb szintje és a munkások nagyfokú közönyössége miatt az 1890-es években kevés helyen sikerült a követeléseket kivívni és fenntartani. 1903-ban a 632 vidéki nyomda közül csak 247-ben volt 9 órás munkaidő, a többiben ennél több. Akadtak napi 14 órában dolgoztató nyomdák is. A vidéki nyomdák 2071 munkása közül 58,5% heti 20 K-t vagy annál kevesebbet keresett. (A Magyarország. Könyvnyomdászok és Betűöntők Szakegyesülete I. kongr. jkv. 32—33. l.) Az országos nyomdász szakegyleti taglétszám gyors növekedése (1900: 2279 tag, 1902: 3118 tag; 1903: 4768 tag) megteremtette a feltételét az egész országra kiterjedő egységes árszabálymozgalom sikerének. Különösen az 1903. évi szakegyleti fejlődés jelentős: ekkor 52%-kal gyarapodott a taglétszám és 40 új vidéki szakegyleti csoport keletkezett, Csongrád megyében Hódmezővásárhelyen, Szentesen, Csongrádon és Makón is megalakult. Szegeden az 1900. évi 79-ről 122-re nőtt a szakegyleti taglétszám. (Vö. A Magyarországi Könyvnyomdászok és Betűöntők Szakegyesülete. Jelentés és zárszámadás 1903. Budapest é. n. 2—3. l.) A központi vezetőség által kidolgozott vidéki árszabálytervezetet a helyi csoportok megvitatták, az észrevételeket, javaslatokat a *Typographia* 1903. nyarán folyamatosan közölte. A küldöttek a kongresszuson is elmondták csoportjuk javaslatait. A tanácskozáson Szegedet *Gyürey Rudolf* és *Horovitz Lipót* képviselte. A kongresszus *Groszmann Miksa* és *Heller József* mellett *Gyürey Rudolfot* is elnökké választotta.

Ezt az indítványt azért teszem, mert Szegeden meg van az a sajátságos szokás, hogy az újságszedők elvégzik az ő dolgukat, a 300 sor deputátot, azután hozzáfognak a pausalszedéshez.⁹⁴ Ez olyan hátrány a szervezetnek, mely ellen nem is lehet eléggé küzdeni.

Második indítványunk:

2. „Mondja ki a kongresszus, hogy a gépmesterek a gázmotor kezeléséért és tömöntésért külön pótlékot kapjanak.”

Az előttem szóló Bogár szaktárs felemlítette, hogy a gépmesternek nem volna szabad tömöntődét kezelni. Bogár szaktárs, úgy látszik, a vidéki viszonyokkal nem ismerős, mert hiszen a vidéken alig néhány órát dolgozik a tömöntőde mellett a gépmester. Méltányos, hogy a tömöntésért, valamint a gázmotor kezeléséért a gépmestert kárpótlás illesse meg.

Van még egy harmadik indítványunk:

3. „Mondja ki a kongresszus, hogy esetleges mozgalom esetén az úgynevezett nyomdavezetők is kötelesek kilépni.”

Vagyis a faktor urak szintén kötelesek legyenek kilépni a mozgalomkor, mert vidéken a faktor éppúgy dolgozik, mint a sedő. Amikor a mozgalom kitör, akkor a faktor összeszedi a fiúkat⁹⁵ és elvégzetteti velük a munkát. Ha a kongresszus határozatilag kimondja, hogy a faktorok kötelesek kilépni, akkor a mozgalom nem marad meddő.

Szíveskedjenek indítványainkat elfogadni.⁹⁶

A Magyarországi Könyvnyomdászok és Betűöntők Szakegyesülete I. kongr. jkv. 46. l.

⁹⁴ Deputátszedés = az újságok ún. bizonyos pénzben történő sedése. E rendszer szerint az újságszedő — legalább 300, 17 cicerős sor teljesítése után — a sedés fajtájától független átlagbért kap. A kizsákmányolásnak ezt a durva formáját Szegeden *Endrényi Imre* nyomdatulajdonos, a Szegedi Híradó kiadója azzal súlyosbította, hogy újságszedő munkásaival egyéb munkák átalányban történő sedését (pauzalszedés) is végeztette. A sedők napi munkaideje így 14—15 órára is felment. (*Gyürey Rudolf* jelentése a kongresszuson. A Magyarorsz. Könyvnyomdászok és Betűöntők Szakegyesülete I. kongr. jkv. 13—14. l.) A deputát- és pausalszedés ilyen összekapcsolása más nyomdászvárosokban is előfordult. (Ugyanott 56. l.)

⁹⁵ Tanoncokat.

⁹⁶ A kongresszus mindhárom szegedi indítványt elfogadta. (Ugyanott 56—58. l.) Az árszabály a városokat nyomdászati jelentőségük alapján öt osztályba sorolta és osztályonként állapította meg a különféle munkakategóriák díjazását. Így pl. Budapest az I., Debrecen, Szeged a II., Temesvár, Arad a III., Hódmezővásárhely, Békéscsaba a IV. osztályba van sorolva. Az árszabály főbb tételei: munkaidő az egész személyzetnek napi 9 óra. Vasár- és ünnepnap munkaszünet. Munkadíj:

Nappal dolgozó sedők és sedőkorrektorok részére

a) bizonyos pénzben dolgozók heti minimuma

I.	II.	III.	IV.	V. osztály
28.—	24.—	22.—	20.—	18.— K

b) számolásban dolgozók munkadíja 1000 *n* után

	I.	II.	III.	IV.	V. osztály
garmond, borgisz és petit sedés esetén	54	50	48	46	44 fillér

Újságszedők munkadíja és munkaideje

Normál sedés magyar nyelvű lapoknál 1000 *n* után

	I.	II.	III.	IV.	V. osztály
garmond, borgisz és petit sedés esetén	56	52	50	48	46 fillér

Rendes munkaidő napi 9 óra, vasár- és ünnepnap munka duplán számítandó.

1903. október 9.

A *TYPOGRAPHIA* BESZÁMOLÓJA AZ ORSZÁGOS ÁRSZABÁLY
ÉRVÉNYESÍTÉSÉÉRT INDÍTOTT MOZGALOM⁹⁷ SZEGEDI ESEMÉNYEIRŐL

Szegedi szaktársaink árszabálymozgalma ismét élénk tanúbizonyságot szolgáltatott arról, hogyha a szaktársak összetartanak, követeléseiknek érvényt tudnak szerezni. Példát vehetnek róla az összes magyarországi szaktársak, mert csakis így boldogulhatnak. A mozgalom lefolyása nagy vonásokban a következő: szeptember 27-én általános nyomdászgyűlés tartott Szegeden, amelyen részt vett valamennyi szaktárs, munkásnő és tanonc, mintegy 160-an. Ezen a gyűlésen választott meg a bizottság, mely az árszabályt a főnököknek benyújtotta. A bizottság délutánra kérte a választ, persze a válasz nem jött meg, mert a főnökök azt hitték, hogy a nyomdai munkások másnapig meggondolják magukat. Azonban a „meggondolásból” nem lett semmi, a szaktársak összetartottak, s másnap minden nyomdában szünetelt a munka, nem ment be egy ember sem. A főnökök ekkor összebújtak tanácskozni, aminek eredménye az volt, hogy Schulhof Károly, Endrényi Lajos, Engel Lajos és Endrényi Imre aláírták az árszabályt. Várnay Lipót csak kedden⁹⁸ reggel írta alá, a Traub B. és Társa cég pedig kereken megtagadta az árszabály elfogadását. — A főnökök egynémelyike azonban sehogysem tudott beletörődni az új helyzetbe; folyton konferáltak egymással, hogymint lehetne a munkásokat kijátszani. Endrényi Imre aztán rászánta magát, hogy ujjat húz a munkásokkal, s ő volt az első, aki megszegte a megállapodásokat. Dacára annak, hogy írásban megígérte, miszerint a mozgalomból kifolyólag senkit sem fog megrendszabályozni, kedden reggel mégis elbocsátott három fiatal munkásleányt fölmondás nélkül, valószínűleg azon hiszemben, hogy a munkások ilyen „csékélységért” nem fognak újra akcióba lépni, s ha ez aztán sikerül neki, akkor jön a többi. De csalatkozott, mert a személyzet — mint egy ember — újra otthagytta a munkát s követelte a három munkásnő visszavételét. Endrényi Imre persze erről hallani sem akart. Távirat és telefon útján kért szedőket Budapestről; kapott is. Ezek azonban megtudva, hogy Endrényi Imrénél a munkások bérharcban állnak, nem kezdtek el dolgozni, hanem ugyancsak Endrényi Imre költségére visszautaztak Budapestre, s így a kiadásában megjelenő Szegedi Híradó sem jelent meg. Ekkor Endrényi Imre — látva a munkások erős összetartását — kénytelen volt beadni derekát, kiállított egy becsületszavával megpecsételt nyilatkozatot, amely szerint az árszabályt szigorúan betartja, hat hónapon belül senkit el nem bocsát s senkin bosszút nem áll. — Engel Lajosnál is abbahagyta a

Gépmesterek heti minimuma egy gép kezelése esetén

I.	II.	III.	IV.	V. osztály
28.—	24.—	22.—	20.—	18.— K

Másik gép kezeléséért szabad egyezkedésen alapuló külön díjazás jár. Ugyancsak egyezkedésen alapuló külön díjazás jár, ha a gépmester tömöntődét is kezel.

A szerződés 1904. január 1-én léptetendő életbe. (Az árszabály szövegét közli: A Magyarorsz. Könyvnyomdászok és Betűöntők Szakegyesülete I. kongr. jkv. 86—91. l.)

⁹⁷ A szakegyeleti kongresszus határozata szerint a harcot 1903. őszén, a számottevőbb nyomdászvárosokban nagyjából egyidőben kellett megkezdeni.

⁹⁸ Szeptember 29.

teljes személyzet még egyszer a munkát, mert nyomtatás végett átvett az árszabályt megtagadó Traub-nyomdából munkát. Két és fél órai munkabeszüntetés után Engel Lajos is aláírt egy nyilatkozatot, amelyben kijelenti, hogy árszabályellenes nyomdából nem vállal munkát és senkin sem áll bosszút. — A szegedi szaktársak és munkásnők teljes egyetértését és szervezetségükben rejlő hatalmát tapasztalva, a principálisok elláttak attól, hogy az aláírt árszabályt kijátsszák, s valószínű, hogy a jövőben is tartózkodni fognak ilyen lépéstől. Impozáns módon jelentkezett a szegedi szaktársaknál és különösen a nyomdai munkásnőknél és tanoncoknál a szolidaritás érzete, amely lehetővé tette, hogy az árszabály elfogadtassék és be is tartassék. A példa, melyet az ország nyomdászainak mutattak, méltóvá teszi őket arra, hogy mindenki lelkesülten kiáltsa feléjük: Éljenek a szegedi szaktársak és munkástársnők! — Lapunk zártakor értesülünk, hogy a Traub-nyomda is elfogadta árszabályunkat. Éljen az összetartás!”...⁹⁹

Typographia, 1903. október 9. Rövid közlemények. Vidéki árszabálymozgalmak.

22

1904. február 1.

A VIDÉKI NYOMDATULAJDONOSOK ORSZÁGOS SZÖVETSÉGÉNEK¹⁰⁰ LAPJA KÖZLI ENGEL LAJOS SZEGEDI NYOMDATULAJDONOS, SZÖVETSÉGI ELNÖK FELHÍVÁSÁT A VIDÉKI NYOMDAI MUNKÁLTATÓKHOZ JAVASLATAIK BEKÜLDÉSÉRE AZ 1903. ÉVI ÁRSZABÁLY MEGVÁLTOZTATÁSÁNAK ELŐKÉSZÍTÉSE CÉLJÁBÓL

A vidéknek nagyobb részén már életbe lépett új árszabály sok oly sérelmes és elviselhetetlen pontokat tartalmaz, hogy azt így, amint ez most áll, fönntartani lehetetlen. Az árszabály a vidéki viszonyoknak egyáltalán nem megfelelő, és annak kidolgozásánál a vidéki súlyos viszonyok figyelembe nem vétettek.

⁹⁹ A cikk további része a temesvári mozgalmat ismerteti. — Az árszabálynak a szegedi nyomdai munkások helyzetének javítása szempontjából igen nagy jelentőségét mutatja az, hogy az árszabály szerint pl. a nappali szedők heti minimuma az eddigi heti 18 K körüli összegről 24 K-ra emelkedik. Még jelentősebb a napi munkaidő 9 órára csökkentése, hiszen volt Szegeden olyan nyomda is, ahol 14—15 óra volt a munkaidő. (Lásd e kiadvány 94. sz. jegyzetét.) Az 1903 őszén induló árszabálymozgalom sikerét mutatja, hogy a vidéki nyomdai munkások 67,5%-a 1904. március végéig elismertette az árszabályt és annak megfelelően dolgozott. (Typographia, 1904. április 1. A VNYOSZ és a becsületesség III.) A harc befejezéséig, 1904. augusztus végéig a több mint 2000 vidéki nyomdászsegéd közül körülbelül 1700 (85%) vívott ki kedvezőbb munkabért és rövidebb munkaidőt. (NOVITZKY N. LÁSZLÓ: Egyesült erővel. Id. mű 426. l.)

¹⁰⁰ A Vidéki Nyomdatulajdonosok Országos Szövetsége 1901. június 29—30-án, 60 jelentősebb vidéki nyomda tulajdonosának részvételével Győrben tartott kongresszuson alakult meg. 1902 őszétől kezdve erőteljesebb tevékenységet fejtett ki, noha alapszabályát csak 1903. április 16-án hagyta jóvá a belügyminisztérium. (SZL. Tan. ir. 1904—11475. I. sz.) Bevallott célja a nehézségekkel küzdő vidéki nyomdák érdekeinek védelme a fővárosi nyomdák versenyével szemben. A nagyobb profit céljából arra szervezte a vidéki nyomdatulajdonosokat, hogy olyan munkást ne alkalmazzanak, aki szakszervezeti tag. A nagyobb darab kenyérért küzdő munkásokat kizárással, elbocsátással igyekezett megfélemlíteni és a harctól eltántorítani. Sztrájk esetén sztrájk törő munkások toborzásával igyekezett a szorult helyzetbe jutott nyomdatulajdonosokat segíteni és a sztrájkolókat megtörni. A szövetség létrehozásában jelentős szerepet játszott Engel Lajos, a Szegedi Napló kiadótulajdonosa, aki 1903 májustól a szövetség elnöke lett. A szövetség ügyvezetője König Salamon, a szegedi Traub B. és Társa nyomda művezetője. A VNYOSZ alapszabálya szerint a szövetség székhelye az elnök lakóhelye. Ennek folytán Engel Lajos, majd Endrényi Lajos elnöksége idején

Meglepően tukmálták és erőszakolták ezt a legtöbb helyen a főnökökre. Azonban annak elfogadásával nincs örökös szerződés kötve, *sőt az idény és a szorgos munka lezajlása után az árszabály revíziója és korrektúrája el nem maradhat.* Ezt az álláspontot a szervező bizottság¹⁰¹ maga is belátja és a bizottság részéről azt az ígéretet bírom, hogy a Vidéki Nyomdatulajdonosok Országos Szövetsége küldöttjeivel hajlandók ez irányban érintkezésbe lépni, közösen tárgyalni, s ami méltányos, azt az árszabályban korrigálni.¹⁰²

Felkérem tehát az igen tisztelt kartárs urakat, hogy ebbeli kifogásaikat, panaszait és megjegyzéseiket röviden összefoglalva írásban lehetőleg *február hó 15-ig* hozzám eljuttatni szíveskedjenek. A beérkező megjegyzéseket összetéve remélek magamnak egy tervszerű képet alkotni mindazokról a hiányosságokról, amelyek talán az én figyelmemet az árszabályban kikerülték. Ezeket aztán a választmány elé terjesztem, s a választmány által kiküldendő bizottság felveheti a tárgyalást a segédek szervező és árszabálybizottságával.

Írányadóul megjegyzem, hogy én a vidéki nyomdai viszonyokat magam is jól ismerem, és így az árszabály sérelmeit is meg tudom ítélni. *Csupán csak esetleges lokális kiváltságos helyzetnek a leírása lenne ebben a kérdésben nagyfontosságú,* mert bár sok változtatni való van az árszabályon, mégis annak lényegét és intencióit egészében alapul kell elfogadnunk.

És szakmánknak is csak hasznára válhatik egy egységes árszabály, és az árszabálynak azt az alapelvét, hogy a munkásoknak rendes, tisztességes megélhetési mód biztosíttassék, azt a Vidéki Nyomdatulajdonosok Országos Szövetségének minden tagja készséggel elfogadja; ezen rontani egyikünk sem akar. Ha tehát ezzel az elvvel, karöltve a szervező bizottsággal elindulunk, azt hiszem, hogy sikert és eredményt érünk el munkásaink jogos igényeinek csorbitása nélkül is.

Tisztelettel:

ENGEL LAJOS

a „VNYOSz” elnöke

Nyomdaipar Magyarországon, 1904. február 1. Felhívás a vidéki nyomdatulajdonosokhoz.

Szeged volt a szervezett nyomdai munkások elleni vidéki harc központja. A szövetség hivatalos lapja 1903 júniusától a *Nyomdaipar Magyarországon* c. lap, amely eredetileg (1902 júliustól) *Molnár Mór* szekszárdi nyomdatulajdonos kiadásában és szerkesztésében jelent meg. A VNYOSz-nek 1904. februárig 72 helységben 259 nyomdatulajdonos volt tagja; Szegedről Endrényi Imre, Endrényi Lajos, Engel Lajos, Schulhof Károly, Várnay Lipót, Lukács Lukács, utóbbi a Traub B. és Társa cég tulajdonosa. (Nyomdaipar Magyarországon, 1904. február 15. Hivatalos rész. Szövetségünk tagjainak névjegyzéke.)

¹⁰¹ Az országos árszabálymozgalmat irányító szervező bizottság tagjai: *Bogár Ignác, Gábor Döme, Grünfeld Sándor, Herz Gyula, Lerner Dezső, Ligeti Jenő, Peidl Gyula, Rothenstein Mór, Sági Adolf, Stösser Adolf, Venkovits Károly, Wagner Károly, Winkler S. és Winkler József.*

¹⁰² A tárgyalás 1904. március 27-én kezdődött. (Lásd e kiadvány 26. sz. dokumentumát.) — A nyomdatulajdonosok lapjának cikkeiből ismerjük, hogy a munkáltatók az árszabályban leginkább azt kifogásolták, hogy megszüntette az átalányszedést. Különösen a lapkiadó nyomdatulajdonosok kívánták azt vissza. Az árszabályhoz ragaszkodó segédekkel szemben szedőgépek beszerzésének megkönnyítését sürgették. (Nyomdaipar Magyarországon, 1904. február 1. Vidéki napilapok szedőgépei.) Nem akarták elismerni a szakszerveleti munkaközvetítést és tiltakoztak az ellen, hogy a munkások hallassák hangjukat, ha a főnök „olyan intézkedést tesz, ami talán a munka elvégzésének érdekében szükséges, de eltér a szokásostól.” Tiltakoztak a bizalmi férfiaknak az árszabály betartásán örökődő működése ellen. (Ugyanott 1904. február 15. Békés munkát!)

A *TYPOGRAPHIA* KÖZLI A KÖNYVNYOMDÁSSZAKEGYLET SZEGEDI
CSOPORTJÁNAK 1904. ÉVI KÖZGYÜLÉSÉRŐL SZÓLÓ TUDÓSÍTÁST

Szeged, január 30. A szakegylet január 24-én tartott rendes évi közgyűlésének jegyzőkönyve. Jelen van Frits Jakab elnöklete alatt 68 tag. Elnök az ülést megnyitja, örömeinek ad kifejezést, hogy a tagok ily szép számban jelentek meg és kéri a jegyzőt a múlt évi tisztújító közgyűlés jegyzőkönyvének fölolvására, mely Daka Mihály és Somogyi Pál által hitelesített. — Pénztáros előterjeszti a múlt évi zárszámadását, mely a következő: 1902. december 28-tól 1903. december 26-ig összes bevétel 956,80 kor., kiadás 627,13 kor., fölösleg 329,67 kor. A helyi alap volt 1902. december 27-én készpénzben 57,81 kor., takarékpénztári betét 600 kor., összesen 657,81 kor. 1903. dec. 26-án a vagyon készpénzben 110,31 kor., takarékpénztári betét 787,08 kor., összesen 897,39 kor., a szaporulat ez évben 327,58 kor. Jelentését befejezve, kéri részére a fölmentvényt megadni, mely megadatott és jelentése tudomásul vétetett. — Zeisler Mór a számvizsgáló bizottság nevében jelenti, hogy a pénztárvizsgálatot a szokott időben megejtették és azt a legnagyobb rendben találták. Kéri részükre a fölmentvényt megadni. Tudomásul vétetett és a fölmentvény megadatott. — Ezután könyvtárosok tesznek jelentést a lefolyt év forgalmáról, mely az előző évinél sokkal öröndetesebbnek mondható. Jelentésüknek közepette Szögi József szaktárs indítványozza, hogy a büntetéspénzzel hátralékban levők nevei fölolvastassanak és a „Typographiá”-ban közzététessenek. Egyben kéri kimondani, hogy ezen hátralékosoktól a könyvtár használati joga mindaddig megvonassék, míg hátralékaikat le nem fizették. Elfogadtatott. — Könyvtáros a következő hátralékosokat jelenti be: Bernáth József —,28 kor., Kovács S. —,14, Schwarz G. 1,46, Traub Jenő 3,22, Rozsi Ferenc —,28, Wagner K. 2,10, Hevesi K. —,14, Blázics Gy. 1,82, Lengyel J. 1,12 és Kopasz Mihály 13,59 kor. — Kemper szaktárs indítványozza, hogy a drága könyvek óvadék mellett adassanak csak ki használatra. Gyürey szaktárs ellenindítványa szótöbbséggel elfogadtatott. — Gyürey Rudolf indítványozza, hogy úgy az idén, mint az előző években a pénztárosnak 60, a két könyvtáros és jegyzőnek 10—10 koronát szavazzon meg a közgyűlés, mely elfogadtatott. — Ezután ismét elnök veszi át a szót és kéri úgy a maga, mint a tisztikar és választmány részére a fölmentvényt megadni. Mielőtt azonban szavait végezte volna, kéri a közgyűlést, nevezzen ki egy korelnököt a szavazás megtörténteig. Korelnökké Horovitz Lipót választatott meg, ki szavazatszedőkül Gaál Istvánt, Somogyi Pált és Tóth Antalt kérte föl. — Megajtetvén a szavazás, Gaál szaktárs a szavazatszedő bizottság nevében a következő eredményt jelenti be: Elnök Gyürey Rudolf egyhangúlag, alelnök-ellenőr Börcsök Sándor 46, pénztárnok Halász Kálmán 37, jegyző Daka Mihály 45, számvizsgálók Horovitz Lipót 45, Gaál István 45 szavazattal lettek megválasztva. Választmányi tagok lettek: Ablaka György 52, Bába Imre 52, Bakacsi István 52, Dudás György 52, Horváth Imre 52, Somogyi Pál 52, Pálffy János 51, Schwarz Géza II. 50, Blázics György 47, Pintér András 47, Torma József 47, Tóth Antal 46 szavazattal; póttagok: Bernáth József 39, Frits Jakab 46, Kun Mihály 45, Pollák Jenő 43 szavazattal. — Gyürey Rudolf mint elnök átveszi a szót és igen szép szavakban ígéri, hogy részéről a legbuzgóbban fog közreműködni és minden lehető el fog követni a szaktársak érdekében. — Ezután Heller Kálmán, Kun Mihály és Gyürey Rudolfnak a szocializmusról való polemizálása után elnök megköszönve a tagok türelmét, a gyűlést berekeszti.

Typographia, 1904. február 19. Levelezés. Szeged...

DAKA MIHÁLY

1904. március 10.

A SZEGEDI KERÜLETI IPARFELÜGYELŐ JELENTÉSE
A KERESKEDELEMÜGYI MINISZTERHEZ A TRAUB-NYOMDA MUNKÁSAINAK
KIZÁRÁSÁVAL KAPCSOLATOS ESEMÉNYEKRŐL

Másolat

766/1904.

Nagyméltóságú Miniszter Úr!
Kegyelmes Uram!

Van szerencsém mély tisztelettel jelenteni, hogy Szegeden ez évben mint 584., 690., 728. és 760. szám alatt alázatos felterjesztéseimből kitűnik, már eddig is négy sztrájk volt, s mint tegnapi 755. szám alatt táviratomban jelezni bátorzkodtam, körülbelül 200 nyomdász sztrájkolni készült.¹⁰³

A főfelügyelő úr távirati engedélye folytán ez utóbbi mozgalom békéltetési tárgyalásán részt vettem, s ekkor konstatáltam, hogy a sztrájkot a nyomdászok buda-pesti szervezetének két kiküldöttje¹⁰⁴ akarja szervezni, hogy a Traub-féle nyomdát, mely sztrájkoló munkásait elbocsátotta, bojkott alá vehesse.

E nyomda munkásainak sztrájkja, melyet 690. szám alatt bejelenteni szerencsém volt, azzal végződött, hogy a cég munkásait elbocsátotta s helyettük más — vidékről érkezett — munkásokat alkalmazott.¹⁰⁵

A többi nyomdatulajdonosnál azonban semminemű sztrájkmozgalomra ok nem volt, mint az a tárgyaláson is kiderült.

E munkaadók a múlt év szeptember havában munkásaik követelésének engedve új munkabérszabályzatot fogadtak el,¹⁰⁶ s *kötelezték magukat annak megtartására, dacára annak, hogy az rájuk tetemes anyagi terhet rótt.*¹⁰⁷

Azt be is tartották, az egyetértés köztük s a munkások között teljes volt.

¹⁰³ E jelentésben említett felterjesztéseket nem tudtuk megtalálni; a kereskedelemügyi minisztérium levéltárának 1899—1935 közötti, továbbá a szegedi iparfelügyelőség 1945 előtti iratanyaga is elpusztult. Ákos Arnold iparfelügyelő az itt közölt jelentését másolatban megküldte Kállay Albert főispánnak, az ő magániratai között maradt fenn az eredeti akta másolata.

¹⁰⁴ Bogár Ignác és Lerner Dezső.

¹⁰⁵ A Traub-nyomda munkásai 1904. február 24-én sztrájkba léptek, mert a cég felrúgta az 1903. őszi mozgalom eredményeként általa is elfogadott kollektív szerződést. A munkások a szerződés betartása mellett követelték még, hogy az ideiglenesen felvett két szedő is kapja meg a 24 K hetibért, egy elbocsátott géphajtó munkásnőt vegyen vissza a cég és bocsásson el egy nem eléggé képzett munkást. König Salamon cégvezető kijelentette, hogy az 1903. október elején — szerinte „kierőszakolt” — szerződést tovább nem ismeri el és „saját házában maga óhajt gazda lenni.” (Nyomdaipar Magyarországon, 1904. március 1. Sztrájk.) Erre hivatkozva kizárta a nyomda szervezett munkásait és vidékről igyekezett szervezetlen segédeket toborozni. Munkást kereső leveleiben legfontosabb feltételként azt jelölte meg, hogy a munkás ne legyen szakszerveleti tag, vagy olyan legyen, aki „kötelezi magát dolgozni még az esetben is, ha bármely okból nem dolgoznak a többiek.” Néhány esetben *árszabály feletti* díjazást is ígért, csakhogy munkásokat kaphasson. (König számos levelét közli a Typographia, 1904. március 25. A VNYOSZ és a becsületesség II.) A szakszervelet által kimondott blokád miatt azonban nem tudott elegendő munkást szerezni; ezért a Traub-nyomda sürgős munkáit — munkáltatói szolidaritásból — átvette az Engel-nyomda.

¹⁰⁶ Lásd e kiadvány 21. sz. dokumentumát.

¹⁰⁷ Ez az aláhúzás utólagos; kék színű ceruzával történt. Az iratban előforduló többi kiemelés eredeti.

Most azonban azon követeléssel állott elő a szakszervezet két megbízottja — megszerezve a munkások megbízását — hogy minden egyes nyomdatulajdonos külön-külön nyilatkozatot írjon alá, melyben újból kötelezik magukat a díjszabályzat betartására (holott az előbbi kötelezés amúgy is érvényben volt), de arra is, hogy a Traub-féle nyomda, illetve oly szegedi nyomda számára, melynél munkássztrájk van, semminemű munkát nem végeznek.

Erre sem volt ok, mert a Traub-nyomda gondoskodott munkásokról, s nem szorult amúgy sem támogatásra, sztrájk pedig egyik nyomdánál sincs.

De a célzat világos; ily módon akarták elszigetelni a Traub-féle nyomdát, s aztán ott az új munkásokat sztrájkra bírni.

Célja az eljárásnak bizonyára az is, hogy a munkaadót s munkást egyaránt a budapesti szakszervezet hatalma alá szorítani, s így kijátszani az ipartörvénynek a sztrájkra vonatkozó határozmányait, melyek szerint sztrájk esetén a munkaadó és az ő munkásai közötti viszályok kiegyenlítése az ott felsorolt hatóságok körébe tartozik.

E tárgyalás azzal végződött, hogy a nyomdatulajdonosok az önérzetüket sértő nyilatkozatot nem írták ugyan alá, de közvetítő indítványomra kijelentették, hogy az árszabályt, mint eddig, továbbra is megtartják, s kijelentették, hogy nem szándékoznak a Traub-féle nyomda számára munkát végezni s hozzájárulnak ahhoz, hogy e kijelentéseik az iparhatóság által írásba foglalva a munkások tudtára adassék. S ebben az összes felek megnyugodtak.¹⁰⁸

E tárgyalás arról győzött meg, hogy a szakszervezetek ez idő szerint károsan is működhetnek, mert mint jelen esetben is, minden ok nélkül 200 munkást voltak képesek sztrájkba kergetni; *olyan sztrájkba, mely mindenképp a munkások kárával járt volna*, mert a munkaadók nemigen újították volna meg a munkásokra nézve oly előnyös díjszabályzatot.

Alázattal bátorkodom nagyméltóságodat kérni arra, hogy a szakszervezetek ezen káros működésére figyelemmel lenni kegyeskedjék.

A tárgyalás alkalmával meggyőződtem arról is, hogy az iparhatóság kételyben van az iránt, hogy miképp alkalmazza az 1903. év július hó 27-én 40451. sz. a. kelt kereskedelmi minisztériumi magas rendeletet (mely a sztrájkoló munkások visszavezetését tiltja) az ipartörvény 93. és 76. §-aiban említett esetekben; vagyis oly munkás, ki darabszámra dolgozik s nem fejezte be munkáját, vagy ki munkájára előleget vett fel s azt meg nem térítette, sztrájk esetén abbahagyhatja-e munkáját, továbbá tanoncsztrájk alkalmával elhagyhatja-e műhelyét anélkül, hogy szökevény tanoncnak tekintessék.

Mindkét kérdésre alázattal kérem kegyes határozatát.

E jelentésemmel kapcsolatban bátorkodom felemlíteni azt is, hogy március 13-ára négy szakmabeli iparos munkások, cipészek, szabók, vas- és fémmunkások, asztalosok külön-külön gyűlést hívtak össze, melyek egyik programpontja a sztrájk.

Az ily gyűléseken elhangzó izgató beszédek, melyeket rendszerint fővárosi munkások tartanak, bizonyára csak fokozni fogják a sztrájkmozgalmat, mely Szegeden főleg a kisiparosokat s segédeiket is a tönk szélére juttathatja.

Magam részéről fölkértem az iparhatóságot, hogy minden ily mozgalmat éber figyelemmel kísérjen, s *meg is teszi*, de tekintettel arra a nagymérvű rombolásokra, melyekkel azok járnak, alázattal kérem nagyméltóságodat arra, hogy e sztrájkra

¹⁰⁸ Az említett tárgyalás március 10-én volt. A jegyzőkönyvet közli a Typographia, 1904. március 25. A VNYOSZ és a becsületesség II.

való folytonos izgatásokra a közigazgatási hatóságokat — esetleg *külön utasítások kegyes megadása* mellett — figyelmeztetni méltóztassék.¹⁰⁹

Szegeden, 1904. március 10-én

ÁKOS ARNOLD

m. kir. ker. iparfelügyelő

SZL Kállay Albert ir. 1904. — Tintával írott másolat.

25

1904. március 25.

A GUTENBERG CÍMŰ SZAKLAP CIKKE
AZ ÁRSZABÁLY FENNTARTÁSÁÉRT VÍVOTT 1904. MÁRCIUSI SZEGEDI
HARCOKRÓL¹¹⁰

A harc, amely az újjáépített szabad királyi városban négy héttel ezelőtt robbant ki¹¹¹ az árszabály körül, valószínűleg egyre nagyobb körben terjed. Ma már nincs egyedül a mozgalomban részt vevő Traub cég személyzete, mivel e héten az Engel Lajos nyomdájában dolgozó kollégáik is csatlakoztak hozzájuk, ugyanis kiderült, hogy az utóbbi cég dolgozik a szorongatott helyzetben levő nyomdáknak.¹¹² Tehát világosan látni, hogy a kizárás, amely az árszabályunk ellen irányul, egy már régen előkészített harc.

König Salamon úr, a nyomdatulajdonosok szervezetének ügyvezetője, valamint annak elnöke, Engel Lajos híres emberek akartak lenni azáltal, hogy nem kisebb feladatot állítottak maguk elé, mint Magyarország nyomdász dolgozói szervezetének felbomlasztását. Bizonyított, hogy eme és nem más célból alapították meg a Vidéki Nyomdatulajdonosok Országos Szövetségét.¹¹³ Ennek első kongresszusán az urak sokat ígérő szavakat hangoztattak ugyan a konkurrencia elleni védekezésről, a nyomtatási költség szabályozásáról stb.; ezek azonban csak üres frázisok voltak; valójában ugyanis a vidék munkaadói arra szövetkeztek, hogy a segédek őszinte törekvéseit az adott pillanatban megghiúsítsák. Mi akkoriban, a kongresszus előkészületei idején megpróbáltuk kieszközölni, hogy a segédek képviselőit is meghívják. Ez azonban nem járt sikerrel, mert a vidék urai nem akarták, hogy bepillantásnak kártyáikba. Zavartalanul akarták végezni aknamunkájukat, és ez sikerült is. Erről tanúskodnak szép eredményeik. Munkájuk szervezetünk vidéki megmozdulásainak ereje ellen irányult. Ezzel azonban még nem elégednek meg, és ezért minden elképzelhető eszközt felhasználnak, hogy az árszabályok terén újabb anarchiára kerüljön sor.¹¹⁴

Mivel a vidéki nyomdatulajdonosok nem akarnak velünk a viszonyok szabályozásában összefogni, ezért részben *nélkülük*, részben azonban *ellenük* kell a munkán-

¹⁰⁹ A kérdésekre, javaslatokra adott esetleges miniszteri választ, illetve döntéseket nem ismerjük.

¹¹⁰ A cikk eredeti nyelve német.

¹¹¹ A Traub-nyomda munkásainak sztrájkjáról van szó. Lásd e kiadvány 105. sz. jegyzetét.

¹¹² Az Engel-nyomda munkásai március 22-én léptek sztrájkba. Céljuk az volt, hogy megakadályozzák a Traub-nyomda sürgős munkáinak elvégzését az Engel-nyomdában. Ezen keresztül a Traub cégre is nyomást kívántak gyakorolni a kizárás megszüntetése, az árszabály elismerése érdekében.

¹¹³ Lásd e kiadvány 100. sz. jegyzetét.

¹¹⁴ Lásd e kiadvány 24. sz. dokumentumát.

kat irányítani. Jogosan feltételezhetjük, hogy ha a tervbevett céljaink megvalósulnak, akkor azok a botrányos állapotok, amelyek sok nyomdában uralkodnak és a reális konkurrenciát lehetetlenné teszik, megszűnnek. Azt kellene hinnünk, hogy ennek nem csupán a segédek, hanem minden ésszerűen gondolkodó és tisztességes munkaadó is örül. Minden *tisztességes* munkaadó, mondjuk mi. Itt van a kutya elásva! Az például tisztességes dolog, hogy Engel Lajos a Traub-nyomda személyzetének sztrájkba lépése után részt vesz egy március 10-én lezajlott ülésen, amelyen nyomdatulajdonosok, segédek és hatósági képviselők is jelen vannak, s amelyen egy egyezség jön létre, mely szerint az általa 1903. szeptember 28-án aláírt árszabályzat addig marad életben, míg a Vidéki Nyomdatulajdonosok Országos Szövetsége és a Magyarországi Szervezőbizottság között egy másik életbe nem lép; tovább magyarázva: tisztességes dolog-e az — kérdezzük mi — hogy egy nyomdától, melynek dolgozói sztrájkolnak, munkát vegyenek át, valamint, hogy Engel úr — aláírása ellenére — a Traub cégnek dolgozik? Engel úr ezzel a tótumfaktum Könighöz hasonlóan sztrájkba kergette a személyzetét. Micsoda finomkodással, de mégsem elég elővigyázatossággal dolgoznak ezek az urak ellenünk és a nyomdatulajdonosok tisztességes része ellen. Lapunk magyar részében leveleket közlünk, amelyekben a *nem egyleti tagoknak óvadék ellenében az árszabályban foglalt feltételeket ígér*ik arra az esetre, ha jól viselkednek.

Mindebből kiderül, hogy minden erőnket latba kell vetnünk ahhoz, hogy a helyzet urai maradhassunk. Ellenségeink azon dolgoznak, hogy a mi oly szépen megkezdett művünket, ami arra lenne hivatva, hogy nekünk tisztességes állapotokat biztosítson, még befejezése előtt szétrombolják; mi azonban mindent megteszünk, hogy az árszabály megsegényítői és a szöszegők kudarcot valljanak. Tökéletesen tudatában vagyunk annak, amit a „Szeged”¹¹⁵ is tárgyalt; hogy egy *erőpróbanak* kell döntenie. Ennek a tősgyökeres magyar városnak a nyomdászai, akik a vidéki mozgalmak élén járnak, nagyszerűen teljesítik kötelességüket, — ha az ország többi nyomdászai is követik őket, akkor az erőpróba minden megfélemlítés és huszárvágás ellenére, minden kétséget kizárva már ma dönt.

Gutenberg, Melléklet a „Typographia” 1904. március 25-i 13. számához. Szegedin.

26

1904. április 15.

A NYOMDAIPAR MAGYARORSZÁGON CÍMŰ LAP KÖZLI
A VIDÉKI NYOMDATULAJDONOSOK ORSZÁGOS SZÖVETSÉGE
IGAZGATÓ-VÁLASZTMÁNYI ÜLÉSÉNEK JEGYZŐKÖNYVÉT
AZ 1903. ÉVI ÁRSZABÁLY MÓDOSÍTÁSÁNAK SZÜKSÉGESSÉGÉRŐL

Jegyzőkönyv

Felvétetett az Otthon írók és hírlapírók köre helyiségében, a Vidéki Nyomdatulajdonosok Országos Szövetségének 1904. évi március hó 27-én tartott igazgatóválasztmányi gyűlésén.

Jelen vannak: Engel Lajos elnök, Endrényi Lajos pénztárnok, Molnár Mór titkár, Laszky Ármin, Réthy Viktor, Mayer Rezső, Somló Manó, Lukács Lukács és Boros János igazgató-választmányi tagok, König S. szövetségi ügyvezető, továbbá mint érdekelt fél Schulhof K. szegedi nyomdatulajdonos és Balázs B. Hugó az orszá-

¹¹⁵ Szeged és Vidéke c. napilapról van szó.

gos fémipar rt. igazgatója, ki legutóbb az orsz. iparegyesület felolvasó ülésén „A sztrájkok megfékezése és a munkások” című felolvasást tartotta. Sürgönyileg és levélelileg kimentették magukat Láng József szövetségünk társelnöke és Csendes Jakab Temesvár.

Elnök üdvözlö a megjelenteket, az ülést megnyitottnak nyilvánítja, s a múlt ülés jegyzőkönyvét a titkár előadása alapján hitelesíti.

Jelenti ezek után elnök, hogy e választmányi ülés egybehívásának egyik legfontosabb tárgya a vidéken utóbb lefolyt országos bérmozgalmak, s tekintve az ország különböző városaiban a segédek részéről eddig legtöbb helyen erőszakos úton elért eredményeket, joggal állíthatja, hogy a vidéken mai nap fennálló árszabály a vidéki nyomdatulajdonosok tönkrementjére irányul, ami ellen határozottan tiltakoznunk kell s meg kell ragadnunk minden alkalmat, hogy ezen szomorú állapotokon — amidőn a vidéki nyomdaipar mai nap még igen válságos helyzetben tengeti napról-napra létét — mielőbb segítsünk. Szükségesnek véli, hogy a segédek vezetőségével ez ügyben mielőbb tárgyaljunk.

Molnár Mór ismerteti a segédek részéről annak idején hozzá intézett megkeresést, miszerint az új árszabály ügyében a segédek vezetősége hajlandó a szövetség részéről kiküldöttekkel tárgyalásba bocsátkozni s ajánlja ő is, hogy keressék meg a szervező bizottságot még a mai nap folyamán, hogy egyelőre legalább a részletes tanácskozmány határidejét megállapíthassuk közösen.

Mayer Rezső hosszabban fejtegeti ezután, hogy a főnökök és alkalmazottak jogos kívánalmai lehetőleg békés úton intéztessenek el, hogy megszűnjék végre az áldatlan kenyérharc, mely mindkét félre — különösen a nyomdatulajdonosokra a mai nap fennálló bérfizetések révén — végzetessé válhat.

Somló Manó szólott még a tárgyhoz s ő is ajánlja a közös tárgyalást a segédekkel.

Endrényi Lajos a kedvezőtlen árszabályfelállítást tartja sérelmesnek egyes városokkal szemben. Felsorolja azon elfogadhatatlan feltételeket, amit a segédek Szeged városának nyomdatulajdonosaitól követelnek.¹¹⁶

A választmány összes jelenlevő tagja méltánytalan kívánalmaknak találja a követeléseket s a kiküldendő bizottságnak elsősorban feladatává teszi, hogy e követelések ellen állást foglaljon.

Laszky Ármán bemutatja a nagyváradai nyomdatulajdonosok által elfogadott nyomdai munkarendszabályt — melyet úgy a munkásokra, mint a munkaadókra nézve elfogadhatónak tart. Ajánlja a kartárs uraknak, hogy nyomdáikban alkalmazzák.

Lukács Lukács, a Traub-féle nyomda tulajdonosa felsorolja azon határtalan inzultusokat, melyeket a segédek maguknak megengednek. Nyomdájában tisztességesen fizetett munkásokat alkalmaz, s nem engedheti meg, hogy alkalmazottjai mint korlátlan urak és parancsolók szerepeljenek nyomdai intézetében. A nyomdájában most folyó sztrájkra okot maguk a segédek adtak s annak bekövetkező szomorú következményeiért a felelősséget is ők viselhetik.¹¹⁷

¹¹⁶ Feltehetően Szegednek a II. osztályba történt besorolását kifogásolja. (Lásd e kiadvány 96. sz. jegyzetét.) A felszólaló bizonyára szívesebben vett volna alacsonyabb osztályba való besorolást, mert ez alacsonyabb bérekkel járt volna. A szegedi munkások viszont a II. osztályú tételre alapuló kollektív szerződés mellett álltak ki; ezt bélyegezték a helyi nyomdatulajdonosok elfogadhatatlannak. Ezt igazolja a szöveg következő soraiban közölt határozat.

¹¹⁷ Lukács Lukács a szervezett munkások kizárását (lásd e kiadvány 105. sz. jegyzetét) sztrájkként tünteti fel azzal a céllal, hogy a felelősséget a munkásokra háríthassa.

König S. és Boros János hozzászólásai után a választmány kebeléből kiküldi a szervező bizottsággal való tárgyalás céljából Endrényi Lajos szegedi, Laszky Ármin nagyvárad, Mayer Rezső nagybecskereki és Molnár Mór szekszárdi nyomdatulajdonosokat.

További eszmecsere után időközben a segédek szervező bizottsága részéről megjelent Peidl Gyula és Rothenstein Mór, kikkel a kiküldött bizottság tanácskozását nyomban meg is kezdte.

A főnökök részükről előadják elsősorban Szeged nyomdatulajdonosaira nézve sérelmes pontokat, melyeknek törlése után hajlandó a kiküldött bizottság az országos árszabálytervezet újabb felállítására mindkét félre nézve előnyös munkabér ügyében a tanácskozmányt bármikor is megkezdeni, mert a mai nap fennálló, illetve a kényszerhelyzet következtében elért árszabály minden egyes pontjának fennállhatását a jövőben lehetetlennek tartják.

A segédek kiküldött bizottsága Szeged város nyomdatulajdonosaira nézve említett sérelmes pontokat — melyek csak elvi kérdésnek tekinthetők — tisztázta s abban állapodott meg, hogy érdemleges tanácskozását a főnökökkel akkor kezdi meg, amidőn az általuk beszerzett sérelmes adatokat egybeállítva és a most érvényben levő árszabályra vonatkozó észrevételeiket a segédek szervező bizottságával tudatják.

E megállapodást a főnökök részéről kiküldött bizottság a választmány tudomására hozta és további teendőkkel a választmány az elnökséget bízta meg.

Elnök megköszönte a kartársak érdeklődését, kérve jövőbeni közremunkálkodásukat közös ügyünkben, az ülést bezárta.

Nyomdaipar Magyarországon, 1904. április 15. Jegyzőkönyv.

27

1904 november 25.

A TYPOGRAPHIA KÖZLI A SZTRÁJKOLÓ MUNKÁSAIT TÖRVÉNYSÉRTŐEN
RENDSZABÁLYOZÓ ENGEL LAJOS MEGBÍRSÁGOLÁSÁRÓL SZÓLÓ
MINISZTERI DÖNTÉST

Az év elején lezajlott szegedi sztrájk alkalmával *Engel Lajos*, egy szegedi blokkolt nyomda tulajdonosa, a sztrájkoló személyzetének munkakönyvébe azt a megjegyzést írta be, hogy „1904. március hó 22-én sztrájkba lépett, minek folytán kilépettnek tekintem.”¹¹⁸ Dacára annak, hogy a munkakönyvbe ilyesfélét beírni tiltva van az ipartörvény értelmében, a szegedi bölcs iparhatóság és később a még bölcsőbb magisztrátus elutasította szaktársainkat mikor Engel Lajos megbüntetését kérték. Miután azonban szaktársaink nem hagyták magukat, megfélelbezték e két egybehangzó bölcs ítéletet és harmadfokon a miniszter igazat adott szaktársainknak és megbüntette Engel Lajost 40 koronára, esetleg 2 napi elzárásra és kötelezte arra, hogy a könyvből az általa tett hamis és törvénytelen bejegyzést törölje. A belügyminiszteri döntvény különben egész terjedelmében a következő:

Másolat a $\frac{4922}{1904 \text{ kih.}}$ szám alatt iktatott eredetiről

58.502
VII. sz.

Kereskedelemügyi m. kir. miniszter

¹¹⁸ A sztrájkokról lásd e kiadvány 112. sz. jegyzetét.

Szeged szab. kir. város tanácsának

A cím részéről folyó évi június hó 20-án 243. kih. szám alatt hozott s az elsőfokú iparhatósági ítélettel egybehangzó másodfokú iparhatósági ítéletet, melyben Engel Lajos szegedi lakos, nyomdatulajdonost Farkas Károly, Börcsök Sándor, Jakobik Antal, Lantos Ferenc, Tóth Antal, Bába Imre, Lippai Ferenc és Frits Jakab nevű volt segédei munkakönyve egyes rovatainak meg nem felelő kitöltése által elkövetett kihágás vádja és következményeinek terhe alól fölmenti, — panaszosok képviseletében dr. Dobay Gyula ügyvéd által a törvényes határidőben bejelentett föllebbezés következtében fölülbírálat alá vettem.

Ennek eredményéhez képest az idézett másodfokú iparhatósági ítéletet megváltoztatom és Engel Lajost az 1884. XVII. tc. 104. §-ába ütköző kihágás miatt ugyanezen törvény 157. §-ának a) pontja alapján az 1901. XX. tc. 23. §-ában megjelölt célokra fordítandó, illetve behajthatatlanság esetében kétnapi elzárásra átváltoztatandó 40 korona pénzbüntetéssel büntetem, s fölhívom címet, utasítsa az illetékes elsőfokú iparhatóságot, hogy panaszosok munkakönyvéből vádlott által tett azon bejegyzést, hogy az „1904. március hó 22-én sztrájkba lépett, minek folytán kilépettnek tekintem” jelen ítéletemre való hivatkozással törölje, a volt munkaadót Engel Lajos nyomdatulajdonost pedig az 1884. évi XVII. tc. 157. §-a alapján újból kiszabandó büntetés terhe mellett utasítsa, hogy nevezett segédjeinek munkakönyvébe az illető rovatban az igazságnak megfelelőleg jegyezze be segédei munkából kilépése alkalmával az általuk élvezett munkabért.

Így kellett ítékezni, mert az 1884. XVII. tc. 104. §-a akképp rendelkezik, hogy a segéd munkából kilépése alkalmával az iparos köteles a munkakönyv egyes rovatait lelkiismeretesen, az igazságnak teljesen megfelelőleg kitölteni. Ezen kötelezettségnek azonban vádlott nem tett eleget, mivel a kilépés alkalmával élvezett magasabb munkabért bevezetni elmulasztotta. De büntetendő volt vádlott azért is, mert panaszosok munkakönyvébe azon bejegyzést tette, hogy „1904. március hó 22-én sztrájkba lépett, minek folytán kilépettnek tekintem.” Az ipartörvény végrehajtása tárgyában kiadott rendelethez csatolt munkakönyvminta szerint kiállított munkakönyvnek negyedik, ötödik és következő oldalai ugyanis a kilépés okának föltüntetésére vonatkozó rovatokat nem foglalnak magukban, mert az ipartörvény 104. §-a szerint a fönnállott szolgálati viszony megszűnté a segéd kívánatára kiállítandó szolgálati külön bizonyítványba veendő föl, s így a munkakönyvben annak helye nincs.

A munkakönyvben az elsőfokú iparhatóság által eszközözendő törlésnek, valamint a munkaadó által utólag följegyzendő adatoknak elrendelése a fönteikből következik.

A folyó évi július hó 21-én 320/kih. szám alatt kelt jelentésével a belügyminisztériumhoz fölterjesztett s ezen minisztérium vezetésével hozzám áttett ügyiratokat megfelelő további eljárás végett leküldöm.

Budapest, 1904. október hó 8-án

A miniszter megbízásából:

Másolat hitelül:

KOCZOR
főkap. h. rbíró

TÉGLÁSSY S. K.
min. oszt. tanácsos

Typographia, 1904. november 25. Egy miniszteri döntvény.

1907. március 22.

A NYOMDÁSZSZAKEGYLETI KÖZPONT KIKÜLDÖTTÉNEK VISSZATEKINTÉSE
A SZAKLAPBAN AZ 1903—1904. ÉVI SZEGEDI HARCOKRA
ÉS A HELYI NYOMDATULAJDONOSOK MUNKÁSELLENES MEGEGYEZÉSÉRE

— Részlet a *TYPOGRAPHIA* szerkesztőjéhez írt levélből —

¹¹⁹... 1903. év őszén Szegeden kiütközött az árszabálymozgalom A nyomdatulajdonosok a Traub-nyomda kivételével rövidesen elfogadták a benyújtott árszabályt; lehet, hogy azért, mert a mozgalom váratlanul jött és készületlenül találta őket, lehet, hogy azért, mert belátták munkásaik jogos követeléseit, de lehet, hogy csak taktikából. Ez utóbbi vélemezésnek azért van létjogosultsága, mert a munkások munkába lépését követő napon Endrényi Imre nyomdájában újólág sztrájkba lépett a személyzet, mert két leányt¹²⁰ a főnök minden ok nélkül elbocsátott azonnal, minden felmondás nélkül.

Én voltam akkor Szegeden a központi szervező bizottság megbízottja. Az Endrényi Imrénél kitört konfliktus keletkezésekor azonnal Endrényi Imréhez siettem, s kértem a két leány visszavételét. Udvarias hangon kértem a konfliktus elsimítását. Hivatkoztam az aláírt árszabályra, minden érveimet fölhasználtam, hogy meggyőzzem a főnököt magatartása esztelenségéről; nem sikerült, a sztrájk elkerülhetlenné vált. Endrényi a szó szoros értelmében kényszerítette a személyzetet a sztrájkba. És miért? Mert König Salamon, a Traub-nyomda „művezetője” beugratta Endrényit, mondván, hogy csak hadd sztrájkoljon a személyzet, estére teremtettem ő egy másik személyzetet. A 14 főből álló személyzet estére tényleg meg is jött, azonban nem dolgozott; pedig akkor is fiákeresen jöttek a legények az állomásról, hozzá még nagyszabású rendőri fedezet alatt. Az akkori lecke elég volt Endrényi Imrének ahhoz, hogy régi személyzetét újólág beállítsa és velem megkösse a békét. Nála béke is volt. A Traub-nyomda azonban csak nem akarta megadni azt az árszabályt, amelyet a többi nyomdatulajdonosok megadtak. Két hétig tartott a sztrájk, s csak mikor már König belátta, hogy más munkásokat nem tud szerezni, akkor fogadta el az árszabályt, azzal a megjegyzéssel, hogy három hónapon belül senkit elküldeni nem fog, ha pedig fog is, — mert munkahiány miatt kell — akkor újabb munkásszükséglet esetén ismét csak a kilépetteket veszi elsősorban figyelembe, persze a három hónapon belül. Ámde aki azt hiszi, hogy az árszabályt a Traub-nyomda azzal a célzattal írta alá, hogy be is tartsa és ezzel béke legyen, az nagyon téved, mert három hónap alatt nem kevesebb, mint *négyszer* lépett sztrájkba a személyzet a Traub-nyomdában, melynek König Salamon volt a művezetője. Mindannyiszor az árszabály — a minimum — megcsonkításáról volt szó, nem is említve az állandó személyzet egyik-másik tagjának elbocsátását és mással helyettesítését. Régen volt, de ha kell, még ma is szolgálhatok nevekkkel, akiket König Salamon 12 forint helyett 7—8—9 forint fizetéssel alkalmazott.¹²¹ König Salamon a szélrózsa minden irányába levelezett, hogy olcsóbb munkásokat toborozzon, ami már egymagában is elégséges arra, hogy bizonyítható legyen a Traub-nyomda ama szándéka, hogy az árszabályt be *ne* tartsa. Határozott tudomásom van róla, hogy ebben az időben az összes szegedi nyomdatulajdonosok érintkezésben voltak Königgel, aki vállalkozott arra, hogy a Traub

¹¹⁹ A cikk bevezető sorait elhagytuk.

¹²⁰ Pontosabban három munkáslányt. Lásd e kiadvány 21. sz. dokumentumát.

¹²¹ A forintról koronára történt áttérés után 1 Ft-nak 2 K felelt meg. Az 1903. évi árszabály Szegeden 24 K., vagyis 12 Ft minimumot állapított meg.

cég költségén addig fog kutatni olcsó munkaerők után, míg nem áll rendelkezésére a megfelelő számú munkás, s akkor aztán a többi nyomdák is hasonlóképp járhatnak el. Az időközi sztrájkok a Traub-nyomdában nem tartottak sokáig, mert egyrészt nem volt meg a kellő számú sztrájkterő had, részben pedig, mert megakadályoztatott a Traub cég nyomtatványainak más nyomdákban — különösen az Engel-nyomdában — való elkészítése. Ötször voltam Szegeden a Traub- és az Engel-nyomdákban rendet csinálni. Sikerült is, mert mindannyiszor meg tudtam nyerni a nyomdatulajdonosokat álláspontjuk elhagyására. De egyszer sem hangoztattam azt a hatalmat, melyet a nyomdászsegédek szervezete képvisel! Bizonyíthatja azt Endrényi Lajos, Endrényi Imre, Schulhof Károly és bizonyíthatná Várnay Lipót is, sőt még Engel Lajos is. Az utóbbinál egy alkalommal többrendbeli árszabálysértés merült föl; a nagyobb dolgoknál meg tudtam nyerni, de mikor arról volt szó, hogy egy munkásnőnek 12 fillér különóra-különbözetet fizessen meg, megcsökönyösödött és a személyzetet ki akarta szórni. Csak rajtam múlt, hogy az Engel-nyomda sztrájkba nem jutott. *Ajánlatomra aztán megalakult egy választott békéltető bizottság*, amelynek tagjai voltak az elhunyt Várnay Lipót, Endrényi Imre, Gyürey Rudolf, Börösök Sándor, Engel Lajos és én. Ott aztán Endrényi Imre és Várnay Lipót rápírtottak Engltre, hogy ily csekélység miatt — különösen ha nincs igaza — hatalmi kérdést csinál. Az én meggyőződésem *már akkor* az volt, hogy Engel Lajosnál nem az a 12 fillér játssza a mozdatóerőt, hanem az, hogy személyzetét ki akarja cserélni olcsóbb munkaerőkkel, akik az árszabály rendelkezéseihez nem ragaszkodnak. Már akkor alkalmazta Csengeri Simont, egy üzletszerű sztrájkterőt, akivel meg akarta kezdeni a kiszórást. Ugyanazon a fönt említett békéltető bizottsági ülésen szóvá tettem ezt a dolgot is — a még ma is élő Endrényi Imre tanúm reá — s kérésemre, valamint Várnay Lipót rábeszélésére elhatározta magát Engel Lajos, hogy Csengerit elbocsátja s ad neki 2 forint végkielégítést. Ekkor én adtam 5 forintot a szervezet pénzéből. Emlékszik még arra Engel úr is. Ennek dacára mégis fölvette újra Csengerit egy hét múlva, mert kilátásban volt *még egy Csengeri*. 1904. februárban már a viszonyok annyira kiélesedtek, hogy ismételten szükség volt a közbelépésre. A megállapított árszabályból a Traub- és Engel-nyomdákban a főnökök már csak azt tartották be, ami nekik jól esett. Egy ideig levelezett velük a központi szervező bizottság, figyelmeztetve őket az árszabály betartására. Végre, mikor már tarthatatlan lett a helyzet, mikor a Traub-nyomdában már nemcsak az árszabály betartásáról volt szó, hanem König Salamon durva magatartása egyenesen provokálta a személyzetet, mégpedig nemcsak a könyvnyomdait, hanem a könyvkötő- és könyomdai személyzetet is; akkor, mikor *három árszabályon aluli* munkás volt már alkalmazva, akkor (márciusban) talán nyolcadszor újra Szegedre küldtettem, hogy a Traub-nyomdában elintézzem a rendellenességeket. Megérkezésemkor rögtön üzentem König Salomonnak, hogy beszélni kívánok vele, ő azonban visszaüzent, hogy semmi köze hozzám és nincs velem semmi beszélni valója. Üzentem Lukács Lukács nyomdatulajdonoshoz, a Traub cég egyik főnökéhez is, akitől azonban hasonló választ kaptam. Mikor aztán ez a békére irányuló kísérletem fiaszkót vallott s mikor az egész személyzet egyhangúan kijelentette és egyenként és összesen megerősítette a panaszokat, az árszabálysértéseket, König Salamon durva, provokáló magatartását, akkor nem volt más hátra, minthogy hozzájáruljak a személyzet azonnali kilépéséhez.

Ekkor kezdődött meg a tulajdonképpeni harc.

König Salamon az árszabály rendelkezéseinek figyelmen kívül hagyásával messze földről hozatott munkásokat, akik azonban csak rövid ideig dolgoztak, mert mikor látták, hogy miről van szó, szintén abbahagyták a munkát. És így a Traub-nyomda munkások nélkül állt, ha csak nem számítjuk munkásokul Lévay Fülöp hódmező-

vásárhelyi nyomdatulajdonost, ennek süketnéma törvénytelen fiát és König Salamon fiát. Ezek voltak a kirántók. Volt még egy: Engel Lajos szegedi nyomdatulajdonos is, aki elvégezte egy darabig a Traub cég sürgős nyomtatványait.

Tehát akadt egy szegedi nyomdatulajdonos, aki akkor, amikor a munkások arra törekedtek, hogy megakadályozzák az árszabály megsértését, *mert ezzel tápot adnának a szennykonkurrenciára*, amit a Traub cég előszeretettel üzött s ami által a többi nyomdák is belesodortatnának az árszabálysértésbe, mondom, akkor elvállalta egy nyomda annak az árszabálysértő nyomdának sürgős munkáit, hogy annál könnyebben bánhasson el a jogaikat követelő, a *békére és rendre törekedő* munkásokkal, — de azzal a határozott végcélal, hogy maga is hasonlóképp fog cselekedni.

Hogy mi történt négy napi sztrájk *után*, nem tudom, mert König és Engel uraknak sikerült engem a rendőrség által Szegedről kiutasíttatni. Annyit azonban megtudtam, hogy miután az Engel-nyomda személyzete megunt a Traub cég nyomtatványait készíteni, egyszerűen megtagadta azt és kilépett.

Így jutott bele az Engel-nyomda is a sztrájkba, amit oly nagyon provokált és ami után áhítozott. Hogy Engel úrnak nem az volt célja, hogy „a hatalmukban elbizakodott” segédek — szerintük a szervezetet — megleckéztesse, az kivüláglik abból a számtalan levélből, levelezőlapból és táviratból, melyet König és Engel urak a *V. Ny. O. Sz. hivatalos papirosán* az ország minden részébe írtak, hogy *árszabályon aluli* munkásokat toborozzanak, s amely levelek még ma is megvannak. Ezt elvitatni nem lehet, mert ezek tények, melyeket okmányokkal és tanúkkal bizonyítani lehet és fogok is.

A fentiekben elmondottak az *igazi* alapja a mostani „sztrájknak,” ha ugyan annak lehet mondani.¹²²

Ezen az alapon indult meg König és Engel urak aknamunkája a munkásszervezet ellen, amelyet minden elképzelhető eszközzel tönkre akartak tenni és tetetni, hogy ők és a velük egyetértők aztán nyugodtan dolgozhassanak olcsó munkaerőkkel és ne legyen rájuk kényszerítve az árszabálynak az a sokféle sallangja, mely *az ő hozzájárulásukkal került bele az árszabályba...*¹²³

A szegedi nyomdatulajdonosok, akiknek fájt, hogy két másik nyomda — Engel és Traub — olcsó munkaerőkkel olcsóbban dolgozhatnak, mint ők, végre kötélnek álltak. Kartellt kötöttek — a Szegedi Napló tanúsága szerint — arra, hogy az időközben a Traub- és Engel-nyomdából esetleg sztrájk folytán kilépett munkásokat semmi szín alatt sem fogják alkalmazni. Ez a kartell az árszabály világos intenciója ellenére kötött meg azzal a célzattal, hogy az árszabály elfogadtatása ügyében indított mozgalom sikerrel ne járjon. Ez a körülmény annál súlyosabb elbírálás alá vonandó, mert a szegedi kartellt kötő nyomdatulajdonosok között olyanok is vannak, akiknek neve ott éktelenkedik az árszabályon, mint akik az árszabály tárgyalásán részt vettek és annak minden egyes pontjához hozzájárultak.

A kartell megvolt, a többi már magától jött. Elő volt készítve minden, a robbanásnak *be kellett* következni. Különóráztatni akartak rendszeresen, mikor munkanélküliek voltak a városban fölös számmal; a segédek megtagadták *az árszabály alapján*. Más lapból akartak szedést átvenni, a segédek nem engedték *az árszabály*

¹²² Az 1907. februárban indult kizárásról van szó. Lásd GAÁL ENDRE: Válogatott dokumentumok a szegedi nyomdai munkások mozgalmának történetéből 1874—1919. Id. mű 46—47. l.

¹²³ Ez után arról van szó, hogy 1904. óta sem az Engel-, sem a Traub-nyomdának állandó személyzete nem volt, mert a tulajdonosok a szervezetleneknek tett fényes ígéretek nem tartották be, másrészt az árszabály szerint dolgoztató nyomdák szervezett munkásai felvilágosították a szervezetleneket, akik azután otthagyták az Engel- és Traub-nyomdákat. Engel Lajos ekkor hozzákezdett az összes szegedi nyomdák árszabály- és szakegyletelles egyezségének létrehozásához.

alapján. Kész volt tehát az ok a munkások elbocsátására. Erőszakos, furfangos ok volt, de ok volt. A kartell megvolt, a nyomdatulajdonosok megfelelték neki; König Salamon és Engel Lajos elérték céljukat...¹²⁴

VENKOVITS KÁROLY

Typographia, 1907. március 22. A vég kezdete?

29

1905. március 3.

A TYPOGRAPHIA KÖZLI A SZEGEDI NYOMDÁSZSZAKEGYLETI CSOPORT
1905. ÉVI KÖZGYŰLÉSÉRŐL SZÓLÓ TUDÓSÍTÁST

Szeged, január 15. Jegyzőkönyv, mely fölvétetett a Magyarországi Könyvnyomdászok és Betűöntők Szakegyesületének szegedi helyi csoportja által fönti napon tartott rendes évi tisztújító közgyűlésén. — Halász Kálmán elnök¹²⁵ üdvözlőlvén a megjelent szaktársakat, a gyűlést megnyitja. Megnyitó beszédében ismerteti az évben előfordult nevezetesebb eseményeket. Megemlékezvén a több ízben lefolyt mozgalomról és tartalmas beszédben ecseteli az akörül történeteket.¹²⁶ Egyben sajnálattal konstatálja, hogy a munkástársnők távol tartják magukat a szakegyesülettől, minek nem tudja okát miben keresni, és szintén sajnálja, hogy most sincs egyetlen munkástársnő jelen, hogy átadhatná nekik az aradi szaktársnők megszívlelésre méltó üzenetét.¹²⁷ — Ezen őszinte beszéd elhangzása után Groszmann Jenő szaktárs kért szót az elnök jelentéséhez. Szép, tartalmas beszédben kéri föl a szaktársakat a legnagyobb összetartásra, a bajok kútforrására rámutatva. — Groszmann szaktárs szavai után Román Gergely a szaktársakat arra kéri, hogy minél jobban, sűrűbben áldozzanak a nemes és igazaink kivívásánál elmaradhatatlan célra — a százalékadásra. Jelzi, hogyha résen nem állunk, még sokkal rosszabb viszonyokat várhatunk Szegeden a mostaninál, mert még élnek Salamonok.¹²⁸ — Majd Bernáth József szaktárs szólal föl, ki szívesen veszi tudomásul Román szaktárstól a leckét, de azt egyenesen visszautasítja, mert Román szaktárs az egész egyleti működésben mint passzív szemlélő szerepelt. — Román szaktárs replikája után kéri elnök jegyző szaktársat a múlt ülés jegyzőkönyvének fölolvasására, mely megtörténvén, Ablaka György és Bakacsi István szaktársak által észrevétel nélkül hitelesített. Pénztáros teszi meg ezután jelentését, mely a következő: Bevétel: 132,30 kor., $\frac{1}{3}$ -ad a központnak: 44,10 kor., marad $\frac{2}{3}$ -ad a helyi csoportnál: 88,20 kor., kiadás volt: 112,92 kor., túlkiadás: 24,72 kor., mely onnét ered, hogy ebben az utolsó negyedévben olyan kiadásaink voltak, melyeket rendkívüli körülmények okoztak. Fedezetet nyert a túlkiadás a III-ik negyedévről áthozott pénztári maradványból s így 156,75 kor. megy át a jövő évre, mint pénztári maradvány. — Pénztáros jelentése után Bernáth szaktárs a számvizsgálók

¹²⁴ A cikk befejező részében a szerző azt bizonyítja, hogy 1907. februárjában nem munkásztrájk, hanem kizárás történt.

¹²⁵ Az 1904. évre elnökké választott Gyürey Rudolf az év júniusában a könyvnyomdász szakegyelet központi apparátusába került: megválasztották az akkor szervezett ellenőr-hivatalnoki állás betöltésére. (LERNER DEZSŐ: A magyarországi könyvnyomdászok és betűöntők szakegyesülete tízéves története. Id. mű 16—17. l.) A szegedi szakegyelet elnöke Halász Kálmán lett.

¹²⁶ Az 1903—1904. évi szegedi nyomdászmozgalmakra lásd e kiadvány 21—28. sz. dokumentumait.

¹²⁷ Az üzenet tartalmát nem sikerült megállapítanunk.

¹²⁸ König Salamonról és a szervezett nyomdai munkások hozzá hasonló többi üldözőjéről, a Vidéki Nyomdatulajdonosok Országos Szövetsége szegedi tagjairól van szó.

nevében jelenti, hogy a pénztárkönyveket átvizsgálták és azt a legnagyobb rendben találták. A fölmentvény megadását kéri, mely megadatott. — Ezután könyvtárosok teszik meg jelentésüket, mely a következő: A könyvtár rendezése és a jegyzék elkészítése¹²⁹ miatt csak május hó 29-én kezdhettük meg működésünket, mely időtől december hó 22-ig használtatott 947 kötet 62¹³⁰ esetben, tehát több könyvtárra tartatott és több könyv használtatott, mint a múlt évben. Kertész Rozál elvesztette a 380. számú könyvet,¹³¹ melyet még ez ideig nem sikerült visszakapni. Leltár: 827 könyv, 1 könyvtárszekrény, 1 játszma sakk, 2 játszma dominó, 1 csengő, 7 újságpálca, 9 kép, 9 jelvény, melyből 3 darab kint van még Daka Mihály, Mészáros Ferenc és Groszmann Jenő szaktársaknál, 5 világposta-szekrény, 1 levélszekrény. Pénzforgalom: Büntetéspénzekből és jegyzék árából befolyt 15,59 kor., ebből a kiadás 1,66 kor., marad 13,93 kor. Büntetéspénzzel hátralékban vannak 1903-ról: Blázics György 1,82 kor., Kopasz Mihály 13,59 kor. 1904-ről: Tóth István 28 fill., Futó Lajos 1,54 kor., Rubán Mariska 20 fill., összesen 17,43 kor. A könyvtár részére adakoztak: Pesti Annuska 6, Börösök Ferenc 3, Budai János 1, Bernáth József 2 kötet, tehát a könyvtár szaporodott 12 kötettel. Az ajándékozóknaak jegyzőkönyvi köszönet szavaztatott. — Ezek után elnök megköszöni az egész tisztikar nevében a szaktársak által irántuk tanúsított bizalmat, s szép beszéd kíséretében visszahelyezi a szaktársak kezébe a megbízatást. Kéri a tisztikar részére a fölmentvényt megadni, melynek megtörténte után arra kéri a szaktársakat, hogy a választás megejtéséig egy korelnököt válasszanak. Korelnöknek egyhangúlag Márton Jenő választatott meg, ki a szavazatszedő bizottságba Román Gergely elnökle alatt Bernáth József és Groszmann Jenő szaktársakat küldte ki. A szavazás megtörténvén, Román Gergely a szavazatszedő bizottság nevében a következő eredményt terjeszti elő: Elnök lett Groszmann Jenő 29, alelnök-ellenőr Halász Kálmán 16, pénztáros Gaál István 18, jegyző Pálffy János 25, számvizsgálók Bernáth József 14, Blázics György 14 szavazattal. Választmányi tagok lettek: Márton Jenő 31, Wéber István 31, Bakacsi István 30, Somogyi Pál 30, Daka Mihály 30, Tóth Antal 30, Sperlák Adolf 17 és Gyapjas János 17 szavazattal. Póttagok: Szabó Mihály, Ábrahám Sándor, Torma József és Ablaka György. — A szavazás eredményének kihirdetése után Groszmann Jenő, mint újonnan megválasztott elnök átveszi a szót és megköszöni a szaktársak által személyébe helyezett bizalmat. Tartalmas beszédben kéri föl ezután a szaktársakat, hogy rázzák le magukról azt a nagy indolenciát, amely eddig úgyszólván megkörnyékezte őket. Ígéri, hogy a maga részéről mindent elkövet a szaktársak érdekében. — Végül Bernáth József indítványozza, hogy a pénztárosnak 60, jegyzőnek 10, két könyvtárnoknak 20 korona tiszteletdíj szavaztassék meg. Elfogadtatott. — E tárgynál fölszólal Tóth Antal s indítványozza, hogy miután ez évben két pénztáros volt, a tiszteletdíj a két szaktárs között egyenlően osztassék föl. Elfogadtatott. — Elnök zárszavai után a közgyűlés véget ért.

PÁLFY JÁNOS

Typographia, 1905. március 3. Levelezés. Szeged...

¹²⁹ A könyvjegyzéket lásd e kiadvány 52. sz. dokumentumaként.

¹³⁰ A 62 használati eset nagyon kevésnek tűnik. Valószínűleg sajtóhiba.

¹³¹ *Jókai Mór*: Bálványosvár c. regénye.

1904. július 9.

**A SZABÓK SZAKLAPJA KÖZLI A SZAKSZERVEZET HELYI CSOPORTJAINAK
1903. JÚNIUS 1.—1903. DECEMBER 31. KÖZÖTTI BEVÉTELEIT
ÉS KIADÁSAIT FELTÜNTETŐ TÁBLÁZATOT¹³⁴**

Bevétel

Folyó- szám	Mely csoport	Igényjogos tagok dec. 31-én	Beíratásból	Tag- könyvek- ből	Tagdíjak		Külön járulékok	Játékpénz	Könyvtári jegyzék és birságok	Mulatsá- gokból	Egyéb bevételek	Összbevétel	Pénztári készlet dec. 31-én
					férfi	nő							
6	Debreceni csoport	67	42,—	14,—	422,60	—,16	—	4,59	—,12	172,—	25,33	680,80	75,01
19	Makói csoport	16	8,40	3,20	101,20	1,92	—	8,30	—	126,20	1,—	250,22	40,05
22	Nagyváradai csoport	44	29,40	9,80	185,20	4,80	—	—	1,20	497,07	51,87	778,44	18,82
30	Pécsi csoport	10	3,40	1,20	64,—	—	—	—	—,16	16,40	—,26	85,42	60,47
35	Szegedi csoport	32	16,80	5,60	85,80	—,80	—	—	—,08	10,86	3,—	122,94	35,67
38	Temesvári csoport	43	10,20	3,40	228,—	—	—	—	—	46,69	—	288,29	102,76
Összesen		2091	1056,80	367,80	7868,40	111,84	683,24	109,28	24,34	5143,02	993,24	16 304,46	2629,20

Kiadás

Folyó- szám	Munka- nélküli segély	Utassegély	Rendkívüli segély	Tanfolya- mok és felolvasás	Lapok előfizetése	Könyvtára	Beruhá- zások	Lakbér	Fűtés	Világítás	Takarítás	Egyéb kiadások	Összes kiadás	Központnak beküldetett
6	21,—	7,—	—	1,14	9,60	8,20	27,74	180,—	30,90	27,14	—	70,67	383,39	275,42
19	—	5,—	—	—	12,22	—	119,66	—	—	—	—	37,34	194,72	51,50
22	—	—	—	—	28,13	—	137,77	351,58	22,50	44,—	—	120,90	704,58	88,98
30	—	8,—	—	—	4,80	2,70	2,—	52,50	—	—	—	6,57	76,55	38,14
35	—	6,—	—	4,40	—	—	13,84	—	—	—	—	14,40	38,64	88,20
38	—	37,30	—	—	—	—	1,80	—	—	—	—	61,16	100,26	134,63
Összesen	780,—	469,50	28,56	376,75	343,86	388,96	1453,73	2265,92	656,51	364,82	121,—	2331,18	9203,63	5325,24

Szabók Szaklapja, 1904. július 9. Magyarországi Szabómunkások és Munkásnők Szakegylete. Kimutatás a csoportok bevételei és kiadásairól 1903. évi június hó 1-től 1903. évi december hó 31-ig.

¹³⁴ Az eredeti táblázatból a kiadvány 30. sz. dokumentumában szereplő városokban működő csoportokra, valamint az 1903. év végén már 40 helyi csoportból álló szakszervezet egészére vonatkozó összesített adatokat közöljük.

**A SZABÓSZAKSZERVEZET SZEGEDI ÉS NÉHÁNY MÁR HELYI CSOPORTJÁNAK
1903—1904. ÉVI PÉNZTÁRFORGALMÁT BEMUTATÓ DOKUMENTUMOK**

30

1903. június 27.

**A SZABÓK SZAKLAPJA KÖZLI A SZAKSZERVEZET HELYI CSOPORTJAINAK
1903. JANUÁR 1.—1903. MÁJUS 31. KÖZÖTTI BEVÉTELEIT
ÉS KIADÁSAIT FELTÜNTETŐ TÁBLÁZATOT¹³²**

Bevétel

Folyó- szám	Mely csoport	Igény- jogos tagok máj. 31-én ¹³³	Beira- tásból	Tagköny- vekből	Tagdíjak		Külön járulékok	Játék- pénz	Könyvtári jegyzék és bírságok	Multságok- ból	Egyéb bevételek	Összbevétel	Pénzt. készlet máj. 31-én
					férfi	női							
4.	Szegedi csoport	16	19,80	6,40	65,20	—	—	—	—	4,72	—	96,12	39,57
10.	Temesvári csoport	46	7,20	2,40	179,—	—	—	—	—	—	1263,51	1452,11	49,36
11.	Debreceni csoport	63	37,20	12,40	195,20	—	—	—	8,54	20,82	308,84	583,—	54,92
12.	Nagyváradai csoport	30	15,—	5,—	100,20	—,16	—	138,18	—	240,10	173,28	671,92	12,45
17.	Pécsi csoport	18	5,80	2,60	49,20	—	—	—	—,56	113,02	75,65	246,83	88,27
20.	Makói csoport	36	21,60	7,20	23,60	—,48	—	—	—	—	—	52,88	16,11
	Összesen	1350	679,60	223,30	3489,80	30,08	360,58	158,18	37,10	2218,59	3565,28	10 762,51	646,56

Kiadás

Folyó- szám	Munka- nélküli segély	Utassegély	Rendkívüli segély	Tanfolya- mok és felolvas.	Lapok előfizetése	Könyvtára	Beruháza- sok	Lakbér	Fűtés	Világítás	Takarítás	Egyéb kiadások	Összes kiadás	Központnak beküldetett
4.	—	—	—	1,—	—	45,80	—	—	—	—	—	9,65	56,55	—
10.	40,10	25,20	—	40,—	19,20	103,70	80,60	—	—	—	—	116,43	425,23	977,52
11.	6,30	—	—	3,66	22,42	—	28,84	165,—	49,97	10,68	14,21	57,—	358,08	170,—
12.	—	—	—	50,—	12,84	20,—	122,74	266,60	77,60	17,60	—	52,09	619,47	40,—
17.	—	—	—	2,—	4,92	20,80	—	37,30	3,88	—,54	—	9,12	78,56	80,—
20.	—	—	—	—	—	—	21,38	—	—	—	—	—	21,38	15,39
Össz.	486,20	200,80	24,—	545,60	168,82	246,90	886,43	1588,65	173,07	188,24	111,01	728,52	5362,21	4753,74

Szabók Szaklapja, 1903. június 27. A Magyarországi Szabómunkások és Munkásnők Szakegylete. Kimutatás a csoportok bevételeiről és kiadásairól 1903. évi január hó 1-től május hó 31-ig.

¹³² Az eredeti táblázatból Szeged és néhány más vidéki város szabómunkás csoportjának, valamint a szakszervezet egészének (23 helyi csoport) összesített adatait közöljük. Az eredeti táblázat rovataiban az összegek „kor. fill.” bontásban szerepelnek. Helyikimelés céljából a „kor. fill.” feliratokat a rovatok fejrészéből elhagytuk, az összegeket K-t jelentő tizedestörtekben adjuk. A további táblázatoknál is hasonló eljárást alkalmazunk. A szabószakszervezet, a vas- és fémmunkás szakszervezet pénztárforgalmi kimutatásainak a helyi munkásmozgalom-történeti kutatások számára való hasznosításáról, az elemzés tanulságairól lásd GAÁL ENDRE: A szegedi ipari

munkásság 1905 előtti szocialista szakmai szervezkedésének néhány kérdése. Id. mű 26—28., 34—36. l. — Az 1903. június 1.—december 31. közötti időszak pénztárforgalmi adatait lásd e kiadvány 31. sz. dokumentumában.

¹³³ Azokat a szakszervezeti tagokat nevezték igényjogos vagy jogos tagoknak, akik rendelkeztek az alapszabályokban megállapított azon feltételekkel, amelyek szükségesek voltak a szervezet által fizetett segélynek igénybevételéhez. (A legfontosabb feltétel meghatározott számú heti tagdíj befizetése.) A jogos tagok száma rendszerint kevesebb a tényleges taglétszámnál.

1905. február 11.

**A SZABÓK SZAKLAPJA KÖZLI A SZAKSZERVEZET HELYI CSOPORTJAINAK
1904. JÚLIUS 1.—1904. DECEMBER 31. KÖZÖTTI BEVÉTELEIT
ÉS KIADÁSAIT FELTÜNTETŐ TÁBLÁZATOT¹³⁶**

Bevétel

Folyó- szám	Mely csoport	Igényjogos tagok dec. 31-én	Beiratásból	Tagköny- vekből	Tagdíjak		Külön járulékok	Pártoló tagoktól	Játékpénz	Könyvtári jegyzék és bírságok	Mulatsá- gokból	Egyéb bevételek	Össz- bevétel	Pénztári készlet dec. 31.
					férfi	női								
10.	Debreceni csoport	54	19,20	6,20	266,80	—	—	—	1,31	2,10	150,89	4,—	450,50	45,95
17.	Hódmezővásárhelyi csoport	—	3,—	1,—	19,—	—	—	—	—	—	—	—	23,—	25,77
29.	Makói csoport	23	16,80	5,60	80,20	—	—	2,40	—	—	28,22	—	133,22	13,85
36.	Nagyvárad	37	15,—	5,—	165,—	—	—	—	178,96	—	239,20	1,30	594,46	25,29
42.	Pécsi csoport	10	10,20	3,40	67,20	—	—	—	—	—,20	—	—	81,—	72,77
50.	Szegedi csoport	25	21,—	7,—	105,20	—	—	—	—	—	—	—	133,20	79,54
58.	Temesvári csoport	60	16,80	5,60	310,—	—	—	—	—	—	—	—	332,40	58,34
Összesen		2415	995,40	383,—	9372,52	399,58	736,95	117,36	414,82	88,16	6164,29	1824,91	20463,41	3940,36

Kiadás

Folyó- szám	Mely csoport	Munka nélküli segély	Utassegély	Jogvéd.	Tanfolyamok és felolvas.	Könyvtára	Lapok előfizetése	Lakbér	Világítás	Fűtés	Takarítás	Irodai kell.	Portó- költség	Ünnepélyek és tánc	Útikölts.	Beruházások	Nyomatva- nyokra	Egyéb kiadások	Összes kiad.	Központnak beküldött
10	Debreceni csoport	—	—	—	—	—	13,20	180,—	26,20	31,80	—	—,32	3,23	—	—	—	8,—	5,60	421,96	153,52
17	Hódmezővásárhelyi csoport	7,—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—,50	—,70	—	6,20	—	5,20	1,20	20,80	—
29	Makói csoport	—	—	—	—	3,—	11,74	27,—	—,52	3,—	1,08	2,24	4,56	—	3,84	2,—	—	24,40	128,24	34,86
36	Nagyvárad	6,—	3,50	2,—	—	3,80	34,08	276,—	65,—	45,90	12,—	1,—	3,22	—	—	29,54	—	3,36	569,48	62,08
42	Pécsi csoport	—	12,—	—	2,—	4,40	2,40	10,40	—	—	—	2,10	—,70	2,—	—	9,40	—	—,70	92,20	46,10
50	Szegedi csoport	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—,20	2,19	—	13,—	4,20	12,—	—	80,19	48,60
58	Temesvári csoport	48,—	11,—	—	—	2,70	—	22,24	—	—	—	3,36	3,63	—	17,92	—,60	3,—	39,36	315,70	167,80
Összesen		1010,—	490,—	60,20	279,78	397,30	449,59	3872,16	430,91	430,08	308,14	106,92	272,79	2681,80	238,66	2555,58	240,80	1282,76	19 835,41	5917,24

Szabók Szaklapja, 1906. február 11. Magyarországi Szabómunkások és Munkásnők Szakegyesülete. Kimutatás a csoportok bevételeiről és kiadásairól 1904. július hó 1-től 1904. december hó 31-ig.

¹³⁶ A szabómunkás szakszervezetnek 1904. december 31-én 59 csoportja volt. Az eredeti táblázatból a Csongrád megyében és néhány más vidéki városban működő csoportok adatait, valamint a szakszervezet egészére vonatkozó összesített adatokat

közzöljük. Az év első felére vonatkozó pénztárforgalmi adatokat lásd e kiadvány 32. sz. dokumentumában.

1904. október 8.

**A SZABÓK SZAKLAPJA KÖZLI A SZAKSZERVEZET HELYI CSOPORTJAINAK
1904. JANUÁR 1.—1904. JÚNIUS 30. KÖZÖTTI BEVÉTELEIT
ÉS KIADÁSAIT FELTÜNTETŐ TÁBLÁZATOT¹³⁵**

Bevétel

Folyó- szám	Mely csoport	Igényjogos tagok 1904. június 30.	Beíratásból	Tagköny- vekből	Tagdíjak		Külön járulékok	Pártoló tagoktól	Játékpénz	Könyvtári jegyzék és bírságok	Mulatsá- gokból	Egyéb bevételek	Összbevétel	Pénztári készlet jún. 30-án
					férfi	nő								
5.	Debreceni csoport	42	17,40	6,60	281,20	—	—	8,20	2,25	1,96	19,35	99,80	436,76	17,41
12.	Hódmezővásárhelyi csoport	5	15,60	5,20	44,80	—	—	—	—	—	—	—	65,60	23,57
20.	Mákói csoport	7	1,80	—,60	42,80	—	—	—	—	—	—	30,—	75,20	8,87
24.	Nagyváradí csoport	50	27,—	9,20	161,80	—,48	—	—	226,54	—	326,87	77,20	829,09	—,31
30.	Pécsi csoport	12	3,60	1,20	59,—	—	—	—	—	1,56	15,84	3,80	85,—	83,97
35.	Szegedi csoport	13	10,80	4,40	102,—	—	—	—	—	—,56	—	20,—	143,04	26,53
39.	Temesvári csoport	69	25,20	8,40	299,—	—	—	—	—	—	7,52	—,30	340,42	41,64
Összesen		1916	902,40	325,40	7905,—	204,80	695,96	81,80	553,41	86,64	5234,65	727,19	16 755,05	4036,69

Kiadás

Folyó- szám	Munka- nélküli segély	Utas- segély	Jogvé- delem	Tanfolya- mok, felolvasás	Könyv- tára	Lapok elő- fizetése	Lakbér	Világítás	Fűtés	Taka- ritás	Irodai kell. és portó	Ünnepé- lyek és tánc	Útiköltség	Beruhá- zások	Nyomtat- ványokra	Egyéb	Összes kiadás	Központ- nak be- küldetett
5.	147,—	—	—	—	—	9,60	180,—	26,—	15,20	1,50	4,33	—	—	4,26	24,35	12,—	424,24	70,12
12.	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	1,31	—	—	—	1,60	—,60	4,11	37,92
20.	—	—	—	—	—	7,32	50,—	1,20	4,—	6,40	3,42	19,70	—	—	6,—	—,64	98,68	7,70
24.	9,—	—	—	—	—	12,12	276,—	52,20	45,—	—	2,92	260,74	—	48,30	27,06	37,54	770,88	76,72
30.	42,—	5,—	—	—	—	2,40	7,60	2,—	—	—	—,50	2,—	—	—	—	—	61,50	—
35.	—	1,—	—	—	4,50	4,80	—	—	—	—	5,22	—	17,60	19,—	17,—	9,70	78,82	64,36
39.	—	35,—	—	40,—	6,80	22,80	—	—	—	—	8,53	—	4,80	12,—	22,41	54,50	206,84	194,70
Össz.	1227,—	216,50	33,85	299,60	413,56	410,51	1993,40	568,20	269,39	102,50	283,62	2105,85	148,02	750,41	387,17	306,76	9706,39	5682,—

Szabók Szaklapja, 1904. október 8. Magyarországi Szabómunkások és Munkásnők Szakegylete. Kimutatás a csoportok bevételei és kiadásairól 1904. évi január hó 1-től 1904. évi június hó 30-ig.

¹³⁵ A szabómunkás szakszervezethez 1904. június 30-án 43 csoport tartozott. Az eredeti táblázatból a Csongrád megyében és néhány más vidéki városban működő csoportok adatait, valamint a szakszervezet egészére vonatkozó összesített adatokat közöljük. Megyénkben ekkor Szegeden, Makón és Hódmezővásárhelyen mű-

ködött szabómunkás szakszervezeti csoport. Utóbbi 1904. februárjában alakult meg. (Népszava, 1906. március 5. Szakmozgalom. A hódmezővásárhelyi munkásság...) Az 1904. második felére vonatkozó pénztárforgalmi adatokat lásd e kiadvány 33. sz. dokumentumában.

DOKUMENTUMOK A VAS- ÉS FÉMMUNKÁS SZAKSZERVEZET SZEGEDI CSOPORTJÁNAK 1904. ÉVI MŰKÖDÉSÉRŐL

34

1904. május 5.

A VAS- ÉS FÉMMUNKÁSOK SZAKLAPJÁNAK HÍRADÁSA A SZEGEDI CSOPORT RENDKÍVÜLI KÖZGYŰLÉSÉRŐL

A szegedi vas- és fémmunkások helyi csoportja folyó hó 17-én¹³⁷ tartott rendkívüli közgyűlésén a következő szaktársakat választotta be a tisztikarba: *Elnök*: Prizner Ferenc, *másodelnök* Imre József, *jegyző* Schulter Vilmos, *ellenőr* Adamovics Andor, Gyuránthy Imre, *bizalmiférfi* Tóth József, Bitó József, Hora János, Krikkay Tivadar, *pótbizalmiférfi* Sziráki Ferenc, Muszler Miklós, Vörös István. Róka Mihály szaktárs mint sztrájktrőő felkereste egyletünket, úgy választmánytól, taggyűléstől valamint a sztrájkban részt vett szaktársaktól bocsánatot kérven ballépéséért.¹³⁸

A választmány és a szaktársak megbocsátottak neki, mire Róka Mihály szaktárs kinyilatkoztatja, hogy sztrájktrőő többet nem lesz, amit becsületszárával megfogad. És felhatalmazza a vezetőséget nyilatkozatának a szaklapban való kitételére.

Vas- és Fémmunkások Szaklapja, 1904. május 5. Szövetségi ügyek.

35

1904. október 6.

A SZAKLAP TUDÓSÍTÁSA A SZERELŐ- ÉS BÁDOGOSMUNKÁSOK GAZDASÁGI MOZGALMÁNAK MEGINDULÁSÁRÓL

A szegedi szerelő- és bádógosmunkások egy 5 tagú bizottságot választottak, amely bizottság feladata lett volna a munkaadók által megválasztott bizottsággal egy egy- séges műhelyrendet kidolgozni.

Felhívásuk, melyet ez ügyben a munkaadókhoz intéztek, nem vezetett eredmény- re, mivel a tisztelt munkaadó urak egymással a kutya és a macska közismert feszült viszonya miatt nem jöttek össze a felhívásban foglalt kérelmet végrehajtani.

A szegedi szaktársaknak nem maradt tehát más eszközük igazságos ügyük meg- valósítására, mint az osztálytudatos munkások egyedül hathatós fegyvere, a sztrájk.

A munkásokat folyton azzal vádolják, hogy nem szeretik a békés viszonyt munka- adójukkal fenntartani. A jelen eset is eléggé bizonyítja, hogy a békesség ellenségei elsősorban a munkaadók maguk és nem a munkások.

¹³⁷ Április 17-én.

¹³⁸ A Kónya-féle lakatosműhelyben februárban folyt sikertelen sztrájkharcról van szó. E sztrájkharcról lásd Vas- és Fémmunkások Szaklapja, 1904. március 3. Sztrájkügyek. A tudósítás három sztrájktrőőt említ névszerint, ezek közül az egyik *Rátka Mihály*, aki feltehetően azonos a közölt cikkben szereplő Róka Mihállyal. A sztrájktrőők felváltva dolgoztak, teljes fizetést kaptak az üzem tulajdonosától, ugyanakkor a szakszervezettől felvették a sztrájksegélyt is.

Szegeden a szerelők és bádigosok bérmozgalom előtt állnak. Öntudatos szakmunkás Szegedet kerülje.¹³⁹

Vas- és Fémmunkások Szaklapja, 1904. október 6. Sztrájkügyek. — A szegedi szerelő- és bádigosmunkások...

36

1904. november 3.

A SZAKLAP HÍRADÁSA A KOVÁCSSEGÉDEK BELÉPÉSÉRŐL
A SZEGEDI VAS- ÉS FÉMMUNKÁS CSOPORTBA¹⁴⁰

Az utóbbi hetek krónikájából egy igen örvendetes hírről számolhatunk be. Ugyanis a kovácssegédek, akiket eddig sehogy sem lehetett megmozgatni, végre hosszas fáradozás és agitáció után tömegesen iratkoznak be egyesületünkbe. Ez csak azt bizonyítja, hogy a nyomor a legnagyobb fokra hágott. Úgy látszik, hogy heti 60—80 krajcáros bérek nem elégítik már ki a lelketlen izgatók által félrevezetett kovács szaktársainkat. Reméljük, hogy hamarosan jobb munkafeltételeket vívhatunk ki részükre. Most pedig csak előre! Be a kovácsokkal a szervezetbe!

Vas- és Fémmunkások Szaklapja, 1904. november 3. Szemle. A szegedi kovácsok ébrednek.

¹³⁹ A Vas- és Fémmunkások Szaklapjának 1904. november 17-i számában megjelent híradás szerint a munkások végülis sztrájkharc nélkül elérték a 10 órás munkaidőt, a túlórák eddiginél jobb díjazását, május 1 ünnepnapként való elismerését és a természetbeni fizetés megszüntetését. A megegyezés már életbe lépett, csupán néhány kisebb mester nem fogadta el. A gazdasági élet megélénkülését kihasználva a munkások békés egyezség útján tulajdonképp kollektív szerződést vívtak ki.

¹⁴⁰ 1900-ban Szegeden 65 kovácsmester és 79 kovácsmunkás (ebből 26 tanonc) volt. (Népszáml. statiszt. 1900. IV. 544—545. l.) Mivel ez az iparág már az 1890-es években is hanyatlást mutatott, nem valószínű, hogy az 1903—1904 évi általános ipari megélénkülés idején figyelemreméltóan emelkedett volna munkáslétszáma.

1905. április 6.

**A VAS- ÉS FÉMMUNKÁSOK SZAKLAPJA KÖZLI A SZÖVETSÉG
SZAKOSZTÁLYAINAK ÉS HELYI CSOPORTJAINAK
1904. JANUÁR 1.—1904. DECEMBER 31. KÖZÖTTI PÉNZTÁRFORGALMÁRÓL
SZÓLÓ KIMUTATÁST¹⁴¹**

a)

Folyó- szám	Szakosztály vagy helyi csoport neve	Pénztári állomány 1903. dec. 31-én	Beíratási díjak		Tagköny- vekért	Heti befizetések		Központtól kapott előleg	Mulatság bevételei	Különfélék	Központtól túlkiadásért	Könyvtári büntet.	Összesen
			férfi tagok	női tagok		férfi tagok	női tagok						
13.	Arad I. helyi csoport	90,61	244,—	—	73,80	1889,70	—	150,—	57,58	78,09	80,40	4,54	2668,72
20.	Debreceni helyi csoport	12,10	76,—	—	22,80	632,40	—	60,—	119,12	320,10	—	5,47	1247,09
33.	Kolozsvári helyi csoport	53,82	57,—	—	17,10	477,—	—	60,—	—	20,32	72,58	—	757,82
34.	Kassai helyi csoport	—	116,—	—	35,10	966,90	—	—	1082,15	72,83	—	1,84	2274,82
48.	Nagyvárad helyi csoport	101,98	225,—	—	63,30	1731,30	—	50,—	467,72	380,40	133,50	4,89	3157,79
52.	Pozsonyi helyi csoport	211,05	378,—	6,—	123,60	4140,—	18,20	—	254,13	100,77	—	—	5231,75
61.	Szegedi helyi csoport	80,89	170,—	—	51,30	1307,10	—	50,—	29,80	10,—	—	7,53	1706,62
66.	Temesvári helyi csoport	66,23	150,—	—	45,—	848,10	—	—	50,—	4,98	—	—,60	1164,91
Összesen		5804,60	10 225,—	104,—	3166,20	107875,80	408,40	4031,40	9990,38	9290,06	3721,80	635,13	155252,77

b)

Folyó- szám	Központ- nak késpénz	Munka- nélküli segély	Utaz- segély	Jogvédel.	Kezelési költség	Oktatások	Agitáció	Hírlap- előfizet.	Leltár és könyvtár	Különfélék	Mulatsá- gok	Rendkív. segély	Előleg- vissza- térítés	Házbér	Összesen	Pénzt. állomány 1904. dec. 31.
13.	1189,26	450,—	84,52	12,78	109,07	—	13,80	20,04	108,39	293,51	117,78	32,40	—	159,30	2590,85	77,87
20.	359,25	90,—	94,44	—	93,73	7,20	4,50	24,46	145,66	122,54	28,84	4,—	25,—	180,—	1779,62	68,37
33.	218,52	196,—	50,34	20,96	30,18	34,60	—	1,04	2,—	114,88	—	9,30	10,—	70,—	757,82	—
34.	671,57	120,—	55,10	30,—	46,85	—	45,40	16,80	177,01	139,10	589,38	7,82	—	352,06	2251,09	23,73
48.	915,14	590,—	141,54	—	236,01	53,28	82,74	32,12	277,24	180,70	—	—	22,57	600,—	3131,34	26,45
52.	2492,01	558,74	434,57	14,—	113,74	54,—	156,30	87,92	242,53	238,40	20,—	94,70	—	—	4506,91	724,84
61.	893,11	144,—	109,18	—	65,77	—	35,—	34,12	191,21	74,34	—	8,60	52,—	—	1607,33	99,29
66.	554,77	187,—	59,76	—	51,08	3,—	78,53	—	25,60	23,53	40,82	31,—	—	—	1058,49	106,42
Össz.	64 153,12	31 154,—	2102,71	117,74	5901,46	2200,22	2405,48	1174,02	11078,87	12309,05	4112,74	1840,46	1819,12	7635,93	148004,92	7247,85

Vas- és Fémmunkások Szaklapja, 1905. április 6. A Magyarországi Vas- és Fémmunkások Központi Szövetsége szakosztályainak és helyi csoportjainak pénztári forgalma 1904. január 1-től 1904. december 31-ig.

¹⁴¹ Az eredeti táblázatból Szeged és néhány jelentősebb vidéki város csoportjának, valamint a szövetség egészének (77 csoport és szakosztály) összesített adatait közöljük. A forrás mindenik, pénzösszegeket kimutató függőleges rovatában az összegek „kor. f.” bontásban szerepelnek. Helyikimelés céljából a „kor. f.” jelzéseket a rovatok fejrészéből elhagytuk, az összegeket K-t jelentő tizedes törben adjuk. Az általunk a)-val jelzett táblázat a *bevételek*, a b)-vel jelzett táblázat a *kiadás* tételeit tartalmazza. A szövetség 1903. május 1.—1903. december 31. közötti pénztári kimutatását a szaklap német nyelvű változata közölte. (Fachblatt der Eisen- und Metallarbeiter, den 4. Februar 1904.) E kimutatás azonban a bevételeket bevételnekem szerinti bontás nélkül, szakosztályonként és helyi csoportonként, a kiadásokat pedig csupán kiadásnakem szerint, de szakosztályi és csoportonkénti bontás nélkül közli. E táblázat szerint a szövetségnek 1903. végén a fővárosban 13 szakosztálya és 10 helyi csoportja, Pest környékén és vidéken összesen 24 helyi csoportja működött. Az 1903. évi szövetségi összbevétel 36 152,23 K, az összkidás 22 949,35 K, a pénztári maradvány 13 202,88 K. Figyelemreméltóbb kiadási tételek:

Munkánélküli segélyek	7265,40 K
Utaz- és tartózkodási segélyek	1073,84 K
Rendkívüli segélyek	120,— K
Szaklap nyomásáért	3137,44 K
Nyomatványok és könyvkötőszámla	3765,50 K
Agitáció	103,26 K
Helyi csoportoknak leltárra kölcsön	1471,07 K
Alkalmazottak fizetése	1755,65 K

A tagállomány az 1903. május 1-i 2400-ról 1903. december 31-ig 7500-ra emelkedett. Néhány vidéki csoport bevétele a fenti időszakban:

Arad	533,09 K	Nagyvárad	530,84 K
Debrecen	36,80 K	Pozsony	1230,57 K
Kolozsvár	144,05 K	Szeged	226,28 K
Kassa	118,43 K	Temesvár	88,14 K

1904. augusztus 31.

A SZEGEDI NAPLÓ TUDÓSÍTÁSA
AZ ÉPÍTŐMUNKÁSOK SZTRÁJKBA LÉPÉSÉRŐL¹⁴²

Szeged, aug. 30.

A mai napnak is meg van a maga szegedi nagy eseménye. A szegedi építőmunkások ma reggel mintegy 6—700-an sztrájkba léptek. A munka minden vonalon szünetel, az építkezések megakadtak, a sztrájkantya¹⁴³ benépesült, az állványok üresek lettek.

Miért tört ki ez a sztrájk? — el nem tudjuk képzelni. A munkások nyílt levelekkel akarják igazolni eljárásuk helyességét, jogosultságát. A piaci drágaságra hivatkoznak. Ez aktuális most, de mégsem jogosult. Avagy csupán az építőmunkások számára drágult meg a piac? A társadalomnak minden rétege érezni fogja az inséges esztendő nyomorúságát, és mi történik akkor, ha ezen a címen mindenki leteszi a maga mestersege eszközét, ha túlságig felcsigázott követeléseiket nem teljesítik?

A mai sztrájkgyűlés szónoki szárnypróbálgatásra vállalkozott férfiai egytől egyig beismerték, hogy *tulajdonképpen nem a bér tekintetében van most összeakasztás*. Ezt már a múlt sztrájkok alkalmával rendezték. Miért hozakodnak hát elő a piaci drágasággal? Avagy a piac olcsóbb lesz akkor, ha például a munkaadó csupán szakegyleti tagot ereszt fel az állványra dolgozni?

Kár tehát a kertelés. Mondják meg nyíltan, hogy a szervezett munkások szakegylete érdekében indították ezt a harcot és e címen kérik a nagyközönség rokonszenvét, erkölcsi támogatását. Tessék nyíltan bevallani, hogy a tulajdonképpeni cél nem egyéb, mint a szervezet megerősítése, és az ezért vívott küzdelemben képesek a nagyközönség érdekét is áldozatul dobni, hogy a cél sikerüljön.¹⁴⁴ Ezek bevallása után tessék a nagyközönség rokonszenvét kérni az igazságosnak hirdetett ügy iránt.

A sztrájkra már jó előre készültek az építőmunkások. E hó 15-én memorandumot intéztek a munkaadókhoz, melyben többek között a következőket kérik.

A munkaidő 6 órától 6 óráig tartson, szombaton este 5-ig. A reggelizésre fél óra, az ebédelésre másfél óra szünet. Ez a munkarend március 1-től október 1-ig tartson.

A minimális munkabér 40 fillérben állapíttatik meg. Munkaidőn túl ez az összeg 25 százalékkal, ünnepnapon 100 százalékkal emelkedjék.

Az akkord- és csoportmunkát töröljék el.

Ebédlő- és ruhakamrákat állítsanak fel.

¹⁴² A sztrájk eseményeivel kapcsolatos iratanyagot nem sikerült találnunk. Nem sikerült kézhez kapnunk Budapesten sem az *Építőmunkás* című szakszervezeti lap 1904. június—december közötti számain. Mindezért e jelentős mozgalmat a *Szegedi Napló* című színvonalas helyi *polgári lap* fontosabb cikkeivel dokumentáljuk.

¹⁴³ A Kossuth Lajos sugáruiti Csikós-féle vendéglő. — A sztrájkantya jelentőségéről lásd e kiadvány 31. sz. jegyzetét.

¹⁴⁴ A cikk írója céltudatos ferdítéssel az olvasót a szakszervezet ellen igyekszik hangolni, amikor a mozgalmat kizárólag a szervezet megerősítésére irányulónak tünteti fel. A cikkben közölt követelések azt mutatják, hogy a harc elsősorban a gazdasági helyzet javítására irányult. A további, közölt dokumentumokból kitűnik, hogy a kizárt fővárosi építőmunkások megsegítésére irányuló törekvés is fontos szerepet játszott.

A munkást a kamrában nem szabad fizetni. Felmondás csak fizetés alkalmával történhetik. Hétközben a segéd fel nem mondhat s őt sem szabad elbocsátani. Szakegyleti munkaközvetítés legyen, s a munkaadó csak oly munkást alkalmazhat, akit a helyi szakcsoport közvetít.

Május elseje ünnepnap legyen.

*Ezen mozgalomból kifolyólag senkit elbocsátani hat héten belül nem szabad.*¹⁴⁵

Ezek volnának nagyjában a szegedi építőmunkások követelései, melyek között — mint első pillanatra látjuk — a fő pont a munkások szakszervezetének a megerősítésére irányul. A többiek aprólékos dolgok, melyeknek követelése és így a megtagadása is nem oly lényeges. Fődolog még az akkordmunka eltörlése.

A munkaadók, az építőiparosok szakosztálya tegnapi válaszában azt mondta, hogy a munkások helyzete úgy az 1902-ben, mint a későbbi sztrájkok alatt rendezett, s így nem hajlandó e tekintetben tárgyalásba bocsátkozni.

Erre a válaszra az építőmunkások ma reggel sztrájkba léptek. A sztrájkolók száma 6—700 lehet. Az építésnél alkalmazott napszámosok, akik az iparosmunkásoknál is többen vannak, szintén munka nélkül vannak.

A legfontosabb középítkezések, amelyekhez a közönségnek óriási érdeke fűződik, minő a vízmű-, víztoronyépítés, középítkezések stb. szintén szünetelnek. A városban mintegy 30 helyen folynak nagyobb építkezések, melyek befejezése a közelgő őszi idő miatt rendkívül fontos volna. A sztrájkban három nagyobb építési vállalat és mintegy 20 vállalkozó van érdekelve.

Ma a munkások a hatóságnál is bejelentették a sztrájkot és délután 4 órára a Csikós-vendéglőben gyűlést hirdettek. A sztrájkoló munkások közül igen kevesen, mintegy pár százan jelentek meg a gyűlésen, melynek napirendje a mesterek válasza és a munkások helyzetének megjavítása volt.

A gyűlésen a rendőrség részéről Szűcs József rendőrkapitány, iparhatósági biztos jelent meg. Elnöknek Popovics Jánost, jegyzőnek Nagy Károlyt választották, és megeredt a szónoklatok árja.

Felolvasták az új munkarendet és a munkaadók válaszát.

Az első szónok Dudás¹⁴⁶ nevű foglalkozás nélküli péklegény volt. Szab Ferenc építőmunkás a szakegyletbe való beiratkozásra hívja fel a szaktársakat. Egy Révész¹⁴⁷ nevű magánhivatalnok hosszú lére eresztett beszédében összetartásra buzdította a munkásokat. Este 7 óra tájban a sztrájk éltetésével eloszlottak.

Holnap az iparhatóság előtt megkezdődnek a békéltetési tárgyalások, melyek — a legnagyobb valószínűség szerint — nem fognak eredményre vezetni. Hír szerint a munkaadók is szervezkednek a budapesti építőiparosok mintájára, ahol szintén sztrájk van és ahol már elhatározták, hogy ha a munkások holnap estig le nem szerelnék, elbocsátják őket a szolgálatból és a munkát be fogják szüntetni. Valószínű, hogy a szegedi munkaadók hasonlóképpen járnak el. Beszélnek a munkaadók közt kö-

¹⁴⁵ A követelések lényegében megegyeztek a MÉMOSZ 1904. január 10—12-én tartott első küldöttközgyűlésén elfogadott követelésekkel. Szembeötlő a gazdasági és politikai követelések összekapcsolása. (Május 1-i munkaszünet, a szakszervezeti munkaközvetítés, a csak szervezett munkák alkalmazásának követelése.) A politikai mozzanatot még jobban kiemeli, hogy a harc a munkálatok szervezete ellen folyt és rövidesen kibontakozott benne a kizárt fővárosi munkásokkal való szolidaritás.

¹⁴⁶ Dudás István, a szegedi sütőmunkások szakegyletének egyik vezetője.

¹⁴⁷ Révész Sándor, a szegedi szociáldemokrata pártszervezet egyik vezetője, a magántisztviselők szakszervezeti csoportjának irányítója. — Az építőmunkások sztrájkját tehát kezdettől fogva támogatták egyes szakszervezeti csoportok és a helyi szociáldemokrata szervezet is.

tött kartellról, mely szerint a sztrájkoló munkás munkába fogadása 100 korona pénzbüntetést von maga után.

Bármint legyen, elég szomorú, hogy a munkások a legnagyobb kereset idején szüntetik be a munkát, s később ők panaszkodnak, hogy egész éven át csak 33 hetet dolgozhatnak. És mit keresnek akkor, ha ezeket a munkanapokat is sztrájkolással töltik? Annyi bizonyos, hogy ennek a huzavonának is elsősorban a közönség érdeke adja meg az árát.

Szegedi Napló, 1904. augusztus 31. Építőmunkások sztrájkja Szegeden. Megakadt építkezések.

1904. szeptember 7.

ÚJSÁGHÍR A SZTRÁJKOLÓ ÉPÍTŐMUNKÁSOK ELBOCSÁTÁSÁRÓL

A munkaadók és építőmunkások harca egyre tart. A munkaadók kimondták, hogy nem fognak engedni a folyton meg-megújuló követeléseknek és inkább beszüntetik a munkát, semhogy a szakszervezetek rabigája előtt meghajoljanak. A szegedi építőmesterek közül többen kijelentették segédeiket a munkából és az egész vonalon beszüntették a munkát.¹⁴⁸ A munkások még mindig bíznak abban, hogy a sztrájk eredményre fog vezetni, amire ugyan semmi kilátás nincs, mert az építető közönség mindenhol méltányolni fogja a munkaadók helyzetét s a sztrájk mint vis major miatt sehol sem fogják az építőmestert felelősségre vonni.¹⁴⁹ A munkások helyzete elég szomorú. Már egy hét óta nem kerestek egy krajcárt sem. A segélyforrások kimerülnek. Már akadnak munkások, akik nem bíznán a sztrájk sikerében, a munkaadóiknál önként jelentkeznek a munkára. Nagyon valószínű, hogy egy-két hét alatt a sztrájk sorsa eldől.

Szegedi Napló, 1904. szeptember 7. Újdonságok. — Építőmunkások sztrájkja.

¹⁴⁸ A szervezett építőiparosok részéről *Erdélyi Mihály, Robelly Aladár és Szilágyi János* építőmesterek vezették a harcot. — A Szegedi Napló 1904. szeptember 4-i számának híradása szerint a budapesti építőmesterek testülete felhívta tagjait, hogy a bojkottot folytató segédeket, akik augusztus 31-ig nem hagyták abba a harcot, zárják ki. A budapesti építőmunkások harcukkal az 1903. júliusában kivívott kollektív szerződést felrúgó mestereket a szerződés betartására igyekeztek kényszeríteni. A kizárás kb. 10 000 építőipari szak- és segéd munkást érintett. (Vö. ERÉNYI TIBOR: A magyarországi szakszervezeti mozgalom kezdetei 1867—1904. Id. mű 304—305. l.) A fővárosi építőmesterek kérték a szegedieket, hogy kizárt segédeket ne alkalmazzanak. A szegedi építőiparosok is — a fővárosi példára — kizárással igyekeztek megfélemlíteni, megadásra bírni a munkásokat, egyben csapást mérni a szakszervezetükre. A MÉMOSZ-ra gyakorolt eme nyomással a budapesti mestereket is segíteni kívánták.

¹⁴⁹ Utalás a belügyminiszter 1904—6369. eln. sz. körrendeletére, amely szerint az építkezések határidejének sztrájk (bojkott) miatt be nem tartása esetén a vállalkozó kötbérfizetésre, kártérítésre nem kötelezhető. A sztrájkot, bojkottot vis majorként kell felfogni. (SZL. Tan. ir. 1905—28271. 1. sz.)

1904. szeptember 11.

**A SZEGEDI NAPLÓ HÍRADÁSA A SZERVEZETT ÉPÍTŐMUNKÁSOKNAK
A SZTRÁJKHARCBA TANÚSÍTOTT KITARTÁSÁRÓL**

A szegedi építőmunkások sztrájkjában nem állott be semmiféle változás. A munkások nem mozdulnak a sztrájkanyaról, s napról-napra nagyobb csoportokban sétálgatnak az utcán. Munkába csak kevesen állottak soraikból, s azok többnyire olyanok voltak, akik nem tagjai a szervezetnek. Nagyon valószínű, hogy a szervezet állandó segélyben részesíti a tagjait a sztrájk hathatós érdekében.¹⁵⁰ Erre mutat, hogy a munkások körében a szervezet tagjai közül nem akad sztrájktörő. A fővárosi munkásokkal állandó összeköttetésben van a sztrájkvezetőség, s most már a szegedi csoportot is a fővárosi munkások magatartása irányítja. Az építőiparosok egylete erősen megmarad a munkázárlat mellett. A fővárosi építőmesterek egylete még a külföldről is biztatásokat kapott, hogy ne tágítson és támogatást is ajánlanak. Így a mérkőzés tovább tart, és semmi kilátás nincs arra, hogy békés úton hamarosan véget érjen.

Szegedi Napló, 1904. szeptember 11. Újdonságok. — A szegedi építőmunkások sztrájkja.

1904. szeptember 24.

ÚJSÁGCIKK

**A SZTRÁJKOLÓ ÉPÍTŐMUNKÁSOK ANYAGI HELYZETÉNEK ROMLÁSÁRÓL
ÉS HARCKÉSZSÉGÜK CSÖKKENÉSÉRŐL**

Szeged, szept. 23.

A szegedi építőmunkások és munkaadók közötti harc a vége felé közeledik. Az egyik-másik oldalról kiszabott föltételekhez¹⁵¹ való csökönyös ragaszkodás csak az erőket sorvasztotta és kiszámíthatatlan károkat okozott. A szegedi építőmunkások sztrájkja innen-onnan négy hét óta tart. Elfecsérelt munkaidő, a szegénység, szorult helyzet, nyomorúság jellemzi az állapotot. A munkások számítása balul ütött ki. A sztrájkra országosan szervezkedtek, és ugyanakkor elfelejtették, hogy a sztrájkalapot minden oldalról igénybe veszik, kimerül és fellép a mindennél hatalmasabb és szervezettebb valami, a nyomorúság.

Az a névtelen levél, mely a kihágási bíróság kezei közé jutott s melynek alapján vizsgálatot indított a munkások filléreinek kezelése ügyében, nevetségesen csekély összegekről számol be.¹⁵² Amerikából, hol a munkásszervezetek a legerősebbek, a

¹⁵⁰ Eredetiben így.

¹⁵¹ A munkások feltételei e kiadvány 38. sz. dokumentumában olvashatók. A munkáltatók az 1902. évi sztrájk eredményeként létrejött egyezés (lásd e kiadvány 5. sz. dokumentumát) tételei szerint hajlandók megkezdni a munkát. Felhívták a munkásokat, hogy a feltételek mellett jelentkezzenek munkára. (Szegedi Napló, 1904. szeptember 18. A szegedi építőmunkások sztrájkja. Kilátás a megoldásra.)

¹⁵² Az ipartestülethez névtelen feljelentés érkezett az építőmunkás szakszervezeti csoport ellen. A feljelentők hatósági védelmet kértek sztrájktörő munkavégzésükhöz. Többek között azzal vádolták a szervezet vezetőit, hogy törvénytelenül pénzt szedtek be a munkásoktól, illetve a sztrájk idején munkát vállalatokat keresetük 25%-ának a szervezetbe való befizetésére kényszerítették. Az

leggazdagabbak, a levélíró állítása szerint mindössze 800 korona érkezett a szegedi munkások sztrájkjának a segélyezésére. Ausztria, hol a szociáldemokrata párt nagyban előmozdította a munkásszervezetek boldogulását, mindössze 600 koronát küldött.

Természetesen a helybeli munkások filléreiből összegyűjtött tőke hamar kimerült. A szervezet tagjai kevés kivétellel olyanok, akik munka nélkül egy-két hétig sem tudnak megélni. A fővárosi szervezet sem fizethetett sztrájk idején többet a tagjainak 16 koronánál. A munkás kétszer annyit is megkeres.

Ez a helyzet tűrhetetlenné vált. A szegedi munkások még ennyit sem kaptak. A nyomor napról napra növekedett. A segélyalapok kimerültek, s a munkások nyomora hozta létre azt a kényszerhelyzetet, hogy a munkába lépő és dolgozó szervezeti tagok napi keresményéből 25 százalék áldozatot követeltek a nyomor enyhítésére.¹⁵³

Szegedi Napló, 1904. szeptember 24. Építőmunkások sztrájkja Szegeden. A kibontakozás felé.

42

1904. október 8.

A SZEGEDI NAPLÓ SZAKSZERVEZET- ÉS SZTRÁJKELLENES CIKKE AZ ÉPÍTŐMUNKÁSSZTRÁJK BEFEJEZÉSE UTÁN¹⁵⁴

Szeged, okt. 7.

Nem foglalkozunk a fővárosi vagy idegen városbeli építőmunkások sztrájkjával, speciálisan a szegedi építőmunkások sztrájkja érdekel bennünket, és a sztrájk vagy munkázlát megszűnése után is aktuálisnak tartunk egyet-mást elmondani erről a sztrájkról, különösen most, mikor néhány nap múlva a cipésmunkások sztrájkja fenyegeti a közönséget és még közelebbről a munkaadókat.¹⁵⁵

ipartestület átadta a levelet a kihágási bíróságnak (azaz a rendőrségnek), amely megkezdte a vizsgálatot. A levél tartalmáról, a feljelentők rendőrségi vallomásáról részletesen beszámol a Szegedi Napló. (1904. szeptember 23. A szegedi építőmunkássztrájk. A szakszervezet pénze.)

¹⁵³ Lásd az előző jegyzetet.

¹⁵⁴ A budapesti építőmesterek szeptember 29-én meghátráltak, visszavonták a kizárást, de nem kötöttek új kollektív szerződést. (ERÉNYI TIBOR: A magyarországi szakszervezeti mozgalom kezdetei 1867—1904. Id. mű 305. l.) A példát követték a szegedi építőiparosok. Erdélyi Mihály és Szilágyi János már szeptember 30-án megegyezett munkásaival s épületeiken már október 1-én megkezdődött a munka. (Szegedi Napló, 1904. október 1. Legújabb hírek. A szegedi építőmunkások sztrájkja.) Néhány építkezésen még október 5-én is sztrájkoltak, de addig már a munkások nagyrésze felvette a munkát. (Ugyanott 1904. október 5. Legújabb hírek. Építőmunkások sztrájkja.) A munka megindulásának feltételeit részletesen nem ismerjük. Nem látszik elfogadhatónak a rendőrség 1904-ről szóló jelentésében foglalt adat, mely szerint „Október 1-én a munkások nagyobb része a mestereknél, akik a követeléseket megadták, munkába lépett.” (A magyarorsz. szoc. mozg. 1904. Id. mű 531. l.) Ugyanis a Szegedi Napló már szeptember 18-i számában arról ír, hogy a munkások vezetői csaknem minden eredeti követelésről lemondtak és megelégedtek a 34 filléres órabérminimum biztosításával. Közzölt dokumentumunk befejező része szerint viszont az 1902. évi sztrájk eredményei alapján történt a munka felvétele.

¹⁵⁵ A cipésmunkások 1904. október 4-én este a Kossuth Lajos sugárúti Gyöngyösi-féle kocsmában mintegy 150-en gyűlést tartottak, amelyen elhatározták, hogy követelni fogják a munkaidő méltányosabb beosztását, a szitzmunka eltörlését és műhelyrendszer létesítését, továbbá magasabb béreket. Ha a munkáltatók a követeléseket nem teljesítik, október 10-én sztrájkba lépnek. (Szegedi Napló, 1904. október 5. Legújabb hírek. Cipésmunkások sztrájkja.) A sztrájk megkezdé-

A szegedi építőmunkások sztrájkja kerek öt hétig tartott. Legnagyobb munka idején mondták ki a sztrájkot, amire a munkaadók munkazárlattal feleltek. A legszebb napok elröppentek. A tétlenkedő munkások ezeket és ezeket veszítettek, és és mit nyertek vele? Semmit.

Azt a munkás sohasem nevezheti nyereségnek, ha csupán munkaadójának okoz kellemetlenséget, kárt és az épített közönségnek. Ez veszteség, mert a közönség rokonszenvére a munkásoknak mindig szüksége van a tőke elleni harcban. A szegedi építőmunkások most lezajlott szervezeti mozgalmukban éppen nem tudták felköltetni a közönség rokonszenvét. A szerszám lerakása most indokolatlan volt. Fejjel mentek a falnak azok tanácsára, akik nem igaz barátai a munkásoknak, akik a munkások filléreiből gazdálkodnak, akik sztrájk idején, míg a munkások száz- és ezerszámra nyomorognak, koplálnak, túrnek, addig ők terített asztalnál ülve közönyösen lopják a napot és alkudoznak tovább a munkások bőrére.

A nép barátai, ezek a jó urak sztrájkok idején a leggyanúsabban viselkedtek. A szegedi rendőrség a munkások panasa folytán egy bűnügyi vizsgálatot folytat azon munkásbarátok ellen, akik a dolgozó munkások keresményéből oly hallatlanul magas percentet kívántak, mely az uzsorakamatot kétszeresen is meghaladja. Bűnügyi vizsgálat folyik azok ellen is, akik hétről hétre pénzt szedtek a munkásoktól és ezt a pénzt sehol sem nyugtázták.¹⁵⁶ A munkások pénze, az a keserves fillér nem a Csáky szalmája. Tessék számolni minden garasról.

Ily dolgokat eredményezett az öt héten át tartó sztrájk. Egy munkás, aki a sztrájk alatt dolgozott volna és egy hét alatt mondjuk 30 koronát keresett volna, az öt hét alatt éppen 150 koronát veszített. Ezt nem fizette meg neki a sztrájkalap, sem Ausztria, sem Amerika.¹⁵⁷ A Szegeden dolgozó 5—600 építőmunkásnak így tehát 75 000—90 000 korona vesztesége van abból, hogy a szervezet vezetőinek, a központnak tetszett sztrájkot rendezni akkor, mikor arra semmi elfogadható indok nem volt.

A következmények megmutatták ezt. A munkások kénytelenek voltak öt heti tétlenség után a szerszámokat felvenni. Az az egyezmény, amit a békéltető bizottság előtt kötöttek, nem volt egyéb, mint az 1902. évi sztrájkkegyezménynek a másolata.¹⁵⁸ A kudarcuk tagadhatatlan, a veszteségük óriási. És ezt köszönhetik a munkásbarátoknak, azoknak a lelkes vezetőknek, akiknek szónoklatait dörgő tapssal szokták fogadni a sztrájkutányákon.

A sztrájkra készülő cipésmunkások kétszer is gondolják meg a dolgot, mielőtt a sztrájkot egyszerre kimondják, különösen most, a mai inséges, nyomorúságos esztendőben.

A vidéken is szűnőben van immár az építőmunkások sztrájkja. Nagyváradon tegnap gyűlést tartottak a kőművesmunkások, s hosszas tanácskozás után kimon-

séről a Szegedi Napló nem tudósított. Megindulásáról azonban A Cipész c. szaklap 1904. október 15-i számából értesülünk, amely beszámol arról, hogy Szegeden „erős és egységes” mozgalom indult, és felszólít a harcban álló szegediek támogatására. Ugyanakkor visszautasítja a Szegedi Napló e szakszervezet- és sztrájkellenes cikkében foglalt burzsoá álláspontot. A sztrájk eredményéről nem találtunk adatokat.

¹⁵⁶ Lásd e kiadvány 152. sz. jegyzetét.

¹⁵⁷ Az Ausztriából és Amerikából érkezett sztrájksegélyről lásd kiadványunk 41. sz. dokumentumát.

¹⁵⁸ Lásd e kiadvány 5. sz. dokumentumát. Az 1902. évi mozgalom főbb eredményeinek értékelését lásd GAÁL ENDRE: A szegedi ipari munkásság 1905 előtti szocialista szakmai szervezkedésének néhány kérdése. Id. mű 29. l.)

dották, hogy a munkaadók feltételeit elfogadják s a sztrájkot megszüntetik. A hetek óta tartó építkezési zavar eszerint megszűnt s a munkások hétfőn¹⁵⁹ munkába állanak.

Szegedi Napló, 1904. október 8. A szegedi építőmunkássztrájk tanulságai. — A félrevezetett munkások.

1904. november 11.

ÚJSÁGTUDÓSÍTÁS AZ ÉPÍTŐMUNKÁSOK SZTRÁJKBIZOTTSÁGA ELLENI
RENDŐRSÉGI VIZSGÁLAT EREDMÉNYÉRŐL

— A SZEGEDI NAPLÓ cikke —

Szeged, nov. 10.

A szegedi építőmunkások ügyével még állandóan foglalkozik a kihágási bíróság, hová újabb panaszok érkeznek a sztrájkbizottság működése ellen.¹⁶⁰ A most beérkezett panaszok igen furcsa világításban tüntetik fel a sztrájkbizottság működését, mely *sokban hasonlitos a fővárosi péksegédek vendettájának szerepléséhez*.¹⁶¹ *Ez a bizottság is ítelt és büntetett.* Igaz, hogy ennek a büntetése nem járt orvítamásokkal, *de terrorizmussal és pénzbeli bírságolásokkal igen.*

Nevezetes — és igazán komikus — büntetéseik közé tartozott az is, hogy a sztrájktörőket *arra ítélte, hogy a Népszava című újságra tartoznak előfizetni egy évre.* A büntető megtorlásnak ez a különös módja aligha a szegedi vezetőség fejében termett meg; ezt már a Népszava kupecsei találták ki.

A tegnapelőtti vizsgálat során a vezetőség emberei azt vallották, hogy csupán a munkaadók és munkások viszonyainak rendezése végett léptek akcióba és egyedi programjuk a béke megteremtése volt. Nem szedtek nagyobb adót, mint a munkában levő szervezeti tagoktól, heti 50 fillért. Ezt is önkéntes felajánlás, megbízás útján szedték.

Az újabb panaszok szerint ez a védekezés nem áll meg. A békebizottság valószínű jóléti bizottság volt, mely rendelkezett, ítelt, végrehajtott, terrorizált stb. A munkábanállóktól 25 százalékot követelt és ezt be is hajtotta. Ezen kívül büntetéseket szabott ki.

Egy munkás a következőket mondta el:

Mikor a sztrájk kitört, én is a sztrájkolók közé álltam. *Három hét múlva az éhség arra kényszerített, hogy munkába álljak.* Munkát kerestem és ott dolgoztam. A sztrájkvezetőség megtudta és hozzám üzent, hogy *hagyjam abba a munkát, mert baj lesz.* Elmentem a munkából és másik helyre állottam, ahol a többi társak dolgoztak.

¹⁵⁹ Október 10-én.

¹⁶⁰ A sztrájk idején megkezdődött feljelentésekről lásd e kiadvány 152. sz. jegyzetét.

¹⁶¹ A vendetta szó eredeti jelentése: bosszú. A cikkíró feltehetően a budapesti sütőmunkások önképző és munkaközvetítő együletén belül működő szervező bizottságra gondol, amely a péksegédek 1903. évi fővárosi sztrájkharcát vezette és a mozgalom során „a dolgozni akaró”, sztrájktörő segédek nemegyszer erőszakkal a munka abbahagyására kényszerítette. 1904. májusában a hatóság felfüggesztette a szervezet működését, vezetőinek egy részét letartóztatta. [Hósi múltunk. Dokumentumgyűjtemény. Sütőipar I. Összeállította RAJKI ÁRPÁD. Kiadja az Élelmézésipari Dolgozók Szakszervezete, Budapest é. n. (1966.) 128—149. l.]

Itt nem dolgozhattam, mert a vezetőség, amit bátran törvényszékeknek is nevezhetnék, azt mondta, hogy csak akkor állhatok munkába, ha büntetésemet kifizettem.

— Micsoda büntetést?

— A múlt héten nyolc forintot kerestél, ebből 25 százalék a pénztárt illeti. Azonkívül a Népszavára tartozol előfizetni egy évre, ami csekély 14 korona 40 fillér, mert engedelműnk nélkül dolgoztál.

Lefizettem a strófot¹⁶² és munkába álltam. Három hétig dolgoztam, amikor megint kilenc forintot követeltek tőlem. Ígértem, hogy részletekben fizetem le. A bűnhődésemről írást kaptam.

A Wagner-háznál is dolgoztam. A társaim egyszer félre vonultak és tanácskoztak. Így adták tudtomra a tanácskozásuk eredményét:

— Vagy maga megy el innét, vagy mi. Könyörögtem nekik, hogy ne küldjenek el, mert családos ember vagyok, dolgoznom muszáj.

A munkások csak akkor kegyelmeztek meg, amikor előmutattam az írást, amit a büntetések lefizetéséről a bizottság adott.

A többi vallomások is hasonló jókat mondanak a bizottság működéséről. Néha nem csupán 25 százalékos, de 33, sőt 50 százalékos büntetéseket is szabtak. A szegény ördögök fizettek, csak hogy munkában maradhassanak. Ha vonakodtak fizetni, akkor a bizottság füttyszavára táncoló szervezeti tagok azt mondták:

— Vagy mi megyünk, vagy te.

Egy ember nem építheti fel az emeletes házat, tehát ment vagy fizetett.

Érdekes, hogy olyan embert is megbüntettek, aki nem jelent meg pontosan és mindennap a sztrájk tanyán. A pénztár kezelésének vizsgálatánál kitűnt, hogy valami temetkezési egylet javára is szedtek pénzeket, dacára annak, hogy az egylet-még fent sem áll és alapszabályai sincsenek. Egy szaklap járatására heti 10 filléretet szedtek. Ebben a pénztárban a bizottság 43 koronát talált, amit nyomban elkobozott. Ezen összegnek egy része a bírságpénzekből folyt be.

A munkások azzal védekeztek, hogy eme törvényszéki működésükre a munkások megbízólevelet adtak, amit be is mutattak a hatóságnak. Azonban eme levélben a bizottságot ily értelmű eljárásra senki sem jogosította fel. A vizsgálat tovább folyik.¹⁶³

Szegedi Napló, 1904. november 11. Építőmunkások maffiája. — Újabb feljelentések a sztrájk-bizottság ellen. (Saját tudósítónktól.)

¹⁶² Eredetiben így.

¹⁶³ Büntetésekről nem találtunk adatokat.

**A SZEGEDI SZOCIÁLDEMOKRATA PÁRTSZERVEZET SEGÍTSÉGE
A SZAKSZERVEZETI FEJLŐDÉSHEZ;
A HELYI SZAKSZERVEZETI BIZOTTSÁG MEGALAKÍTÁSA**

44

1905.

A RENDŐRSÉG 1904. ÉVI SZOCIALISTA MOZGALMAKRÓL SZÓLÓ JELENTÉSE
KÖZLI A SZEGEDI SZOCIÁLDEMOKRATAK 11-es BIZOTTSÁGÁNAK
VIDÉKI SZAKSZERVEZETI BIZOTTSÁGOK LÉTESÍTÉSÉRŐL SZÓLÓ INDÍTVÁNYÁT
A SZOCIÁLDEMOKRATA PÁRT 1904. ÉVI KONGRESSZUSÁN

13. Indítványozzuk, hogy minden városban, ahol több szakegyesület van, szakszervezeti bizottság létesíttessék, melynek hivatása a munkások szolidaritását fejleszteni és a szervezetlen szakmákat szervezni. A szegedi szociáldemokrata párt 11-es bizottsága.¹⁶⁴

A magyarorsz. szoc. mozg. 1904. 143. l.

45

1904. november.

**A SZAKSZERVEZETI ÉRTESÍTŐ HÍRADÁSA
A SZEGEDI SZAKSZERVEZETI BIZOTTSÁG MEGALAKULÁSÁRÓL**

A szegedi szakszervezeti bizottság e napokban megalakult. Elnöke Süssholtz Sándor, jegyző Schwartzberg Ferenc, pénztáros Gaál István, ellenőrök Kurucz István és Stettner Lajos, titkár Révész Sándor. Utóbbival naponta $\frac{1}{2}$ 7-től $\frac{1}{2}$ 8-ig a kereskedelmi alkalmazottak szakegyületében (Szeged, Feketesas utca 11.) lehet értekezni.¹⁶⁵

Szakszervezeti Értesítő, 1904. november. Értesítések. A szegedi szakszervezeti bizottság...

¹⁶⁴ Az indítványt a kongresszus negyedik napirendi pontjához (pártszervezetek kiépítése) 13. sz. indítványként sorolták be. A párt szervezeti kérdéseivel kapcsolatos javaslatokra a pártvezetőség nevében *Israel Jakab* válaszolt, majd a kongresszus a szegedi javaslatot is a megválasztandó pártvezetőség hatáskörébe utalta. (A magyarorsz. szoc. mozg. 1904. 181. l.) — A vidéki szakszervezeti bizottságok felállítását az 1904. decemberében tartott III. országos szakszervezeti kongresszus hagyta jóvá. Feladataikat a Szakszervezeti Tanács havi folyóirata, a Szakszervezeti Értesítő már legelső számában (1904. szeptember) közölte. (1. A szakszervezetek közötti kölcsönösség fejlesztése. 2. A szervezetlen munkások szervezése. 3. A szakegyleti tagok nevelésének előmozdítása. 4. Közös jogvédelem biztosítása. 5. A munkások képviseletének biztosítása azokban a szervezetekben, amelyekben a törvény azt lehetővé teszi. 6. Közös utasszállók létesítése. 7. Munkásstatisztika fejlesztése.) — A szegedi szakszervezeti bizottság megalakulásáról lásd e kiadvány 45. sz. dokumentumát.

¹⁶⁵ A vidéki szakszervezeti bizottságok sorában a szegedi a legelsőként alakult meg. Létrejött az 1903—1904. évi jelentős helyi szakszervezeti fejlődésen alapul. Képviseltette magát az 1904. decemberi III. országos szakszervezeti kongresszuson (lásd e kiadvány 46. sz. dokumentumát), de egyelőre nem tudott szilárd alakulattá válni. A többi vidéki város szakszervezeti tanácsához hasonlóan később sem lett döntő tényezője a helyi munkásmozgalomnak. Ennek okát abban látjuk, hogy a munkásmozgalom Budapest központúsága miatt az országos szakszervezetek helyi csoportjainak létrejöttében és működésük irányításában budapesti központjaik játszották a fő szerepet, tehát a centralizáció országosan és szakmánként valósult meg. Így egy-egy város szakszervezeti mozgalmának központosítása sokkal nehezebben alakulhatott ki; ha megvalósult is, a szakszervezeti bi-

A RENDŐRSÉG 1904. ÉVI SZOCIALISTA MOZGALMAKRÓL SZÓLÓ JELENTÉSE
KÖZLI RÉVÉSZ SÁNDOR SZEGEDI KÜLDÖTT FELSZÓLALÁSÁT
A III. ORSZÁGOS SZAKSZERVEZETI KONGRESSZUS SZTRÁJKSZABÁLYZATTAL
KAPCSOLATOS VITÁJÁBAN

¹⁶⁶... Elnök: Szólásra jelentkezett:

Révész Sándor (Szeged): Tisztelt Kongresszus! Elfogadom a szakszervezeti bizottság előterjesztését.¹⁶⁷ Nem hagyható jóvá azonban az, hogy ez a sztrájkszabályzat kizárólag a budapesti munkásokat vette mintaképül, a vidékiekről megfeledkezett. Ezért adtuk be azt az indítványt, hogy a vidéki sztrájkok kizárólag az ottani szakszervezeti bizottság beleegyezésével indíthatók meg, mert ha Budapesten szükséges, hogy a sztrájkok felügyeltessenek, még sokkal szükségesebb vidéken, mert szakegyletileg sokkal kisebb százaléku munkásság van szervezve és kisebb az osztálytudat, mint a fővárosban.¹⁶⁸ Az előadó szaktárs indítványunkat bizonyos kikötésekkel fogadta el, hát én indítványomat minden kikötés nélkül fenntartom. Vidéken csak 2—3 ember van, aki az egész mozgalmat vezeti, ezért a vidéki szervezeteknek a sztrájkot illetőleg a legmesszebbmenő hatáskört biztosítanám. Kívánom, hogy vidéken a szakszervezeti bizottságoknak ugyanaz a hatásköre legyen, mint Budapesten a szakszervezeti tanácsnak...¹⁶⁹

A magyarorsz. szoc. mozg. 1904. 326—327. l.

zottságok nem tudtak döntő tényezői lenni a munkások szakszervezeti mozgalmának. Nem tudták sem megfelelően összehangolni a helyi szakszervezeti csoportok munkáját, sem mozgósítani, sem kellőképpen összekapcsolni a helyi munkástömegeket az országos szakszervezeti központtal. A nemzetközi munkásmozgalomban a helyi szakszervezeteket összefogó tanácsok Angliában tettek szert a legnagyobb jelentőségre. Itt a helyi trades councils-ok valóban meghatározói, motorjai a gazdasági és politikai mozgalomnak. Ezért egy-egy angliai város szakszervezeti tanácsának története a helyi munkásmozgalom egészének sokoldalú, hű tükörképe. (Legjobb példaként említhetnénk a jó néhány ismert szakszervezeti tanács történet közül JOHN CORBETT: The Birmingham Trades Council 1866—1966. Lawrence and Wishart, London 1966. c. művét. Az angliai helyi szakszervezeti tanácsok keletkezéséről, működéséről: H. A. CLEGG—ALAN FOX—A. F. THOMPSON: A History of British Trade Unions since 1889. Vol. I. Id. mű 40—41., 256—257., 286—288. stb. l.)

¹⁶⁸ A jelentés ezt megelőzően a kongresszushoz intézett üdvözetlek felolvasásáról tudósít. A tanácskozás elnöke ekkor *Matós Jenő* volt.

¹⁶⁷ A Sztrájk és bojkott és a Sztrájkszabályzat c. előterjesztésről van szó.

¹⁶⁸ Az indítvánnyal foglalkozott *Vanczák János* előadói beszéde. E szerint a szegediek azt indítványozták, hogy „a sztrájkszabályzatba vételessék bele, hogy vidéken sztrájkok csakis az ottani szakszervezetek hozzájárulása esetén indíthatók meg, és más szakmák lehetőleg támogassák.” Vanczák egyetértett a szegedi indítvánnyal, de szükségesnek tartotta, hogy az ilyen határozatról a központi végrehajtó bizottságok is értesítést kapjanak. Ezzel a kiegészítéssel javasolta elfogadásra. (A magyarorsz. szoc. mozg. 1904. 323. l.) — Ami az ipari munkások szervezethezességének mértékét illeti, utalhatunk arra, hogy 1904 végén Szegeden, az akkor mintegy 7000 főnyi ipari munkásságnak 14%-a (kb. 1000 fő) tömörült szociáldemokrata szakmai szervezetben, míg a fővárosi munkásságnak kb. 30%-a. Országos átlagban 6% körüli volt a szervezett munkások aránya az összipari munkásságon belül. (Vö. GAÁL ENDRE: A szegedi ipari munkásság 1905 előtti szocialista szakmai szervezkedésének néhány kérdése. Id. mű 39—40. l.)

¹⁶⁹ Ez után *Teszársz Károly* adja elő indítványát.

A RENDŐRSÉG 1904. ÉVI SZOCIALISTA MOZGALMAKRÓL SZÓLÓ JELENTÉSE
KÖZLI A SZOCIÁLDEMOKRATA PÁRT CSONGRÁD MEGYEI ÉRTEKEZLETÉNEK
HATÁROZATAIT A MEGYEI PÁRTSZERVEZET FELÁLLÍTÁSÁRÓL,
A PÁRTADÓ FIZETÉSÉRŐL, A PÁRT ÉS SZAKSZERVEZET VISZONYÁRÓL,
A FÖLDMUNKÁSOK KÖZÖTTI AGITÁCIÓRÓL

e) A Csongrád megyei értekezlet¹⁷⁰

A Csongrád megyei értekezleten képviselve volt: Csongrád megyéből Szeged, Hódmezővásárhely, Algyő, Tápé, Horgos, Kiskundorozsma, Kistelek, Szentes, Gádoros.¹⁷¹

Csanád megyéből: Makó, Püspöklele, Királyhegyes és Földeák.

Bács-Bodrog megyéből: Szabadka, Bácsstopolya és Zenta.

Torontál megyéből: Törökkanizsa, Senta, Szőreg, Kiszombor, Óbéba, Zsombolya és Újszentanna.¹⁷²

A budapesti központi pártvezetőséget Saly Endre képviselte.

Az értekezlet napirendje:

1. Jelentés az elmúlt évi mozgalomról.
2. Küldöttek jelentése.
3. Megyei szervezet felállítása.
4. Pártadó rendezése.
5. Pártvezetőség választása.
6. A politikai és gazdasági harc.
7. A földművelő munkások helyzete és feladata.
8. A sajtó.

¹⁷⁰ A nyomtatásban közzétett rendőrségi jelentés „A kerületi és megyei értekezletek” c. fejezetében számol be az 1904. december 25—26-án megtartott erdélyrészi, Arad megyei, Bács-Bodrog megyei, Bihar megyei, Csongrád megyei és Vas megyei szociáldemokrata pártértekezletekről. Közli a központi pártvezetőség körlevelét is, amely utal az 1902., 1903. és 1904. évi pártkongresszusoknak a megyei és kerületi szervezetek felállítására vonatkozó határozataira, és felhívja a szociáldemokratákat, hogy karácsonykor tartandó értekezleteken alakítsák meg a megyei illetve kerületi szervezeteket abból a célból, hogy „a városokban, községekben felállítandó szervezetek munkája megkönnyíttessék és a kapitalizmus elleni harcot sikeresebben folytathassuk.” (212. l.) Az értekezletek napirendjét a rendező pártszervezetek határozták meg és a központi vezetőség hagyta jóvá. A párt és szakszervezetek viszonyának, a gazdasági és politikai harc egységének kérdésével csupán a Csongrád megyei értekezlet foglalkozott, amelyet a szegedi pártszervezet hívott össze. A tanácskozást a Fekete sas utca (ma Bajcsy-Zsilinszky utca) 11. sz. alatti Sichermann-féle kávéház nagyertermében tartották.

¹⁷¹ Gádoros 1904-ben is Békés megyéhez tartozott.

¹⁷² A Torontál megyei felsorolásban szereplő Senta község Somogy megyéhez, Újszentanna község pedig Arad megyéhez tartozott. — Az értekezleten — a rendőr-főkapitány 1904. december 31-i, polgármesterhez intézett jelentése szerint — 27 küldöttség vett részt. A küldöttségeket azonban nem sorolja fel. (SZL Polgm. eln. ir. 1905—99. sz.) Az említett rendőr-főkapitányi jelentés 9 napirendi pontot sorol fel oly módon, hogy 6. pontként „a sajtó”, 7. pontként „a politikai és gazdasági harc”, 8. pontként „a földmunkások helyzete és feladata”, 9. pontként „indítványok” című témák tárgyalását jelöli meg. Eszerint a hivatalos kiadványból kimaradt az „indítványok” napirendi pont. Az irat azt is tartalmazza, hogy az első napon az érdeklődőkkel együtt kb. 100 fő volt jelen. Ekkor vitatták meg az első öt napirendi pontot. A második napon kb. 80 résztvevő a többi napirendi pontot tárgyalta meg.

Az értekezlet a következő határozati javaslatot fogadta el:

A napirend 3. pontjánál, „megyei szervezet felállítása”: A kongresszus kimondja, hogy Szeged központtal megyei szervezetet állít fel, melyhez egész Csongrád megye és a megyével határos községek tartoznak.

A megyei szervezet ügyeit a szegedi pártvezetőség intézze, melynek kötelessége minél számosabb községben szervezetet létesíteni, azok működését ellenőrizni és támogatni. A megyei szervezet ügyeinek mikénti intézése a Magyarországi Szociáldemokrata Párt szervezeti szabályzata az irányadó.¹⁷³

A napirend 4. pontjánál, „pártadó rendezése”: A pártadó rendezésénél azt a célt kövessük, hogy a pártszervezet számára biztos, nem ingadozó bevételi alapot teremtsünk, hogy az agitáció anyagi erő híjában ne szenvedjen. A szociáldemokrata munkásságot áldozatkészség szempontjából két nagy táborra oszthatjuk, iparos és földművelő munkásságra. Az adózást ezért kétféleképpen kívánjuk megállapítani.

Az ipari munkásság köteles a pártszervezeti szabályzatban megállapított havi négy fillér központi pártadót fizetni, a megyei szervezet költségeinek fedezésére pedig minden ipari munkás hetenként (2) két fillért fizet. E két fillér beszédese a szabadszervezetek illetőleg a szervező bizottságok feladata.¹⁷⁴ Amely szakcsoport tagjainak szabadszervezete van és ellenállási alapot fizetnek, a szervező bizottság az ellenállási alapra befolyt minden heti járulékból 2 fillért köteles a helybeli pártpénztárba befizetni. Ahol ez nincsen, egy megbízott választandó, aki a heti két fillért pártadó fejében a tagoktól beszedi. A földművelő munkások a Szegeden eddig gyakorolt mód szerint a központi négy fillér pártadón kívül a megyei szervezet pénztárába hat fillért fizetnek. A beszédés olyténképpen történik, hogy a négyfilléres pártadó bélyegek 10 fillérjével számoltatnak el.

A napirend 6. pontjánál, „a politikai és gazdasági harc”: Mivel a politikai életnek mintegy alapja a gazdasági élet, kimondja a kongresszus, hogy minden egyes elvtársnak a gazdasági és politikai harcban egyforma lelkesedéssel kell részt venni. A politikai pártszervezetnek kötelessége minden befolyását érvényesíteni a gazdasági szakszervezetek erősítésére, viszont a szakszervezetek vezetőségei kötelesek a politikai harcot teljes erejükből támogatni, de természetesen figyelembe kell venniök exponált helyzetüket és őrködni afölött, hogy politikai mozgalmunk a szakszervezet üldözésére alapot ne adjon.¹⁷⁵

A napirend 7. pontjánál, „a földművelő munkások helyzete és feladata”: Mivel a földmunkások közt, nyomorúságos gazdasági helyzetük mellett természetes következményként, a felvilágosodottság nagyon lassan halad és csak kitartó agitáció hatása alatt terjedhet, kötelességévé teszi a kongresszus minden egyes ipari munkás-

¹⁷³ A szociáldemokrata párt 1903. évi kongresszusán elfogadott szervezeti szabályzatról van szó, amely 6—9. §-aiban foglalkozik a megyei szervezetek létesítésével és azok működési elveivel. (MTVD III. 128—129. l.) A megyei szervezetek létesítése és kiépítése azonban csak vontatottan haladt előre. A párt szervezeti erejének fokozására irányuló törekvés tette szükségessé a 4. napirendi pont megtárgyalását is.

¹⁷⁴ A szervező bizottságok a szabadszervezetek vezető testületei voltak. A szabadszervezetekről részletesebben lásd e kiadvány 7. sz. jegyzetét.

¹⁷⁵ A szociáldemokrata párt megalakulása óta nagy súlyt helyezett a szakmai szervezkedés előmozdítására, mert a dualizmus kori magyarországi antidemokratikus politikai viszonyok között csakis a szakmai szervezeteken keresztül tudta tömegesen bevonni a munkásokat a politikai mozgalmába. A hazai modern szakszervezeti mozgalom tehát — eltérően a nyugateurópai és észak-amerikai szakszervezeti mozgalomtól — a politikai párt vezetésével fejlődött ki, így kezdettől fogva szocialista mozgalom volt. E jellemvonást előidéző okokról, a párt és szakszervezetek 1890—1918 közötti viszonyáról részletesen olvashatunk KABOS ERNŐ: A Magyarországi Szociáldemokrata Párt és a szakszervezetek kapcsolatai 1890—1918. között c. munkájában. (Tanulmányok a magyarországi szakszervezeti mozgalom történetéről Id. mű 59—127. l.)

nak, különösen azoknak, akik pl. épületeken vagy szerelésnél földmunkásokkal együtt dolgoznak, a földmunkások közt a lehető leghevesebb agitációt kifejtteni. A mai szervezett földmunkásoknak pedig a legszigorúbban kötelességévé tétetik a munkástársaik közti agitáció. A fennálló pártszervezeteknek kötelessége a földmunkásoknak segélyére lenni s őket a pártszervezetekbe tömöríteni.

A pártvezetőségbe beválasztottak: Stettner Lajos, Répásy Sándor, Kerekes Mihály, Groszmann Jenő, Süssholtz Sándor, dr. Balogh Géza, ifj. Szöllősi György, Széll Mihály, Láda János, id. Szöllősi György és Kiss Ferenc.¹⁷⁶

A magyarorsz. szoc. mozg. 1904. 217—218. l.

DOKUMENTUMOK A SZAKMAI SZERVEZETEK KULTURÁLIS ÉLETÉBŐL 1901—1904

48

1901. január 6.

A SZEGEDI SZOBAFESTŐSEGÉDEK ÖNKÉPZŐ EGYLETÉNEK KÖNYVTÁRI SZABÁLYZATA ÉS KÖNYVJEGYZÉKE¹⁷⁷

A Szegedi Szobafestősegédek Olvasó és Társalgó Egylete könyvtárjegyzéke
és szabálya

Szeged,

Nyomatott Engel Lajos könyvnyomdájában
1901

1. A könyvtárt csakis az egyesület tagjai használhatják.
2. Minden egyes tagnak egy könyv adható ki. De jogában áll az illető tagnak egyyszerre több könyvet is kivenni, amelynek ellenében heti 6 fillér fizetendő.

¹⁷⁶ A megyei pártvezetőség tagjai szegedi szociáldemokraták. Egy részük a helyi szakszervezeti csoportokban is vezető szerepet töltött be: *Groszmann Jenő* a nyomdai munkások, *Süssholtz Sándor* a vas- és fémmunkások, *ifj. és id. Szöllősi György* az építőmunkások, *Széll Mihály* a festőmunkások, *Kerekes Mihály* a földmunkások szervezetében.

¹⁷⁷ E katalógust *Szél Katalin* kutatta fel és helyezte el a Szeged Városi Somogyi Könyvtárban. Ugyanő elemezte ezt a — tudomásunk szerint — egyetlen példányban ismert könyvtártörténeti és munkásmozgalom-történeti dokumentumot. (SZÉL KATALIN: A szegedi festőmunkások könyvtárának történetéből. Klny. a Somogyi Könyvtári Híradó 1965—1966. évi számából.) A katalógus szövegének rendelkezésünkre bocsátásáért Szél Katalinnak ezúton is köszönetet mondunk.

A kiegészítést követő évtizedekben Magyarországon nagymértékben elterjedt a művelődési célú egyesületek alakítása. Társadalmunk minden osztálya élt a kulturális egyesületalakítás lehetőségeivel; az ilyen egyesületek általában kisebb-nagyobb könyvtárakat is létesítettek. A hazai munkásszervezetek szintén törekedtek tagjaik műveltségi színvonalának emelésére. Ebben nemcsak az játszhatott szerepet, hogy a kormány viszonylag könnyebben engedélyezte a kulturális célú egyesületek működését, hanem az is, hogy a munkások a közművelődés hazánkban akkor igen szerény lehetőségeitől is jórészt el voltak zárva. Számukra és gyermekeik számára az iskolai tanulás gyakorlatilag szűk keretek közé szorított, a felnőttek művelődésének fejlesztésére hivatott nyilvános könyvtári hálózat az első világháború előtt elmaradt volt. Joggal kritizálta az utóbbit igen élesen Szabó Ervin. (DR. SZABÓ ERVIN: Községi nyilvános könyvtár Budapestén. Városi Szemle, 1910. június. 448. l.) Arra is rámutatott, hogy az ipari munkások tömegei tudatosan távol tartották magukat az olyan könyvtáraktól, amelyek nem az ő kezdeményezésükből keletkeztek. (Ugyanott 457. l.) Ezért is szükség-szerű volt, hogy munkásszervezeteink törekedjenek tagjaik művelődésének előmozdítására és könyvtárakat hozzanak létre. Szegeden látszólag kedvezőbb volt a helyzet, mert a nagyhírű Somogyi-

3. Egy könyvnek a díjtalan használhatási ideje 14 napig tart, de az illető tag kérhet újabb 14 napi meghosszabbítási időt, de egy könyvet nem szabad 4 hétnél tovább magánál tartani. Ha netalán ez mégis előfordulna, úgy tartozik az illető tag minden további napra 6 fillér bírságot fizetni.

4. Az egyleti tag a használatában levő könyvet senkinek át nem adhatja. Ezen szabály ellen vétőt tartozik a könyvtárnok 50 fillérrel bírságotlani.

5. Köteles minden tag a neki átadott könyvet jókarban tartani, mert egy részben csonkított könyvért 1 korona, egészen használhatatlan, vagy elveszett könyvért a teljes érték fizetendő, amely könyvet tartozik az egylet az illető tag terhére beszerezni, esetleg a tag az egyletnek megszerezni.

6. A könyvtári óra: Nyáron hetenként egyszer, éspedig vasárnap délelőtt 10—12-ig. Télen minden héten kétszer, vasárnap délelőtt 10—12-ig, csütörtökön este 5—7-ig. Ha csütörtökre ünnepnap esik, úgy a könyvtáróra délelőtt 10—12-ig tartandó.

7. A könyvtárjegyzék első példányát minden tag ingyen kapja. Elvesztés esetében a másodpéldány 20 fillérért kapható a könyvtárnoknál.

Szeged, 1901. évi január hó 6-án tartandó rendes évi közgyűlésből.

Jegyzék

*Jókai Mór összes művei. Nemzeti kiadás*¹⁷⁸

1. Erdély aranykora
2. Török világ Magyarországon 1. kötet
3. Török világ Magyarországon 2. kötet
4. Egy magyar nábob 1. kötet

könyvtár, amely pl. 1905-ben 67 321 kötetel rendelkezett, vidéken a legnagyobb állományú nyilvános városi könyvtár volt. Állományának exkluzív jellege, a könyvtár akkori ridegsége azonban aligha tette vonzóvá a munkások számára ezt az intézményt. Nagyszerűen jellemzi a Somogyi-könyvtár 1900-as évekbeli légkörét, a gyéren látogatott olvasótermet nagynevű festőművésznünk, *Bernáth Aurél*, aki 1910 táján vasipari tanoncnak Szegedre került. (BERNÁTH AURÉL: Így éltünk Pannóniában. Szépirodalmi Könyvkiadó, Budapest 1958. 247—252. l.) E könyvtárt akkor főként diákok és a polgári műveltségi igények kielégítését keresők használták. Fennállása ellenére tehát Szegeden is elengedhetetlen volt a munkásigényeknek megfelelő könyvtárak létesítése.

Azok a munkásszervezetek, amelyek a munkálatókkal szembenállva jöttek létre, tagjaik műveltségének emelését elsősorban az osztályharc nagyobb sikere érdekében tartották fontosnak. Ez tükröződött könyvanyaguk összeválogatásában is. A szegedi festőmunkások önképző és társalgó egylete 1893. évi alakulásakor távol állott a szociáldemokrata törekvésektől. Alapszabály szerinti célja: „A szegedi szobafestősegédeknek oly érintkezési központot nyújtani, amely a megfelelő társas szórakozáson kívül az összetartás érzetét, valamint könyvek és hírlapok olvasása által azok szellemi haladását is fejlessze.” (SZL Különböző egyletek alapszabályai 1874—1900.) Itt közölt 1901. évi könyvtári katalógusának tanúsága szerint sem az osztályharcra nevelte tagjait. A könyvanyag színvonalas polgári művek mellett sok értéktelen regényt is tartalmazott. Ha összehasonlítjuk a szocialista nyomdászszakegylet szegedi csoportjának publikációnk 52. sz. dokumentumaként található könyvtári katalógusával, szembeötlővé válik a szocialista és nem szocialista szervezet kulturális törekvéseinek alapvető különbsége. Szem előtt kell azonban tartanunk, hogy ez a festőmunkás könyvtár lett a magva az 1904-ben szocialista alapra helyezkedő helyi festőmunkás csoport (lásd e kiadvány 11. sz. dokumentumát) könyvtárának; a meglevő könyvanyagot fejlesztették tovább szocialista szakszervezeti munkáskönyvtár irányába.

¹⁷⁸ A 100 kötetes Jókai nemzeti díszkiadás, amelyet Jókai Mór ötvenéves írói jubileuma (1894) alkalmából adtak ki, 1894—1898. között jelent meg. A Szegedi Napló 1899. január 22-i számának Újdonságok c. rovata hírt ad arról, hogy a szegedi szobafestősegédek olvasó és társalgó egylete megrendelte Jókai műveinek díszkiadását és az addig járó lapok mellé több folyóiratot rendelt.

5. Egy magyar nábob 2. kötet
6. Kárpáthy Zoltán
7. Janicsárok végnapjai
8. Hétköznapiak
9. A régi jó táblabírák
10. Csataképek a magyar szabadságharcból
11. Dekameron I. kötet
12. Dekameron II. kötet
13. Dekameron III. kötet
14. Árnyképek
15. Szegény gazdagok
16. Népvilág
17. Politikai divatok
18. Szomorú napok
19. Véres könyv
20. Délvirágok
21. Hangok a vihar után
22. A vadon virágai
23. Erdélyi képek
24. Az új földesúr
25. Milyenek a nők? — Milyenek a férfiak?
26. Egy az Isten 1. kötet
27. Egy az Isten 2. kötet
28. Mire megvénülünk
29. A kőszívű ember fiai 1. kötet
30. A kőszívű ember fiai 2. kötet
31. Az elátkozott család
32. Névtelen vár 1. kötet
33. Névtelen vár 2. kötet
34. Felfordult világ. — Észak honából
35. Szélcsend alatt
36. A magyar előidékből
37. Novellák
38. Színművek 1. kötet
39. Színművek 2. kötet
40. Színművek 3. kötet
41. Szerelem bolondjai
42. Fekete gyémántok
43. És mégis mozog a föld 1. kötet
44. És mégis mozog a föld 2. kötet
45. Az aranyember 1. kötet
46. Az aranyember 2. kötet
47. Enyim, tied, övé 1. kötet
48. Enyim, tied, övé 2. kötet
49. Virradóra
50. Föld felett és víz alatt
51. Rab Ráby
52. A jövő század regénye 1. kötet
53. A jövő század regénye 2. kötet
54. Az élet komédiásai 1. kötet

55. Az élet komédiásai 2. kötet
56. A Damokoszok
57. Szép Michael
58. Targallyak
59. Egész az északi pólusig. — Aki a szívét a homlokán hordja
60. Bálványosvár
61. Megtörtént regék
62. Akik kétszer halnak meg 1. kötet
63. Akik kétszer halnak meg 2. kötet
64. Görögtűz
65. Egy hirhedett kalandor
66. Szabadság a hó alatt
67. Szeretve mind a vérpadig 1. kötet
68. Szeretve mind a vérpadig 2. kötet
69. Még egy csókot
70. Egy játékos, aki nyer
71. A lőcsei fehér asszony 1. kötet
72. A lőcsei fehér asszony 2. kötet
73. A három márványfej
74. A kiskirályok 1. kötet
75. A kiskirályok 2. kötet
76. A tengerszemű hölgy
77. A lélekidomár 1. kötet
78. A lélekidomár 2. kötet
79. A gazdag szegények
80. Rákóczi fia
81. Fráter György 1. kötet.
82. Fráter György 2. kötet
83. Péter Péter
84. Cigány báró. — Minden poklokon keresztül
85. Nincsen ördög. — A Maglay-család
86. A fekete kéz
87. Két Trenk. — Trenk Frigyes
88. Sárga rózsza. — A kraó
89. Magnéta. — Tégy jót
90. De kár megvénülni
91. Napraforgók
92. Őszi fény
93. Mesék és regék
94. A barátfalvi lévita
95. Levente. — Utazás egy sírdomb körül
96. Életemből 1. kötet
97. Életemből 2. kötet
98. Költemények 1. kötet
99. Költemények 2. kötet
100. A Jókai jubileum története

Regények és elbeszélések

101. Aszalai: Szellemi omnibusz 1. kötet
102. Aszalai: Szellemi omnibusz 2. kötet
103. Aszalai: Szellemi omnibusz 3. kötet
104. Aszalai: Szellemi röppentyűk
105. Abend, Ö.: Temetőben
106. Ábrai K.: Őszi verőfény
107. Ács Gy.: A sors játéka
108. Bartalus I.: Kávénénikék
109. B. Bajza L.: Nyomaveszett
110. Balogh I.: Egervár története
111. Bánfi I.: Drótos fiú
112. Békefi A.: Szegény ördögök
113. Békefi A.: Napról-napra
114. Békefi A.: Bíró előtt
115. Békefi A.: Kis regényhősnő
116. Born Gy.: Adrienne 1. kötet
117. Born Gy.: Adrienne 2. kötet
118. Borovszky: Honfoglalás
119. Böngérfi: Ezer esztendő
120. Buck: Világtörténet
121. Czigány Á.: Lélek naplója
122. Cserneczky Gy.: Andrea
123. Császár F.: Peléczó Silvió
124. Dickens: Puszta ház 1. kötet
125. Dickens: Puszta ház 2. kötet
126. Dickens: Puszta ház 3. kötet
127. Daudet, A.: Kir. száműzetése
128. Deák F.: Fogságom
129. Dessewffy: Velence
130. Dumas: Margit királyné 1. kötet
131. Dumas: Margit királyné 2. kötet
132. Ebers Gy.: Egyipt. királyleány 1. kötet
133. Ebers Gy.: Egyipt. királyleány 2. kötet
134. Ebers Gy.: Egyipt. királyleány 3. kötet
135. Féval, P.: A púpos 1. kötet
136. Féval, P.: A púpos 2. kötet
137. Feuillet, O.: Az özvegy
138. Falk M.: Széchenyi István
139. Frankenburg: Második húsz év 1. kötet
140. Frankenburg: Második húsz év 2. kötet
141. Frankenburg: Második húsz év 3. kötet
142. Gaál K.: Négy Parti Györgyné
143. Gaál K.: Mai hölgyek
144. Gaál K.: Szerelem a sirig
145. Guida: A gömböc
146. Gracza: A szabadságharc 1. kötet
147. Gracza: A szabadságharc 2. kötet
148. Gracza: A szabadságharc 3. kötet

149. Gracza: A szabadságharc 4. kötet
150. Gracza: A szabadságharc 5. kötet
151. Gracza: Kossuth élete
152. Gelléri: Thurzó Imre
153. Gelléri: A magyar ipar úttörői
154. Helfy I.: Kossuth iratai. 1. kötet
155. Helfy I.: Kossuth iratai 2. kötet
156. Helfy I.: Kossuth iratai 3. kötet
157. Helfy I.: Kossuth iratai 4. kötet
158. Iványi Ö.: A püspök atyafisága 1. kötet
159. Iványi Ö.: A püspök atyafisága 2. kötet
160. Ismeretlen: Costanza
161. Ismeretlen: Szerelem örvényei
162. Ismeretlen: Könny és mosoly
163. Ismeretlen: Columbus
164. Ismeretlen: Pókhálók
165. Ismeretlen: A tudós leánya 1. kötet
166. Ismeretlen: A tudós leánya 2. kötet
167. Ismeretlen: A tudós leánya 3. kötet
168. Ismeretlen: Cárgyilkos
169. Ismeretlen: Sobiesky 1. kötet
170. Ismeretlen: Sobiesky 2. kötet
171. Ismeretlen: Bandi új vágyai
172. Ismeretlen: Egy boldogtalan ifjú története
173. Jósika M.: Két barát
174. Jósika M.: Jósika István
175. Jósika M.: Akarat és hajlam
176. Jósika M.: Toussaint 1. kötet
177. Jósika M.: Toussaint 2. kötet
178. Jósika M.: Toussaint 3. kötet
179. Jósika M.: Toussaint 4. kötet
180. Kisfaludy K.: A végfeldi lelkész¹⁷⁹
181. Kubinyi I.: Haladók és maradók
182. Kazinczy F.: Mátyás király
183. Kalmár I.: Egyedül a világon 1. kötet
184. Kalmár I.: Egyedül a világon 2. kötet
185. Kalmár I.: Egyedül a világon 3. kötet
186. Mikszáth K. almanach 1. kötet
187. Mikszáth K. almanach 2. kötet
188. Mikszáth K.: Tisztelt ház
189. Mikszáth: Igazi humoristák
190. Molnár Gy.: Világos előtt
191. Mártonffi: Nyomor hercege 1. kötet
192. Mártonffi: Nyomor hercege 2. kötet
193. Mártonffi: Nyomor hercege 3. kötet
194. Mártonffi: Nyomor hercege 4. kötet

¹⁷⁹ Feltehetően *Oliver Goldsmith* XVIII. századi sokoldalú angol író 1766-ban megjelent *The Vicar of Wakefield* (=A wakefeldi lelkész) című, a hiszékeny falusi pap és családjának szentimentálisan megírt, igen népszerű, *Kisfaludy Károly* által bizonyára német fordításból magyarított regényéről van szó.

195. Mártonffi: Nyomor hercege 5. kötet
196. Mártonffi: Nyomor hercege 6. kötet
197. Mártonffi: Egy magyar mágnás leánya 1. kötet
198. Mártonffi: Egy magyar mágnás leánya 2. kötet
199. Mártonffi: Egy magyar mágnás leánya 3. kötet
200. Mártonffi: Az erdei fűrészmalom 1. kötet
201. Mártonffi: Az erdei fűrészmalom 2. kötet
202. Mártonffi: Az erdei fűrészmalom 3. kötet
203. Mártonffi: Tíz évig a föld alatt 1. kötet
204. Mártonffi: Tíz évig a föld alatt 2. kötet
205. Mártonffi: Tíz évig a föld alatt 3. kötet
206. Mártonffi: Tíz évig a föld alatt 4. kötet
207. Mártonffi: Tíz évig a föld alatt 5. kötet
208. Mártonffi: Tíz évig a föld alatt 6. kötet
209. Ifj. Móricz Pál: Magyar föld urai
210. Ifj. Móricz Pál: II. Rákóczi Ferenc
211. Ifj. Móricz Pál: 1848/49. Csata történetek
212. Nagy Ignác: Torzképek
213. Nagy Izsó: Aradi vésznapok
214. Ohnet Gy.: A vasgyáros
215. Ohnet Gy.: A bánya
216. Ponson: Rocambole 1. kötettől — 12 kötetig, a 227. tételig. 12 db!
228. Ponson: Fekete mise 1. kötet
229. Ponson: Fekete mise 2. kötet
230. Ponson: Erdők titkai
231. Palotás F.: Homokfelhők
232. Palotás F.: Kapitányságból
233. Palotás F.: Eresz alól
234. Remellay: Hunyadi János
235. Renan: Jézus élete
236. Rió: Egy vitéz csendőrtiszt
237. Reizner: A régi Szeged
238. Ruzicska: Karácsonyi könyv
239. Sue Jenő: A kalandor 1. kötet
240. Sue Jenő: A kalandor 2. kötet
241. Sue Jenő: A kalandor 3. kötet
242. Searó M.: Isten hozzád szerelmem 1. kötet
243. Searó M.: Isten hozzád szerelmem 2. kötet
244. Sutherland: Elveszett ember
245. Sebők Zs.: Alakok
246. Sugár Gy.: Ártatlanul halálra ítélve 1. kötet
247. Sugár Gy.: Ártatlanul halálra ítélve 2. kötet
248. Sugár Gy.: Ártatlanul halálra ítélve 3. kötet
249. Sugár Gy.: Szibériai halálmezők 1. kötet
250. Sugár Gy.: Szibériai halálmezők 2. kötet
251. Sugár Gy.: Szibériai halálmezők 3. kötet
252. Sugár Gy.: Szibériai halálmezők 4. kötet
253. Szatmáry: Milliók rabja 1. kötet
254. Szatmáry: Milliók rabja 2. kötet
255. Szatmáry: Milliók rabja 3. kötet

256. Tömörkény I.: Szegedi parasztok
257. Tolnai L.: Jubilánsok
258. Tölgyesi M.: Új párizsi titok 1—4 kötetben a 261. tételig.
262. Varga Gy.: Egy apáca története
263. Várossy Gy.: Apák bűne 1. kötet
264. Várossy Gy.: Apák bűne 2. kötet
265. Várossy Gy.: Vidám históriák
266. Vogl A.: Egy művész szenvedései
267. Verne Gy.: Cascabel család
268. Zola E.: A Rougon család
269. Zola E.: A pap bűne
270. Zola E.: Szerelem
271. Zola E.: A martalék
272. Zola E.: A halott bosszúja
273. Zola E.: Egy polgárcsalád története
274. Zemplényi: Boccaccio. Dekameron

Költemények és regék

275. Bodenstädt: Mirza Shaffi dalai
276. Czuczor G.: Mesék
277. Don Pedro: Rugott csillagok
278. Ismeretlen: Népdalok
279. Ismeretlen: Nemzeti dalok
280. Kisfaludy K.: Magyar regék
281. Kisfaludy K.: Gyula szerelme
282. Petőfi összes költeményei
283. Pósa L.: Dalaim
284. Tóth K.: Száz új költemény

Folyóiratok és emléklapok

285. Ústökös, 1885.
286. Képes Családi Lapok, 1892.
287. Protestáns Hit
288. Hősök arcképcsarnoka
289. Magyar Szalon
290. Kossuth album
291. Nemzeti regénytár 1. kötet
292. Nemzeti regénytár 2. kötet
293. Nemzeti regénytár 3. kötet
294. Arany—Zichy album
295. Pulszky Ferenc album
296. Képes Folyóirat, 1899. 1. kötet
297. Képes Folyóirat, 1899. 2. kötet
298. Képes Folyóirat, 1900. 3. kötet
299. Képes Folyóirat, 1900. 4. kötet

Színművek

- 300. Balassa Á.: A cégér
- 301. Dezső I.: Házias élet
- 302. Fáy I.: Váljunk el
- 303. Fáy I.: Trilby
- 304. Gabányi Á.: Hipnotizmus
- 305. Gabányi Á.: Egy ideges ember
- 306. Hevesi J.: A légy
- 307. Madách I.: Az ember tragédiája
- 308. Nokl E.: A hivatalnok
- 309. Peterdy S.: Az orr
- 310. Váradi A.: Mózes
- 311. Vári D.: Találkán

Vegyes művek

- 312. Dugonics A.: Feljegyzései
- 313. Czögler A.: A fizika története 1. kötet
- 314. Czögler A.: A fizika története 2. kötet
- 315. Ismeretlen: Csatatörténetek
- 316. Kálmány L.: Szeged népe
- 317. Kakas M.: Műjkosék
- 318. Rebesszer naptár
- 319. Szathmáry K.: Az emberi művelődés tört.
- 320. Szabó S.: Kalandozások
- 321. Xantus: Utazás Kalifornia északi részében
- 322. Márkus D.: Cigarettszikkák¹⁸⁰

12 oldalas nyomtatott füzet.

49

1901. március 19.

A SZEGEDI NAPLÓ TUDÓSÍTÁSA A KÖNYVNYOMDÁSZSZAKEGYLET SZEGEDI CSOPORTJÁNAK MÁRCIUS 15-i ÜNNEPÉLYÉRŐL

A sajtószabadság ünnepét méltó módon ünnepelték meg a szegedi sajtó derék munkásai, a nyomdászok is. Hiszen ha valakinek, úgy nekik van elsősorban jussuk március tizenötödikéhez, a felszabadított sajtó az ő munkájuk folytán jutott a mai

¹⁸⁰ Figyelembe véve, hogy a századforduló idején az egyesület évi taglétszáma átlag 50 fő, az egy tagra jutó kötettség 6,4. (A taglétszáma átlagára lásd KULINYI ZSIGMOND: Szeged új kora. Kiadja Szeged szab. kir. város közönsége, Szeged 1901. 311. l.) E munkáskönyvtárnak a művelődés előmozdításában, a kultúra terjesztésében betöltött nagy szerepe kiemelésére megemlíti, hogy Szeged felnőtt lakosságára ekkor fejenként csupán 1,04 kötet jutott. (A város összlakossága 1900-ban 102 991 fő, ebből 55 456 fő 20 éves vagy ennél idősebb. A Somogyi-könyvtárnak 1899-ben 58 061 kötete volt. A számításnál nem vettük figyelembe a szűk hatókörű egyesületi, hatósági, egyházi és magán-könyvtárakat.) A munkáskönyvtár jelentősége még szembevetésben mutatkozik meg a szegedi nyomdász-könyvtár esetében. (Lásd e kiadvány 52. sz. dokumentumát.)

állapotba, s hiába volnának kiváló publicisták, kitűnő írók, az írásuk nem terjedne méltó módon, ha nem volna, aki formába öntse. Ezért figyelemre méltó a szegedi nyomdászok ünnepe, amelyen szintén megnyilvánult a hazafias érzélem. Az ipar-testület helyisége zsúfolásig megtelt nőekkel, férfiakkal tegnap este.¹⁸¹ A megnyitó beszédet Zeisler Mór, a szakegylet alelnöke mondta. Körvonalazta az ünnepély jelentőségét, s kifejtette a sajtószabadság fontosságát a nyomdászok működésével kapcsolatosan. Kun Mihály „Talpra magyar” szavát dörgő taps követte. Az erőteljes, hatalmas orgánnummal rendelkező fiatalember igaz hatást ért el az örökszép költeménnyel. Kopasz Annuska, egy hatéves kisleány a maga gyermeki naiv hangján mondta el Losonczy László szép költeményét: „Isten áldd meg, védj hazánkat.” Figyelemreméltó szavalt volt Kvacsák Ilonkái. Nem sokkal idősebb társnőjénél, mindössze tízéves sincs, s így csak dicsőségére válik, hogy ügyesen, temperamentumosan tudta elszavalni Váradi Antal „Petőfi visszajön” című hatalmas, szép költeményét. Az ünnepi beszédet Sz. Szigethy Vilmos hírlapíró, a Szegedi Napló munkatársa mondta, buzdítva a sajtó munkásait, hogy őrizték meg azt a szent kötelezettséget, amelyet 53 év előtt hagyományképpen ránk bízta apáink. Vigyék bele azok lelkesedését a saját munkájukba, kövessék igazságszeretetüket, az erény ama nagyra törő szeretetét, amely nélkül a szabadság szabadossággá, az egyenlőség viszálykodássá, a testvériség pedig cimborassággá fajul. Budovszky Lajost szintén viharosan megtapsolták érzésteljes szavataért. Feleki Sándornak „Az aradi tizenhárom”¹⁸² versét szavaltta el, híven visszaadva a költemény minden szépségét. Ablaka György folytonos derűltség közt adta elő Petőfi „Ivás közben” versét. A műsort Simon Terka kisasszony fejezte be a „Ha férfi vagy, légy férfi” verssel. Azután megindult a világposta,¹⁸³ majd a tánc, mely Murka Fercsi muzsikája mellett a kora reggeli órákig tartott.¹⁸⁴

Szegedi Napló, 1901. március 19. Március 15. — A szabadság napjának megünneplése. (A szegedi nyomdászok ünnepe.)

50

1902. május 14.

A SZABÓSZAKEGYLET MEGBÍZOTTAINAK KÉRELME A POLGÁRMESTERHEZ HÍDVÁMMENTESSÉGÉRT ÉS VÁROSI FOGATOK ÁTENGEDÉSÉÉRT AZ ÚJSZEGEDI ZÁSZLÓSZENTELÉSI ÜNNEPSÉGÜKRE TÖRTÉNŐ ÁTVONULÁSHOZ

Nagyságos Polgármester Úr!

A szegedi szabó kisiparosok és munkások szakegylete folyó év május 18-án tartja zászlószentelési ünnepélyét. Ezen alkalommal este 8 órakor az újszegedi vi-

¹⁸¹ Március 17-én.

¹⁸² Itt és a következő két verscímnél is odaértendő: című.

¹⁸³ A világposta nevű játék során legtöbb levelezőlapot kapó két hölgy „értékes hazai gyártmányú ajándéktárgyat fog kapni.” (A Hattyasy testvérek szegedi műlakatosok készítménye.) Ezt a Szegedi Napló 1901. március 17-i számából tudjuk, amelyben a már lefolyt helyi március 15-i ünnepségek sorában ismerteti a nyomdászok ünnepi programját.

¹⁸⁴ Ez után a tudósítás az iparos-tanonciskolában, Szőregen, Bácsmonostoron, Nagylakon, Kükékházán tartott március 15-i ünnepségekről számol be. Szegeden a nyomdászszakegylet az egyetlen szocialista szakmai csoport, amely önállóan március 15-i ünnepséget rendezett. A dokumentum tanúsága szerint erős nacionalista hatás érvényesült.

gadóban tartja táncestélyét, mely alkalommal lampionos menettel vonul át a főkapitányi hivatalnál bejelentett sorrendben.

Alázatos tisztelettel kérnénk ezen alkalomból a menetnek a hídvám elengedését megengedni és már a bizottság által kérelmezett városi fogatok átengedését 18-án reggel $\frac{1}{2}$ 7 órától a délelőtti folyamára.

A felsorolt kérésünket azon reményben, hogy engedélyezni fogja, maradunk alázatos tisztelettel

Szeged, 1902. május 14-én

FARAGÓ LAJOS

z. bizotts. jegyző¹⁸⁵

DAMM KÁROLY

z. b. e.¹⁸⁶

SZL Tan. ir. 1902—18446. ikt. sz. — Tintával írott, a szakegylet bélyegzőjével ellátott tisztázat.

51

1903. augusztus 20.

A VAS- ÉS FÉMMUNKÁSOK KÖZPONTI SZÖVETSÉGE
1903. AUGUSZTUS 11-i VEZETŐSÉGI ÜLÉSÉNEK HATÁROZATA
A SZEGEDI ÉS MISKOLCI CSOPORT KÖNYVTÁR LÉTESÍTÉSÉRE IRÁNYULÓ
KÉRELMEKRŐL

— Részlet a szaklapban közölt jegyzőkönyvből —

¹⁸⁷... Szegeden és Miskolcon a helyi csoport könyvtárt kér a központi vezetőségtől. A kérelem teljesítve lesz, de az illető helyi csoportok kötelesek a kiadást részletekben a 25 százalékból visszafizetni...¹⁸⁸

Vas- és Fémmunkások Szaklapja, 1903. augusztus 20. Szövetségi ügyek.

¹⁸⁵ Zászlószentelési bizottsági jegyző.

¹⁸⁶ Zászlószentelési bizottsági elnök. — Az irat hátlapjára *Bokor Pál* tanácsi előadó ceruzával ráírta: „Elutasítandó, mert a hídvámszabályzat vámmentességi pontjában az ily menet hídvámmmentessége felsorolva nincs, de egyéb körzérdekből sem tartja [ti. a tanács] indokoltnak a kért kedvezmény megadását.” A május 15-i tanácsülés ennek megfelelő végzést hozott. A *Pálffy Ferenc* polgármester és *Bokor Pál* tanácsnok által aláírt végzés szintén nem tér ki a fogatok átengedésének kérdésére. Feltehetően azokat sem kapta meg a szakegylet. (SZL Tan. ir. 1902—18446. ikt. sz.)

¹⁸⁷ A vezetőségi ülés *Teszársz Károly* elnökletével előzőleg a pénztári jelentést tárgyalta meg, továbbá a szervezési munkával, az anyai sztrájkokkal, az irodai munkával, a központi helyi csoport új helyiség megszerzésével kapcsolatos tevékenységével foglalkozott.

¹⁸⁸ Ez után a nagyváradai csoport agitációs rölapok iránti kérelmét és egyéb ügyeket ismertet. — A szaklap 1904. május 19-i száma szerint (Szövetségi ügyek) az 1904. április 12-i rendes vezetőségi ülés ismét foglalkozott néhány csoport könyvtárügyével. Az ülés jegyzőkönyve szerint „Könyvtár beszerzésére Szeged, Szabadka és Budafok kértek 50—50 K előleget. Megadatott.” — A dokumentumban említett 25% a helyi csoportok bevételeinek a központba be nem küldendő, a helyi kiadásokra visszaradók része.

1904.

A KÖNYVNYOMDÁSZSZAKEGYLET SZEGEDI CSOPORTJÁNAK KÖNYVTÁRI
SZABÁLYZATA ÉS KÖNYVJEGYZÉKE¹⁸⁹

*Magyarországi Könyvnyomdászok és Betűöntők Szakegylete szegedi csoportja
A szegedi szakegylet könyvtárjegyzéke*

Szeged
Wesselényi Géza könyvnyomdája
1904

Könyvtárszabályzat

1. § A könyvtárt csakis az egylet tagjai használhatják. Minden egyes tagnak egy, esetleg két kötet lesz rendelkezésére bocsátva.¹⁹⁰

2. § A könyvtár minden vasárnap de. 11—12 óra között van nyitva.

3. § Egy könyvnek használhatási ideje 14 napra van megállapítva, azonban jogában áll az illető tagnak a könyvtárnoktól újabb két hetet kérni, mely eset kétszer ismételtethető; ha a használhatási idő megújítása elmulasztatnék, minden napra kötetenként két fillér fizetendő a könyv további használatáért. Hat hétnél tovább nem szabad egy könyvet használni.

4. § A könyv át nem adható más tagnak, hanem egyenesen a könyvtárba szolgáltatandó vissza.

5. § Oly egyének részére, kik az egyletnek nem tartoznak, könyveket kivenni nem szabad. E szabály áthágásánál az illető tagtól a könyvtár használati joga elvonatik.

6. § Tartozik minden tag a neki átadott könyvek jókarban tartásáról gondoskodni, és netaláni elvesztés esetében azok helyettesítésére vagy kártalanítására köteleztetik. Egy részben csonkított könyvért 1 kor. fizetendő kártérítésképpen; egészen használhatatlan könyvért a teljes érték térítendő meg. Minden netán már meglevő csonkításra a kölcsönvevő a könyv átadásánál saját érdekében figyelmeztetheti a könyvtárnokot.

7. § Ha a tag a könyv használatáért járó büntetéspénzzel hátralékban marad, könyvhasználási joga a hátralék kiegyenlítéséig felfüggesztetik.

8. § A könyvek pontosabb kiszolgáltatása érdekében a tagok a következők figyelembevételére kéretnek föl:

A kívánt könyv száma egy papírszeletre írandó. Mivel igen gyakran megtörténik, hogy a kívánt könyv mások kezében van, úgy tanácsos, ha a tag a kívánt könyvnek megszerezhetéséig más könyvet használ és e célból az említett papírszeletre azon könyvek számát is följegyzi, melyeket egyelőre használni óhajt.

A szakegylet könyvtárjegyzékét a tagok 20 fillérért kapják.

A szakegylet választmánya

¹⁸⁹ 1904 első hónapjaiban rendezték át a szakegylet könyvtárát, ekkor készült a közölt szabályzat és katalógus is. Emiatt a könyvtár az 1904. évben csak május 29-től kezdte meg működését. (Lásd e kiadvány 29. sz. dokumentumát.) — Az Országos Széchényi Könyvtár tulajdonában levő, tudomásunk szerint ezen egyetlen példányban létező könyvjegyzék mikrofilmjét dr. Havasi Zoltán bocsátotta rendelkezésünkre. Szíveségét ezúton is köszönjük.

¹⁹⁰ Értsd: egy-egy kölcsönzés alkalmával.

Könyvtárjegyzék¹⁹¹

Szakkönyvek

199. *Ballagi Aladár dr.*: A magyar nyomdászat történelmi fejlődése
705. *Bendtnér József*: Emlékkönyv a nyomdai termékek kiállításáról
822. *Betűminták*
180. A debreceni könyvnyomdászok alapszabályai
309. *Firtinger Károly*: Ötven esztendő a magyarországi könyvnyomtatás közelmúltjából
777. *Firtinger Károly*: A magyar állam nyomdászattörténelmi térképe
776. *Gábrriel József—Mangold Sándor*: A temesvári könyvnyomdászegylet 40 éves története
789. *Grafikai Szemle* 1891.
790. *Grafikai Szemle* 1892.
791. *Grafikai Szemle* 1893.
792. *Grafikai Szemle* 1894.
793. *Grafikai Szemle* 1895.
794. *Grafikai Szemle* 1896.
795. *Grafikai Szemle* 1897.
796. *Grafikai Szemle* 1898.
797. *Grafikai Szemle* 1899.
798. *Grafikai Szemle* 1900.
799. *Grafikai Szemle* 1901.
800. *Grafikai Szemle* 1902.
801. *Grafikai Szemle* 1903.
310. *Magyar Nyomdászok Évkönyve* —
 10. *Magyar Nyomdászok Évkönyve* 1883.
 11. *Magyar Nyomdászok Évkönyve* 1887.
 12. *Magyar Nyomdászok Évkönyve* 1888.
 13. *Magyar Nyomdászok Évkönyve* 1889.
 14. *Magyar Nyomdászok Évkönyve* 1890.
 15. *Magyar Nyomdászok Évkönyve* 1891.
 16. *Magyar Nyomdászok Évkönyve* 1892.

¹⁹¹ A könyvek első négy csoportjába sorolt művek (szakkönyvek, szociális könyvek, nyelv-tudomány—szótárak—értekezések—tanulmányok, földrajz és történelem) mutatják elsősorban, hogy a szegedi nyomdászknnyvtár — az akkor már nagymúltú budapesti nyomdászknnyvtár mintájára — törekedett olvasói szakismeretének szélesítésére, a tudomány köréből pedig igyekezett olyan műveket is beszerezni, amelyek a munkásság gazdasági, társadalmi törekvéseivel, harcaival kapcsolatban állottak, az osztályharcot segítették elméletileg és gyakorlatilag. Tartalmazta a korabeli szocialista művek egy részét. A szépirodalom anyagának összeválogatásánál tudatos törekvés mutatkozott arra, hogy művészi színvonalú, értékes művekkel ismertessék meg az olvasókat, noha ponyvairodalmi termékek sem hiányoztak. Figyelembe vették a helyi történelmi és szépirodalmi alkotásokat is. (Megjegyezzük, hogy a nyomdászknnyvtárak a többi szakszervezeti knnyvtárak közül kiemelkedtek ekkor mind a könyvek számarányát, mind az állomány nivóját, sőt a knnyvtár-rosok hozzáértését tekintve is.) A szegedi knnyvtárjegyzék arról tanúskodik, hogy a szakegylet igazi munkásknnyvtárt igyekezett kialakítani. (A jó munkásknnyvtári, népknnyvtári kötetek ki-választásához *Szabó Ervin* készített irányelveket 1907-ben. E munkáját — feltehetően — a nyomdász szakegylet fővárosi knnyvtárának knnyvanyaga is inspirálta. *Szabó Ervin* irányelveiből a legfonto-sabb részeket közli: *Könyv és knnyvtár a magyar társadalom életében 1849-től 1945-ig*. Összeállít-totta: *Kovács Máté*. Gondolat Kiadó, Budapest 1970. 228—231. l. — A fővárosi nyomdászknnyv-tárra lásd *NYILAS MÁRTA*: A budapesti nyomdászknnyvtár. Az első magyar munkásknnyvtár tör-ténete 1865—1945. Magyar Könyvszemle, 1959. 2. sz. Elemzésének szempontjai — 172—175. l. — hasznosíthatók a szegedi jegyzék értékelésénél is.)

17. Magyar Nyomdászok Évkönyve 1893.
18. Magyar Nyomdászok Évkönyve 1894.
19. Magyar Nyomdászok Évkönyve 1895.
20. Magyar Nyomdászok Évkönyve 1896.
21. Magyar Nyomdászok Évkönyve 1897.
22. Magyar Nyomdászok Évkönyve 1898.
694. Magyar Nyomdászok Évkönyve 1899.
692. Magyar Nyomdászok Évkönyve 1900.
693. Magyar Nyomdászok Évkönyve 1901.
691. Magyar Nyomdászok Évkönyve 1903.
722. Magyarországi könyvnyomdászok zárszámadásai 1894—98.
802. Magyar Nyomdászok 1899.
803. Magyar Nyomdászok 1890.
804. Magyar Nyomdászok 1891.
805. Magyar Nyomdászok 1892.
806. Magyar Nyomdászok 1900.
807. Magyar Nyomdászok 1901.
808. Magyar Nyomdászok 1902.
809. Magyar Nyomdászok 1903.
23. Nyomdász Évkönyv és Útikalauz 1899.
24. Nyomdász Évkönyv és Útikalauz 1900.
25. Nyomdász Évkönyv és Útikalauz 1901.
26. Nyomdász Évkönyv és Útikalauz 1902.
27. Nyomdász Évkönyv és Útikalauz 1903.
28. Nyomdász Évkönyv és Útikalauz 1904.
253. *Strauch Alajos*: Emlékkönyv
810. Typographia 1887—88.
811. Typographia 1891—92.
812. Typographia 1893.
813. Typographia 1895.
814. Typographia 1896.
815. Typographia 1897.
816. Typographia 1898.
817. Typographia 1899.
818. Typographia 1900.
819. Typographia 1901.
820. Typographia 1902.
821. Typographia 1903.
578. *Zaka Lajos*: A budapesti nyomdászok egylete egynegyedszázados története¹⁹²

Szociális könyvek

577. A vörös malom. A tőke és a munka. A szociáldemokrácia kátéja
535. Állami beavatkozás, mint a lélektani alkalmazkodás eszköze
632. *Balázs Emil dr.*: Tudomány és vallás
637. *Baron—Weltner*: Mint mond János gazda a szocializmusról?

¹⁹² E helyen 3 oldal, a jegyzék többi szakcsoportjának könyvlistája után pedig 1 — 1¹/₂, illetve a Regények, elbeszélések szakcsoportja után 5 szaggatottan vonalazott oldal üresen maradt a később beszerzendő könyvek adatainak beírása céljából. A jegyzékhez 5 oldalas üres kölcsönzési napló van csatolva.

542. *Bokelberg Ede*: Párizsi szerelem
 629. *Bokányi—Pfeifer*: A kommunisták kiáltványa¹⁹³
 548. *Büchner Lajos*: Az Isten fogalma
 228. *Büchner Lajos*: Erő és anyag
 634. *Brutus*¹⁹⁴: A társadalom és az általános egyenlő titkos választói jog
 639. *Brutus*: Marx Károly korszaka, élete és működése
 4. *Csebrenyák József*: A munkára való jog
 630. *Csebrenyák József*: A szocializmus történelméhez
 79. *Csizmadia Sándor*: Proletárköltemények
 295. *Csizmadia Sándor*: Küzdelem
 635. *Csizmadia Sándor*: Mit akarunk?
 636. *Csizmadia Sándor*: A föld
 543. *Castellar Emil* beszédei
 3. Dalok és szavaltatok
 547. *De la Châtre Mór*: A pápák bűnei
 640. *Dietzgen J.*: A szociáldemokrácia jövője I.
 641. *Dietzgen J.*: A szociáldemokrácia jövője II.
 631. *Engels Frigyes*: A szocializmus fejlődése
 550. *Féréal M. V.*: A spanyol inkvizíció titkai
 538. *Gorkij Maxim*: Hajléktalanok
 544. *Gorkij Maxim*: Csavargók
 546. *Galdos Ferenc*: Az apáca
 534. *Jászi Oszkár dr.*: A történelmi materializmus, állambölcsészet
 533. *Kreutzer Béla dr.*: A munkanélküliség
 541. *Korvin*: Papok tükre
 2. *Lafargue Pál*: A tulajdon fejlődése
 633. *Lassalle Ferdinánd*: Mi az alkotmány?
 720. *Marx*: A politikai gazdaságtan bírálatához
 47. *Pey-ordeix Legismundo*: A jezsuita
 638. *Stern J.*: A szocializmus alaptételei
 556. *Szirmay Antal*: A magyar jakobinusok története
 532. Szocializmus. Védővám. A szocializmusról. Az olasz szocializmus.
 540. *Volney E. F.*: A romok
 642. *Wolf Hermann*: Miért nem maradtam néptanító
 643. *Weltner Jakab*: Bér munka és tőke

Nyelvtudomány, szótárak, értekezések és tanulmányok

660. *Ahn F. dr.*: Gyakorlati török nyelvtan
 674. *Ballagi Mór*: A magyar nyelv teljes szótára I.
 675. *Ballagi Mór*: A magyar nyelv teljes szótára II.
 85. *Brankovics György*: Shakespeare jellemképei
 779. *Czuczor G.—Fogarasi J.*: A magyar nyelv szótára I.
 780. *Czuczor G.—Fogarasi J.*: A magyar nyelv szótára II.
 781. *Czuczor G.—Fogarasi J.*: A magyar nyelv szótára III.
 87. *Harrach József dr.*: A zeneművészet köréből

¹⁹³ MARX ÉS ENGELS: A kommunisták kiáltványa című munkáról van szó. Sajtó alá rendezte BOKÁNYI DEZSŐ ÉS PFEIFER SÁNDOR. (Budapest 1896.)

¹⁹⁴ Brutus = Bokányi Dezső írói álneve.

- 611. *Husztai Redivírus: A magyar büntető törvény*
- 580. *Mocnik József: Irálytan*
- 724. *A magyar helyesírás elvei és szabályai*
- 678. *Novák Sándor: Az egyszerű és kettős könyvvitel*
- 685. *Pontelly István: A temesvári magyar nyelvterjesztő egyesület feladatai*
- 297. *Radó Antal: Idegen szavak szótára*
- 615. *Straszner Károly: Jelentékenyebb rendeletek zsebkönyve*
- 702. *Szabó Mihály: A magyar nyelv eredete*

Földrajz és történelem

- 671. *Bérczy Károly: Világkrónika*
- 187. *Bolgár Mihály: A régi arabok családi élete*
- 298. *Bogdány Károly: Arany szemek a talmudi bányából*
- 422. *Eötvös Károly: Magyarország 1514-ben I.*¹⁹⁵
- 423. *Eötvös Károly: Magyarország 1514-ben II.*
- 431. *Eötvös Károly: A XIX. században uralkodó eszmék befolyása az államra I.*
- 432. *Eötvös Károly: A XIX. században uralkodó eszmék befolyása az államra II.*
- 433. *Eötvös Károly: A XIX. században uralkodó eszmék befolyása az államra III.*
- 782. *Farkas Antal—Nagy Sándor: Dugonics-album*
- 823. *Földtámadt Szeged*
- 48. *Ivánkovics János: A Szeged-alsóvárosi templom története*
- 668. *Kanya Pál: Honunk és az ausztriai birodalom*
- 628. *Kennan György: Szibéria*
- 103. *Kovacsóczy Mihály: Árpádia*
- 704. *Kun Lajos dr.: Természettudományi füzetek*
- 729. *Kulinyi Zsigmond: Szeged új kora*
- 102. *Lázár Gyula dr.: Mária Lujza, a franciák császárnője*
- 141. *Miletz János: Gizella első koronás magyar királyné élete*
- 263. *Neményi Ambrus: Kortörténelmi rajzok*
- 719. *Oltványi Pál: A szegedi plébánia krónikája*
- 785. *Orbán Balázs: A székelyföld leírása I.*
- 786. *Orbán Balázs: A székelyföld leírása II.*
- 787. *Orbán Balázs: A székelyföld leírása III.*
- 788. *Orbán Balázs: Brassó leírása*
- 238. *Prescott V. H.: V. Károly császár lemondása*
- 282. *P. Szathmáry Károly: Balassa Bálint*
- 257. *Remellay Gusztáv: Szt. István, Magyarország I. királya*
- 725. *Reizner János: Szeged története I.*
- 726. *Reizner János: Szeged története II.*
- 727. *Reizner János: Szeged története III.*
- 728. *Reizner János: Szeged története IV.*
- 773. *Reizner János: A régi Szeged*
- 109. *Sárváry Elek: Történelmi képek*
- 663. *Somogyi Ferenc: Egyetemes világtörténet I.*
- 672. *Somogyi Ferenc: Egyetemes világtörténet II.*
- 687. *Stanley M. H.: Legsötétebb Afrikából I.*
- 688. *Stanley M. H.: Legsötétebb Afrikából II.*

¹⁹⁵ A 422., 423., 431., 432., 433. számú könyvek szerzője helyesen *Eötvös József*.

689. *Stanley M. H.*: Legsötétebb Afrikából III.
 74. *Sz. M.*: Egy Garibaldi-önkéntes kalandjai
 92. *Szalay László dr.*: A nagyvárosok földrajzi fekvéséről
 178. *Szász Károly*: Mária magyar királyné
 774. *Szentklárai Jenő dr.*: Száz év Délmagyarország újabb történetéből
 311. *Szilágyi Sándor*: A magyar nemzet története I.
 312. *Szilágyi Sándor*: A magyar nemzet története II.
 313. *Szilágyi Sándor*: A magyar nemzet története III.
 314. *Szilágyi Sándor*: A magyar nemzet története IV.
 315. *Szilágyi Sándor*: A magyar nemzet története V.
 316. *Szilágyi Sándor*: A magyar nemzet története VI.
 317. *Szilágyi Sándor*: A magyar nemzet története VII.
 318. *Szilágyi Sándor*: A magyar nemzet története VIII.
 319. *Szilágyi Sándor*: A magyar nemzet története IX.
 320. *Szilágyi Sándor*: A magyar nemzet története X.
 676. *Szilágyi Sándor*: Vértanúk a magy. történelemből
 708. *Thaly Kálmán*: Rákóczi Ferenc ifjúsága
 677. *Toldy László dr.*: Kereskedelmi földrajz
 95. *Vachot Imre*: A honvédek könyve
 698. *Varga Ferenc*: Szeged város története

Regények és elbeszélések

160. A föld utolsó napja
 196. *Abafi Lajos*: Mikes Kelemen
 200. *Arnóthi*: Föld alatt
 202. *Alphonse Daudet*: A nábob
 287. *About Edmond*: A becstelen
 190. *Armand Szilveszter*: Pünkösdi rózsza
 596. *Abonyi Lajos*: Az utolsó kurucvilág
 665. A sportvilágból
 5. *Bartalus István*: Egy bukott zenész élete
 8. *Bartalus István*: A kis Pompon
 302. *Bázel Aurél dr.*: Theokritos idilljei
 584. *Bársony István*: Dobogó szívek
 645. *Barlanghy Bence*: A vadember
 50. *Benedek Aladár*: A romlakai kastély¹⁹⁶
 560. *Bellamy Edward*: Visszapillantás 2000-ből 1887. évre
 569. *Békefi Antal*: Egy kis batiszt ruha és más tört.
 116. *B. V.*: Egy szép vipera
 150. *Bernát Gáspár*: A szamarkandi püspök
 201. *Beniczkyné Bajza Lenke*: A porban született
 436. *Beniczkyné Bajza Lenke*: Átültetett virág
 437. *Beniczkyné Bajza Lenke*: Szükség és hajlam
 438. *Beniczkyné Bajza Lenke*: Öt órákor
 439. *Beniczkyné Bajza Lenke*: Szőke mint a búza I.
 440. *Beniczkyné Bajza Lenke*: Szőke mint a búza II.
 441. *Beniczkyné Bajza Lenke*: Tavasz és a szerelem

¹⁹⁶ A szerző neve helyesen: *Benedek Elek*.

442. *Beniczkyné Bajza Lenke*: Hanna
443. *Beniczkyné Bajza Lenke*: Ár és apály
444. *Beniczkyné Bajza Lenke*: Megkéssett fecske
445. *Beniczkyné Bajza Lenke*: Becsületszó
446. *Beniczkyné Bajza Lenke*: Opál
447. *Beniczkyné Bajza Lenke*: Egy szegény leány története
448. *Beniczkyné Bajza Lenke*: A titok
449. *Beniczkyné Bajza Lenke*: Családi hagyomány I.
450. *Beniczkyné Bajza Lenke*: Családi hagyomány II.
451. *Beniczkyné Bajza Lenke*: Arany kígyó
452. *Beniczkyné Bajza Lenke*: Ruth
453. *Beniczkyné Bajza Lenke*: Mindenáron
454. *Beniczkyné Bajza Lenke*: Előítélet és felvilágosultság I.
455. *Beniczkyné Bajza Lenke*: Előítélet és felvilágosultság II.
456. *Beniczkyné Bajza Lenke*: Tűzben
457. *Beniczkyné Bajza Lenke*: Delila
458. *Beniczkyné Bajza Lenke*: Az anyajegy
459. *Beniczkyné Bajza Lenke*: A vér hatalma
460. *Beniczkyné Bajza Lenke*: Nyomavesztett I.
461. *Beniczkyné Bajza Lenke*: Nyomavesztett II.
462. *Beniczkyné Bajza Lenke*: Úri hajlamok
226. *Beniczkyné Bajza Lenke*: Ő az I.
227. *Beniczkyné Bajza Lenke*: Ő az II.
231. *Björnson*: Magnhild
218. *Boisgobey Fortunè*: Az öreg Lecoque
270. *Boisgobey Fortunè*: Mangars gróf leánya I.
271. *Boisgobey Fortunè*: Mangars gróf leánya II.
571. *Born F. György*: A narbonei kastély titkai I.
572. *Born F. György*: A narbonei kastély titkai II.
573. *Born F. György*: A narbonei kastély titkai III.
574. *Born F. György*: A narbonei kastély titkai IV.
575. *Born F. György*: A narbonei kastély titkai V.
576. *Born F. György*: A narbonei kastély titkai VI.
583. *Bogdanovics György*: A bolondot, gazt nem vetik, mégis terem
469. *Bródy Sándor*: Rejtelmek
471. *Bródy Sándor*: Két szőke asszony
472. *Bródy Sándor*: Faust orvos
473. *Bródy Sándor*: Hófehérke
248. *Brühl G.*: A londoni koldus I.
249. *Brühl G.*: A londoni koldus II.
250. *Brühl G.*: A londoni koldus III.
251. *Brühl G.*: A londoni koldus IV.
165. *Bus vitéz*: Senki Pál
104. *Camille Lemmonier*: Hüttlen asszony
213. *Claire de Chandeneux*: A szívtelen
241. *Cherbuliez Viktor*: Holdenis Meta I.
242. *Cherbuliez Viktor*: Holdenis Meta II.
244. *Claretie Gyula*: Nois
445. *Claretie Gyula*: A millió
274. *Catulles Mendées*: A meztelen ember

646. *Csoór Gazsi*: Az én falum
243. *Csiky Gergely*: Fényképek
626. *Csiky Gergely*: A patak hidja
138. *Dewall János*: Egy férfiú
276. *Daudet Ernő*: A kilépett szerzetes
277. *Daudet Ernő*: A bűnös férj
478. *Daudet Alfons*: Jack
670. *Daudet Alfons*: Taraskoni Tartarin uram jeles kalandjai
587. *Diquet Károly*: A hóhér gyermeke
32. *Dumas Sándor id.*: A bandita
219. *Dumas Sándor id.*: A monsoreau-i hölgy I.
220. *Dumas Sándor id.*: A monsoreau-i hölgy II.
82. *Erlburg Lajos*: Szív és világ
135. *Énault Lajos*: A vak gróf
216. *Egri Gyula*: Júlia szerelme
303. Egy valódi népbárát. — Párbeszéd
424. *Eötvös József*: A nővérek
427. *Eötvös József*: A karthausi
428. *Eötvös József*: A falu jegyzője I.
429. *Eötvös József*: A falu jegyzője II.
430. *Eötvös József*: A falu jegyzője III.
33. *Freytag Gusztáv*: Kalmár és báró I.
34. *Freytag Gusztáv*: Kalmár és báró II.
53. *Ferenczy József*: Rousseau. Tüködarabok
215. *Feuillet Oktáv*: Bellah
224. *Feuillet Oktáv*: A halott
275. *Feuillet Oktáv*: Az özvegy
567. *Feuillet Oktáv*: Trécoeur Júlia
221. *Fortunè du Boisgobey*: A kék fátyol I.
222. *Fortunè du Boisgobey*: A kék fátyol II.
225. *Fran-czi*: Az első szerető
536. *Fogel Antal*: Egy művész szenvedései
561. *Fáy I. Béla*: A jövő nemzedéke
88. *Görbe Geyza*: Rajzok az élet színpadáról
99. *Gyurkovics Aladár*: A szirén
120. *Gaskellné*: Mély titok
148. *Galantai A. E.*: A hontalanok
179. *G. Büttner Júlia*: Örvény a révben
306. *Gutius*: A vádlottak padján
476. *Gárdonyi Géza*: Két menyasszony és más elbeszélések
479. *Gorkij Maxim*: Egy büntett és egyéb történetek
537. *Gorkij Maxim*: Cselkas és egyéb elbeszélések
644. *Gáspár Ferenc*: Negyvenezer mérföld
695. *Gálfy István*: A hiéna
310/a *Hang Ferenc*: A törvényszék drámái
310/b *Harmath Lujza*: Két világból
42. *Hoffmann Ferenc*: Mindenki saját szerencsájának kovácsa
71. *Hoffer Endre*: Az 1848-iki reakció és ellenforradalom
98. *Hrabovszki Lajos*: Thurzán familia
487. *Herczeg Ferenc*: Fenn és lenn

502. *Herczeg Ferenc*: Gyurkovics lányok
551. *Honoré de Balzac*: A harmincéves asszony
234. *Hugh Convey*: Az álomlátó
601. *Hugh Convey*: Beatrice házassága I.
602. *Hugh Convey*: Beatrice házassága II.
620. *Hugh Convey*: Élő halott I.
621. *Hugh Convey*: Élő halott II.
597. *Hugo Viktor*: A nyomorultak I.
598. *Hugo Viktor*: A nyomorultak II.
599. *Hugo Viktor*: A nyomorultak III.
174. *Hugo Viktor*: Egy halálra ítélt utolsó napja
617. *Hugo Viktor*: Egy bűn
612. *Halma Mihály*: Egy rendőrkém naplója
182. *James György*: Robin Hood
321. *Jókai Mór*: Erdély aranykora¹⁹⁷
322. *Jókai Mór*: Török világ Magyarországon I.
323. *Jókai Mór*: Török világ Magyarországon II.
324. *Jókai Mór*: Egy magyar nábob I.
325. *Jókai Mór*: Egy magyar nábob II.
326. *Jókai Mór*: Kárpáthy Zoltán
327. *Jókai Mór*: Janicsárok végnapjai
328. *Jókai Mór*: Hétköznapiak
329. *Jókai Mór*: A régi jó táblabírák
330. *Jókai Mór*: Csataképek
331. *Jókai Mór*: Dekameron I.
332. *Jókai Mór*: Dekameron II.
333. *Jókai Mór*: Dekameron III.
334. *Jókai Mór*: Árnyképek
335. *Jókai Mór*: Szegény gazdagok
336. *Jókai Mór*: Népvilág
337. *Jókai Mór*: Politikai divatok
338. *Jókai Mór*: Szomorú napok
339. *Jókai Mór*: Véres könyv
340. *Jókai Mór*: Délvirágok. — Óceánia
341. *Jókai Mór*: Hangok a vihar után
342. *Jókai Mór*: A vadon virágai
343. *Jókai Mór*: Erdélyi képek
344. *Jókai Mór*: Az új földesúr
345. *Jókai Mór*: Milyenek a nők? — Milyenek a férfiak?
346. *Jókai Mór*: Egy az Isten I.
347. *Jókai Mór*: Egy az Isten II.
348. *Jókai Mór*: Mire megvénülünk
349. *Jókai Mór*: A kőszívű ember fiai I.
350. *Jókai Mór*: A kőszívű ember fiai II.
351. *Jókai Mór*: Az elátkozott család
352. *Jókai Mór*: Névtelen vár I.
353. *Jókai Mór*: Névtelen vár II.

¹⁹⁷ A katalógusban szereplő Jókai művek a 100 kötetes díszkiadás (1894—1898) darabjai. E díszkiadásról lásd e publikáció 178. sz. jegyzetét.

354. *Jókai Mór*: Felfordult világ. — Észak honából. — Debreceni lunatikus
355. *Jókai Mór*: Szélszend alatt. — Az életből ellesve
356. *Jókai Mór*: A magyar előidőkből. — Egy asszonyi hajszál
357. *Jókai Mór*: Novellák
358. *Jókai Mór*: Színművek I.
359. *Jókai Mór*: Színművek II.
360. *Jókai Mór*: Színművek III.
361. *Jókai Mór*: Szerelem bolondjai
362. *Jókai Mór*: Fekete gyémántok
363. *Jókai Mór*: És mégis mozog a föld I.
364. *Jókai Mór*: És mégis mozog a föld II.
365. *Jókai Mór*: Az aranyember I.
366. *Jókai Mór*: Az aranyember II.
367. *Jókai Mór*: Enyim, tied, övé I.
368. *Jókai Mór*: Enyim, tied, övé II.
369. *Jókai Mór*: Virradóra
370. *Jókai Mór*: Föld felett. — Véres kenyér. — A szegénység útja
371. *Jókai Mór*: Rab Ráby
372. *Jókai Mór*: A jövő század regénye I.
373. *Jókai Mór*: A jövő század regénye II.
374. *Jókai Mór*: Az élet komédiásai I.
375. *Jókai Mór*: Az élet komédiásai II.
376. *Jókai Mór*: A Damokosok
377. *Jókai Mór*: Szép Michael
378. *Jókai Mór*: Targallyak
379. *Jókai Mór*: Egész az északi pólusig. — Aki a szívét a homlokán hordja.
380. *Jókai Mór*: Bálványosvár
381. *Jókai Mór*: Megtörtént regék
382. *Jókai Mór*: Akik kétszer halnak meg I.
383. *Jókai Mór*: Akik kétszer halnak meg II.
284. *Jókai Mór*: Görögtűz
385. *Jókai Mór*: Egy hírhedett kalandor
386. *Jókai Mór*: Szabadság a hó alatt
387. *Jókai Mór*: Szeretve mind a vérpadig I.
388. *Jókai Mór*: Szeretve mind a vérpadig II.
389. *Jókai Mór*: Még egy csokrot
390. *Jókai Mór*: Egy játékos, aki nyer
391. *Jókai Mór*: A lőcsei fehér asszony I.
392. *Jókai Mór*: A lőcsei fehér asszony II.
393. *Jókai Mór*: A három márványfej
394. *Jókai Mór*: A kiskirályok I.
395. *Jókai Mór*: A kiskirályok II.
396. *Jókai Mór*: A tengerszemű hölgy
397. *Jókai Mór*: A lélekidomár I.
398. *Jókai Mór*: A lélekidomár II.
399. *Jókai Mór*: A gazdag szegények
400. *Jókai Mór*: Rákóczi fia
401. *Jókai Mór*: Fráter György I.
402. *Jókai Mór*: Fráter György II.
403. *Jókai Mór*: Péter Péter. — Asszonyt kísér

404. *Jókai Mór*: A cigány báró. — Minden poklokon keresztül
405. *Jókai Mór*: Nincsen ördög. — A Maglay család. — Aki holta után áll bosszút
406. *Jókai Mór*: A fekete vér. Lenczi fráter
407. *Jókai Mór*: A két Trenk. — Trenk Frigyes
408. *Jókai Mór*: Sárga rózsza. — A kraó. — A három királyok csillaga
409. *Jókai Mór*: Magnéta. — Tégy jót
410. *Jókai Mór*: De kár megvénülni
411. *Jókai Mór*: Napraforgók. — Újabb beszélek
412. *Jókai Mór*: Őszi fény. — Újabb elbeszélések
413. *Jókai Mór*: Mesék és regék
414. *Jókai Mór*: A barátfalvi lévita. — Újabb elbeszélések
415. *Jókai Mór*: Levente. — Utazás egy sírdomb körül
416. *Jókai Mór*: Életemből I.
417. *Jókai Mór*: Életemből II.
418. *Jókai Mór*: Költemények I.
419. *Jókai Mór*: Költemények II.
420. *Jókai Mór*: A Jókai jubileum története
488. *Jósika Miklós*: Abafi
489. *Jósika Miklós*: Az utolsó Batori
490. *Jósika Miklós*: A csehek Magyarországon
491. *Jósika Miklós*: Zrínyi a költő
492. *Jósika Miklós*: A könnyelműek
493. *Jósika Miklós*: II. Rákóczi Ferenc I.
494. *Jósika Miklós*: II. Rákóczi Ferenc II.
495. *Jósika Miklós*: Eszter
496. *Jósika Miklós*: A rom titkai
497. *Jósika Miklós*: A hat Uderszky leány I.
498. *Jósika Miklós*: A hat Uderszky leány II.
499. *Jósika Miklós*: A két barát
500. *Jósika Miklós*: A zöld vadász
501. *Jósika Miklós*: A magyar kényurak
502. *Jósika Miklós*: Két királynő
503. *Jósika Miklós*: Regényes képletek
504. *Jósika Miklós*: A szegedi boszorkányok
505. *Jósika Miklós*: Az első lépés veszélyei
506. *Jósika Miklós*: Akarat és hajlam
507. *Jósika Miklós*: Jó a tatár
508. *Jósika Miklós*: Pigmalion vagy egy magyar család Párizsban
509. *Jósika Miklós*: A rejtett seb
510. *Jósika Miklós*: A tudós leánya
511. *Jósika Miklós*: A gordiusi csomó
512. *Jósika Miklós*: Novellák
513. *Jósika Miklós*: Két mostoha
514. *Jósika Miklós*: Két élet
515. *Jósika Miklós*: A végváriak
516. *Jósika Miklós*: Visszhangok
517. *Jósika Miklós*: Az élet útjai
518. *Jósika Miklós*: Élet és tündérhon
519. *Jósika Miklós*: Klára és Klári
520. *Jósika Miklós*: Várt leány várat nyer

521. *Jósika Miklós*: Ami késik, nem múlik
522. *Jósika Miklós*: Sziklarózsa
523. *Jósika Miklós*: Egy magyar család I.
524. *Jósika Miklós*: Egy magyar család II.
525. *Jósika Miklós*: Egy magyar család III.
526. *Jósika Miklós*: Egy magyar család IV.
527. *Jósika Miklós*: A szegény ember dolga csupa komédia
564. *Jules Saint*: Félix. Politikai szerelem
164. *Kaposi Béla*: A tábornok úr fia
659. *Kálmán Mór dr.*: Magyar olvasókönyv
191. *Kármán József*: Fanny hagyományai
192. *Kármán József*: Kármán Józsefről¹⁹⁸
485. *A. Conan Doyle*: A nábob kincse
113. *Kempelen Riza* beszélői I.
114. *Kempelen Riza* beszélői II.
115. *Kempelen Riza* beszélői III.
623. *Koncz*: Rajzok
86. *Kosovicz Rezső*: Ilyen az élet
36. *Kovács Pál*: Farsangi kalandok
90. *Koltai Virgil dr.*: Burns Róbert
610. *Lendvay Miklós*: Ágról ágra
619. *Lermontov*: Korunk hőse
171. *Mikszáth Kálmán*: A fészek regényei
486. *Mikszáth Kálmán*: Az eladó birtok
613. *Mikszáth Kálmán*: Urak és parasztok
618. *Mikszáth Kálmán*: A tót atyafiak
669. *Mikszáth Kálmán*: Az apró dzsenteri és a nép
670. *Mikszáth Kálmán*: Tekintetes vármegye
189. *Mignon*: Manon Lescaut és Desgrieux lovag
195. *Miss Braddon*: A temető titkai
236. *Mészáros István*: Cigányvér
259. *Margitay Dezső*: Feltámadás után
260. *Márkus József*: Kikapós menyecskék
261. *Márkus József*: Csintalan történetek
272. *Mariotti Emil*: A pap halála
470. *Milkó Izidor*: Római mozaik
682. *Mühlbach Lujza*: Marie Antoinette és fia
716. Munkálatok
783. Magyar regénycsarnok 1882. évről I.
784. Magyar regénycsarnok 1882. évről II.
151. *Montépin Xavér*: A szerelem őfensége I.
152. *Montépin Xavér*: A szerelem őfensége II.
153. *Montépin Xavér*: A szerelem őfelsége III.
154. *Montépin Xavér*: A gyilkos királynő I.
155. *Montépin Xavér*: A gyilkos királynő II.
156. *Montépin Xavér*: A szép özvegy
157. *Montépin Xavér*: Párizsi dráma
158. *Montépin Xavér*: Öngyilkos hercegi család

¹⁹⁸ Eredetiben így.

159. *Montépin Xavér*: Vénusz szerelmei
175. *Montépin Xavér*: Pénz őfelsége I.
176. *Montépin Xavér*: Pénz őfelsége II.
177. *Montépin Xavér*: Pénz őfelsége III.
186. *Montépin Xavér*: Borzasztó történet
203. *Montépin Xavér*: A két feleség I.
204. *Montépin Xavér*: A két feleség II.
212. *Montépin Xavér*: A jósnő I.
212. *Montépin Xavér*: A jósnő II.
214. *Montépin Xavér*: Az éj királynője
217. *Montépin Xavér*: Az ördög bábjai
256. *Montépin Xavér*: A szőke boszorkány
262. *Montépin Xavér*: Valentine férjei
278. *Montépin Xavér*: A macskaszem I.
279. *Montépin Xavér*: A macskaszem II.
280. *Montépin Xavér*: A férj kedvese
308. *Mrs. Craik (Miss Mulock)*: Két árva története
112. *Nixarpa Eiluj*: Ilona
258. *Németh Ignác*: Elbeszélések, rajzok
305. *Naményi Lajos*: Sárossi album
563. *Nagyváradi Mira*: Örök törvény
658. III. Napoleon uralkodása
266. *Ohnet György*: Az élet harcai. A hámosos
291. *Ohnet György*: A bánya I.
292. *Ohnet György*: A bánya II.
293. *Ohnet György*: A Croix-Mort grófnők I.
294. *Ohnet György*: A Croix-Mort grófnők II.
590. *Pauly Arnold*: A bosszúálló esküje I.
591. *Pauly Arnold*: A bosszúálló esküje II.
592. *Pauly Arnold*: A bosszúálló esküje III.
594. *Palotás Fausztin*: A kapitányságból
595. *Palotás Fausztin*: Tanyai történetek
684. *Palotás Fausztin*: A mi parasztjaink
304. *Paral Bertalan*: Apró történetek
565. *Perjéssi Lajos*: A tanító kisasszony regénye
93. *Petőfi Sándor*: A hóhér kötele
237. *Péter Gábor*: Porszemek
568. *Popperass Pál*: A királynő titka I.
569. *Popperass Pál*: A királynő titka II.
239. *Pontmartin*: D' Aurebonne marquisné
265. *Ponson du Terrail*: Egy szegény ember szerelme
655. *Prévost Marcel*: Félszüzek
51. *Pierce Egan*: Márvány szív I.
52. *Pierce Egan*: Márvány szív II.
117. *Pierce Egan*: A szép Liliás I.
118. *Pierce Egan*: A szép Liliás II.
119. *Pierce Egan*: A szép Liliás III.
273. *P. G.* A kék vér
80. *Rajkai F.*: Vörös malom I.
81. *Rajkai F.*: Vörös malom II.

91. *Reviczky Gyula*: Margit szerencséje
 105. *Reviczky Gyula*: Apai örökség
 128. *Révai Pál*: A púpos I.¹⁹⁹
 129. *Révai Pál*: A púpos II.
 106. *Richebourg Emil*: A balsors gyermeke I.
 107. *Richebourg Emil*: A balsors gyermeke II.
 108. *Richebourg Emil*: A balsors gyermeke III.
 185. *Richebourg Emil*: Egy szerencsétlen menyasszony
 198. *Richebourg Emil*: A szép énekesnő
 160. *Richebourg Emil*: Öld meg a nőt
 715. *Rive B.*: A házasság
 481. *Roberts Sándor*: Lou
 73. *Rózsaági Antal*: Egy gombostű
 149. *Schwarcz Mária Zsófia*: A munka gyermekei
 661. *Scossa Dezső*: Az élet iskolája
 194. *Sirven Alfréd*: Két férj
 209. Sötét idők. Gr. Ráday Gedeon idejéből
 463. *Sienkiewicz Henrik*: Quo vadis?
 474. *Sienkiewicz Henrik*: Dráma a falun
 121. *Sue Jenő*: Egy hercegnő
 122. *Sue Jenő*: Bastien Frigyes
 123. *Sue Jenő*: Pokol tüze
 124. *Sue Jenő*: Madelaine
 125. *Sue Jenő*: Mihály rokon (A restség)
 126. *Sue Jenő*: A milliomosok (A fösვნყყყ)
 127. *Sue Jenő*: Gasterini orvos (A torkosság)
 267. *Sue Jenő*: Párizsi titok I.
 268. *Sue Jenő*: Párizsi titok II.
 269. *Sue Jenő*: Párizsi titok III.
 45. *Sand Georges*: A percemonti várkastély
 603. *Szabó Endre*: A szusz
 142. *Szabó Richárd*: Regény és való
 143. *Szabó Richárd*: Szerelem és lemondás
 144. *Szabó Richárd*: Nőszerelem
 683. Szemelvények a váci növendékapság „Pázmány-Egylet”-ének I.²⁰⁰
 686. Szemelvények a váci növendékapság „Pázmány-Egylet”-ének II.²⁰¹
 44. *Sziklay János*: Egy magyar testőr
 552. *Szinéri György*: Banda
 77. *Szujaneczky Antal*: Matild és Vilma
 484. *Táborn József*: Korhadtt oszlopok
 133. *Tolnay Lajos*: A somvári Fényes Ádám úr
 173. *Tolnay Lajos*: A jubilánsok
 181. *Tolnay Lajos*: Eladó birtok
 286. *Tolnay Lajos*: Az új főispán
 566. *Tolnay Lajos*: A mi fajunk
 627. *Tolnay Lajos*: A báróné ténsasszony

¹⁹⁹ A szerző neve helyesen: *Féval, Paul*.

²⁰⁰ Eredetiben így.

²⁰¹ Eredetiben így.

475. *Tolsztoj Leó*: A házasság regénye
549. *Tömörkény István*: Szegedi parasztok és egyéb urak
717. *Tömörkény István*: Vizenjáró és kétkezi munkások
723. *Tömörkény István*: Jegenyék alatt
136. *Tóth Lőrinc*: Sötét időkben
208. *Tóvölgyi Titusz*: Az új világ
172. *Turgenyev Iván*: Első szerelem
184. *Turgenyev Iván*: Bazarov
604. *Újlaki Antal*: Gyógyíthatatlanok
69. *Várady Antal*: A szív örvényei
553. *Várady Dezső*: Fekete világ
229. *Várossy Gyula*: Apák bűne I.
230. *Várossy Gyula*: Apák bűne II.
600. *Várossy Gyula*: Gyémánt a homokban
614. *Várossy Gyula*: Vörös Dániel
539. *Váncza Mihály ifj.*: Föld alatt és föld fölött
647. *Vas Gereben*: Pörös atyafiak
648. *Vas Gereben*: Nagy idők, nagy emberek
649. *Vas Gereben*: A nemzet napszámosai
650. *Vas Gereben*: Egy alispán
651. *Vas Gereben*: Tekintetes urak
652. *Vas Gereben*: Régi jó idők
653. *Vas Gereben*: Jurátus élet
654. *Vas Gereben*: Garasos arisztokrácia
132. *Verne Gyula*: A doktor eszméje
477. *Verne Gyula*: A lángban álló szigettenger
482. *Verne Gyula*: Andrásfalvi de Andrásfalva
656. *Verne Gyula*: Utazás a holdba és a hold körül
657. *Verne Gyula*: Kéraban a vasfejű
288. *Verner G.*: Az oltárnál
233. *J. Virág Béla*: A rózsák betege
483. *Viola Mihály*: Divatos népek
94. *Vachott Imre*: A honvéd őrangyala
111. *Vértesi Arnold*: A nyomorúság iskolája
252. *Vértesi Arnold*: A debreceni diák
283. *Vértesi Arnold*: Csiricsári Bertalan úr öméltósága
289. *Vértesi Arnold*: Öngyilkosok
70. *Vészöcs Géza*: Egy asszony miatt
247. *Vörösmarty Mihály*: Beszélyek és regék
593. *Zempléni Gyula*: Dekameron v. 100 elbeszélés
290. *Zetter Károly*: Családi bosszú
285. *Zola Emil*: Elbeszélések Ninonhoz
464. *Zola Emil*: Igazság I.
465. *Zola Emil*: Igazság II.
466. *Zola Emil*: Germinal
467. *Zola Emil*: Munka I.
468. *Zola Emil*: Munka II.
480. *Zola Emil*: Pascal orvos
588. *Zola Emil*: Nana I.
589. *Zola Emil*: Nana II.

40. *Asbóth János*: Egy bolyongó tárcájából I.
41. *Asbóth János*: Egy bolyongó tárcájából II.
714. *Dr. Angyal János*: Divina Comédiája
139. Átszámító könyvecske. Útmutató Szeged város belterületéről. A budapesti hírlapszedőkör 1884. évi jelentése. Az új ipartörvény. Az itteni első nyomdai szabadalom százados évfordulója
183. A „Szegedi Híradó” karácsonyi könyve 1895.
210. A „Szegedi Híradó” karácsonyi könyve 1897.
193. A „Szegedi Napló” karácsonyi könyve 1894.
301. A „Szegedi Napló” karácsonyi könyve 1898.
300. A „Szegedi Napló” karácsonyi könyve 1899.
299. A „Szegedi Napló” karácsonyi könyve 1900.
703. *Báttaszéki Lajos dr.*: Alföldi képes emlékkönyv
718. *Bárczel Aurél dr.*: Thukidides beszédei
696. *Békefi Antal*: A Dugonics-társaság évkönyve
690. *Beuren Ottó dr.*: A szabadkőművesség
38. *Beöthy Zsolt*: Beszélyek
84. *Baross Gábor dr.*: Euripides
147. *Bornemissza Yvó*: 150 bordal
625. *Chovancsák István*: Szubjektív elem Molière drámáiban
223. *Eckstein Ernő*: Mulatságos történetek
145. *Endrődi Dániel*: A középiskolai kérdésről
89. *Endrődy Sándor*: Balatoni ég alatt
421. *Eötvös Károly*: Gondolatok
426. *Eötvös Károly*: Emlék- és ünnepi beszédek
434. *Eötvös Károly*: Br. Eötvös József beszédei I.
435. *Eötvös Károly*: Br. Eötvös József beszédei II.
146. *Gelléri Mór*: A nők munkaköre
163. *Gelléri Mór*: Betegség esetén való segélyezésről szóló törvény
162. *Gladolus*: Tárca
690. *Gyürki Antal*: Töredékek
9. *Havas Antal*: Afrikai képek
235. *Justh Zsigmond*: Káprázatok
616. *Kákai Aranyos*: Szeged pusztulása ²⁰²
101. *Kapossi József*: Graciella
100. *Kerekgyártó Elek*: Tompa Mihály költészete
606. „Kakas Márton” naptára
608. *Kölcsey Ferenc*: Próza munkák
667. *Kovács János*: Szegedi tájékoztató, ismertető
666. *Lakatos Károly*: Magyarország nappali orvmadarai
710. *Lubrich Ágost*: Neveléstudomány I.
711. *Lubrich Ágost*: Neveléstudomány II.
712. *Lubrich Ágost*: Neveléstudomány III.
713. *Lubrich Ágost*: Neveléstudomány IV.
585. *Márkus István*: Párizs Amerikában
664. *Mayer Miklós*: A rózsatenyésztés
699. Magyarország rendeletek tára I.

²⁰² Kákai Aranyos No. 3. = *Mikszáth Kálmán*.

- 700. Magyarországi rendeletek tára II.
- 701. *Molnár György*: Lear király
- 48. Munkások egészségügyi naptára
- 706. Nagy papok életrajza
- 772. *Paulovics Márton*: Magyarország összes városainak vagyoni állapota
- 679. *Porzolt Jenő*: A korcsolyázás kézikönyve
- 721. *Raich J. M. dr.*: Shakespeare és a katolikus vallás
- 581. *Révész Imre*: Kálvin élete
- 673. *Rótkopf Gábor*: Honművész
- 76. *Rotter Bertalan*: Köbszámítás és átváltoztatási táblázatok
- 161. Szegedi útmutató
- 778. *Schmittely József*: A „Pesti Hírlap” naptára 1891.
- 662. *Szabó Mihály*: A házi nevelés alapelvei
- 622. *Sziklay Károly dr.*: Három felvonás
- 709. *Scheidemacher Károly dr.*: Lélek és agyvelő
- 131. *Simonsky Lucian*: Az elveszett kézirat
- 97. A „Szegedi Híradó” karácsonyi könyve
- 54. *Szász Károly*: Az ember tragédiája
- 55. *Szebeszta Károly*: Lélektani rajzok
- 57. *Szulik József*: Denta
- 681. Tanulmány a közmondásokról
- 35. *Tolsztoj Leó*: Mi a művészet
- 707. *Tokodi Ödön*: Országos törvények
- 775. *Vachott Imre*: Losonci Phönix
- 68. *Vachott Imre*: Petőfi Sándor élete és művei
- 605. *Zsoldos Ignác*: Seneca munkái

Színművek

- 59. *Aristophanes*: A békák
- 6. *Csiky Gergely*: Az ellenállhatatlan
- 582. *Csiky Gergely*: Athalia. A mágusz
- 60. *Czakó Zsigmond*: Végrendelet
- 61. *Czakó Zsigmond*: Leona
- 72. *E. Kovács Gyula*: Don Carlos
- 62. *Északy Károly*: A cidoni alma
- 63. *Horváth Cirill*: Kuthen
- 64. *Irmay Ferenc*: Az aranypróba
- 65. *Kisfaludy Károly*: A fősvény
- 166. *Katona József*: Bánk Bán
- 66. *Makróczy János*: A becsület szegénye
- 67. *Obernyik Károly*: Örökség
- 697. *Remicz Márk*: Uziel, tragédia 5 felvonásban
- 167. *Shakespeare*: Lear király
- 168. *Shakespeare*: A makrancos hölgy
- 205. *Shakespeare*: Julius Caesar
- 206. *Shakespeare*: Coriolanus
- 207. *Shakespeare*: Hamlet dán királyfi
- 680. *Szinéri György*: Saucha. Történeti dráma 4 felvonásban
- 46. *Torkos László*: Kígyóbőr
- 49. *Tóth Ede*: A kintornás család

- 528. Jövendő I.
- 529. Jövendő II.
- 530. Jövendő III.
- 531. Jövendő IV.
- 730. Képes Folyóirat 1893. I. kötet
- 731. Képes Folyóirat 1893. II. kötet
- 732. Képes Folyóirat 1893. III. kötet
- 733. Képes Folyóirat 1893. IV. kötet
- 734. Képes Folyóirat 1894. I. kötet
- 735. Képes Folyóirat 1894. II. kötet
- 736. Képes Folyóirat 1894. III. kötet
- 737. Képes Folyóirat 1895. I. kötet
- 738. Képes Folyóirat 1895. II. kötet
- 739. Képes Folyóirat 1895. III. kötet
- 740. Képes Folyóirat 1895. IV. kötet
- 741. Képes Folyóirat 1896. I. kötet
- 742. Képes Folyóirat 1896. II. kötet
- 743. Képes Folyóirat 1896. III. kötet
- 744. Képes Folyóirat 1896. IV. kötet
- 745. Képes Folyóirat 1897. I. kötet
- 746. Képes Folyóirat 1897. II. kötet
- 747. Képes Folyóirat 1897. III. kötet
- 748. Képes Folyóirat 1898. I. kötet
- 749. Képes Folyóirat 1898. II. kötet
- 750. Képes Folyóirat 1898. III. kötet
- 751. Képes Folyóirat 1898. IV. kötet
- 752. Képes Folyóirat 1899. I. kötet
- 753. Képes Folyóirat 1899. II. kötet
- 754. Képes Folyóirat 1899. III. kötet
- 755. Képes Folyóirat 1900. I. kötet
- 756. Képes Folyóirat 1900. II. kötet
- 757. Képes Folyóirat 1900. III. kötet
- 758. Képes Folyóirat 1900. IV. kötet
- 759. Képes Folyóirat 1901. I. kötet
- 760. Képes Folyóirat 1901. II. kötet
- 761. Képes Folyóirat 1901. III. kötet
- 762. Képes Folyóirat 1901. IV. kötet
- 763. Képes Folyóirat 1901. V. kötet
- 764. Képes Folyóirat 1902. I. kötet
- 765. Képes Folyóirat 1902. II. kötet
- 766. Képes Folyóirat 1902. III. kötet
- 767. Képes Folyóirat 1902. IV. kötet
- 768. Képes Folyóirat 1903. I. kötet
- 769. Képes Folyóirat 1903. II. kötet
- 770. Képes Folyóirat 1903. III. kötet
- 771. Képes Folyóirat 1903. IV. kötet
- 825. Vasárnapi Újság I.
- 826. Vasárnapi Újság II.

Költemények és mesék

197. *Abafi Lajos*: Tréfás népdalok
188. *Almamiva gróf*: Kalandok hőse
83. *Berzsenyi Dániel*: Költemények
137. *Bodenstädt Frigyes*: Mirza Shaffy dalai
246. *Casanova*: Versei
170. *Czuczor Gergely*: Washington élete
140. *Endrődy Sándor*: Heine költeményei
425. *Eötvös József*: Költemények, elbeszélések, színművek
78. *Erődy Dániel*: A pacsirtadaltól a szatíráig
557. *Farkas Antal*: Költemények
37. *Fejes István*: Költemények
7. *Gregus Ágost*: Népek lantja
307. *Gonda József*: Hangulatok
169. *Kollosi István*: Verőfény
1. *Lukács Pál*: Dalkönyvecske
264. *Merényi László*: Népmesék
75. *Mirza Shaffy* dalai
31. *Móra Ferenc*: Aranyszőrű báránycák
607. Monológok
39. *Papp Kálmán*: Rózsakönyv
254. *Petőfi* összes költeményei I.
255. *Petőfi* összes költeményei II.
296. *Petőfi* összes költeményei diszkótésben
545. *Petrovics László*: Lelkem világából
240. *Pósa Lajos*: Újabb költemények
554. *Pósa Lajos*: Virághullás
558. *Pósa Lajos*: Gyermekversek
624. *Pósa Lajos*: Dalok és regék
824. *Pósa Lajos*: Ibolya
284. *Polczner Árpád*: Költemények
58. *Sárváry Jakab*: Phaedrus
281. *Sz. Nagy Sándor*: Költemények
56. *Szulik József*: Visszhangok
555. Talpra magyar
30. *Tompa Mihály*: Virágregék
132. *Tóth Ede*: Költemények
29. *Tóth Kálmán*: Száz új költemény
134. *Turgenyev Iván*: Költemények prózában
96. *Városi Mihály*: Bordalok
130. *Vilkic Collins*: Két beszély
559. *Váradi Ferenc*: Emlékül²⁰³

42 oldalas nyomtatott füzet.

²⁰³ A borító 4. oldalára nyomva: Wesselényi Géza nyomdája Szeged, Kárász u. — A nyomda Kárász u. 16. sz. alatt volt. — A szegedi nyomdászszakegyleti könyvtárnak 1899. december 30-án 595 magyar és 86 német nyelvű, összesen 681 kötete, 1904-ben — e katalógus tanúsága szerint — 828 magyar nyelvű kötete volt. A szakegyleti taglétszám 1899 végén 74, 1903 végén 122. Egy tagra tehát 1899 végén 9,2, 1903 végén 6,8 kötet jutott, még így is jóval több, mint a szobafestősegédek esetében láttuk. Az egy főre jutó kötettség 1903. évi csökkenése a taglétszám ekkori igen gyors növekedésének következménye. A könyvtárt két könyvtáros kezelte, akiknek évente — ezekben az esztendőkből — a szakegyleti közgyűlés 10—10 K tiszteletdíjat szavazott meg. (Lásd e kiadvány 19., 23., 29. sz. dokumentumait.)

AUSGEWÄHLTE DOKUMENTE ZUR GESCHICHTE DER SOZIALISTISCHEN
GEWERBLICHEN ORGANISIERUNG DER INDUSTRIEARBEITER VON SZEGED
1901—1904

In diesem Band wird die Veröffentlichung der wichtigeren Dokumente, die sich auf die sozialistische gewerbliche Organisation der Szegeder Industriearbeiter von 1890 bis 1918 beziehen, von denen die ersten im Heft XLII der Publikationsreihe „Acta Historica“ erschienen, fortgesetzt. Im Band wird Material aus den Jahren 1901—1904 veröffentlicht; in dieser Zeitspanne beschleunigte sich die Entwicklung der gewerblichen Bewegung in Szeged wie im ganzen Lande kräftig. Gewerkschaften wurden in Landesausmassen gegründet, an diese schlossen sich auch die Szegeder Fachvereine an (die Dokumente 7—16). Es wurden auch einige neue Fachvereine der Industriearbeiter gegründet, diese schlossen sich ebenfalls der Landesorganisation ihres Berufes an. In der Szegeder gewerblichen Bewegung nahm die Rolle der Arbeiterschaft der mittleren Betriebe auf diese Weise an Bedeutung zu. Die Mehrheit der örtlichen gewerblichen Organisationen vereinigte aber nach wie vor kleingewerbliche Arbeiter.

Der Anschluss an die Gewerkschaften erhob die Arbeit der örtlichen Organisationen auf ein höheres Niveau. Das kann auch an den Ausweisen der Kassenumsätze der Gewerkschaften nachgewiesen werden, die den jährlichen Kassenerlös bzw. die Ausgabe bezüglich der örtlichen Gruppierungen mitteilen. Diese Angaben bieten auch für eine vergleichende Analyse eine Möglichkeit. (Dokumente 18, 30—33, 37). Von den sich verstärkenden, an der Mitgliederzahl zunehmenden Szegeder gewerblichen Organisationen haben einige einen erfolgreichen wirtschaftlichen Kampf geführt: die Organisation der Schneider (Dokumente 1—2), der Bauarbeiter (Dokumente 4—6, 38—43), der Arbeiter der Druckereien (Dokumente 20—21) sowie die der Eisen- und Metallarbeiter (Dokument 35). Die wirtschaftlichen Kämpfe und die sozialistische Agitation wurden von den sogenannten freien Organisationen geleitet, die sich innerhalb der gewerblichen Organisationen herausbildeten und im wesentlichen eine illegale Tätigkeit entfalteten (Dokumente 1, 14, 19, 23—25, 28—29, 43).

Der Band verfolgt mit Aufmerksamkeit die Hilfe, mit der die sich verstärkende örtliche sozialdemokratische Parteiorganisation zur gesellschaftlichen Entwicklung beiträgt. Die Parteiorganisation hatte eine initiativ Rolle auch in der Gründung der Gewerkschaftskomitees gespielt (Dokumente 44—47).

1901—1904 legten auch die Szegeder gewerblichen Organisationen einen grösseren Wert auf die kulturelle Erziehung ihrer Mitglieder, als in den Jahren um 1890. Man veranstaltete Kulturfeste und entwickelte die Bibliotheken weiter. (Dokumente 48—52).

Der Band ist bestrebt, die Anfänge der Organisationen der Arbeitgeber sowie ihre ideologischen Äusserungen gegen die sozialistische gewerkschaftliche Bewegung zu dokumentieren (die Dokumente 3, 17, 22, 25—26, 42). Der Kampf der Arbeiter — wie das aus den veröffentlichten Dokumenten hervorgeht — begann auch in Szeged zum Kampf der organisierten Klassen zu werden. Der Kampf der organisierten Arbeiter vereinigte manchmal die wirtschaftlichen und die politischen Forderungen. Ihre Angriffe wurden aber infolge der Gegenangriffe der Kapitalisten mehr als einmal zu Abwehrkämpfen. Die Solidarität mit den ausgeschlossenen Arbeitern anderer Berufe oder mit solchen in Budapest kam als eine Form des Kampfes ebenfalls vor. Alles dieses zeigt — im Vergleich vor der Jahrhundertwende — ein weit höheres Niveau des Klassenkampfes des Proletariats.

Der Band veröffentlicht die Dokumente in sachlicher Gruppierung, innerhalb dieser in chronologischer Reihenfolge. Die Anmerkungen enthalten im Interesse des besseren Verstehens, der genaueren Auswertung, zur Erforschung der wichtigeren heimischen und internationalen Zusammenhänge zahlreiche Angaben. Auch die bibliographischen Angaben sind unter den Anmerkungen zu finden.

TARTALOM

ELŐSZÓ	3
RÖVIDÍTÉSEK	7
<i>A szegedi szabómunkások 1901. évi sztrájkja</i>	
1. A <i>Népszava</i> tudósítása a bérmozgalmat előkészítő szabómunkás gyűlésről (1901. február 19.)	9
2. A <i>Szegedi Napló</i> cikke a szabómunkások sztrájkharcáról (1901. március 20.)	11
<i>Szegedi lap állásfoglalása a szocialista szakszervezeti mozgalom ellen 1902-ben</i>	
3. A <i>Szegedi Híradó</i> cikke az angol szakszervezeti szövetséget és a nemzetközi munkásmozgalom megalkuvó irányzatait állítja példaként a szervezkedő munkások elé (1902. január 4.)	13
<i>A szegedi építőmunkások 1902. június 2—6. közötti sztrájkmozgalma</i>	
4. A <i>Szegedi Híradó</i> cikke az építőmunkássztrájk megindulásáról (1902. június 3.)	15
5. A <i>Közműves</i> című szaklap közli a Szegedi Cipész- és Csizmadiamunkások Szakegyletéről (1902. július 1.)	19
6. A <i>Közműves</i> című szaklap cikke a szegedi építőmunkásmozgalom helyzetéről (1903. április 1.)	20
<i>Szociáldemokrata szakmai szervező gyűlések Szegeden 1903—1904-ben. Helyi szakegyletek csatlakozása az országos szakszervezetekhez</i>	
7. A <i>Szabók Szaklapja</i> tudósít a Szabómunkások és Munkásnők Országos Szakegylete szegedi csoportjának megalakulásáról (1903. január 10.)	22
8. Az <i>Alföldi Munkáslap</i> híradása a Magyarországi Vas- és Fémmunkások Központi Szövetsége szegedi csoportjának megalakulásáról (1903. július 24.)	22
9. A <i>Cipész</i> című szaklap közli a Szegedi Cipész- és Csizmadiamunkások Szakegyletéről szóló tudósítást (1903. december 1.)	23
10. A <i>Népszava</i> híradása a hajóácssegédek szakegyletének megalakítását előkészítő értekezletről (1904. február 27.)	24
11. A <i>Festők Szaklapja</i> közli a tudósítást a szegedi festőmunkások szakegyletének az országos szövetséghez való csatlakozásáról (1904. július 16.)	25
12. Főispáni jelentés a földművelésügyi miniszterhez az 1904. júliusi szegedi szociáldemokrata szakmai szervező gyűlésekről (1904. augusztus 19.)	26
13. Jegyzőkönyv a Magyarországi Építőmunkások Országos Szövetsége szegedi csoportjának megalakulásáról (1904. augusztus 31.)	27
14. A <i>Szabók Szaklapja</i> hirt ad a szabómunkások Szegeden tartott kerületi értekezletéről (1904. szeptember 10.)	30
15. A <i>Szabók Szaklapja</i> közli a szegedi szabómunkásgyűlésről szóló tudósítást (1904. október 8.)	30
16. A <i>Szegedi Napló</i> tudósítása a vasúti munkások szervező gyűléséről (1904. november 22.)	31
<i>A szegedi munkáltatók egységes szervezetének létrehozását célzó mozgalom megindulása</i>	
17. A <i>Szegedi Napló</i> cikke a helyi munkáltató szervezet megalakítására irányuló törekvésekről (1904. április 28.)	33
<i>A nyomdai munkások segélyzőegyesülete szegedi kerületének és szakegyletük szegedi csoportjának működése 1900—1904. Az 1903—1904. évi árszabálymozgalom</i>	
18. A Magyarországi Könyvnyomdászok és Betűöntők Segélyzőegyletének kiadásait szemléltető táblázat néhány jelentősebb kerület és segélyezési ágak szerint csoportosítva — Szerkesztői összeállítás — (1901—1904)	34—35

19. A <i>Typographia</i> című szaklap közli a könyvnyomdász szakegylet szegedi csoportjának 1903. évi közgyűléséről szóló beszámolót (1903. március 27.)	35
20. A nyomdászszakegylet 1903. augusztus 15—16-án tartott I. országos kongresszusának jegyzőkönyve közli Gyürey Rudolfnak a szegedi indítványokat előterjesztő felszólalását (1903)	36
21. A <i>Typographia</i> beszámolója az országos árszabály érvényesítéséért indított mozgalom szegedi eseményeiről (1903. október 9.)	38
22. A Vidéki Nyomdatulajdonosok Országos Szövetségének lapja közli Engel Lajos szegedi nyomdatulajdonos, szövetségi elnök felhívását a vidéki nyomdai munkálatatókhoz javaslatok beküldésére az 1903. évi árszabály megváltoztatásának előkészítése céljából (1904. február 1.)	39
23. A <i>Typographia</i> közli a könyvnyomdászszakegylet szegedi csoportjának 1904. évi közgyűléséről szóló tudósítást (1904. február 19.)	41
24. A szegedi kerületi iparfelügyelő jelentése a kereskedelemügyi miniszterhez a Traub-nyomda munkásainak kizárásával kapcsolatos eseményekről (1904. március 10.)	42
25. A <i>Gutenberg</i> című szaklap cikke az árszabály fenntartásáért vívott 1904. márciusi szegedi harcokról (1904. március 25.)	44
26. A <i>Nyomdaipar Magyarországon</i> című lap közli a Vidéki Nyomdatulajdonosok Országos Szövetsége igazgató-választmányi ülésének jegyzőkönyvét az 1903. évi árszabály módosításának szükségességéről (1904. április 15.)	45
27. A <i>Typographia</i> közli a sztrájkoló munkásokat törvénysértően rendszabályozó Engel Lajos megbírságolásáról szóló miniszteri döntést (1904. november 25.)	47
28. A nyomdászszakegyleti központ kiküldöttének visszatekintése a szaklapban az 1903—1904. évi szegedi harcokra és a helyi nyomdatulajdonosok munkásellenes megegyezésére. — Részlet a <i>Typographia</i> szerkesztőjéhez írt levélből — (1907. március 22.)	49
29. A <i>Typographia</i> közli a szegedi nyomdászszakegyleti csoport 1905. évi közgyűléséről szóló tudósítást (1905. március 3.)	52

A szabószakszervezet szegedi és néhány más helyi csoportjának 1903—1904. évi pénztárforgalmát bemutató dokumentumok

30. A <i>Szabók Szaklapja</i> közli a szakszervezet helyi csoportjainak 1903. január 1—1903. május 31. közötti bevételeit és kiadásait feltüntető táblázatot (1903. június 27.)	54—55
31. A <i>Szabók Szaklapja</i> közli a szakszervezet helyi csoportjainak 1903. június 1—1903. december 31. közötti bevételeit és kiadásait feltüntető táblázatot (1904. július 9.)	54—55
32. A <i>Szabók Szaklapja</i> közli a szakszervezet helyi csoportjainak 1904. január 1—1904. június 30. közötti bevételeit és kiadásait feltüntető táblázatot (1904. október 8.)	54—55
33. A <i>Szabók Szaklapja</i> közli a szakszervezet helyi csoportjainak 1904. július 1—1904. december 31. közötti bevételeit és kiadásait feltüntető táblázatot (1905. február 11.)	54—55

Dokumentumok a vas- és fémmunkás szakszervezet szegedi csoportjának 1904. évi működéséről

34. A <i>Vas- és Fémmunkások Szaklapjának</i> híradása a szegedi csoport rendkívüli közgyűléséről (1904. május 5.)	55
35. A szaklap tudósítása a szerelő- és bádogosmunkások gazdasági mozgalmának megindulásáról (1904. október 6.)	55
36. A szaklap híradása a kovácssegédek belépéséről a szegedi vas- és fémmunkás csoportba (1904. november 3.)	56
37. A <i>Vas- és Fémmunkások Szaklapja</i> közli a szövetség szakosztályainak és helyi csoportjainak 1904. január 1—1904. december 31. közötti pénztárforgalmáról szóló kimutatást (1905. április 6.)	56—57

Az 1904. évi szegedi építőmunkássztrájk

38. A <i>Szegedi Napló</i> tudósítása az építőmunkások sztrájkba lépéséről (1904. augusztus 31.)	57
39. Újsághír a sztrájkoló építőmunkások elbocsátásáról (1904. szeptember 7.)	59
40. A <i>Szegedi Napló</i> híradása a szervezett építőmunkásoknak a sztrájkharcban tanúsított kitartásáról (1904. szeptember 11.)	60
41. Újságcikk a sztrájkoló építőmunkások anyagi helyzetének romlásáról és harckészségük csökkenéséről (1904. szeptember 24.)	60
42. A <i>Szegedi Napló</i> szakszervezet- és sztrájkellenes cikke az építőmunkássztrájk befejezése után (1904. október 8.)	61
43. Újságtudósítás az építőmunkások sztrájkbizottsága elleni rendőrségi vizsgálat eredményéről — A <i>Szegedi Napló</i> cikke — (1904. november 11.)	63

A szegedi szociáldemokrata pártszervezet segítése a szakszervezeti fejlődéshez; a helyi szakszervezeti bizottság megalakítása

44. A rendőrség 1904. évi szocialista mozgalmakról szóló jelentése közli a szegedi szociáldemokraták 11-es bizottságának vidéki szakszervezeti bizottságok létesítéséről szóló indítványát a párt 1904. évi kongresszusán (1905.)	65
45. A Szakszervezeti Értesítő hirdása a szegedi szakszervezeti bizottság megalakulásáról (1904. november.)	65
46. A rendőrség 1904. évi szocialista mozgalmakról szóló jelentése közli Révész Sándor szegedi küldött felszólalását a III. országos szakszervezeti kongresszus sztrájkszabályzattal kapcsolatos vitájában (1905.)	66
47. A rendőrség 1904. évi szocialista mozgalmakról szóló jelentése közli a szociáldemokrata párt Csongrád megyei értekezletének határozatait a megyei pártszervezet felállításáról, a pártadó fizetéséről, a párt és szakszervezet viszonyáról, a földmunkások közötti agitációról (1905.)	67

Dokumentumok a szakmai szervezetek kulturális életéből 1901—1904

48. A szegedi szobafestősegédek önképző egyletének könyvtári szabályzata és könyvjegyzéke (1901. január 6.)	69
49. A Szegedi Napló tudósítása a könyvnyomdászszakegylet szegedi csoportjának március 15-i ünnepélyéről (1901. március 19.)	77
50. A szabószakegylet megbízottainak kérelme a polgármesterhez hídvámmentességért és városi fogatok átengedéséért az újszegedi zászlószentelési ünnepségükre történő átvonuláshoz (1902. május 14.)	78
51. A Vas- és Fémmunkások Központi Szövetsége 1903. augusztus 11-i vezetőségi ülésének határozata a szegedi és miskolci csoport könyvtár létesítésére irányuló kérelméről — Részlet a szaklapban közölt jegyzőkönyvből — (1903. augusztus 20.)	79
52. A könyvnyomdászszakegylet szegedi csoportjának könyvtári szabályzata és könyvjegyzéke (1904.)	80
ZUSAMMENFASSUNG	99

Tom I. (1957): GAÁL ENDRE: *Adatok Szeged felszabadulásának történetéhez, 1944—1945* [ENDRE GAÁL: *Données sur l'histoire de la libération de Szeged, 1944—1945*], pp. 3—24. G. SOÓS KATALIN: *A munkásság helyzete és sztrájkharca Szegeden az 1920-as években* [KATALIN G. SOÓS: *Les conditions des ouvriers de Szeged et leurs mouvements de grève dans les années vingt de notre siècle*], pp. 25—55. GULYA KÁROLY: *Kommunisták és baloldali szocialisták tevékenysége Szegeden (1933—1939)* [KÁROLY GULYA: *Les activités des communistes et des socialistes de gauche à Szeged (1933—1939)*], pp. 56—72. M. TÓTH ERZSÉBET: *Adalékok három Csanád megyei nagyközség nemzeti bizottságának történetéhez* [ERZSÉBET M. TÓTH: *Contributions à l'histoire des comités nationaux de trois communes du département de Csanád*], pp. 73—108.

Tom II. (1957): BÁNKÚTI IMRE: *Az Alföld népének harca a török hódítók ellen a mohácsi csata után, 1526—1527* [IMRE BÁNKÚTI: *La lutte du peuple de l'Alföld contre les envahisseurs turcs après la bataille de Mohács, 1526—1527*], pp. 3—30. B. KOVÁCS ERZSÉBET: *A karcagi üveggyár története, 1940—1956* [ERZSÉBET B. KOVÁCS: *Histoire de la verrerie de Karcag, 1940—1956*], pp. 31—57.

Tom III. (1958): KULCSÁR PÉTER: *A magyar államszervezés néhány problémája. István és Ajtony harca* [PÉTER KULCSÁR: *Quelques problèmes de l'organisation de l'État hongrois. La lutte entre Étienne et Ajtony*], pp. 3—39.

Tom IV. (1958): KÖPÖSDI VERA: *A mezőgazdasági munkásság mozgalmi Békés megyében 1905—1907-ben* [VERA KÖPÖSDI: *Les mouvements de grève des ouvriers agricoles dans le département de Békés au cours des années de 1905—1907*], pp. 3—65.

Tom V. [=Studia mediaevalia historiae universalis, tom. I.] (1959): WITTMAN TIBOR: *Az osztrák Habsburg-hatalom válságos éveinek történetéhez (1606—1618)* [TIBOR WITTMAN: *Sur l'histoire des années de crise du régime des Habsbourg d'Autriche (1606—1618)*], pp. 3—46.

Tom VI. (1959): G. SOÓS KATALIN: *Tíz év a szegedi kommunista mozgalom történetéből (1919—1929)* [KATALIN G. SOÓS: *Dix ans de l'histoire du mouvement communiste de Szeged (1919—1929)*], pp. 3—13. SERFŐZŐ LAJOS: *A munkásság helyzete és a kommunisták tevékenysége Szegeden az 1929—1933-as gazdasági válság idején* [LAJOS SERFŐZŐ: *La situation des ouvriers et les activités des communistes de Szeged pendant la crise économique de 1929—1933*], pp. 15—45. SERFŐZŐ LAJOS: *A Kommunisták Magyarországi Pártjának tevékenysége a munkás kultur- és sportmozgalomban (1925—1930)* [LAJOS SERFŐZŐ: *L'activité du parti des communistes en Hongrie dans le mouvement culturel et sportif (1925—1930)*], pp. 47—79.

Tom VII. [=Studia mediaevalia historiae universalis, tom. II.] (1961): WITTMAN TIBOR: *A németalföldi forradalom rövid története* [TIBOR WITTMAN: *Précis d'histoire de la révolution des Pays-Bas*]: *A németalföldi forradalom—szabadságharc első évtizede (1566—1577)* [La première décennie de la révolution des Pays-Bas (1566—1577)], pp. 3—55.; *A „koldus” diktatúra Flandriában és Dél eleste (1577—1585)* [La dictature des gueux en Flandre et la chute du Sud (1577—1585)], pp. 56—88.; *A németalföldi forradalom győzelme Északon (1585—1609)* [La victoire de la révolution aux Pays-Bas du Nord (1585—1609)], pp. 89—99.

Tom VIII. (1961): GAÁL ENDRE: *A hódmezővásárhelyi munkásmozgalom története, 1917—1919. március 21.* [ENDRE GAÁL: *Histoire du mouvement ouvrier de Hódmezővásárhely, 1917—21 mars 1919*], pp. 3—59.

Tom IX. [=Studia historiae universalis recentis et recentissimi aevi, tom. I.] (1961): GULYA KÁROLY: *Az erdélyi nemzetiségi kérdés megoldására irányuló törekvések 1918—1919-ben* [KÁROLY GULYA: *Les tentatives à résoudre le problème des nationalités de Transylvanie en 1918—1919*], pp. 3—19. SZÉKELY LAJOS: *Albert Mathiez: A francia forradalom* [LAJOS SZÉKELY: *Albert Mathiez: La Révolution Française*], pp. 20—34.

Tom X. [=Studia mediaevalia historiae universalis, tom. III.] (1962): T. WITTMAN: *Un aspect de l'universalisme coménien* [WITTMAN TIBOR: *A comeniusi univerzalizmus egy vonatkozásáról*], pp. 3—8. T. WITTMAN: *Quelques problèmes des luttes d'indépendance de Transylvanie contre les Habsbourg et de leur idéologie* [WITTMAN TIBOR: *Erdély Habsburg-ellenes függetlenségi küzdelmeinek s ideológiájának néhány problémája*], pp. 9—18. MEDZIBRODSZKY ENDRE: *A XVI—XVII. századi török—perzsa háborúk történetének kérdéséhez* [ENDRE MEDZIBRODSZKY: *Quelques problèmes des guerres turco—persanes aux XVIe et XVIIe siècles*], pp. 19—35.

Tom XI. (1962): TÓTH SAROLTA: *Magyar és lengyel Imre-legendák* [SAROLTA TÓTH: *Légendes hongroises e polonaises d'Émeric*], pp. 3—71.

Tom XII. (1963): KULCSÁR PÉTER: *Bonfini-forrástanulmányok I.* [PÉTER KULCSÁR: *Études sur les sources de Bonfini I.*], pp. 3—51.

Tom XIII. [=Studia mediaevalia historiae universalis, tom. IV.] (1963): LOUIS TRENARD: *L'„Europe” au Siècle des Lumières* [LOUIS TRENARD: *Európa a felvilágosodás századában*], pp. 3—27. WITTMAN TIBOR: *Az első jezsuita hittérítők*

feljegyzései Vietnámról [TIBOR WITTMAN: *Les observations sur Vietnam faites par les premiers missionnaires jésuites*], pp. 29—43.

Tom. XIV. [=Studia historiae universalis recentis et recentissimi aevi, tom II.] (1963): SZÉKELY LAJOS: *Gömbös és a fasizmus külpolitikai koncepciójának alapvonásai* [LAJOS SZÉKELY: *Gömbös und die Grundzüge der aussenpolitischen Konzeption des Faschismus*], pp. 3—18. VASS ISTVÁN: *Szovjet állásfoglalások 1943-ban az európai második front megnyitásával kapcsolatban* [ISTVÁN VASS: *Sowjetische Stellungnahmen im Jahre 1943 im Zusammenhang mit der Eröffnung der zweiten europäischen Front*], pp. 19—52.

Tom. XV. [=Studia mediaevalia historiae universalis, tom. V.] (1964): T. WITTMAN: *España en la „Monarquía Española” de Campanella* [WITTMAN TIBOR: *Spanyolország Campanella „Spanyol monarchia” című könyvében*], pp. 3—17. WITTMAN TIBOR: *A spanyol abszolútizmus néhány vonása a XVI. században* [TIBOR WITTMAN: *Autour des traits de la monarchie absolue d'Espagne au XVIe siècle*], pp. 19—29.

Tom. XVI. (1964): KARÁCSONYI BÉLA: *Tanulmányok a magyar-lengyel krónikáról* [BÉLA KARÁCSONYI: *Études sur la Chronique hungaro-polonaise*], pp. 3—61.

Tom. XVII. [=Studia mediaevalia historiae universalis, tom. VI.] (1965): TIBOR WITTMAN: *Reflexiones sobre la derrota del tabaco en las Antillas (siglos XVII y XVIII)* [WITTMAN TIBOR: *Megjegyzések a dohány vereségéhez az Antillákon (XVII—XVIII. század)*], pp. 3—25. VARGA ILONA: *A prikázk az orosz és szovjet történeti irodalomban* [ILONA VARGA: *Les „prikaz” dans la littérature russe et soviétique*], pp. 27—44.

Tom. XVIII. (1965): KRISTÓ GYULA: *Megjegyzések az ún. „pogányládások” kora történetéhez* [GYULA KRISTÓ: *Remarques au sujet des révoltes dites „païennes”*], pp. 3—57.

Tom. XIX. (1965): GAÁL ENDRE: *A szegedi ipari munkásság 1905 előtti szocialista szakmai szervezkedésének néhány kérdése* [ENDRE GAÁL: *Quelques problèmes de l'organisation professionnelle des ouvriers industriels de Szeged avant 1905*], pp. 3—43. SERFŐZŐ LAJOS: *A Magyarországi Szociáldemokrata Párt bekerülése a parlamentbe* [LAJOS SERFŐZŐ: *L'entrée du Parti Social Démocrate au parlement*], pp. 45—95.

Tom. XX. [=Studia historiae universalis recentis et recentissimi aevi, tom. III.] (1965): GULYA KÁROLY: *Az annexióválság és az Osztrák-Magyar Monarchia balkáni politikája* [KÁROLY GULYA: *Die Annexionskrise und die Balkanpolitik Österreich-Ungarns*], pp. 3—36.

Tom. XXI. (1966): KRISTÓ GYULA: *Korai levéltári és elbeszélő forrásaink kapcsolatához* [GYULA KRISTÓ: *Quelques problèmes des rapports entre nos anciennes sources d'archives et narratives*], pp. 3—27.

Tom. XXII. [=Studia mediaevalia historiae universalis, tom. VII.] (1966): WITTMAN TIBOR: *A monokultúrák történetéhez a Karib térségben és Venezuelában (XVI—XVIII. sz.)* [TIBOR WITTMAN: *Acerca de la historia de los monocultivos en el area Caribe y Venezuela (siglos XVI—XVIII)*], pp. 3—24. WITTMAN TIBOR: *Belgium a spanyol és osztrák Habsburgok ütközőállama a XVII—XVIII. században* [TIBOR WITTMAN: *Belgique, état-tampon des Habsbourg espagnols et autrichiens aux XVII et XVIII siècles*], pp. 25—36. TIBOR WITTMAN: *Un sondage d'histoire comparative des idéologies: le programme économique-social des „doctrinaires” hongrois (1840—1847)* [WITTMAN TIBOR: *Az ideológiai összehasonlító történetének egy példája: a magyar „doktrínerek” gazdasági-társadalmi programja (1840—1847)*], pp. 37—43. VARGA ILONA: *Katonai szolgálát és a XVI—XVII. századi orosz uralkodó osztály rétegződése a besorolási prikázk dokumentumainak tükrében* [ILONA VARGA: *Le service militaire et la stratification de la classe dominante de Russie aux siècles XVI—XVII à la lumière du „Ras-radnyi Prikaz”*], pp. 45—55.

Tom. XXIII. (1966): GAÁL ENDRE: *A szegedi ipari munkásság 1905—1906. évi szakszervezeti mozgalmának főbb kérdései* [ENDRE GAÁL: *Les problèmes principaux du mouvement syndical des ouvriers de Szeged en 1905 et en 1906*], pp. 3—41.

Tom. XXIV. [=Studia Latinoamericana, tom. I.] (1967): TIBOR WITTMAN: *La riqueza empobrece. Problemas de crisis del Alto Perú colonial en la Guía de P. V. Cañete y Dominguez* [WITTMAN TIBOR: *A gazdaság szegényé tesz. A gyarmati Felső-Peru válságának problémái P. V. Cañete és Dominguez Kalauzban*], pp. 3—25. TIBOR WITTMAN: *Los metales preciosos de América y la estructura agraria de Hungría a los fines del siglo XVI* [WITTMAN TIBOR: *Az amerikai nemesfémek és a magyarországi mezőgazdasági társadalom szerkezete a XVI. század végén*], pp. 27—35.

Tom. XXV. (1967): GAÁL ENDRE: *A szegedi szakszervezeti mozgalom helyzete és küzdelmei 1907—1914 között* [ENDRE GAÁL: *La situation et les luttes du mouvement syndical à Szeged pendant les années 1907—1914*], pp. 3—29.

Tom. XXVI. (1969): BÉLA KARÁCSONYI: *Chronica Hungaro—Polonica. Pars I. (Textus cum varietate lectionum)* [KARÁCSONYI BÉLA: *A Magyar—Lengyel Krónika. I. rész (A szöveg és kritikai apparátus)*], pp. 3—75.

Tom. XXVII. [=Studia historiae universalis recentis et recentissimi aevi, tom IV.] (1967): G. SOÓS KATALIN: *Magyar—bajor—osztrák titkos tárgyalások és együttműködés, 1920—1921* [KATALIN G. SOÓS: *Ungarisch—bayrisch—österreichische geheime Verhandlungen und Zusammenarbeit, 1920—1921*], pp. 3—43.

Tom. XXVIII. [=Studia Latinoamericana, tom. II.] (1968): JOSÉ-GENTIL DA SILVA: *Le monde Hispanique entre la magnifique stabilité et les grands espoirs: histoire, économie, recherche* [JOSÉ-GENTIL DA SILVA: *A hispán világ a csodálatos*

stabilitás és nagy remények között: történelem-, gazdaságtudomány, pp. 3–13. WITTMAN TIBOR: *A gyarmati Latin-Amerika történeti kutatásának néhány kérdése* [TIBOR WITTMAN: *Algunos problemas de investigación histórica del colonialismo en América Latina*], pp. 15–28. ÁDÁM ANDERLE: *Der spanische Absolutismus in der ungarischen Geschichtsliteratur des XIX. und XX. Jahrhunderts* [ANDERLE ÁDÁM: *A spanyol abszolútizmus a XIX. és XX. századi magyar történeti irodalomban*], pp. 29–36.

Tom. XXIX. (1968): SZÁNTÓ IMRE: *Az 1552. évi szegedi hadjárat* [IMRE SZÁNTÓ: *Der Feldzug gegen Szeged im 1552*], pp. 3–31.

Tom. XXX. (1968): MÉREI GYULA: *Elszász-Lotharingia Németországhoz csatolása 1870–1871-ben és a magyar közvélemény* [GYULA MÉREI: *L'annexion d'Alsace-Lorraine par l'Allemagne et l'opinion publique hongroise en 1870–1871*], pp. 3–20. GAÁL ENDRE: *Adatok Szeged 1859–1860. évi történetéhez* [ENDRE GAÁL: *Précisions sur l'histoire de Szeged dans les années 1859–1860*], pp. 21–38.

Tom. XXXI. [=Studia historiae universalis recentis et recentissimi aevi, tom. V.] (1968): GYULA KÁROLY: *A magyarországi rutén kérdés 1910–1914 között* [KÁROLY GYULA: *Le problème des ruthènes en Hongrie pendant les années 1910–1914*], pp. 3–20.

Tom. XXXII. [=Studia Latinoamericana, tom. III.] (1969): TIBOR WITTMAN: *Las Cajas Reales de Potosí a fines de la época colonial* [WITTMAN TIBOR: *A potosi-i Királyi Pénzverdék a gyarmati korszak végén*], pp. 3–34. TIBOR WITTMAN: *Datos económicos de La Paz en visperas de la guerra de independencia* [WITTMAN TIBOR: *Gazdasági adatok La Pazból a függetlenségi háború hajnalán*], pp. 35–40.

Tom. XXXIII. (1969): N. E. ZASZTENKER: *A neoproudhonizmus ma* [N. E. ZASZTENKER: *Der Neoproudhonismus heute*], pp. 3–20. SOÓS KATALIN: *A nyugat-magyarországi kormánybiztosság megszervezése* [KATALIN SOÓS: *Die Organisierung des Regierungskommissariats in Westungarn*], pp. 21–40.

Tom. XXXIV. [=Studia mediaevalia historiae universalis, tom. VIII.] (1971): WITTMAN TIBOR: *Fejezetek a Benelux országok történetéből* [TIBOR WITTMAN: *Quelques chapitres de l'histoire des pays Benelux*], pp. 3–53.

Tom. XXXV. [=Studia Latinoamericana, tom. IV.] (1971): PABLO MACERA: *Feudalismo colonial americano: el caso de las haciendas peruanas* [PABLO MACERA: *Az amerikai gyarmati feudalizmus: a perui haciendák esete*], pp. 3–43. TIBOR WITTMAN: *El papel de la Intendencia de Potosí en la crisis del Banco de San Carlos (1795–1810)* [WITTMAN TIBOR: *Potosi intendaturájának szerepe a San Carlos Bank válságában (1795–1810)*], pp. 45–60. ANDERLE ÁDÁM: *Az agrárkérdés Peruban az 1920-as években* [ÁDÁM ANDERLE: *El problema agrario peruano en los años 1920*], pp. 61–77. VARGA ILONA: *Latin-amerikai magyar telepek és külképviseleteink a gazdasági világválság időszakában* [ILONA VARGA: *Las colonias húngaras en América Latina y la diplomacia del gobierno húngaro en los años de la crisis mundial*], pp. 79–101.

Tom. XXXVI. (1971): BÉLA KARÁCSONYI—GYULA KRISTÓ: *Diplomata historiam dominii Matthaei de genere Chak illustrantia* [KARÁCSONYI BÉLA—KRISTÓ GYULA: *Oklevelek a Csák-territórium történetéhez*], pp. 3–40.

Tom. XXXVII. (1971): GYULA MÉREI: *Structuralisme, analyse structuraliste, marxisme* [MÉREI GYULA: *Strukturalizmus, strukturalista elemzés, marxizmus*], pp. 3–59.

Tom. XXXVIII. (1971): SZÁNTÓ IMRE: *A végvári rendszer kiépítése Magyarországon* [IMRE SZÁNTÓ: *Die Herausbildung der Grenzburgensystems in Ungarn*], pp. 3–44.

Tom. XXXIX. (1971): S. KISS ERZSÉBET: *A királyi generális kongregáció kialakulásának történetéhez* [ERZSÉBET S. KISS: *Zur Geschichte der Entwicklung der königlichen Generalkongregation*], pp. 3–56.

Tom. XL. (1972): SZEGFÜ LÁSZLÓ: *Az Ajtony-monda* [LÁSZLÓ SZEGFÜ: *La légende d'Ajtony*], pp. 3–30. MAKK FERENC: *Megjegyzések II. Béla történetéhez* [FERENC MAKK: *Remarques sur l'histoire de Béla II.*], pp. 31–49. KRISTÓ GYULA: *I. István és családja Árpád-kori történetírásunkban* [GYULA KRISTÓ: *Étienne le 1er et sa famille dans notre historiographie de l'époque de Árpád*], pp. 51–74. SZÁNTÓ IMRE: *Küzdelem a török terjeszkedés megállításáért Magyarországon, 1541–1547* [IMRE SZÁNTÓ: *Kampf um die Expansion der Türken in Ungarn aufzuhalten, 1541–1547*], pp. 75–102.

Tom. XLI. [=Studia Latinoamericana, tom. V.] (1972): TIBOR WITTMAN: *Últimos días de la azoquería potosina* [WITTMAN TIBOR: *A potosi azoqueria utolsó napjai*], pp. 3–31. WITTMAN TIBOR: *Az andesi népek nemzeté válásának egyes gazdasági feltételei a gyarmati korszak végén* [TIBOR WITTMAN: *Apuntes sobre algunas condiciones económicas de la configuración de las naciones andinas a fines de la época colonial*], pp. 33–55. VARGA ILONA: *Magyarország kereskedelme a latin-amerikai országokkal a két világháború között* [ILONA VARGA: *Le commerce de la Hongrie avec les États d'Amérique Latine entre les deux guerres mondiales*], pp. 56–76.

Tom. XLII. (1972): GAÁL ENDRE: *Válogatott dokumentumok a szegedi ipari munkások szocialista szakmai szerveződésének történetéből, 1890–1900* [ENDRE GAÁL: *Ausgewählte Dokumente zur Geschichte des sozialistischen gewerblichen Organisierung der Industriearbeiter von Szeged, 1890–1900*], pp. 3–43.

Tom. XLIII. [=Studia historiae universalis recentis et recentissimi aevi, tom. VI.] (1972): GYULA KÁROLY: *A horvát kérdés a dualista Magyarországon az I. világháború előtti években (1908–1914)* [KÁROLY GYULA: *Die Kroatische Frage im dualistischen Ungarn in den Jahren vor dem ersten Weltkrieg. (1908–1914)*], pp. 3–22.

Tom. XLIV. (1973): KRISTÓ GYULA—MAKK FERENC—SZEGFÜ LÁSZLÓ: Adatok „korai” helyneveink ismeretéhez I. [GYULA KRISTÓ—FERENC MAKK—LÁSZLÓ SZEGFÜ: *Données à la connaissance des toponymes Hongrois „anciens” I.*], pp. 3—95.

Tom. XLV. (1973): HEGYI ANDRÁS: Szeged mezőgazdasága és parasztságának helyzete a Gömbös-kormány időszakában (1932—1936) [ANDRÁS HEGYI: *Agrarverhältnisse und die Situation des Bauerntums in Szeged zur Zeit der Gömbös-Regierung (1932—1936)*], pp. 3—46.

Tom. XLVI. [=Studia Latinoamericana, tom. VI.] (1973): TIBOR WITTMAN: F. Vitoria y los derechos económicos de los españoles en las Indias [WITTMAN TIBOR: *F. Vitoria és a spanyolok gazdasági jogai az Indiákon*], pp. 3—10. Profesor Tibor Wittman (1923—1972) [Wittman Tibor professzor (1923—1972)], p. 11. Información bibliográfica sobre la actividad científica del profesor dr. Tibor Wittman [Tájékoztató dr. Wittman Tibor professzor tudományos munkásságáról], pp. 12—18. ANDERLE ÁDÁM: Az APRA ideológiájának alapvonásai a pártalakulás időszakában (1928—1932) [ÁDÁM ANDERLE: *Los rasgos fundamentales de la ideología la APRA durante de la creación del partido (1928—1932)*], pp. 19—43. VARGA ILONA: Adalékok az Argentínába kivándorló magyarok életének alakulásához a két világháború között [ILONA VARGA: *Aportes la situación de los húngaros inmigrados en Argentina entre las dos guerras mundiales*], pp. 45—59.

Tom. XLVII. (1974): RÁKOS ISTVÁN: IV. Béla birtokrestaurációs politikája [ISTVÁN RÁKOS: *Die Güterrestaurationspolitik Béla IV.*], pp. 3—31.

Tom. XLVIII. (1974): KRISTÓ GYULA—MAKK FERENC—SZEGFÜ LÁSZLÓ: Adatok „korai” helyneveink ismeretéhez II. [GYULA KRISTÓ—FERENC MAKK—LÁSZLÓ SZEGFÜ: *Données à la connaissance des toponymes Hongrois „anciens” II.*], pp. 3—54.

Tom. XLIX. (1974): HEGYI ANDRÁS: A szegedi ipari munkásság helyzete és küzdelmei a Gömbös-kormányzat idején, 1932—1936 [ANDRÁS HEGYI: *Die Lage der Arbeiterschaft, ihre Wirtschaftliche und politische Kämpfe zur Zeit der Gömbös-Regierung, 1932—1936*], pp. 3—67.

Tom. L. (1974): GAÁL ENDRE: Válogatott dokumentumok a szegedi ipari munkások szocialista szakmai szervezkedésének történetéből, 1901—1904. [ENDRE GAÁL: *Ausgewählte Dokumente zur Geschichte der sozialistischen gewerblichen Organisation der Industriearbeiter von Szeged, 1901—1904*], pp. 3—99.

A kiadásért felelős a József Attila Tudományegyetem Bölcsészettudományi Karának dékánja.

A kézirat nyomdába érkezett 1973. Megjelenés 1974. Pildányszám 475. Terjedelem 9,5 (A/5) ív.

Készült monószedéssel, íves magasnyomással az MSZ 5601 és az MSZ 5603—55 szabványok szerint.

73-2906—Szegedi Nyomda